

30

REVUE PRO PRÁVO A TECHNOLOGIE

Ústav práva a technologií Právnické fakulty Masarykovy univerzity

ROČNÍK 15 / ROK 2024 / ČÍSLO 30

REVUE.LAW.MUNI.CZ

Celoživotní vzdělávání na
Právnické fakultě Masarykovy univerzity

LL.M. V PRÁVU INFORMAČNÍCH A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ

MODERNÍ OBSAH - INOVATIVNÍ METODY VÝUKY - ELITNÍ VYUČUJÍCÍ

Informace o zahájení přihlašování pro rok 2025:

Centrum dalšího vzdělávání
Jana Buchalová

llm@law.muni.cz
+ 420 731 591 249

www.llm.law.muni.cz

REVUE PRO PRÁVO A TECHNOLOGIE

ROČNÍK 15 | ROK 2024 | ČÍSLO 30

DISKUZE

Arkady Alexandrov: Pokus síťové analýzy primárních předpisů	3
Diana Stará: Herní fotografie jako autorské dílo	45

ANOTACE

Adéla Dočkalová: Význam ochrany veřejného zdraví jako veřejného zájmu v případech zásahu do svobody projevu	71
Martin Szabó: Google a Alphabet v. Komise (Google Shopping) – zneužití dominantního postavení	75
A. Blechová, K. Bónová, O. Böhm, M. Erlebach, Š. Chvojka, A. Karpjáková, P. Loutocký, K. Mlčáková, O. Woznica, J. Stojan, Š. Svoboda: Přehled aktuální judikatury II/2024	87

ESSAYS

J. Stojan, M. Vejvalka: Essays II/2024	113
---	-----

RECENZE ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ

M. Bočánek, J. Exner, Š. Havlíková, J. Hospes, A. Janoušková, J. Karfilát, A. Karpjáková, T. Mizerová, P. Ondřejek, D. Palašta, S. Pospíšilová, A. Chamráthová Richterová, P. Štěpáník, P. Tloušťová, O. Woznica, P. Žikovská: Recenze závěrečných prací II/2024	137
---	-----

RECENZE

Kristýna Bónová: GUERRA, G.: Redesigning protection for consumer autonomy. The case-study of dark patterns in european private law	211
Andrej Krištofik: HOFMANN, Herwig, C. H., PLÜCKE, Felix. (eds.) Governance of Automated Decision-Making and EU Law	221
Damián Palašta: SLOOT, Bart van der. Regulating the Synthetic Society: Generative AI, Legal Questions, and Societal Challenges	231

TÉMA

Vojtěch Maxmilián Frýželka: Uživatelský obsah v kontextu autorského práva	239
--	-----

Revue pro právo a technologie

Odborný recenzovaný časopis pro technologické obory práva a právní vědy zařazený na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice a v databázi ERIH PLUS.

Recenzovány jsou příspěvky v sekci Diskuze a Téma.

Vychází dvakrát ročně. Toto číslo vyšlo 31. 12. 2024.

ISSN 1804-5383 (Print), ISSN 1805-2797 (Online), Ev. č. MK ČR E 19707

Vydává Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 9, 601 77 Brno, ČR, IČ 00216224

Šéfredaktor a kontaktní osoba: JUDr. Ing. František Kasl, Ph.D., Ústav práva a technologií Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Veveří 70, 611 80 Brno, ČR, telefonní kontakt: +420 549 49 5545, kontaktní e-mail: frantisek.kasl@muni.cz | revue@law.muni.cz | <https://journals.muni.cz/revue>

Zástupce šéfredaktora: Mgr. Martin Erlebach

Redakce: JUDr. Mgr. Jakub Harašta, Ph.D., JUDr. MgA. Jakub Míšek, Ph.D.

Editoři: Adéla Dočkalová, Jakub Stojan

Redakční rada: prof. JUDr. Radim Polčák, Ph.D. (čestný předseda), JUDr. Zuzana Adamová, Ph.D., prof. JUDr. Michael Bogdan, B.A., LL.M., jur. dr. (Lund), JUDr. Marie Brejchová, LL.M., JUDr. Jiří Čermák, prof. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D., doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D., JUDr. Bc. Zdeněk Kučera, Ph.D., Mgr. Ing. Zbyněk Loebl, LL.M., JUDr. Ján Matejka, Ph.D., prof. RNDr. Václav Matyáš, M.Sc., Ph.D., doc. JUDr. Matěj Myška, Ph.D., Mgr. Antonín Panák, LL.M., Mgr. Bc. Adam Ptašník, Ph.D., JUDr. Danuše Spáčilová, JUDr. Eduard Sztattler, Ph.D., JUDr. Tomáš Šcerba, Ph.D.

Grafická úprava: Mgr. Martin Loučka, doc. JUDr. Matěj Myška, Ph.D.

Vydání tohoto čísla časopisu Revue pro právo a technologie bylo financováno z projektu „Právo a technologie XII“, MUNI/A/1529/2023.

Časopis © Masarykova univerzita, 2024

POKYNY PRO AUTORY

Revue pro právo a technologie je specializovaným odborným recenzovaným časopisem, který je zaměřen na technologické obory práva a právní vědy.

Časopis je zařazen od 1. 1. 2015 na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR a od 24. 6. 2015 do databáze ERIH PLUS.

Příspěvky zaslané do sekcí Téma a Diskuze jsou anonymně posuzovány minimálně dvěma nezávislými recenzenty a konečné rozhodnutí o publikaci příspěvků zaslaných do všech sekcí je v kompetenci redakční rady. Orientační doba recenze je jeden měsíc. Články neprochází jazykovou korekturou.

Příspěvky se podávají prostřednictvím redakčního systému dostupného na adrese <https://journals.muni.cz/revue>

DOPORUČENÝ ROZSAH PŘÍSPĚVKŮ:

Sekce Diskuze:	15 – 30 normostran
Sekce Anotace:	2 – 10 normostran
Sekce Essays:	5 – 10 normostran
Sekce Recenze závěrečných prací:	2 – 5 normostran
Sekce Recenze:	2 – 5 normostran
Sekce Téma:	30 – 50 normostran

(včetně mezer, poznámek pod čarou a seznamu použitých zdrojů)

CITAČNÍ STANDARD

Použité prameny je nutné citovat v souladu s citační směrnicí ČSN ISO 690:2022.

Způsob citování a praktické příklady jsou dostupné v interpretacích normy ISO 690:2022, které jsou dostupné např. na adrese <https://www.citace.com/CSN-ISO-690>

Na jednotlivé prameny se odkazuje v textu číslem poznámky psané horním indexem (metoda průběžných poznámek).

TERMÍNY PRO DODÁNÍ PŘÍSPĚVKŮ

Do letního čísla: 28. února

Do zimního čísla: 31. srpna

Časopis se hlásí k politice otevřeného přístupu realizovaného zlatou cestou.

Časopis a příspěvky jsou dostupné na webových stránkách časopisu www.revue.law.muni.cz za veřejně dostupných licenčních podmínek Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (dostupné on-line na adrese <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

Příspěvky jsou přebírány do příslušných elektronických právních informačních systémů společností Wolters Kluwer ČR, a. s. (ASPI), Nakladatelství C. H. BECK, s. r. o. (beck-online.cz) a ATLAS consulting spol. s r. o. (CODEXIS).

Detailní informace ohledně publikačního procesu, struktury a formálních náležitostí příspěvků, recenzního řízení a autorských práv jsou dostupné v sekci „Pro autory“ na webu časopisu <https://journals.muni.cz/revue/about/submissions> resp. Vám je na vyžádání ráda sdělí redakce (kontaktní e-mail: revue@law.muni.cz).

<https://doi.org/10.5817/RPT2024-2-1>

POKUS SÍŤOVÉ ANALÝZY PRIMÁRNÍCH PŘEDPISŮ¹

ARKADY ALEXANDROV²

ABSTRAKT

Tento článek je věnován experimentálnímu využití metod síťové analýzy na český právní řád (primární předpisy) s cílem aplikovat na něj systémovou teorii práva a koncept center a periferií. Na základě dat z e-Sbírky byla vytvořena datová sada odkazů mezi předpisy, která byla převedena do síťového modelu. Článek obsahuje základní analýzu rozdělení stupňů uzlů a kvantitativní i kvalitativní analýzu izolovaných a periferních předpisů. Kvantitativní analýza délky a průměrné rychlosti novelizace jednotlivých skupin předpisů je interpretována v termínech útlumu legislativní aktivity na periferii a obsoletizace periferních předpisů. Experiment demonstruje potenciál síťové analýzy pro hlubší pochopení struktury českého právního řádu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Právní řád; síťová analýza; e-Sbírka; primární právní předpisy; centrum a periferie; obsoletní předpisy

ABSTRACT

This paper is dedicated to the experimental application of network analysis to the Czech legal order (primary legislation), with the objective of employing to it

¹ Tento článek vznikl za podpory projektu Specifického vysokoškolského výzkumu na Právnické fakultě Univerzity Karlovy s názvem: „Technologický pokrok a společenské proměny jako výzvy zkoumání základních otázek práva“, identifikační kód: SVV č. 260 622.

² Mgr. Arkady Alexandrov je doktorandem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a advokátem v Praze. Email: arkady@alexandrov.cz.

the system theory of law and the concept of centers and peripheries. A dataset comprising references between laws, derived from e-Sbírka, was transformed into a network model. The paper includes a basic analysis of the degree distribution of nodes and a quantitative and qualitative analysis of isolated and peripheral laws. The quantitative analysis of the length and average amendment rate of each group of laws is interpreted in terms of the decay of legislative activity at the periphery and the obsolescence of peripheral laws. The experiment demonstrates the potential of network analysis for a deeper understanding of the structure of the Czech legal order.

KEYWORDS

Legal Order; Network Analysis; e-Sbírka; Primary Legislation; Center and Periphery; Obsolete Legislation

1. ÚVOD

Jak by měla vypadat mapa českého práva? Je to souostroví, nebo silniční síť? Hvězdná obloha, nebo džungle? Stroj, bludiště, strom, korálový útes... Lidská představivost nemá hranic. Ale jak si můžeme pochopit strukturu něčeho, co nikdo nikdy na vlastní oči neviděl a s čím se lidé seznamují pouze prostřednictvím dlouhých a složitých textů? Co je to za systém? Z jakých částí se skládá a jak spolu souvisejí?

Hlavní motivací experimentu, o němž zde bude řeč, je zvědavost, touha pochopit, jak jsou uspořádány složité věci, jak vypadá české právo ve své celistvosti. Po letech studia a právní praxe má každý mentální projekci toho, s čím se setkává. S prohlubováním znalostí a zkušeností se však specializace většiny právníků zužuje. Následkem toho může dojít k subjektivnímu zkreslení vnímané struktury práva, poněvadž významnější místo v ní zaujímá to, co je známé a je častěji používáno. Individuální erudice má také svá omezení. Proto tam, kde je třeba využít znalosti o struktuře práva jako celku, lze se obrátit na model, který by výrazně zjednodušil komplexní realitu na úrovni blízké lidským kognitivním schopnostem. Poté může přijít i další motivace, kterou je aplikace těchto modelů při zkoumání jazyka

právních předpisů, systematickém výkladu práva, odstraňování obsoletních částí právního řádu a dalších.

Tento příspěvek je inspirován dlouhodobým výzkumným projektem, jehož vyústěním je monografie o citační praxi českých soudů pod autorským vedením Jakuba Harašty.³ Cílem příspěvku je ukázka aplikace síťových metod na zákonodárství. Texty právních předpisů jsou výsledkem činnosti, kterou lze považovat za jeden z typů přenosu, uchování a reprodukce informací v právním systému. Složitost českého právního řádu není dána počtem dokumentů ani jejich délkou, ale především množstvím interních a externích odkazů.⁴ Empirický podklad tohoto experimentu tvoří data reprezentující tyto odkazy. Díky spuštění e-Sbírký a tzv. depuraci právního řádu se podařilo vytvořit relativně kompaktní soubor dat, o němž ale lze tvrdit, že je v rámci praktických možností kompletní.

Abychom se ujistili, že informace o odkazech nejsou kantovskou *das Ding an sich*, ale jsou relevantním odrazem reality, je nutné se odvolat na některé koncepty systémové teorie, které nabízejí odpověď na otázky, jak právní systém produkuje texty a proč jsou pro něj relevantní a důležité. Apriorní teorie proto musí být formulována tak, aby byla adekvátní možnostem empirického kvantitativního výzkumu. Možnosti síťové analýzy jako zvolené metodologie určují rozsah empirické aplikovatelnosti teorie. Proto velice komplexní základ systémové teorie práva je zde zjednodušen tak, aby na konkrétní hypotézy mohl být použit preferovaný typ analýzy.

V analyzovaných datech lze nalézt struktury, které nejsou náhodné. Toto ovšem není žádný velký objev samo o sobě, ale zkoumání síťového modelu umožnilo následně korigovat apriorně formulované hypotézy, odmítat ty, které zjevně nemohou být potvrzeny, nebo vyvráceny na základě analýzy dostupných dat, a navrhnout hypotézy nové s cílem vysvětlit neočekávané nebo anomální jevy. Proces korekce a doplnění arsenálu hypotéz je iterativní, spojený s přechodem od velkého měřítka k malému, což je

³ HARAŠTA, Jakub, SMEJKALOVÁ, Terezie, NOVOTNÁ, Tereza, ŠAVELKA, Jaromír, POLČÁK, Radim, KASL, František, LOUTOCKÝ, Pavel a Jakub MÍŠEK. *Citační analýza judikatury*. Praha: Wolters Kluwer, 2021.

⁴ CVRČEK, František. Vlastnosti právních textů. In: CVRČEK, F. a kol. *Elektronizace výuky práva*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020, s. 16–17.

patrně u tohoto druhu výzkumu nevyhnutelné.⁵ Je ovšem třeba vyvarovat se *post-hoc* přizpůsobování teorie datům, jelikož v každém dostatečně velkém souboru lze nalézt korelace, které pak lze vydávat za potvrzenou hypotézu.⁶ Odhalení struktur v datech ještě nedovoluje samo o sobě vyvodit závěry, že jsou reálné, nikoliv náhodné či zdánlivé. A přesto, při zachování nezbytné opatrnosti, iterativní zdokonalení teorie na základě výsledků předběžných experimentů může být užitečné a vést k hlubšímu pochopení empirické reality. Badatel musí proplout mezi Skyllou abstraktních, spekulativních a neověřitelných teorií a Charybdou kauzálních vysvětlení náhodně objevených vzorců.

Základním principem tohoto experimentu je zaměření empirického výzkumu, převážně kvalitativního, na síť odkazů mezi právními předpisy bez ohledu na jejich vlastní obsah. Veškeré odkazy vytváří zákonodárce, který sice nemusí být vždy důsledný v dodržování legislativní techniky, ale lze od něj očekávat znalost celého právního řádu. Proto výchozí hypotézou je, že odkazy mají v sobě latentní informace i o obsahu předpisů, přičemž tyto informace nemusí být nutně extrahovatelné z textu samotného.

Výzkumné otázky tohoto experimentu jsou formulovány na základě apriorní teorie a s ohledem na možnosti síťové analýzy, dostupnost dat a výsledky pilotních experimentů. Dalším omezením je velikost časopisového prostoru. Proto otázky, na něž odpovídá tento příspěvek, jsou poměrně jednoduché a přímočaré. Cílem je otevření diskuse o možnostech dalšího využití síťového modelu právního řádu, a to zejména s ohledem na zveřejnění autorova datasetu.

Pokusíme se zde zodpovědět následující otázky: Které právní předpisy jsou důležitější než ostatní? Které předpisy jsou centrální a které jsou periferní? Jaké stopy v platném právu zanechaly procesy izolace a obsoletizace

⁵ K tomu viz například EPSTEIN, Lee, MARTIN, Andrew D. *An Introduction to Empirical Legal Research. First Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 19–21, 30–32 nebo KING, Gary, KEOHANE, Robert O., VERBA, Sidney. *Designing social inquiry: scientific inference in qualitative research*. New Jersey: Princeton University Press, 1994, s. 19–23.

⁶ KING, Gary, KEOHANE, Robert O., VERBA, Sidney. *Designing social inquiry: scientific inference in qualitative research*. New Jersey: Princeton University Press, 1994, s. 75–76.

předpisů? Lze pomocí síťového modelu detekovat části právního řádu, které ztratily svou relevanci?

V tomto příspěvku nejprve představíme teoretická východiska, koncept právního řádu jako systému informací a koncept centra a periferie. Následně vymezíme hranice experimentu a stručně popíšeme způsob vytváření datasetu a síťového modelu. V analytické části se zaměříme nejprve na charakteristiky sítě jako celku, následně na kvantitativní analýzu a interpretaci stupňů uzlů reprezentujících právních předpisů. Nakonec se zaměříme na izolované a periferní předpisy a na jejich kvantitativní odlišnosti od centra právního řádu co se délky textů a tempa novelizace týče. V závěru pak zhodnotíme výsledek experimentu a nastíníme možnosti dalšího výzkumu v této oblasti.

2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

2.1 PRÁVNÍ ŘÁD JAKO SYSTÉM INFORMACÍ

V nejabstraktnějším smyslu lze jakýkoliv systém definovat jako soubor prvků a interakcí mezi nimi. Tuto obecnou formulaci, která se stala klasickou, navrhl Ludwig von Bertalanffy.⁷ Ve svých pracích vyčleňuje zvláštní kategorii systémů, v nichž hlavní úlohu hrají symboly sloužící k reprezentaci, přenosu a interpretaci informací a které jsou charakteristické pro lidskou společnost a kulturu.⁸ Tyto procesy jsou podle něj základem pro vytváření a udržování komplexních sociálních struktur. Ačkoliv Bertalanffy právo výslovně nezmiňuje, považuje symbolické systémy za základ organizace společnosti, jelikož umožňují vytváření abstraktních pojmů a pravidel chování.⁹

Systémová teorie práva Niklase Luhmanna kombinuje mimo jiné prvky obecné teorie systémů, kybernetiky a teorie informace. Luhmann považuje texty za klíčové médium právního systému, které plní několik zásadních funkcí. Mimo jiné texty uchovávají informace a umožňují vyhledávání

⁷ BERTALANFFY, Ludwig von. *General System theory. Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller, 1969, s. 28–29, 55.

⁸ Tamtéž, s. 29, 215–218.

⁹ Tamtéž, s. 251–252.

v nich, zajišťují konzistenci informací nezávisle na aktuálním použití a činí komunikaci nezávislou na čase vzniku a záměrech autora.¹⁰ Texty tak umožňují právu vytvářet vlastní verzi reality, poskytují materiál pro interpretaci a argumentaci a současně představují stabilní referenční bod pro právní komunikaci.¹¹ Právní systém operuje primárně prostřednictvím interpretace těchto textů, nikoli přímým odkazem na vnější realitu.¹²

Primárním médiem pro přenos informací o právních normách jsou v současné době v kontinentální právní kultuře texty právních předpisů. Jednotlivé předpisy, které alespoň ve své původní podobě vznikají jako souvislé texty, se přirozeně nabízejí jako atomární prvky modelu právního řádu.¹³ To však nevylučuje, že mají vlastní strukturu a skládají se z menších částí, které mohou být relevantní pro určité druhy analýzy. V materiálním smyslu může být norma tvořena několika textovými fragmenty, které mohou být nelineárně uspořádány na různých hierarchických úrovních systému. Nicméně právní předpis je vždy publikován jako celek a je jednoznačně identifikovatelný. Následné zásahy do textu (novely, opravy redakčních chyb apod.) na této nedělitelnosti předpisu nic nemění. Z právně informatického hlediska tedy můžeme na vnější podobu práva pohlížet jako na soubor textů (přesněji právních dokumentů),¹⁴ které společně tvoří strukturovaný celek neboli systém informací.¹⁵ V tomto příspěvku se vyhneme hlubší analýze mimoprávních faktorů ovlivňujících evoluci právního řádu, bude nás zajímat pouze jeho vnější stránka.

¹⁰ LUHMANN, Niklas. *Law as a social system*. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 245–248.

¹¹ Tamtéž, s. 105–107.

¹² Tamtéž, s. 282–285.

¹³ CVRČEK, František. *Právní informatika*. Praha: Ústav státu a práva, 2010, s. 244.

¹⁴ Tamtéž, s. 81.

¹⁵ Zde je třeba odlišit uvedený koncept od docela rozšířeného termínu informační systém, který se často používá v různých významech, ale zpravidla znamená komplex prostředků a procesů sběru, zpracování a přenosu informací. Avšak zde mluvíme pouze o textech předpisů a struktuře vztahu mezi nimi jako statickém odrazu ideálního stavu informačního systému zbaveného dalších funkčních prvků.

Lon L. Fuller publikaci zákonů uvádí jako jeden z osmi základních principů vnitřní morality práva.¹⁶ Podle něj sice není prakticky nutné, aby každý občan detailně znal všechny zákony, avšak zákony by měly být dostupné pro ty, kteří je znát potřebují. Fullerův postoj k publikaci a dostupnosti práva je kategorický: nepublikované a nedostupné právo není vlastně právem vůbec. Podle Radima Polčáka, který všestranně pohlíží na problematiku promulgence právního pravidla, je jeho komunikace ve vztahu k adresátům nutnou podmínkou jeho platnosti.¹⁷ Pro naše účely postačí zjednodušení, že právní předpisy, které nejsou adresátům práva prakticky dostupné, které nejsou známé, aplikované a citované, součástí platného práva *de facto* již nejsou, i kdyby formálně platily. S určitou nadsázkou lze říct: co není v moderní době dostupné v elektronických sbírkách a databázích, pro současnou právní praxi neexistuje.¹⁸

Lze vycházet z předpokladu, že právní řád má své vymezené hranice v prostoru a v čase, jelikož jeho součástí se stává pouze text, který splňuje formální požadavky. Totéž platí i ve vztahu k změnám těchto textů. Doba účinnosti každé verze textu je časově omezená. Z tohoto konceptu plyne, že právní řád představuje posloupnost diskretních stavů a v každém okamžiku by mělo být známo, které právní předpisy platí a v jakém znění.

2.2 SLOŽITOST A KOHERENCE PRÁVNÍHO ŘÁDU

Všechny účinné právní předpisy působí v každém okamžiku současně, avšak vznikají a mění se postupně. Ronald Dworkin při vysvětlení své koncepce soudržnosti práva (angl. *integrity*) přirovnává činnost právníka k činnosti spisovatele, který se podílí na psaní „románu na pokračování“.¹⁹

¹⁶ FULLER, Lon. *The morality of law. Revised edition*. New Haven: Yale University Press, 1969, s. 49–51.

¹⁷ POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha: Auditorium, 2012, s. 202–208.

¹⁸ Zde lze také odkázat na ust. § 6 odst. 4 zákona č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv, kterým se vymezuje zveřejňovaný obsah databáze informací o aktech, který sice může být rozšiřován a doplňován, avšak je v zásadě vázán na datum 4. 4. 1945. Z právních předpisů publikovaných před tímto datem jsou dostupné pouze vybrané, které odpovídají kritériím citovaného ustanovení zákona. Předpisy publikované před rokem 1918 v e-Sbírce nejsou.

¹⁹ DWORKIN, Ronald. *Law's Empire*. Cambridge: Harvard University Press, 1986, s. 228 an.

Toto přirovnání je zajisté vhodné i ve vztahu k legislativnímu procesu: jak vznik nových právních předpisů, tak novelizace stávajících navazují na již existující kontext platného práva. Všechny rozmanité faktory vnitřního fungování práva a jeho interakce s vnější realitou, jsou pro naše účely redukovány a sumarizovány v materiálním výsledku činnosti zákonodárce, tj. v textech právních předpisů. Výsledkem tohoto procesu je, mimo jiné, vznik složité síťové struktury. Praktický problém ale nastává při zkoumání těchto struktur, jelikož ty jsou ve své podstatě latentní.

Považujeme-li předpisy za atomární prvky systému, které vznikají, mění se a zanikají nezávisle na sobě,²⁰ je třeba vycházet z předpokladu jejich relativní autonomie. Předpisy se liší vlastním obsahem. Koherence právního řádu jako celku, jak ji zde chápeme, vychází z vlastní, vnitřní racionality práva. Avšak místo principů, hodnot, cílů, požadavků logické bezroznosti a dalších racionálních faktorů zajišťujících různé aspekty koherence, se zde budeme věnovat pouze tomu, jak se v konečném výsledku projevují v pozorovatelných síťových strukturách. V imaginárním plně koherentním systému jsou všechny prvky vzájemně provázány stejnou silou; jeho referenční model bude představovat úplný graf. Opakem je systém, v němž mezi prvky žádné odkazy neexistují. To však ještě nemusí indikovat, že je systém inkoherní i v ostatních ohledech. Je teoreticky představitelný právní řád, v němž by oblasti právní regulace jednotlivých předpisů byly dokonale vymezeny bez jakéhokoliv překryvu mezi nimi. V tomto případě by byly předpisy zcela referenčně autonomní a nebylo by třeba vytvářet mezi nimi žádné odkazy, a přesto by předpisy mohly sdílet společný slovník, významy, jazykové kontexty apod. Referenční koherence reálného systému, nacházejícího se mezi těmito dvěma extrémy, může být měřena jako hustota orientovaného grafu, který jej reprezentuje.

Existenci odkazů mezi předpisy lze odvodit z ideálu racionálního zákonodárce, který má dokonalou představu o právu jako celku a je vždy a všude v tomto ohledu důsledný. Můžeme z toho následně dovodit, že odkazy

²⁰ Toto je ovšem pouze užitečná abstrakce. Vznik několika vzájemně souvisejících právních předpisů jako výsledek cíleného legislativního procesu nelze považovat za zcela nezávislý, avšak toto má být předmětem samostatné kvalitativní analýzy, která přesahuje rámec tohoto příspěvku.

mezi předpisy jsou nositeli informací, které mohou opakovat, doplňovat nebo modifikovat textový obsah předpisů. Informace obsažené v odkazech tak mohou odrážet i to, co je pouze implikováno. Empirická data samozřejmě ne vždy odpovídají ideálu. Texty předpisů jsou výsledkem působení rozmanitých faktorů. Některé z odkazů lze označit za vady legislativního procesu, které by bylo možné při určité vůli odstranit. Jiné odrážejí rozpory vznikající mimo právo, které na právo působí zvenčí. Přesto nezbývá než vycházet z toho, že zákonodárce se přece jen o zákonodárství podle svých reálných možností stará a snaží se, aby bylo referenčně koherentním, přehledným a efektivním.

2.3 DIFERENCIACE CENTRA A PERIFERIE PRÁVNÍHO ŘÁDU

Luhmann se obrací ke koncepci centra a periferie při popisu forem diferenciace v sociálních systémech.²¹ Podle této koncepce se v centru odehrává intenzivní řízení a koordinace sociálního dění, zatímco periferie zahrnuje méně integrované a méně vlivné části systému. V pozdějším díle tuto koncepci Luhmann rozvíjí ve vztahu k právu, přičemž do centra tohoto sociálního systému umísťuje komunikaci soudů, zatímco činnost zákonodárce se odehrává na periférii.²²

Pro účely tohoto příspěvku je koncepce centra a periferie použitelná, avšak je nutná její jistá modifikace. Vzhledem k tomu, že interakce mezi zákonodárstvím a judikaturou leží za hranicemi tohoto experimentu, vyhneme se přímému střetu s Luhmannovou interpretací a aplikujeme koncepci centra a periferie na právní řád jako na konečný výsledek imanentních procesů probíhajících v právním systému. Ve vztahu k němu lze předpokládat, že se na periférii nacházejí předpisy trvale upravující úzce vymezenou oblast nebo předpisy ze své podstaty temporální, přijaté v souvislosti s pravidelnou, transformační či mimořádnou společenskou potřebou. Budeme-li tento proces sledovat v dynamice, některé právní předpisy by měly být časem vytlačovány na periférii, tam se nejprve stanou izolovanými a následně obsoletními, zatímco jiné se budou posouvat blíže k centru, zvy-

²¹ LUHMANN, Niklas. *Social systems*. Stanford: Stanford University Press, 1995, s. 190 an.

²² LUHMANN, Niklas. *Law as a social system*. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 292 an.

šovat svůj význam v systému a vytvářet nové vazby s dalšími předpisy. Toto pojetí centra a periferie by mělo být principiálně kompatibilní s Luhmannovým teoretickým základem.

Je očividné, že se předpisy liší svým rozsahem a obsahem. Některé z nich jsou „důležitější“ než ostatní: na nich jsou totiž jiné právní předpisy sémanticky, funkčně či jinak závislé. Například občanský zákoník definuje celé soukromé právo, a proto lze předpokládat, že je prvkem systému s velkou váhou, zatímco například zákon č. 132/2006 Sb. o kronikách obcí, upravuje jen okrajovou záležitost. Síť odkazů také není rovnoměrně rozložená. Aniž bychom se zde pouštěli do podrobné analýzy odkazů existujících v českém právním řádu, úvodem do této problematiky lze říci, že normativní odkazy buď umožňují aplikaci jiného předpisu, nebo ji naopak vylučují,²³ a přitom nevytvářejí čistě hierarchickou strukturu. Přímé odkazy na předpisy tvořící ústavní pořádek nejsou v podústavním právu typické.²⁴ Kritéria subsidiarity a speciality nejsou také zpravidla v textech předpisů zmíněna.²⁵ Například pokud jde o subsidiaritu občanského zákoníku ve vztahu k dalším předpisům soukromého práva, zákon o obchodních korporacích nebo zákoník práce jsou spíše výjimkou, ale i zde je tento obecně uznávaný princip otázkou interpretace aplikační praxe.²⁶ Naproti tomu přímo odkazují na občanský zákoník předpisy, které součástí soukromého práva nejsou.²⁷ Ve veřejném právu je diferenciací silnější. Ústavní a trestní právo jsou poměrně kompaktní, zatímco správní právo je různorodé. Odká-

²³ Viz ust. čl. 45 odst. 4 Legislativních pravidel vlády.

²⁴ Odkazy na Ústavu obsahuje pouze 45 předpisů, na Listinu základních práv a svobod 16, zatímco na občanský zákoník 209, na správní řád 255 a na zákoník práce 145. Ústava se v tomto „žebříčku“ nachází až na 46. místě, Listina sdílí 162. až 167. místo s jinými předpisy.

²⁵ Pouze v ojedinělých případech jsou ve zvláštních předpisech explicitně zmiňována ve vztahu k předpisům obecným. Například ust. § 26 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

²⁶ Zde lze odkázat na rozhodnutí Ústavního soudu Pl. ÚS 83/06 ze dne 12. 3. 2008, kterým bylo mezi jinými zrušeno ust. § 4 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce. Ústavní soud v bodě 209 svého rozhodnutí poukázal na subsidiární vztah občanského zákoníku ke všem soukromoprávním odvětvím jako obecný princip a na to, že metoda delegace zakotvená v napadeném ustanovení zákoníku práce je v rozporu s principy právního státu.

zy předpisů správního práva na správní řád nejsou výjimkou,²⁸ ale horizontální interakce s jinými předpisy je relativně složitá.

Zobecníme-li, důležitost předpisu by měla být principiálně reflektována počtem odkazů na něj z předpisů jiných. Pro naše účely postačí zjednodušené pojetí faktorů vedoucích k diferenciaci právních předpisů jakožto prvků právního řádu. Na nejabstraktnější úrovni můžeme mluvit o imaginární „černé skříňce“, která na vstupu přijímá dva předpisy a vrací hodnotu vyjadřující existenci odkazů mezi nimi, případně jejich počet a směr. Zdá se, že jednotlivé faktory ovlivňující činnost zákonodárce a jeho racionální důvody nelze identifikovat jednoduchým počítáním odkazů; lze pozorovat pouze jejich kumulativní efekt.²⁹ Proto se zde zaměřujeme pouze na to, jak se tyto faktory souhrnně projevují v pozorovatelných síťových strukturách právního řádu.

Intuitivně lze očekávat, že důležité předpisy zaujmou v systému centrální místo, méně důležité pak periferní. Otázkou, která bude podrobena podrobnému zkoumání v tomto experimentu, je, zda se za těmito jednoduchými počty skrývá i kauzalita. Systémové vysvětlení by měla mít pouze taková intenzita a hustota vazeb, kterou nelze vysvětlit šumem způsobeným nedostatky legislativního procesu či chybami při zpracování dat, ale která je interpretovatelná z hlediska sémantických a funkčních vazeb v právním řádu.

²⁷ Například zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, a další předpisy v oblasti sociálního zabezpečení, dále také správní řád, daňový řád aj.

²⁸ Například ust. § 18 odst. 1 zákona č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech, ust. § 1 5 odst. 1 zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, ust. § 11 odst. 2 zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Podobných příkladů je mnohem více.

²⁹ Lze předpokládat, že výše uvedené faktory působí v opačných směrech jen v nepatrné míře. Výše již bylo zmíněno několik příkladů, kdy právní předpis odkazuje na jiný proto, aby vyloučil použití jeho ustanovení. Avšak zdá se, že toto má na celkový obraz zanedbatelný vliv, který lze v této analýze ignorovat.

3. VYMEZENÍ HRANIC EXPERIMENTU

3.1 PROSTOR A ČAS

Správné vymezení hranic sítě je pro úspěch síťové analýzy kriticky důležité. Edward O. Laumann se spoluautory poukazují na to, že nesprávné vymezení sítě může zkreslit data a ovlivnit výsledky.³⁰ Stanovení příliš širokých, nebo příliš úzkých hranic může mít za následek ztrátu důležitých informací nebo zařazení zbytečných informací, což zhoršuje přesnost analýzy.

Pro naše účely je zjevně nejvhodnější přístup založený na attributech, kdy zařazení uzlu do sítě závisí na přítomnosti, nebo nepřítomnosti jeho určitého příznaku. Takovým očividným příznakem je druh právního předpisu. Proveditelnost tohoto experimentu je omezena organizačními a časovými možnostmi autora. Proto ponecháme zcela mimo jeho rámec jak složitou interakci českého práva s právem evropským a mezinárodním, tak i interakci primárních předpisů s předpisy sekundárními. V tomto příspěvku jsou analyzovány pouze primární předpisy s celostátní účinností, jak jsou pojímány v literatuře³¹ a reprezentovány v právních informačních systémech, a to konkrétně Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony, zákony, zákonná opatření a dekrety prezidenta republiky.

Vzhledem k tomu, že za atomární prvky systému zde považujeme konsolidované texty předpisů, předpisy „v materiálním slova smyslu“,³² jsou novely plně konzumovány novelizovaným předpisem, a tak nejsou samostatně zahrnuty do analýzy.³³ Množství platných primárních předpisů by nemělo být nikterak ohromné. Proto lze tento pokus uskutečnit na celém souboru, aniž by bylo třeba vytvářet, ověřovat a zdůvodňovat kritéria výběru reprezentativního vzorku. Oproti tomu množství sekundárních právních předpisů je řádově vyšší; experiment tohoto druhu by nebyl proveditelný

³⁰ LAUNMANN, Edward O., MARSDEN, Peter V., PRENSKY, David. The Boundary Specification Problem in Network Analysis. In: BURT, Ronald, MINOR, Michael (eds.) *Applied Network Analysis*. Beverly Hills: Sage Publications, 1983, s. 19–20.

³¹ CVRČEK, František. *Právní informatika*. Praha: Ústav státu a práva, 2010, s. 246.

³² K otázce nejednoznačného výkladu některých novelizačních bodů a nutnosti editorského zásahu pro vytvoření úplného aktuálního textu viz např. FRONC, Jaromír. Úplná znění právních předpisů v systémech esbírka a legislativa. *Revue pro právo a technologie*. 2022, roč. 13, č. 26, s. 72 an.

vzhledem k potřebě verifikace a ruční úpravy dat. Nadto pro vytvoření korpusu textů primárních předpisů postačí pouze Sbírka zákonů od roku 1918 do současnosti,³⁴ u nichž je s určitými výhradami³⁵ nejlépe zachovaná publikační kontinuita a přesnost.

Zvolené paradigma systémové teorie práva je velmi vhodné pro popis evoluce právního řádu. Ačkoliv e-Sbírka poskytuje data, která by měla umožnit rekonstrukci stavu českého právního řádu ve kterémkoli časovém okamžiku ode dne 4. 5. 1945, přesnost podobné rekonstrukce může být poněkud problematická z toho důvodu, že u stovek obsoletních primárních předpisů, u nichž by bylo třeba individuálně rozhodnout, kdy přesně se v minulosti staly obsoletními.³⁶ Vzhledem k tomu, že depurace právního řádu se uskutečnila až na konci roku 2023, je nutné učinit rozhodnutí z nouze a omezit experiment modelováním statického stavu právního řádu k 1. 1. 2024.

3.2 DATA

Tento příspěvek se rodí v době, kdy již nastala dlouho očekávaná účinnost zákona č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv, a byl spuštěn ostrý provoz příslušného webového portálu. To umožňuje vyhnout se zde dosavadním rozsáhlým debatám spojeným s publikací právních před-

³³ Tím se také vyhneme problému, který by mohly představovat nálezy Ústavního soudu publikované ve Sbírce zákonů podle ustanovení § 57 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu. Soud sám sebe označuje za „negativního zákonodárce“, např. v rozhodnutí Pl.ÚS 32/08 ze dne 29. 11. 2010 v bodě 36. Při zvoleném přístupu se působení Ústavního soudu na primární právní předpisy projevuje změnou (vypuštěním určité části) textu nebo zrušením právního předpisu jako celku, stejně jako novela ve formě zákona.

³⁴ Zde ponecháme stranou nepochybně zajímavou otázku, kolik předpisů a které se staly součástí československého a posléze českého práva podle čl. 2. zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. S jistotou to lze tvrdit o předpisech, které byly posléze v Československu novelizovány nebo zrušeny.

³⁵ Viz například CVRČEK, František. *Právní informatika*. Praha: Ústav státu a práva, 2010, s. 57–66. Také KRÁLÍK, Lukáš. Sbírka zákonů a publikace předpisů po roce 1918. *Právník*. 2019, roč. 158, č. 3, s. 307–308, 327–328.

³⁶ Další omezení vyplývají jak ze zmíněného problému recepce rakousko-uherského práva, tak z dikce ustanovení § 6 odst. 4 zákona č. 222/2016 Sb., podle kterého nejsou součástí databáze informací o právních aktech předpisy z období před 4. 5. 1945, které ke dni účinnosti zákona pozbyly platnosti. Přesnost zpětné rekonstrukce právního řádu a jeho celkový obraz by byly tím více zkreslené, čím více bychom se vzdalovali od současnosti.

pisů, jejich novelizací, zrušením, obsolencí atd. Za kvalitu dat, která veřejnosti poskytuje e-Sbírka, ručí stát.³⁷ I přes veškeré dílčí výhrady a nedostatky by měla být tato data dobrou aproximací ideálního stavu.

Tento experiment vychází z otevřených dat e-Sbírky ve stavu ke dni 1. 4. 2024.³⁸ Data e-Sbírky v původním formátu JSON jsou serializované tabulky relační databáze, která není plně normalizována. Dokumentace o struktuře dat, která je dostupná v době vzniku tohoto příspěvku, není podrobná, obsahuje pouze seznam tabulek, schémata a názvy polí s několika stručnými vysvětlivkami. Uživatel těchto dat si musí sám znovu vytvořit datové struktury e-Sbírky, které potřebuje, což mimo jiné vyžaduje prozkoumání datových sad a modelování relací mezi tabulkami. Podrobný popis postupu při rekonstrukci struktury databáze e-Sbírky není předmětem tohoto článku, nicméně pro účely reprodukovatelnosti tohoto experimentu jsou všechna data získaná z výše uvedených zdrojů a všechny jejich následné transformace zdokumentovány a zveřejněny prostřednictvím online repositářů.³⁹

Zde a dále se bude při popisu datových struktur e-Sbírky používat následující terminologie: zněním je virtuální dokument, který je diskrétní verzí předpisu se všemi relevantními změnami; fragmentem je atomární, samostatně adresovatelná část textu dokumentu⁴⁰ nebo virtuální prvek jeho vnitřní hierarchie; odkazem je virtuální vazba mezi fragmenty zdrojového a cílového znění. Celkem bylo z těchto datových sad e-Sbírky převzato a analyzováno 818 konsolidovaných znění předpisů, 374 907 fragmentů a 169 448 odkazů. Všechna ostatní data použítá v tomto výzkumu vznikla filtrováním a transformací dat z uvedených zdrojů nebo byla doplněna autorem samostatně.

³⁷ Tato záruka vyplývá z ust. § 6 odst. 1 zákona č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv. Ve zprávě o dostupnosti některých dat e-Sbírky k 1. 1. 2024 je uvedeno, že akty vyhlášené před tímto datem nahrává dodavatel systému e-Sbírka, avšak po kontrole a akceptaci Ministerstvem vnitra jakožto vydavatelem podle příslušného zákona. Dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/aktuality/20149>

³⁸ Aktuální datové sady dostupné z: <https://opendata.eselpoint.cz/datove-sady-esbirka/>

³⁹ Veškerá data tohoto experimentu, jak původní, tak i zpracovaná, jsou dostupná zde: <https://github.com/arkady-alexandrov/czech-primary-legislation-network>

⁴⁰ Obvykle odpovídá členění právního předpisu čl. 25 a 26 Legislativních pravidel vlády.

Jelikož e-Sbírka by měla obsahovat všechny právní předpisy, jejichž okruh byl definován výše, je třeba vybrat pouze ta znění právních předpisů, která jsou označena v systému jako účinná ke zvolenému datu.⁴¹ Autor pokládá za správné co nejméně zasahovat do takto vzniklého seznamu předpisů, nicméně 51 předpisů bylo nutné manuálně vyřadit ze zpracování. Jsou to především předpisy, které vyjmenovává a ruší zákon č. 276/2023 Sb., které se vztahují k území Slovenska, které jsou označeny jako účinné zjevně omylem a které již ztratily jakýkoliv vlastní normativní obsah.

Poslední fází přípravy dat pro síťovou analýzu bylo zpracování odkazů. Odkazy byly získány dvěma nezávislými způsoby a následně byly křížově validovány. Prvním zdrojem byla datová sada e-Sbírky „Právní akt – odkaz“.⁴² Druhým zdrojem byly rekonstruované texty dokumentů, z nichž byly odkazy extrahovány pomocí regulárních výrazů.⁴³ Hlavním zdrojem odkazů (82,8 %) jsou normativní části dokumentů, po kterých následují poznámky pod čarou⁴⁴ (8,9 %) a přílohy (7,4 %). Nepatrný zbytek připadá na závěrečné části.⁴⁵ Duplicita externích odkazů ze stejného zdrojového fragmentu byla odstraněna. Odkazy na předpisy evropského práva, meziná-

⁴¹ Ačkoliv se jedná o ojedinělé případy, podle stavu ve zkoumaném období byly v e-Sbírce označeny jako čisté novely zákony č. 74/1990 Sb., č. 169/1990 Sb., č. 26/1993 Sb., č. 347/1997 Sb., č. 261/2007 Sb. a č. 186/2011 Sb., které kromě novelizujících ustanovení mají i vlastní normativní obsah. Tyto předpisy byly manuálně zařazeny do zpracování.

⁴² Tato datová sada podle dokumentace systému zahrnuje všechny odkazy uvnitř dokumentů i mezi nimi, avšak neobsahuje informace, které by umožnily odlišit normativní odkazy od nenormativních. Proto bylo nutné odfiltrovat odkazy v derogačních klauzulích a odkazy novelizačních ustanovení smíšených novel, které se stávají součástí jiných předpisů. Ignorování tohoto problému by mohlo významně zkreslit výsledky této analýzy.

⁴³ Texty fragmentů v e-Sbírce obsahují XML/HTML značky pro hypertextové odkazy, které většinou mají v attributech identifikátory odkazu z datové sady „Právní akt – odkaz“. Tyto značky byly ignorovány pro zvýšení nezávislosti křížové validace.

⁴⁴ Podle ust. čl. 47 odst. 1 Legislativních pravidel vlády nemají poznámky pod čarou normativní povahu. Tereza Krupová poukazuje na to, že tato nenormativnost v podstatě neumožňuje novelizaci poznámek. (KRUPOVÁ, Tereza. Právnícké a legislativní nešvary. Subjektivní reflexe. *Správní právo*. 2013, 46(6), s. XLVII–XLVIII). Nicméně podle ust. čl. 45 odst. 4 těchto pravidel umožňuje doplnit normativní odkaz poznámkou pod čarou, a to podle našeho názoru nelze ignorovat, protože i tyto poznámky jsou nedílnou součástí publikovaných textů právních předpisů. Proto poznámky pod čarou byly také zpracovány, vedou-li na ně interní odkazy z normativních částí předpisů.

⁴⁵ Ustanovení společná a závěrečná, která byla po přezkoumání obsahu vyhodnocena jako trvalá, nikoliv přechodná.

rovní smlouvy a sekundární předpisy byly také vyloučeny z následného zpracování.

Následně bylo třeba vyřešit tyto problémy: obecně formulované odkazy bez vysvětlujících poznámek pod čarou, odkazy na zrušené předpisy,⁴⁶ odkazy na novelizující předpisy, odkazy na neexistující předpisy (překlepy), jiné chyby dat e-Sbírky. Obecně formulované odkazy ze 632 fragmentů byly autorem manuálně zpracovány a doplněny.⁴⁷ V případě 217 neplatných předpisů byl problém vyřešen tak, že odkaz byl opraven na předpis, který je svým názvem nebo obsahem podobný původnímu. Výjimkou jsou případy, kdy šlo o zrušení předpisu bez náhrady, a to z důvodu zániku příslušného právního institutu, a také případy, kdy nová právní úprava stejného odvětví původní úpravu nepřevzala, které tedy byly odstraněny bez náhrady. Odkazy na obchodní zákoník č. 513/1991 Sb. a na občanský zákoník č. 40/1964 Sb. byly aktualizovány s použitím převodových tabulek.⁴⁸ Odkazy na zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který je stále platným a účinným předpisem, s ohledem na vznik dvojkoľejnosti výkonu rozhodnutí, osamostatnění soudního řízení správního a tzv. nesporných občanských řízení, byly zvlášť zkontrolovány, v případě potřeby také aktualizovány. V některých méně významných případech byl také použit individuální přístup, který zohledňoval současný stav právního řádu. Ručně bylo celkem ověřeno, doplněno nebo odstraněno 8 594 odkazů.⁴⁹

⁴⁶ V e-Sbírce jsou doplněny hypertextovými odkazy, přičemž odkazy na předpisy zrušené někdy vedou na platné předpisy, které upravují stejnou právní oblast. Legitimita tohoto zásahu je diskutabilní, avšak pro naše účely je tento pragmatický přístup zcela přijatelný a nebylo třeba jej dále verifikovat.

⁴⁷ Jako zdroj k ověření odkazů byly použity komentáře k příslušným předpisům, přičemž komentáře různých autorů byly křížově validovány. Úplný výčet této literatury je příliš rozsáhlý a není pro účely tohoto příspěvku zcela relevantní. Podpůrně byly také využity důvodové zprávy k návrhům příslušných předpisů a novel. V některých případech bylo použito vyhledávání v korpusu úplných znění předpisů a statistiky výskytu specifických termínů.

⁴⁸ KORBEL, František a kol. *Převodové tabulky a rejstříky pro nový občanský zákoník, zákon o obchodních korporacích a zákon o mezinárodním právu soukromém*. Ostrava: Sagit, 2012.

⁴⁹ Podrobně postup při ručním zpracování odkazů je dokumentován při popisu datové sady, dostupné z: <https://github.com/arkady-alexandrov/czech-primary-legislation-network/blob/main/README.md>

3.3 MODEL

Právní řád je zde pojímán jako koherentní vnitřně diferencovaný systém informací o normách, jehož prvky jsou právní předpisy a interakce mezi nimi je vyjádřena odkazy. Avšak terminologie teorie grafů, o níž se síťová analýza opírá, odkazuje na zcela odlišné abstrakce. Je proto nutné převést výše popsanou konceptuální teorii do analytického modelu. Náš model právního řádu je v několika variantách reprezentován grafy, v nichž vrcholy odpovídají předpisům a hrany odkazům mezi nimi.⁵⁰ Pro modelování vztahů, jako jsou citace nebo hierarchie, je důležité rozlišovat směr hrany. Směr je určen na základě očividné interpretace: počátečním vrcholem je vrchol reprezentující předpis, který obsahuje odkaz, a koncovým vrcholem je vrchol reprezentující předpis, který je cílem odkazu.

Celý dataset může být reprezentován bez ztráty jako orientovaný multigraf se smyčkami. Graf G vytvořený s použitím úplného seznamu hran se skládá z 818 vrcholů (z toho 65 izolovaných⁵¹ a 53 pouze se smyčkami) a 129 820 hran. Vzhledem k tomu, že z celkového počtu hran 105 520 (tj. 81,3 %) tvoří právě smyčky, může být takový graf užitečný pro zkoumání intenzity interakcí mezi částmi právních předpisů uvnitř ve srovnání s intenzitou jejich vnějších interakcí; jinak smyčky nejsou pro tuto analýzu důležité, lze je jednoduše ignorovat. Jednoduchý orientovaný vážený graf G' bez smyček a paralelních hran je ve srovnání s původním mnohem vhodnější pro další průzkum a srovnání, přitom stále zachovává podstatnou část informací, aby mohl být pro naše účely považován za více či méně věrný odraz reality. Váha hrany by měla vyjadřovat sílu vztahu mezi párem

⁵⁰ V matematické a informatické literatuře se používají termíny „vrchol“ (*vertex*) a „hrana“ (*edge*), zatímco v aplikované síťové analýze se častěji objevují termíny „uzel“ (*node*) a „spojení“ (*link, connection*). Tyto pojmy jsou často vzájemně zaměnitelné. Zde používáme termíny „uzel“ a „spojení“ v širším kontextu síťové analýzy, zatímco termíny „vrchol“ a „hrana“ v užším kontextu teorie grafů a její výpočetní implementace. Jinak jsou pro naše účely tyto termíny také synonymní. K tomu viz například: BRANDES, Ulrik, ERLEBACH, Thomas. *Fundamentals*. In: BRANDES, U., ERLEBACH, T. (eds.) *Network Analysis. Methodological Foundations*. Berlin, Heidelberg: Springer, 2005, s. 7–8.

⁵¹ I bez použití striktní matematické definice izolovaného vrcholu odvozované od jeho stupně lze seznam takových vrcholů získat pomocí operace negativního spojení (*anti join*) tabulek databáze: izolované vrcholy odpovídají těm řádkům tabulky dokumentů, kterým neodpovídá žádný z výchozích a konečných vrcholů v odpovídajících sloupcích tabulky odkazů.

předpisů.⁵² Jako poněkud přímočaré, ale zároveň robustní a snadno interpretovatelné řešení se nabízí odvozování váhy hrany od prostého součtu paralelních hran původního grafu.⁵³ Tato varianta G' bude výchozím bodem následující analýzy.

4. ANALÝZA SÍTĚ

4.1 VIZUALIZACE A GLOBÁLNÍ MÍRY SÍTĚ

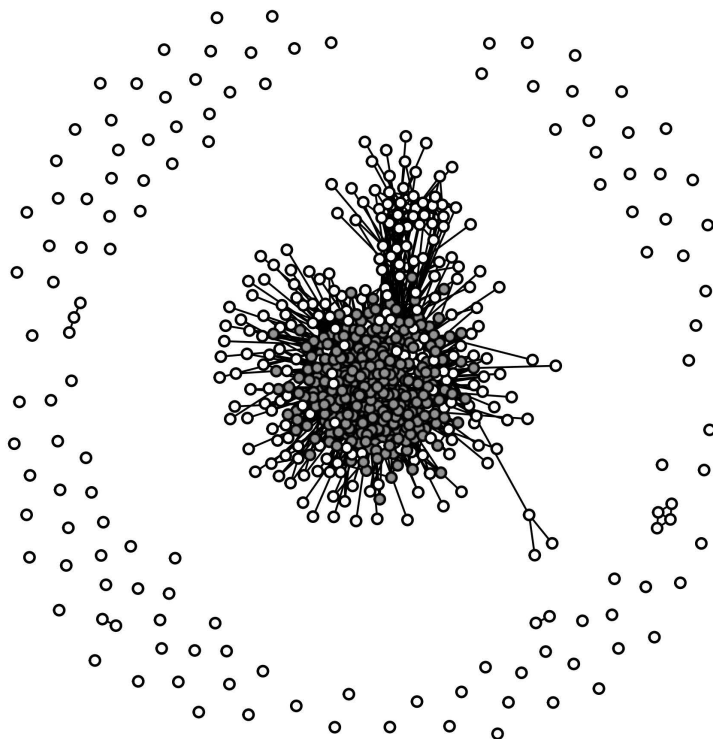
Zobrazení všech hran grafu G' na ploše bez průsečíků je nemožné, jelikož tento graf není planární. Velké množství hran, které se překrývají, překáží jednoduché vizuální analýze grafu. I přesto může být zde uvedená vizualizace docela užitečná.⁵⁴ Je na ní zobrazeno 118 izolovaných vrcholů, dvě dvojice, jedna trojice a jedna čtveřice vrcholů. Zbývajících 689 vrcholů (84,2 % z celkového množství) je propojeno s prostředním souvislým podgrafem alespoň jednou hranou.⁵⁵ Existence pouze jedné velké komponenty v modelu českého právního řádu není překvapením, ale bylo třeba ověřit tento předpoklad, jelikož nebylo možné předem vyloučit existenci několika velkých komponent. Díky vizualizaci je tato skutečnost zcela zřejmá. Největší komponentu dále označíme jako podgraf G_w . V tomto podgrafu existuje také vnitřní silná komponenta o 442 vrcholech (vyznačena na vizualizaci šedou barvou), kterou označíme jako podgraf G_s .

⁵² Rozmanitost vztahů mezi předpisy nelze plně zachytit bez sofistikovanějšího způsobu jejich třídění a kódování. To by ovšem přineslo prvek nežádoucí subjektivity, o násobném zvýšení objemu manuálního zpracování nemluvě.

⁵³ Alternativami jsou logaritmická transformace, normalizace podle délky předpisů, reciproční vážení, výpočet váhy s ohledem na míry vrcholů, výpočet na základě modifikované metody TF-IDF (Term Frequency-Inverse Document Frequency), tj. výpočtu váhy hrany na základě četnosti citací normalizované podle vzácnosti citací) apod. Zde použijeme nejjednodušší řešení.

⁵⁴ Příklad alternativní interaktivní trojrozměrné vizualizace je dostupný z: https://arkady-alexandrov.github.io/czech-primary-legislation-network/2024.1/plots/3d_plot.html

⁵⁵ Komponenty jsou souvislé podgrafy původního grafu, ve kterých existují cesty mezi všemi libovolnými dvojicemi vrcholů. V orientovaných grafech lze také rozlišovat silně a slabě spojené komponenty. V silně spojené komponentě jsou cesty mezi každým párem vrcholů obousměrné, zatímco ve slabě spojené komponentě se orientace hran nezohledňuje. Komponenty, které jsou vymezeny na základě ryze formálních kritérií, mají svá omezení, nicméně lze je použít pro tuto základní analýzu.

Graf 1. Vizualizace síťového modelu (varianta G')

Míry grafů, které vyjadřují některé jejich vlastnosti, nemusí samy o sobě mít velkou vypovídací hodnotu, jsou ale užitečné pro srovnávání grafů mezi sebou. Hustota vyjadřuje jako poměr počtu hran v analyzovaném grafu k počtu hran v úplném grafu se stejným počtem vrcholů, tj. takovém,

v němž je každý vrchol spojen se všemi ostatními.⁵⁶ Jelikož zkoumané síťové struktury jsou mnohem méně husté než úplný graf, druhou mírou, kterou zde použijeme, je globální účinnost sítě.⁵⁷ Ta se vypočítá jako průměr obrácené délky cesty mezi všemi páry vrcholů grafu: čím jsou tyto cesty předvídatelnější a kratší, tím je účinnost sítě vyšší a naopak. Přitom lze zohlednit orientaci a váhu hran. Nakonec průměrná reciprocita udává podíl vzájemných (obousměrných) spojení vzhledem k celkovému počtu spojení v orientovaném grafu. Vyšší hodnoty indikují symetrické interakce a vzájemnou provázanost právních předpisů, zatímco nižší hodnoty ukazují na převážně jednosměrné vztahy, což může odrážet hierarchickou strukturu, kdy podřízené (specializované, méně významné) předpisy odkazují na nadřízené (obecné, více významné).

Interpretace globálních měř je zde poměrně očividná a nepřímou ukazuje ve prospěch koncepce centra a periferie. S vyloučením izolovaných a slabě propojených vrcholů se zvyšuje hustota sítě a zároveň se zvyšuje její globální efektivita, což svědčí o optimalizaci sítě v centru. Avšak rozdíl v účinnosti sítě s a bez zohlednění vah hran naznačuje tendenci ke vzniku komunit se silnějšími vnitřními vazbami, které lze interpretovat jako samostatné subsystémy s vlastními centry a periferiemi. Je to důsledek ne-

⁵⁶ Je však třeba také poznamenat, že výše uvedená definice hustoty má největší vypovídací hodnotu pouze pro neorientované grafy bez smyček a paralelních hran, neboť tyto prvky mohou míru výrazně zkreslit a znemožnit její interpretaci a porovnávání. V orientovaném jednouchém grafu, jako je G' , je hustota poloviční v porovnání s neorientovaným grafem, neboť se předpokládá, že mezi stejnými vrcholy v úplném grafu musí být hrany v obou směrech. Podrobně viz například WASSERMAN, Stanley, FAUST, Katherine. *Social Network Analysis: Methods and Applications*. New York: Cambridge University Press, 1994, s. 101–103.

⁵⁷ Jedná se o alternativu průměrné délky cesty. U izolovaných vrcholů je délka cesty mezi nimi a zbývajících komponentami nekonečná, proto bez změny definice se tak míra průměrné délky cesty stává nepoužitelnou. V případě globální účinnosti sítě se předpokládá, že obrácená hodnota délky cesty je nulová. Kromě toho se tato míra pohybuje v rozmezí od nuly do jedné, což usnadňuje vzájemné porovnávání různých sítí, zatímco průměrná délka cesty se může pohybovat v širokém rozmezí ≥ 1 . Podrobně o průměrné délce cesty viz KOSCHÜTZKI, Dirk, LEHMANN, Katharina Anna, PEETERS, Leon, RICHTER, Stefan, TENFELDE-PODEHL, Dagmar, ZLOTOWSKI, Oliver. Centrality Indices. In: BRANDES, U., ERLEBACH, T. (eds.) *Network Analysis. Methodological Foundations*. Berlin, Heidelberg: Springer, 2005, s. 29–32. K definici účinnosti sítě viz VRAGOVÍČ, I., LOUIS, E., DÍAZ-GUILERA, A. Efficiency of informational transfer in regular and complex networks, *Physical Review E*. 2005, vol. 71, issue 3, 036122.

rovnoměrné koncentrace odkazů v některých důležitých předpisech, proto se cesty, které přes ně vedou, ukazují jako méně optimální než cesty bez zohlednění tohoto faktoru. Růst průměrné reciprocity lze pravděpodobně vysvětlit posilováním symetrických spojení v centru.

Tabulka 1. Globální míry síťového modelu a jeho komponent

	G'	G_w	G_s
Počet vrcholů	818	689	442
Počet izolovaných vrcholů	118		
Počet hran	9047	9038	7538
Hustota	0,0135	0,0191	0,0387
Globální efektivita sítě nevážená	0,179	0,253	0,419
Globální efektivita sítě vážená	0,152	0,215	0,359
Průměrná reciprocita	0,273	0,273	0,326

4.2 ROZDĚLENÍ STUPŇŮ UZLŮ

Stupeň je nejjednodušší základní mírou vrcholu.⁵⁸ V orientovaném grafu rozlišujeme vstupní stupeň (*in-degree*, *inward*), což je počet hran směřujících k vrcholu, a výstupní stupeň (*out-degree*, *outward*), což je počet hran vycházejících z vrcholu. Ve vážených grafech může stupeň zohledňovat váhu hran. Vstupní stupeň vrcholu lze interpretovat jako „popularitu“ předpisu. Takové předpisy by měly plnit funkci center právního řádu. Výstupní stupeň vrcholu symetricky odráží „aktivitu“ předpisu. Mají-li tyto předpisy současně nízkou popularitu, mohou zaujímat v systému periferní místo, patrně kvůli úzce vymezenému vlastnímu předmětu regulace. Jsou-li předpisy současně aktivní a populární, může to být výsledkem toho, že plní integrační funkci.

Jednoduchá analýza rozdělení hodnot stupňů poskytuje počáteční obraz významu uzlů v síti a prohloubí vhled do vlastností sítě jako celku. Ve vari-

⁵⁸ BRINKMEIER, Michael, SCHANK, Thomas. Network Statistics. In: BRANDES, U., ERLEBACH, T. (eds.) *Network Analysis. Methodological Foundations*. Berlin, Heidelberg: Springer, 2005, s. 29–32.

antě modelu G' vstupní stupeň odráží počet odkazujících předpisů, nikoliv tedy celkový počet spojení.⁵⁹ Analogicky výstupní stupeň neodráží celkový počet vnějších odkazů obsazených v předpise, ale počet předpisů, na něž odkazuje.

Tabulka 2. Charakteristiky rozdělení stupňů uzlů G'

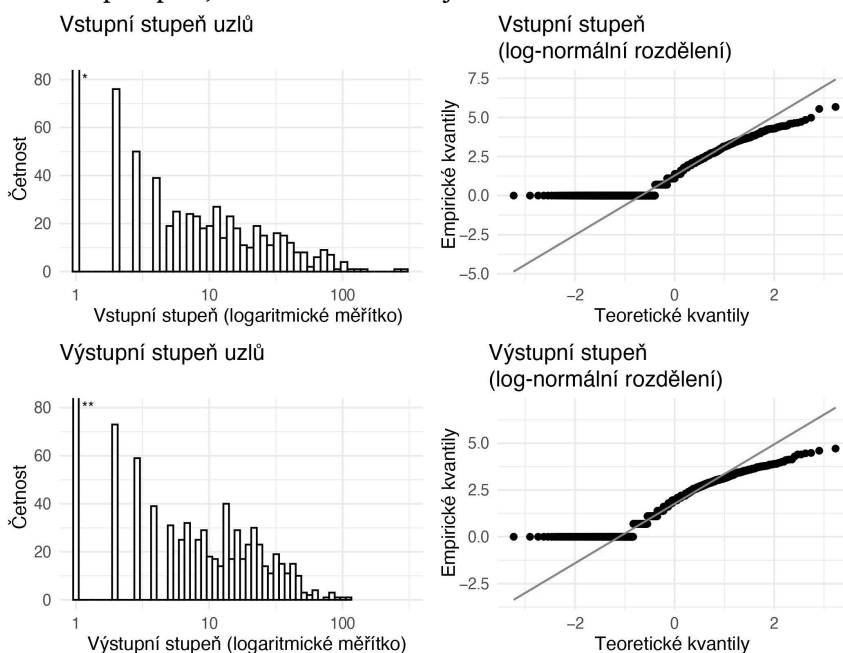
	Vstupní stupeň	Logaritmus vstupního stupně*	Výstupní stupeň	Logaritmus výstupního stupně*
Minimum	0	0,00	0	0,00
1. kvartil	0	0,00	1	0,301
Medián	2	0,477	6	0,845
Průměr	11,1	0,639	11,1	0,784
3. kvartil	12	1,11	16	1,23
Maximum	290	2,46	110	2,05
Směrodatná odchylka	22,5	0,607	14,1	0,545
Šikmost (Skewness)	5,47	0,494	2,33	0,062
Špičatost (Kurtosis)	51,9	2,07	11,1	1,82

*Je použit logaritmus o základu 10 místo přirozeného logaritmu pro lepší porovnání řádů původních hodnot a pro kompatibilitu s vizualizací na grafech.

Značný počet uzlů nemá žádné spojení s jakýmkoliv jiným, tj. jejich vstupní a výstupní stupeň je nulový. U nenulových hodnot lze pozorovat

⁵⁹ Volba této varianty je podmíněna tím, že hustota odkazů v předpisech je nerovnoměrná a závisí na mnoha faktorech, které zde podrobně neanalyzujeme. Například státní rozpočty v přílohách obsahují velké množství odkazů, což činí krizový zákon třetím a zákon č. 101/2000 Sb., podpoře výzkumu a vývoje, čtvrtým nejpůvodnějším. To výrazně zkrusluje celkový obraz. Proto pro interpretaci stupňů z hlediska center a periferií není ani tak důležitá síla spojení mezi předpisy vyjádřená počtem odkazů, jako spíše přítomnost spojení jako takového. Tím se vyrovnávají rozdíly mezi předpisy, které jsou odvozovány od objemu textů, hustotě odkazů a mírou autonomie.

rozdělení podobné log-normálnímu.⁶⁰ Jak je patrné z této tabulky, rozdělení vstupních a výstupních stupňů jsou zešíkmená vpravo a špičatá. Šikmost odráží skutečnost, že pouze malý počet předpisů je vysoce populární nebo aktivní. Špičatost vypovídá o síle tohoto efektu. Lze také pozorovat silnou asymetrii vstupních a výstupních stupňů: na nejpopulárnější předpisy vede mnohem více odkazů, než kolik odkazů obsahují nejaktivnější předpisy. Tento jev je v souladu s predikcí vyplývající z koncepce center a periferií: malý počet velmi důležitých předpisů je obklopen relativně větším množstvím předpisů, které na ně odkazují.

Graf 2. Rozdělení vstupního a výstupního stupňů uzlů

* Skutečná hodnota 284.

** Skutečná hodnota 166.

⁶⁰ Byly testovány i další typy rozdělení: exponenciální, gama, Weibullovo a další pomocí Q-Q grafů, AIC (Akaikeho informační kritérium) a BIC (Bayesovo informační kritérium) testů. Ačkoli gama a Weibullovo rozdělení lépe odpovídala empirickým datům u některých rozsahů hodnot, jejich výhody oproti log-normálnímu rozdělení byly zanedbatelné nebo se vůbec neprojevovaly v celém souboru. Exponenciální rozdělení výstupního stupně se vedla ze všech testovaných nejhůře, ale pro výstupní stupeň se od log-normálního rozdělení téměř nelišila. Proto zde i níže bylo upřednostněno log-normální rozdělení jako vhodnější pro interpretaci a lépe vysvětlující větší variabilitu u vysoce citovaných předpisů.

Předpisy, kterým odpovídají uzly s maximálními hodnotami vstupních stupňů, jsou občanský zákoník (290), správní řád (255), zákoník práce (145), daňový řád (126), rozpočtová pravidla (111), obecní zřízení (105), občanský soudní řád (103) atd. Z tohoto žebříčku zatím nelze vyvozovat zobecňující závěry, ale zdá se, že umístění hlavního předpisu soukromého práva a hlavního předpisu veřejného práva na začátku není náhodou. Ostatní je následují s velkým odstupem a intuitivně lze předpokládat, že mohou být důležité pro rozsáhlé lokální oblasti předpisů (komunity), s nimiž můžeme spojovat tradiční odvětví práva: pracovní, daňové, rozpočtové atd.

Uzlům s nejvyššími hodnotami výstupních stupňů odpovídají živnostenský zákon (110), zákon o správních poplatcích (98), zákon o pobytu cizinců (87), zákoník práce (85), zákon o uznávání odborné kvalifikace (80), zákon o evidenci obyvatel (80), občanský zákoník (72) atd. I z tohoto krátkého seznamu je patrné, jak se liší populární předpisy od předpisů aktivních. Jestliže část odkazů v živnostenském zákoně lze vysvětlit ustanovením § 3, který definuje, co živností není, zákon o správních poplatcích může posloužit výbornou ilustrací předpisu, který sám o sobě zřejmě není obsahově příliš významný, ale integruje velké množství jiných předpisů správního práva. Je také vidět, že některé předpisy, jako je zákoník práce a občanský zákoník, patří mezi nejpobulárnější a zároveň neaktivnější. Mezi vstupním a výstupním stupněm uzlů skutečně existuje mírná až silná korelace,⁶¹ přičemž koeficient korelace se zásadně neliší v různých variantách modelu. To naznačuje, že vztahy center a periferií mohou být složitější než čistá hierarchie.

4.3 ANALÝZA IZOLOVANÝCH A PERIFERNÍCH UZLŮ

Ve variantě modelu G' není celkem 118 uzlů spojeno s žádným jiným uzlem. Další 11 uzlů je spojeno pouze mezi sebou v malých komunitách čítajících nanejvýš 4 uzly. Dohromady tedy 129 předpisů můžeme označit

⁶¹ V G_w činí korelační koeficient podle Kendalla 0,46, podle Spearmana 0,59, v G_s 0,51, respektive 0,68.

jako izolované. Podrobný výčet by zabral příliš mnoho prostoru tohoto časopisu.⁶² Stručně lze tyto předpisy shrnout v následující tabulce.

Tabulka 3. Přehled izolovaných předpisů

Skupina předpisů	Počet
Vznik československého státu a úprava československého občanství (období 1918–1937)	11
Pozemková reforma (období 1919–1920)	3
Povalečné uspořádání (období 1945–1948)	24
Polistopadové uspořádání (období 1990–1991)	3
Provádění mezinárodních smluv a úmluv (období 1957–1961, následně zákony č. 99/2000 Sb., č. 213/2011 Sb. a č. 93/2018 Sb.)	6
Provádění předpisů EU (zákon č. 191/2012 Sb.)	1
Sloučení obcí s Brnem, Olomoucí a Prahou (období 1919–1920)	3
Výkup místních drah státem (období 1924–1936)	6
Počítání času (zákon č. 255/1921 Sb., dekret prezidenta republiky č. 80/1945 Sb., zákony o letním a zimním čase č. 54/1946 Sb. a č. 212/1946 Sb.)	4
Vyvlastnění majetku (období 1945–1948)	2
Školství (dekrety prezidenta republiky č. 85/1945 Sb. a č. 132/1945 Sb.)	2
Uznání zásluh T. G. Masaryka, M. R. Štefánika, E. Beneše a V. Havla	6
Státní vyznamenání ČSSR a ČSFR (zákonná opatření 112/1964 Sb. a č. 15/1965 Sb. a zákon č. 404/1990 Sb.)	3
Zřízení, rozdělení, přejmenování, přeložení vysokých škol a fakult, zřízení nemocnic a kulturních institucí (období 1918–1994)	20

⁶² Úplný seznam lze snadno vytvořit ze seznamu všech analyzovaných uzlů filtrací příznaku *degree_in*, dostupné z: <https://github.com/arkady-alexandrov/czech-primary-legislation-network/blob/main/2024.1/nodes.csv>

Financování státu a mezinárodních organizací (zákony o státních dluhopisových programech, zákony o přijetí úvěrů Českou republikou a zákon č. 179/2018 Sb.)	28
Zrušené právní instituty (zákon č. 587/2004 Sb., o zrušení civilní služby)	1
Ostatní (zákony č. 288/1990 Sb., č. 15/1993 Sb., č. 272/1996 Sb., č. 132/2006 Sb., č. 134/2013 Sb., č. 381/2015 Sb.)	6

V tomto přehledu⁶³ lze jen těžko najít předpisy, které podle svého obsahu nelze označit jako periferní, nebo obsoletní. Drtivá většina těchto předpisů vznikla *ad hoc* nebo v souvislosti s dramatickými proměnami české společnosti a státu v minulosti. To dle našeho názoru odpovídá procesu vytěsnění na periferii právního řádu předpisů, které ztrácejí relevanci.⁶⁴ Realita je ovšem složitější a méně předvídatelná. Podstatná část uvedených předpisů (celkem 35) podle analýzy právního řádu České republiky za účelem identifikace obsoletních právních předpisů vypracované pro Ministerstvo vnitra podle stavu ke dni 1. 10. 2021⁶⁵ a vyjádření příslušných resortů nejsou relevantní pro existující právní vztahy a jsou podle svého ob-

⁶³ Jediným předpisem, který v této tabulce není, je zákon č. 123/1920 Sb., kterým se vydává řád volení do poslanecké sněmovny. Podle stavu k 1. 1. 2024 stále platil, i když evidentně ztratil jakoukoliv souvislost se současným právem. Jak již bylo zmíněno v oddíle 3.3, byl z této analýzy vyňat. Avšak tento zákon může sloužit jako dobrý příklad toho, jak obsoletní předpisy postupně ztrácejí spojení s ostatními předpisy. V současnosti má být reprezentován jako izolovaný uzel, ale kdybychom prováděli modelování právního řádu retrospektivně, někde v minulosti by se objevil odkaz vedoucí z tohoto zákona na Ústavní listinu Československé republiky. Zánik odkazů může být příznakem obsolescence předpisu, jak je to evidentní v tomto případě.

⁶⁴ Pro ověření tohoto předpokladu je samozřejmě nutné sledovat proces vzniku a zániku odkazů mezi předpisy v dynamice. Zde jako příklad lze uvést zákon č. 54/1946 Sb., o letním čase, na který existoval normativní odkaz z § 32 odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb. o silničním provozu. V poznámce pod čarou 18) tento odkaz stále přetrvává, avšak již nijak nesouvisí s textem příslušného ustanovení, které bylo novelizováno zákonem č. 411/2005 Sb. Zánik tohoto normativního odkazu jistě nikterak neovlivňuje platnost a účinnost zákona o letním čase, nicméně v našem síťovém modelu, který podobné „sirotčí“ odkazy neobsahuje, vede k jeho oddělení od hlavní komponenty grafu a k proměně v izolovaný uzel.

⁶⁵ Analýza je zveřejněna na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, č.j. MV-1380-4/OSR-2022, dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/poskytnuti-informace-analyza-pravniho-radu-ceske-republiky-za-ucelem-identifikace-obsoletnich-pravnich-predpisu.aspx>

sahu obsoletní.⁶⁶ Navzdory tomu tyto předpisy nebyly zrušeny zákonem č. 276/2023 Sb. buď z důvodu zjevného opomenutí zákonodárce, nebo z důvodu kulturně-historických.⁶⁷ Avšak nepatrnou menšinu uvedených předpisů tvoří předpisy, které jsou relevantní, ale upravují dílčí právní otázky bez výslovných vazeb na zbytek platného práva jako například předpisy v oblasti počítání času nebo zákon č. 132/2006 Sb., o kronikách obcí.

Mezi izolovanými předpisy a silnou komponentou leží 247 vrcholů slabé komponenty. To však ještě neznamená, že předpisy, které reprezentují vrcholy silné komponenty, lze přímo interpretovat jako globální centrum právního řádu a předpisy nacházející se v této „přechodové zóně“ jako periferii. Na to je kritérium silné komponenty příliš formální a rigidní. Je třeba vzít v úvahu směry hran, které zde interpretujeme jako projev hierarchických vztahů. Většina z těchto hran (1119 nebo 74,6 %) skutečně směřuje z přechodové zóny k uzlům tvořícím G_s , ale nezanedbatelná menšina (174 nebo 11,6 %) má směr opačný.⁶⁸ Zbývajících 207 spojení (13,8 %) se vyskytuje mezi uzly uvnitř přechodové zóny. Přitom předpisy, které zaujímají nejvyšší pozici v hierarchii nemusí ve svých textech obsahovat odkazy na jiné předpisy; jejich spojení by měla být asymetrická.⁶⁹ V našem modelu skutečně nejsou Ústava, Listina základních práv a svobod a ani žádný z ústavních zákonů součástí silné komponenty. Tvoří vlastní komponentu o 54 vrcholech. Proto budeme dále analyzovat jako globálně periferní pouze ty uzly, které jsou zahrnuty do slabé komponenty a současně mají

⁶⁶ Mezi takové patří například zákony o státních dluhopisových programech, které skončily jejich úplným splacením.

⁶⁷ Jedná se především o předpisy, které provázely vznik československé státnosti.

⁶⁸ Z nich 71 odkazuje na Ústavu, Listinu základních práv a svobod a ústavní zákony. Zbývajících odkazy vesměs vedou na předpisy z let 1945–1948, které vznikly v souvislosti s poválečnou transformací a následným znárodněním.

⁶⁹ To zcela platí pro Listinu základních práv a svobod, která skutečně sama o sobě neodkazuje na jiné předpisy. Ústava v čl. 112 odst. 1 definuje ústavní pořádek, což je v našem datasetu a modelu interpretováno jako odkaz na obecně vyjmenované předpisy. To ovšem neznamená ani podřízenost Ústavy, ani sestupné informační toky. Nicméně obecné tvrzení zůstává správné: předpisy tvořící ústavní pořádek zpravidla neodkazují na předpisy, které jsou v hierarchii níže. Je-li podobný odkaz formulován obecně, jako například v ustanovení čl. 40 Ústavy, vyvstává otázka výkladu, zda odkazuje na konkrétní předpis, nebo zda stanoví obecné pravidlo pro přijetí předpisu s určitým obsahem.

nulový vstupní stupeň. Takových uzlů je celkem 161. Znovu místo kompletního výčtu použijeme stručný přehled.

Tabulka 4. Přehled periferních předpisů

Skupina předpisů	Počet
Poválečné uspořádání (období 1945–1948, zákony č. 217/1994 Sb. [*] a č. 212/2000 Sb.)	11
Znárodnění (období 1948–1949)	5
Polistopadové uspořádání (období 1990–1992, zákony č. 203/2005 Sb. a č. 482/2020 Sb.) [†]	11
Zánik federace (období 1992–1994)	5
Provádění mezinárodních smluv a úmluv (zákony č. 60/2000 Sb., [‡] č. 63/2000 Sb., č. 186/2011 Sb., [§] č. 45/2020 Sb.)	4
Provádění předpisů EU (zákony č. 629/2004 Sb., č. 38/2008 Sb., č. 197/2009 Sb., č. 395/2009 Sb., č. 272/2013 Sb., č. 83/2013 Sb., č. 246/2017 Sb., č. 262/2017 Sb., č. 99/2019 Sb., č. 335/2020 Sb., č. 151/2021 Sb., č. 225/2022 Sb., č. 360/2022 Sb., č. 362/2022 Sb., č. 34/2023 Sb., č. 67/2023 Sb. a č. 87/2023 Sb.)	17
Vyvlastnění majetku (období 1946–1948) [¶]	2
Státní vyznamenání ČR (zákony č. 157/1994 Sb. a č. 158/2013 Sb.)	2
Zřízení a přejmenování vysokých škol, zřízení kulturních institucí	7
Státní rozpočty, daně a poplatky, veřejná podpora, přijetí úvěrů od mezinárodních finančních institucí, zvláštní úprava rozpočtových kapitol, financování mezinárodních institucí (období 1993–2023)	39
Pandemie COVID-19 (období 2020–2022)	31
Ozbrojený konflikt na Ukrajině (2022)	4
Milostivá léta (2022–2023)	3
Zrušené instituce (zákony č. 364/2000 Sb. a č. 290/2009 Sb.)	2

Ostatní (zákonné opatření č. 61/1956 Sb., zákony č. 297/1991 Sb., č. 14/1993 Sb., č. 309/2000 Sb., č. 219/2002 Sb., č. 279/2003 Sb., č. 166/2004 Sb., č. 247/2006 Sb., č. 108/2009 Sb., č. 296/2009 Sb., č. 69/2010 Sb., č. 223/2016 Sb., č. 300/2017 Sb., č. 469/2020 Sb., č. 221/2021 Sb., č. 196/2022 Sb., č. 1/2023 Sb.)	18
--	----

* Lze též zařadit do skupiny ostatních předpisů.

† Podle ustanovení čl. 112 odst. 3 Ústavy mají dva ústavní zákony z této skupiny sílu zákona a podle odst. 1 téhož článku již nejsou součástí ústavního pořádku České republiky.

‡ Podle důvodové zprávy navazuje na neratifikovanou Nairobskou smlouvu o ochraně olympijského symbolu.

§ Lze též zařadit do skupiny předpisů provádějících předpisy EU.

|| Smlouvy o zamezení dvojího zdanění jsou uzavírány na úrovni vlád, nicméně ze zřejmých zahraničněpolitických důvodů musí mít tato smlouva jinou formu.

¶ Zákon č. 143/1947 Sb. lze též zařadit do skupiny předpisů souvisejících s narovnáním poměrů po skončení druhé světové války.

Předpisy uvedené v této tabulce představují pestřejší obraz ve srovnání s izolovanými předpisy. Avšak i zde platí všechny závěry týkající se významu předpisů, jejich vzniku *ad hoc* nebo v souvislosti s proměnami státu a společnosti.⁷⁰ Z toho 11 předpisů bylo v analýze vypracované pro Ministerstvo vnitra označeno za obsoletní, přesto však v českém právním řádu přetrvávají. Pozoruhodná je také početná skupina zákonů o státních rozpočtech.

⁷⁰ Zatímco zachování předpisů z doby vzniku československého státu má pro současný demokratický právní stát nepochybně velkou symbolickou hodnotu zakotvenou v preambuli Ústavy České republiky, platnost předpisů, které vznikly v důsledku nastolení totalitního režimu, má podle našeho názoru hodnotu diskutabilní. V přílohách k analýze se několikrát opakuje tato pasáž: „Znárodňovací předpisy z roku 1948 nebyly doposud z právního řádu České republiky odstraněny, respektive zákonodárce neprojevil vůli iniciovat jejich výslovné zrušení. V průběhu 90. let byly častým předmětem soudního přezkumu v souvislosti s restitučními nároky. Svoji konstrukci se podobaly znárodňovacím dekretům z roku 1945, na některé dekrety též navazovaly. Vzhledem k teleologii příslušných znárodňovacích předpisů není jak z hlediska formálních (typicky znárodnění podniků nad 50 zaměstnanců), tak materiálních (harmonizace se sovětským právem) pochyb o obsolenci těchto předpisů, které jsou neslučitelné se současným demokratickým státním zřízením. Nicméně před případným návrhem na zrušení předpisu je třeba zvážit veškerá související kulturně-historická hlediska.“ Morální hodnocení takových „kulturně-historických hledisek“ je mimo rámec tohoto příspěvku; čtenář si však v tomto ohledu může udělat vlastní závěr.

Poměrně rozsáhlý, ale volný soubor, tvoří předpisy, které vznikly jako přímá reakce na pandemii koronaviru a s cílem zmírnění následků protiepidemických opatření. Legislativní činnost se kvantitativně výrazně vymykala trendům předchozích let. Tyto předpisy s úzkým polem právní regulace se do značné míry věcně vyčerpaly. Lze předpokládat, že zákonodárce při budoucích „udržovacích pracích“ na právním řádu tyto předpisy formálně zruší. Tato krize však nevedla k přijetí obecnější právní úpravy v této oblasti, která by se osamostatnila od krizového zákona a zákona č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví.⁷¹

Podobně, i když méně intenzivně, se vyvíjí legislativní aktivita v souvislosti s válkou na Ukrajině. Jednotlivé zákony upravují dílčí otázky a nacházejí se na periferii daňového, cizineckého, stavebního a školského práva, zároveň však spolu souvisí z hlediska důvodů svého vzniku. Otázkou budoucího výzkumu však je, zda jejich vzájemné vztahy nebudou přerušeny inklinací k silnějším centrům. S ukrajinskou krizí nepřímou souvisí i vznik sankčního zákona č. 1/2023 Sb. a tzv. *windfall tax*, zákona č. 416/2023 Sb. Momentálně zaujímají periferní postavení v právním řádu, ale pokud se politická situace nezmění, mají šanci se prosadit a stát se významnějšími prostřednictvím odkazů z jiných předpisů, podobně jako tomu bylo u zákona č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů, který vznikl v důsledku světové hospodářské krize.

Mezi periferními předpisy se ocitl značný počet těch, které navazují na předpisy EU. Zatímco v případě přímo použitelných předpisů, jako jsou nařízení, lze tuto praxi ospravedlnit,⁷² v případě směrnic vede podle našeho názoru tato legislativní technika k defragmentaci vnitrostátního práva. To-

⁷¹ Stěžejní ustanovení (§ 1 až 8a) tzv. „pandemického“ zákona č. 94/2021 Sb. pozbyly účinnosti uplynutím dne 30. 11. 2022, nyní upravuje pouze otázky náhrady škody a sankce. Tento zákon zůstává pouze v centru své malé komunity, která časem pravděpodobně zmizí úplně.

⁷² Například zákon č. 297/2016 Sb. o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, a odpovídající nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu (eIDAS) nebo zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, navazující na nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR).

těž platí pro provádění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv a úmluv. Je však třeba poznamenat, že i bez evropského vlivu má český zákonodárce tendenci vytvářet předpisy s příliš úzce vymezeným předmětem regulace, namísto jejich začlenění do stávajícího právního rámce.⁷³

Nakonec v tomto seznamu nalezneme předpisy, které nemají jednorázovou nebo temporální povahu, nejsou obsoletní a jejich funkční a obsahová autonomie je racionálně zdůvodnitelná. Patří mezi ně zákony č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení, který má silné vazby na trestní řád, a stykový zákon č. 300/2017 Sb. který navazuje na ustanovení Ústavy. Tyto předpisy evidentně spadají do lokálního vlivu příslušných center. Zde stačí poznamenat, že takových předpisů je méně, než by se dalo očekávat. Odříznutím podél hranice silné komponenty bychom intuitivně měli získat více předpisů, které se umístily na periférii lokálních struktur a jsou na ně napojeny pouze jednosměrně. Skutečnost, že se tato intuice ukázala jako ne zcela správná, naznačuje, že vztah mezi centrem a periferií může být obousměrný, což se projevuje v hustotě spojení uvnitř silné komponenty a vyšší míře průměrné reciprocit.

4.4 ANALÝZA DÉLKY TEXTU A TEMPA NOVELIZACE PŘEDPISŮ

Kvalitativní analýza izolovaných a periferních uzlů naznačuje, že se tyto uzly mohou od ostatních lišit nejen vstupním stupněm, ale i dalšími příznaky. Aktivitou zákonodárce a produkcí předpisů podle jednotlivých let se dlouhodobě a systematicky zabývá František Cvrček.⁷⁴ Náš statický síťový model může k jeho výzkumu dynamiky právního řádu jen málo přispět. Co však může být užitečné pro pochopení procesů probíhajících na periférii, je analýza délky předpisu a četnosti jeho novelizace. Vypočítejme tyto dva příznaky uzlů následujícím způsobem. Délka předpisu je měřená počtem fragmentů⁷⁵ vztahujících se k předpisu. Tempo novelizace by mohlo být od-

⁷³ Příkladem jsou zákon č. 247/2006 Sb., o omezení provozu zastaváren a některých jiných provozoven v noční době, a zákon č. 223/2016 Sb., o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě.

⁷⁴ Viz například CVRČEK, František. Dobře regulovaná svoboda? *Právník*. 2018, roč. 157, č. 8, s. 647.

vozováno od obrácené průměrné doby účinnosti jednoho znění předpisu počítané ve dnech.⁷⁶

Tabulka 5. Charakteristiky rozdělení délky předpisů a průměrné doby účinnosti znění

	Délka předpisu (fragmenty)	Logaritmus délky předpisu [*]	Průměrná doba účinnosti znění (dny) [†]	Logaritmus průměrné doby účinnosti [*]
Minimum	2	0,301	47,8	1,68
1. kvartil	28	1,45	446,4	2,65
Medián	147	2,17	1039,0	3,02
Průměr	406,8	2,04	5766,1	3,21
3. kvartil	459,2	2,66	6459,0	3,81
Maximum	10023	4,00	38417,0	4,59

⁷⁵ Počítání fragmentů místo použití jednoduchého počtu slov nebo znaků je vyvoláno tím, že slovu jako jednotce je pro naše účely poměrně obtížné dát jednoznačnou definici. Některé právní předpisy zahrnují rozsáhlé přílohy s mnoha čísly a dalšími kombinacemi symbolů, které jsou v průměru kratší než běžné české slovo. Délka fragmentu se také může značně lišit. V některých předpisech je průměrný paragraf kratší, v jiných delší, což je někdy záměrem zákonodárce. Tento efekt je částečně kompenzován tím, že fragment je menší jednotkou než paragraf. V předpisech, v nichž jsou paragrafy dlouhé, se zpravidla člení na kratší odstavce a body. Průměrná délka fragmentu v takovém předpisu se tedy přibližuje průměru pro celý vzorek dokumentů. Zde můžeme vycházet z předpokladu, že fragment odpovídá relativně autonomní jednotce smyslu textu z pohledu zákonodárce, a proto by měl odpovídat našim účelům.

⁷⁶ Jedno znění může zahrnovat více dílčích novel, pokud všechny nabývají účinnosti ve stejný den. Počítání od data účinnosti, nikoliv od data platnosti, nezohledňuje případy, kdy je předpis novelizován ještě před nabytím účinnosti, což v českém právním prostředí není nijak neobvyklé. Vzhledem k tomu, že je analyzován stav k 1. 1. 2024, mohla by být doba účinnosti posledního znění předpisu zkrácena, pokud nebyl novelizován právě k tomuto datu. To by systematicky zkreslovalo průměr doby účinnosti znění směrem dolů. Abychom se tomuto efektu vyhnuli, rozlišili jsme tři případy. Pokud předpis nikdy nebyl novelizován, průměr doby účinnosti jeho znění se rovná době účinnosti jediného znění. Pokud má předpis více znění, počítá se nejprve průměr doby účinnosti všech znění kromě posledního. Je-li doba účinnosti posledního znění kratší než takto vypočítaný průměr, tedy pokud byl předpis novelizován krátce před zvoleným datem, použije se průměr bez tohoto posledního znění. V opačném případě, tedy pokud nebyl předpis od poslední novelty novelizován po delší dobu, použije se průměr vypočtený pro všechna znění předpisu účinná ke zvolenému datu.

Směro- datná od- chylka	729	0,818	9313,5	0,71
Šikmost (<i>Skew- ness</i>)	4,86	0,333	1,95	0,418
Špičatost (<i>Kurtosis</i>)	45,4	2,31	5,61	2,01

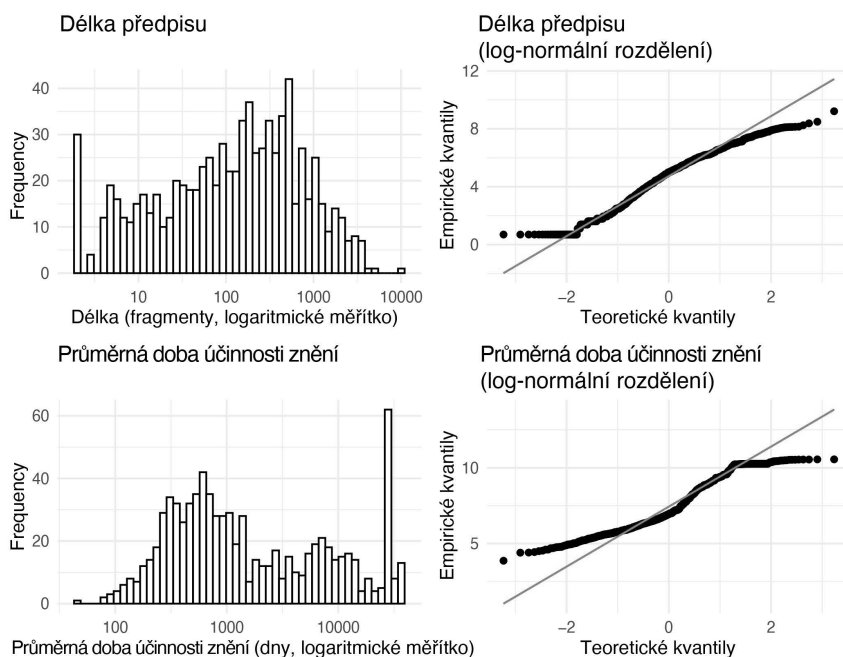
* Je použit logaritmus o základu 10 místo přirozeného logaritmu pro lepší porovnání řádů původních hodnot a pro kompatibilitu s vizualizací na grafech.

† Vypočteno bez ohledu na předpisy, které nabyly účinnosti 1. 1. 2024 nebo krátce před tímto datem, tj. zákony č. 222/2016 Sb., č. 283/2021 Sb., č. 148/2023 Sb., č. 416/2023 Sb. a č. 433/2023 Sb.

U délky předpisů a u průměrné doby účinnosti znění lze očekávat rozdělení blízké k log-normálnímu. Relativně větší počet předpisů je kratší nebo mají kratší průměr doby účinnosti znění, zatímco malý počet předpisů je charakterizován extrémními hodnotami. Koeficient špičatosti u délky předpisu ukazuje na velmi výrazné rozdíly mezi krátkými a dlouhými dokumenty. Vizualizace ukazuje, že délka předpisů vykazuje log-normální rozdělení, přičemž výraznější odchylka je patrná pouze v oblasti vyšších hodnot. Alternativní modely, včetně mocninného rozdělení, jsou méně vhodné pro tato data.

Histogram průměrné doby účinnosti znění předpisů naznačuje bimodální rozdělení, přičemž je pozorován velký počet odlehklých hodnot. Tuto skutečnost podporuje také výrazný rozdíl mezi mediánem a průměrem, a to i po provedení logaritmické transformace. Kvantil-kvantilový graf navíc odhaluje odchylky od referenční přímky jak v oblasti nízkých, tak vysokých hodnot. Kvalitativní analýza izolovaných a periferních předpisů umožňuje formulovat zjevnou hypotézu, že bimodalita rozdělení je způsobena vysokým počtem platných předpisů pocházejících z období vzniku československého státu, poválečného uspořádání a následného znárodnění. Aktivita zákonodárce zasahující do těchto předpisů již dávno vyhasla, což se projevuje růstem průměrné doby účinnosti jejich znění. Pokud předpisy

rozdělíme podle jednoduchého binárního příznaku zapojení do silné komponenty G_s , všechna rozdělení uvnitř této komponenty se svými parametry přibližují log-normálnímu rozdělení.⁷⁷ U izolovaných a periferních předpisů je však stále patrná diference na základě průměrné doby účinnosti jejich znění. To je způsobeno tím, že tyto skupiny zahrnují jak velmi staré předpisy, tak i předpisy, které vznikly v souvislosti s relativně nedávnými krizemi. Kritérium G_s ovšem není zcela přesné. Některé evidentně periferní předpisy⁷⁸ jsou součástí silné komponenty, zatímco, jak jsme již zmínili, žádné předpisy tvořící ústavní pořádek do ní zahrnuty nejsou.

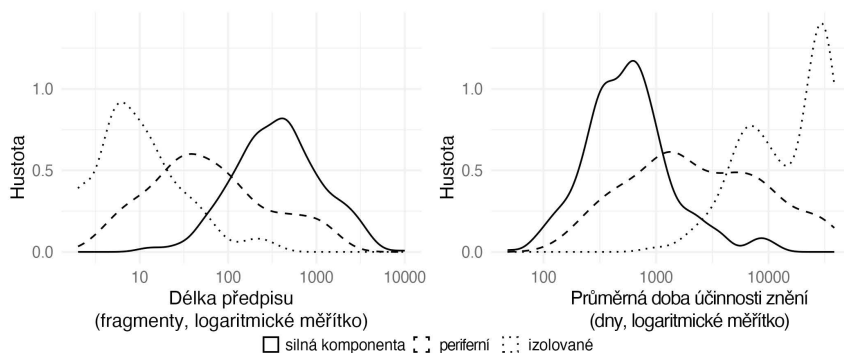
Graf 3. Rozdělení délky a průměrné doby účinnosti znění předpisů

Hustotní grafy ukazují kvantitativní rozdíly mezi předpisy tvořícími silnou komponentu G_s (442 předpisů), jakož i periferními (161) a izolovanými

⁷⁷ Anderson-Darlingův test normality logaritmu délky předpisu silné komponenty G_s ukazuje p-hodnotu 0,615.

⁷⁸ Například vzniklé v souvislosti se zánikem ČSFR (zákony č. 517/1992 Sb., č. 597/1992 Sb.) nebo *ad hoc* (zákon č. 158/1999 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001).

mi (129) předpisy. Zbývajících 86, které nejsou součástí G_s , ale mají vstupní stupeň větší než nula, není na těchto grafech zobrazeno. Rozdíl mezi všemi třemi skupinami předpisů pro oba příznaky je statisticky významný: neparametrický Wilcoxonův test a Brunnerův-Munzelův pro každý pár vzorků ukazují ve všech případech p -hodnoty $< 2,2 \times 10^{-16}$, což umožňuje spolehlivě odmítnout nulovou hypotézu, že mezi vzorky významné rozdíly nejsou.

Graf 4. Hustota rozdělení délky a průměrné doby účinnosti znění předpisů podle druhu

Pro koncept center a periferií má toto pozorování následující důsledky. Přinejmenším na globální úrovni lze konstatovat, že zákonodárcova novelizační aktivita se soustředí v centru, postupně slábne na periferiích a téměř zcela mizí u izolovaných předpisů. To ovšem samo o sobě ještě nenaznačuje kauzální vztah: zda se předpisy stávají periferními, izolovanými a obsoletními v důsledku klesajícího zájmu zákonodárce (odvozeného od klesající relevance právní úpravy těchto předpisů), nebo zda je naopak perifernost a izolovanost předpisů důsledkem jejich autonomie, což vede k tomu, že objektivně novelizaci nepotřebují. Ve prospěch první možnosti hovoří obsoletizace předpisů, které vznikly v procesu společenské transformace nebo jako reakce na krizi. Ve prospěch druhé možnosti svědčí stabilita předpisů provádějících mezinárodní smlouvy, úmluvy a předpisy EU. Obojí může být správné.

Periferní a izolované předpisy jsou také kratší ve srovnání s předpisy silné komponenty G_s . To lze vysvětlit jejich autonomií: čím je předpis delší a komplexnější, tím větší je pravděpodobnost, že navazuje na zbytek právního řádu, ať už aktivně, nebo pasivně. Kvantifikace a ověření tohoto tvrzení však vyžaduje definici pro výpočet komplexnosti předpisu, což není triviální úkol a přesahuje rámec tohoto příspěvku. Je také nutné vzít v úvahu rozdílnou „rychlost“ novelizace v různých skupinách předpisů. Zatímco pro celý vzorek je korelační koeficient podle Kendalla mezi délkou předpisů a průměrnou dobou účinnosti znění -0,55, pro předpisy silné komponenty G_s je to -0,51, pro periferní -0,15 a pro izolované 0,013.⁷⁹ Při použití Spearmanovy metody jsou tyto hodnoty -0,74 pro celý vzorek, -0,69, respektive -0,24 a 0,017 pro G_s , periferní a izolované předpisy. Skupina předpisů G_s je nejpočetnější, takže její příspěvek k celkové korelaci je nejvýznamnější. U skupiny G_s je korelace středně výrazná: přibližně 50 % variace jedné proměnné lze vysvětlit druhou. Ve skupinách periferních a izolovaných předpisů se tento efekt prakticky neprojevuje. To umožňuje učinit opatrný a nepřilíš spolehlivý závěr, že v centrech může existovat přímá závislost mezi délkou a rychlostí novelizace. Pokud vycházíme z předpokladu, že činnost zákonodárce ovlivňuje všechny oblasti právní regulace rovnoměrně, pak čím více norem předpis obsahuje, tím pravděpodobnější je, že jej „zasáhne“ náhodná novela. Ve skutečnosti však tato činnost není ani náhodná, ani rovnoměrná; mezi předpisy existuje výrazná diferenciací, ale na našem souboru dat je obtížné jednotlivé faktory statisticky významně rozpoznat.

Analýza krajních hodnot doplňuje konečný obraz. Nejkratší předpisy z dolního decilu jsou většinou izolované a periferní, které jsme analyzovali výše. Žádný z nich není součástí silné komponenty G_s . Menšina z nich jsou ústavní zákony o změnách hranic státu nebo o vyslovení souhlasu se změnami těchto hranic. Nenaplnují definici periferního předpisu pouze proto, že na ně vedou přímé odkazy z čl. 112 odst. 1 Ústavy. Horní decil

⁷⁹ Na našich datech se potvrzuje změna znaménka korelačního koeficientu pro obrácené hodnoty jednoho ze vzorků: pokud mezi délkou předpisu a průměrnou dobou účinnosti znění existuje záporná korelace, pak mezi délkou a „rychlostí“ novelizace existuje korelace stejné síly, ale s opačným znaménkem.

(nejdelší předpisy) je o něco zajímavější. Svou délkou zcela vyčnívá občanský zákoník (10023 fragmentů). Následují specializované, ale významné předpisy,⁸⁰ stejně jako trestní zákoník (3810), zákon o obchodních korporacích (3383). V horním decilu jsou tedy převážně předpisy silné komponenty, pouze 8 z nich je periferních (zákony o státních rozpočtech a zákon č. 416/2023 Sb., o dorovnávacích daních), a jeden zákon č. 164/2013 Sb., o mezinárodní spolupráci při správě daní, který je součástí slabé komponenty, ale definici periferního předpisu nenaplnuje. Kromě těchto výjimek se v horním decilu žádný jiný z periferních, natož izolovaných, předpisů nevyskytuje.

Horní decil předpisů s nejdelší průměrnou dobou účinnosti znění tvoří předpisy vzniklé chronologicky mezi lety 1918 a 1948, které jsou většinou izolované nebo periferní. Několik z nich sice nesplňuje definici periferního předpisu proto, že na ně vedou odkazy z komponenty tvořené předpisy souvisejícími s poválečným uspořádáním nebo znárodněním. V horním decilu není žádný předpis, který by byl součástí silné komponenty G_s . V dolním decilu je tomu naopak – ten je tvořen převážně předpisy G_s . Je zřejmé, že důležité předpisy jsou často dotčeny novelizacemi. Nejčastěji novelizovaným předpisem je zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích (průměrná doba účinnosti znění je 48 dnů). Patří také mezi předpisy s nejvyšším výstupním stupněm. Jeho integrační, ale zjevně pomocná role pro správní právo je pravděpodobně důvodem tak vysoké četnosti novelizací. Nestálost daňových předpisů lze vysvětlit nutností přizpůsobit je potřebám fiskální politiky, což je ovlivněno „vládnutím skrze zákony“. Vysoká frekvence změn je však charakteristická i pro systémově významné předpisy, jako je zákoník práce (průměrná doba účinnosti znění 117 dnů), trestní zákoník (128 dnů) a občanský zákoník (332 dny). V tomtéž dolním decilu se nacházejí i hlavní procesní předpisy: insolvenční zákon, občanský soudní řád, exekuční řád, soudní řád správní a trestní řád. Poněkud stabilnější jsou daňový řád (2. decil) a správní řád (na hranici prvního kvartilu). Pouze 6

⁸⁰ Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech (4861 fragmentů), zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu (4348), energetický zákon (3452), zákon o pobytu cizinců (3420).

předpisů zařazených do 1. decilu tvoří periferní zákony, které vznikly v souvislosti s ukrajinskou krizí, pandemií a tzv. milostivým létem.

V našem konceptu center a periferií, který jsme popsali v oddíle 2.3, jsme dbali na to, abychom nevytvářeli předpoklady pro to, kde se odehrává většina zákonodárné aktivity. Nyní lze spolehlivě tvrdit, že tato aktivita probíhá především v globálním centru. V tomto centru se však nacházejí komplexní předpisy, což se odráží v jejich délce. Jak ukazuje analýza globální periferie, reakce zákonodárce na krize se projevuje zvýšenou legislativní aktivitou i tam, ta ale následně ustává. Tento poměrně zřetelný rozdíl mezi globálním centrem a periferií je na jedné straně kontraintuitivní: mohlo by se zdát, že adaptace a evoluce práva by měly probíhat spíše na periferiích než v centrech, jak vyplývá z koncepce Niklase Luhmanna. Nejde však o paradox: zásah zákonodárce je spíše účelový než náhodný, zpravidla aktivní než reaktivní. Své působení na společnost realizuje prostřednictvím novelizace předpisů. Teprve když se tyto standardní mechanismy ukážou jako nedostatečné, vytváří na periferii nové normy. Na druhou stranu, pokud je Luhmannovo pojetí zákonodárné činnosti jako periferní ve vztahu k celému právnímu systému správné – přičemž v jeho centru stojí činnost soudů – pak právě centrum právního řádu je zodpovědné za interakci se soudní praxí a integraci zákonodárství do právního systému. Otázka interakce zákonodárství se soudní praxí prostřednictvím odkazů však vyžaduje samostatný výzkum.

5. ZÁVĚR

Na závěr lze konstatovat, že výzkumné otázky formulované na začátku tohoto příspěvku byly vcelku uspokojivě zodpovězeny. Nebyly však příliš ambiciózní. I bez síťové analýzy je každému právníkovi jasné, že klíčovou roli v právním řádu hraje občanský zákoník, trestní zákoník, správní řád, zákoník práce atd. Jaké místo zaujímá který z těchto zákonů v soutěži „popularity“, zda první, nebo čtvrté, není až tak důležité, zejména proto, že pořadí se může mírně lišit v závislosti na konkrétním modelu a metodách výpočtu.

Periferie naopak představuje mnohem zajímavější a pestřejší obraz, z něhož lze vyčíst několik příběhů, a to jak o dramatických událostech minulosti, které zanechaly dosud ne zcela zahojené rány, tak o současné praxi zákonodárce. Je poněkud překvapivé, že celý ústavní pořádek není součástí silné komponenty. Částečně jde o anomálii, která vyplývá z jednoduchosti a rigidity použité metody. Aplikace metod sofistikovanějších tento problém napravuje jen částečně, umožňuje zřetelněji rozlišovat mezi důležitými a méně důležitými předpisy. Ústava, Listina základních práva a svobod pak získávají vyšší hodnoty měr důležitosti v síti. Avšak, jak ukazuje podrobnější výzkum této komunity a její spojení, ani po korekcích ústavní pořádek nedominuje nad právním řádem na vrcholu Kelsenovy pyramidy, ale stojí stranou od hlavního dění. To nejdůležitější se odehrává jinde.

Pro znázornění rozdílů mezi centrem, periferií a izolovanými částmi sítě se ukázaly jako vhodné jednoduché charakteristiky předpisů, jako je délka textu a rychlost změn, vypočítané velmi přibližně. To lze označit za příjemné překvapení. To však dává do budoucna důvod k zamyšlení, jak lze autonomii předpisu měřit a do jaké míry je samotný koncept kompatibilní s empirickými daty.

Bude-li tento experiment pokračovat, mohly by se jeho výsledky uplatnit při zjišťování předpisů, které ztrácejí relevanci a stávají se obsoletními v „reálném čase“. Pak by se postupné očišťování právního řádu od evolučního balastu mohlo stát víceméně pravidelnou událostí, k níž, mimo revoluce, docházelo častěji než jednou za století. Přes jednoduchost a formálnost použitých kvantitativních metod lze výsledek i na statickém modelu považovat za více než uspokojivý. Příště by pak nebylo nutné provádět náročnou mnohaletou práci, ale prověřit několik desítek „podezřelých“ předpisů a rozhodnout o tom, zda ještě musí formálně platit.

Dalším rozšířením tohoto experimentu by samozřejmě mohlo být podrobnější zkoumání hlavní komponenty. V oddíle 4.2 bylo suše konstatováno, že několik měr indikuje, že silná komponenta má složitou strukturu, vlastní centra a periferie. Přísně vzato není toto tvrzení na základě zde poskytnutých dat příliš přesvědčivé. Autor si ho však dovolil, protože o něm svědčí i další míry sítě, jako je průměrná modularita, průměrná

tranzitivita, asortativita, které zde nebyly rozebírány. A samozřejmě izolace komunit a shluků představuje skutečnou výzvu pro další výzkum tohoto síťového modelu. Jednoduché a robustní metody nepřinášejí výsledky, které jsou z hlediska právní teorie smysluplné, ale komplexní metody, které zohledňují hierarchii a překrývající se komunity, jsou méně stabilní.

Přesto první, estetická otázka, kterou tento příspěvek započal, zůstává bez jednoduché odpovědi. Síťový model právního řádu se nepodobá ničemu, co bylo vyjmenováno. Leží mezi řádem a chaosem. Jeho vlastní krása a racionalitě je třeba ještě porozumět, což poskytuje impuls pro další výzkum.

6. POUŽITÉ ZDROJE

- [1] BERTALANFFY, Ludwig von. General System theory. Foundations, Development, Applications. New York: George Braziller, 1969, 296 s. ISBN: 978-0-8076-0453-3.
- [2] BRANDES, U., ERLEBACH, T. (eds.) Network Analysis. Methodological Foundations. Berlin, Heidelberg: Springer, 2005, 472 s. ISBN: 978-3-540-24979-5.
- [3] BURT, Ronald, MINOR, Michael (eds.) Applied Network Analysis. Beverly Hills: Sage Publications, 1983, 350 s. ISBN: 978-0803919075.
- [4] CVRČEK, František. a kol. Elektronizace výuky práva. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020, 120 s. ISBN: 978-80-261-0997-6.
- [5] CVRČEK, František. Dobře regulovaná svoboda? Právník. 2018, roč. 157, č. 8, s. 646–656. ISSN: 0231-6625.
- [6] CVRČEK, František. Právní informatika. Praha: Ústav státu a práva, 2010, 376 s. ISBN: 978-80-87439-00-5.
- [7] DWORKIN, Ronald. Law's Empire. Cambridge: Harvard University Press, 1986, 470 s. ISBN: 0-674-51835-7.
- [8] EPSTEIN, Lee, MARTIN, Andrew D. An Introduction to Empirical Legal Research. First Edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, 352 s. ISBN: 978-0-19-966906-6.
- [9] FRONC, Jaromír. Úplná znění právních předpisů v systémech esbírka a legislativa. Revue pro právo a technologie. 2022, roč. 13, č. 26, s. 71–108. ISSN: 1804-5383.
- [10] FULLER, Lon. The morality of law. Revised edition. New Haven: Yale University Press, 1969, 215 s. ISBN: 0-300-01070-2.
- [11] HARAŠTA, Jakub, SMEJKALOVÁ, Terezie, NOVOTNÁ, Tereza, ŠAVELKA, Jaromír, POLČÁK, Radim, KASL, František, LOUTOCKÝ, Pavel a Jakub MÍŠEK. Citační analýza judikatury. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 272 s. ISBN: 978-80-7598-749-5.

- [12] KING, Gary, KEOHANE, Robert O., VERBA, Sidney. Designing social inquiry: scientific inference in qualitative research. New Jersey: Princeton University Press, 1994, 300 s. ISBN: 0-691-03471-0.
- [13] KORBEL, František a kol. Převodové tabulky a rejstříky pro nový občanský zákoník, zákon o obchodních korporacích a zákon o mezinárodním právu soukromém. Ostrava: Sagit, 2012, 128 s. ISBN: 978-80-7208-925-3.
- [14] KRUPOVÁ, Tereza. Právnícké a legislativní nešvary. Subjektivní reflexe. Správní právo. 2013, roč. 46, č. 6, s. XLV-LII. ISSN 0139-6005.
- [15] KRÁLÍK, Lukáš. Sbírka zákonů a publikace předpisů po roce 1918. Právník. 2019, roč. 158, č. 3, s. 307–348. ISSN: 0231-6625.
- [16] LUHMANN, Niklas. Law as a social system. Oxford: Oxford University Press, 2004, 498 s. ISBN: 0-19-826238-8.
- [17] LUHMANN, Niklas. Social systems. Stanford: Stanford University Press, 1995, 628 s. ISBN: 0-8047-2625-6.
- [18] POLČÁK, Radim. Internet a proměny práva. Praha: Auditorium, 2012, 388 s. ISBN: 978-80-87248-22-3.
- [19] VRAGOVIĆ, I., LOUIS, E., DÍAZ-GUILERA, A. Efficiency of informational transfer in regular and complex networks, Physical Review E. 2005, vol. 71, issue 3, 036122. ISSN: 2470-0053.
- [20] WASSERMAN, Stanley, FAUST, Katherine. Social Network Analysis: Methods and Applications. New York: Cambridge University Press, 1994, 826 s. ISBN: 0-521-38269-6.
- [21] Nález Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 83/06.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

<https://doi.org/10.5817/RPT2024-2-2>

HERNÍ FOTOGRAFIE JAKO AUTORSKÉ DÍLO

DIANA STARÁ¹

ANOTACE

Příspěvek pojednává o fenoménu herní fotografie, tedy snímků pořizovaných ve videoherním prostředí, a nahlíží na něj optikou autorského práva. Stěžejní otázkou článku je, zda lze herní fotografie považovat za autorská díla, respektive jaké podmínky musí herní fotografie splňovat, aby byla předmětem autorskoprávní ochrany. Dané otázky jsou řešeny vzhledem k platné právní úpravě a dosavadní rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie. Ve vztahu k problematice je věnována pozornost rovněž smlouvám s koncovými uživateli (EULA), které jsou uzavírány mezi herními studií a hráči, a tomu, jak tyto dokumenty herní fotografie zohledňují.

KLÍČOVÁ SLOVA

Autorské dílo; EULA; herní fotografie; odvozené dílo; originalita díla; právo duševního vlastnictví; videoherní právo; videohry

ABSTRACT

The paper discuss the phenomenon of in-game photography, i.e. images taken in a video game environment, and looks at it through the lens of copyright law. The central question of the article is whether in-game photographs can be considered copyrightable works, or what conditions must be met for in-game photographs to be subject to copyright protection. The questions are addressed

¹ Diana Stará je studentkou Právnické fakulty Univerzity Karlovy, tématu herní fotografie se věnovala ve své práci SVOČ a nadále jej rozebírá ve své diplomové práci. Kontaktní email: diana.stara@email.cz

in the light of the applicable legislation and the existing case law of the Court of Justice of the European Union. In relation to the issue, the end user agreements (EULAs) concluded between game studios and players and how these documents reflect in-game photography are also addressed.

KEYWORDS

Work of Authorship; EULA; In-game Photography; Derivative Work; Originality of Works; Intellectual Property Law; Video Game Law; Video Games

1. ÚVOD

Videohry jsou tu s námi již několik desetiletí,² během kterých prošlo toto odvětví zábavy drastickým vývojem – zdokonaluje se herní mechanika i grafika,³ vznikají celé videoherní série se spleťnými příběhy⁴ a rozrůstá se nejen dosah her a okruh hráčů,⁵ ale i celý herní průmysl.⁶ Nezůstává přitom jen u samotného hraní – popularitě se těší herní streaming, vznikají tzv. fanarty a někteří hráči vytváří vlastní obsah přímo v rámci videoherního prostředí, tzv. UGC.⁷

² Za první videohru je považován „Tennis for two“ z roku 1958, USA; PARKS, A. *The Complete History of Tennis for Two*. In: *History-Computer* [online]. 28.7.2023 [cit. 8.2.2024]. Dostupné z: <https://history-computer.com/tennis-for-two-complete-history/>

³ RAJPUROHIT, P. *8-Bit to UHD: Evolution of Video Game Graphics*. In: *300MIND* [online]. 29.1.2024 [cit. 28.10.2024]. Dostupné z: <https://300mind.studio/blog/the-evolution-of-video-game-graphics/>

⁴ MEIKLEHAM, D. *The 25 best video game stories ever*. In: *gamesradar* [online]. 20.3.2024 [cit. 28.10.2024]. Dostupné z: <https://www.gamesradar.com/the-best-videogame-stories-ever/>

⁵ CLEMENT, J. *Number of video gamers worldwide 2019-2029*. In: *Statista* [online]. 21.10.2024 [cit. 28.10.2024]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/748044/number-video-gamers-world/>

⁶ *Global video game industry on a healthy growth trajectory to \$250 billion*. In: *Consultancy-me.com* [online]. 5.10.2024 [cit. 28.10.2024]. Dostupné z: <https://www.consultancy-me.com/news/9177/global-video-game-industry-on-a-healthy-growth-trajectory>

⁷ UGS (user generated content) lze definovat jako „jakýkoli obsah jako obrázky, videa, text a audio, který byl vytvořen a sdílen uživatelem na online platformě“; GenieLabs. *User-Generated Content (UGC): The Future of Gaming*. In: *Medium* [online]. 20.5.2023 [cit. 5.10.2024]. Dostupné z: <https://medium.com/@GenieLabs./user-generated-content-ugc-the-future-of-gaming-1dfc4c41d526>

Příkladem UGC jsou herní fotografie⁸ (jinak také in-game nebo virtuální fotografie), tedy snímky pořízené přímo v herním prostředí.⁹ Co začalo jako způsob prokázání dosažení vysokého skóre ve hře (tzv. high score fotografie) se později vyvinulo v umělecký žánr, kdy hráč v roli fotografa při pořizování snímků bere na vědomí pravidla kompozice, nasvícení a estetické kvality výsledného snímku podobně jako tradiční fotografové.¹⁰ Pořídit takovou fotografii lze prostým snímkem obrazovky (screenshotem), řada herních titulů ale obsahuje vlastní funkci pro pořizování snímků, tzv. fotomódy, jako například *God of War Ragnarök*¹¹ nebo *Control*.¹² Herní fotomódy nabízí různé funkce, jako je rotace kamery, rozostření, použití barevných filtrů, ale i změnu denní doby nebo počasí pro navození kýžené atmosféry.¹³

S herními fotografiemi v tomto smyslu se setkáváme od počátku milénia, kdy díky stále pokročilejší herní grafice začínala herní prostředí stále blíže připomínat reálný svět.¹⁴ Místem sdílení výsledných snímků byl zpočátku hlavně Flickr, který už dříve využívali tradiční fotografové pro sdílení

⁸ THOMAS, A. *Merit and monetisation: A study of video game user-generated content policies*. *Internet policy Review*. University of Glasgow, 2023. Str. 4

⁹ STEPHANE. *La photographie in-game : quand le jeu vidéo dépasse le monde du divertissement*. In: *Comment Photographier* [online]. 16.1.2022 [cit. 5.10.2024]. Dostupné z: <https://www.comment-photographier.com/la-photographie-in-game-quand-le-jeu-video-depasse-le-monde-du-divertissement/>

¹⁰ SHOEIRI, Ali. WESTGEEST, Helen. *Virtual Photography – Artificial Intelligence, In-game, and Extended Reality*. 1. vydání. Bielefeld: Transcript Verlag, 2024. Str. 84, 92

¹¹ SULKOVÁ, K. *God of War Ragnarök obdržel fotomód*. In: *Vortex* [online]. 6.12.2022 [cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://www.vortex.cz/god-of-war-ragnarok-obdrzel-fotomod/>

¹² TRHOŇ, O. *Zmáčknot virtuální spoušť: Herní fotografie jako odraz celé kultury*. CVAK. CVAK. CVAK. In: *ČT ART* [online]. 9.10.2020 [cit. 5.10.2024]. dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/360/zmacknout-virtualni-spoust-heri-fotografie-jako-odraz-cele-kultury-cvak-cvak-cvak-T9ttJ> <https://art.ceskatelevize.cz/360/zmacknout-virtualni-spoust-heri-fotografie-jako-odraz-cele-kultury-cvak-cvak-cvak-T9ttJ>

¹³ Photo Mode review. *Photo Mode Review: Assassin's Creed Valhalla*. In: *YouTube* [online]. 12.4.2022 [cit. 5.10.2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DqyChy3mL-Cs>

¹⁴ SHOEIRI, A. WESTGEEST, H. *Virtual Photography – Artificial Intelligence, In-game, and Extended Reality*. 1. vydání. Bielefeld: Transcript Verlag, 2024. Str. 92

fotografií ve vysokém rozlišení¹⁵ a kde kolem in-game fotografování vznikla řada komunit.¹⁶ Jednu z prvních založil Duncan Harris, který se později sám stal profesionálním herním fotografem a vytvářel marketingové fotografie pro řadu významných herních studií.¹⁷ Stejně jako před dvaceti lety, i dnes herní fotografové své snímky sdílí se světem hlavně skrze sociální cítě, setkat se s nimi můžeme ale i ve výtvarné galerii.¹⁸ V roce 2022 dokonce proběhla soutěž *In-game Photography Contest* pořádaná francouzskou videoherní společností *Ubisoft*, jejíž účastníci přispívali snímky z her jmenované společnosti a nejlépe hodnocené snímky byly následně k vidění na výstavě v New Yorku.¹⁹ Už v roce 2012 vyšel na internetovém blogu *VideoGamesTourism* článek²⁰ odkazující svým názvem na umělecké kvality herní fotografie a vzhledem k tomu, že od té doby toto médium jen vzkvétá, je na místě hovořit o zařazení herních fotografií do uměleckohistorického kánonu fotografického žánru.²¹

Nabízí se otázka, jestli si herní fotografie zadá s tradičními uměleckými médii i v oblasti autorskoprávní ochrany. Navzdory rostoucímu významu herní fotografie coby uměleckého žánru nebyla dosud jejímu autorskoprávnímu charakteru ze strany odborné veřejnosti věnována pozornost. Cílem tohoto článku je představit mé závěry v této věci. Pro posouzení, zda je herní fotografie autorským dílem, je nutné připomenout si pojmové znaky autorského díla. Vzhledem ke globálnímu charakteru herní-

¹⁵ Flickr. In: *Wikipedia* [online]. 2.10.2024 [cit. 6.10.2024]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Flickr>

¹⁶ SHOBEIRI, Ali. WESTGEEST, Helen. *Virtual Photography – Artificial Intelligence, In-game, and Extended Reality*. 1. vydání. Bielefeld: Transcript Verlag, 2024. Str. 93, 94

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ DASSA, N. *Dans l'imagerie de la photographie in-game*. In: *blind magazine* [online]. 5.1.2022 [cit. 6.10.2024]. Dostupné z: <https://www.blind-magazine.com/fr/stories/dans-limagerie-de-la-photographie-in-game/>

¹⁹ O'BRIEN, L. *Ubisoft Announces Winners of its In Game Photography Contest*. In: *Ubisoft* [online] 17. 11. 2023 [cit. 22. 3. 2023]. Dostupné z: <https://news.ubisoft.com/en-us/article/44aUdYWEHezNO97i8btJcN/ubisoft-announces-winners-of-its-in-game-photography-contest>

²⁰ SIGL, R. *The Art of in-game Photography*. In *Video Game Tourism* [online]. 25.7.2012 [cit. 6.10.2024]. Dostupné z: <https://videogametourism.at/content/art-game-photography>

²¹ SHOBEIRI, A. WESTGEEST, H. *Virtual Photography – Artificial Intelligence, In-game, and Extended Reality*. 1. vydání. Bielefeld: Transcript Verlag, 2024. Str. 95, 96

ho průmyslu je v této věci zohledněna unijní úprava a judikatura. Článek následně hledá stanovené pojmové znaky autorského díla v herní fotografii. Pozornost je věnována specifikům herní fotografie coby dílu vznikajícímu na základě již existujícího autorského díla, tedy dílu odvozenému. V neposlední řadě se článek věnuje otázce toho, zda a jak herní studia herní fotografie zohledňují v dokumentech EULA. Závěry této práce vychází ze zákonné úpravy, judikatury a českých i zahraničních odborných textů. Vzhledem k popkulturnímu významu tématu jsou jako zdroje informací využity rovněž blogposty a videa zveřejněná na platformě *YouTube*.

2. POJMOVÉ ZNAKY AUTORSKÉHO DÍLA

V první řadě je nutné si definovat pojmové znaky autorského díla a podmínky autorskoprávní ochrany obecně. Autorské dílo je předmětem autorských práv, a tedy autorskoprávní ochrany. Autorský zákon²² vymezuje dílo a jeho definiční znaky v § 2 v souladu s kontinentální úpravou zakotvenou Bernskou úmluvou v roce 1886 o ochraně literárních a uměleckých děl.²³ Abychom jako na autorské dílo mohli nahlížet i na herní fotografii, musí splňovat pojmové znaky autorského díla dle § 2 AZ, mj. musí být jedinečná nebo původní.²⁴

Ustanovení § 2 odst. 1 AZ obsahuje generální klauzuli, podle které se o autorské dílo jedná tehdy, je-li dílem literárním, jiným dílem uměleckým a dílem vědeckým, které je výsledkem tvůrčí činnosti autora, přičemž tento výsledek musí být jedinečný a vyjádřen v objektivně vnímatelné podobě. Požadavek na objektivní vnímatelnost splňuje herní fotografie stejně dobře jako klasická fotografie digitální, zákon navíc elektronickou podobu výslovně připouští.²⁵ Problematickým se však jeví požadavek tvůrčí činnosti a s ním spojené jedinečnosti.

²² Zák. č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), dále v textu jen jako „AZ“

²³ Důvodová zpráva k Autorskému zákonu

²⁴ § 2 odst. 1, 2 AZ

²⁵ § 2 odst. 1 AZ; „...dílo [...], které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické...“

Tvůrčí je pouze takový výtvar, který „je jako výsledek tvůrčí fantazie individuálním projevem osobnosti autora.“²⁶ Dílo má být odrazem autorových zvláštních vlastností, kterými jsou schopnost tvořit, nadání, fantazie, životní zkušenosti či vzdělání,²⁷ a protože každá osoba je jedinečná, i výstup tvůrčí činnosti musí být jedinečný. Vychází tak otázka, zda může být herní fotografie jedinečná, když je pořízena v prostředí videohry. Ať už nabízejí sebeotevřenější světy, ve kterých se mohou hráči, respektive jejich avataři svobodně pohybovat, jsou videohry pro každého v zásadě stejné. Každý avatar přijde ke stejnému stromu a naskytne se mu pohled na stejný západ slunce. Herní fotografie, které budou v této lokaci vznikat, budou v zásadě jedna jako druhá, byť s menšími obměnami. To ale není problém, který by byl vyhrazen jen fotografiím herním – podobná situace nastává i u tzv. turistických fotografií,²⁸ kdy na stejných místech vzniká větší množství v podstatě totožných fotografií pořízených různými osobami. Každý turista, který navštíví Staroměstské náměstí, bude mít v telefonu téměř totožnou fotografii orloje. Jen stěží můžeme říct, že takové snímky jsou jedinečné, znamená to ale snad, že nejsou autorskoprávně chráněny? S takovým přístupem by se autorskoprávní ochrana sotva dostalo jiným než profesionálním uměleckým fotografiím, natož fotografiím herním. Je třeba však vzít v úvahu ještě druhé kritérium, a to původnost.

Ustanovení § 2 odst. 2 AZ uvádí počítačové programy, databáze, fotografie a výtvary vyjádřené postupem podobným fotografii coby výsledky činnosti, které považuje za díla a kterým, byť nemusí být autorskými díly ve smyslu § 2 odst. 1 AZ, jelikož mnohdy nesplní požadavek jedinečnosti, zákon poskytuje ochranu jako quasidílům, a to tehdy, pokud splňují požadavek původnosti. Výsledek činnosti je původní, je-li „autorovým vlastním duševním výtvozem.“ U takových děl se může stát, že výtvary dvou a více

²⁶ HOLCOVÁ, I. a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů). Komentář*. Wolters Kluwer. In: Aspi [online] 17. 4. 2019 [cit. 23. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/45969/1/2/komentar-wkcr-c-121-2000-sb-autorsky-zakon-komentar>

²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 739/2007

²⁸ VALOUŠEK, M. *Fotografie a právo. Autorské právo a ochrana osobnosti ve vztahu k fotografii*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 16

různých autorů budou zcela nebo téměř totožné, každé z takových děl lze však navzdory tomu označit za originál.²⁹

Posuzování otázky, zda herní fotografie může být předmětem autorskoprávní ochrany, se nemůže odehrávat mimo kontext unijní úpravy, kde je jedním z klíčových pojmů originalita. Originalita, či také autorskoprávní individualita, je to, co autorská díla odlišuje od výtvorů, které jsou výsledkem každodenních rutinních až mechanických činností, jako jsou e-mailová korespondence, drobné náčrty, plánky atd., které jsou technicky a funkčně předurčené, nebo takových, které existují objektivně, tedy nezávisle na lidském vědomí („prvky jako je přírodní, sociální a kulturní prostředí..., prostředí pocházející z odlišných kultur... či přírodní jevy“),³⁰ které autorskoprávní ochranu nepožívají.³¹ Za tři uplynulé dekády došlo v oblasti autorskoprávní ochrany k postupné harmonizaci započaté sjednocením standardů originality coby podmínky pro autorskoprávní ochranu počítačových programů, databází a fotografií partikulárně zaměřenými směrnici a formálně zakončené přijetím InfoSoc směrnice,³² jejíž přijetí vedlo k horizontální harmonizaci standardu originality pro veškeré předměty autorskoprávní ochrany prostřednictvím bohaté navazující judikatury.³³

Naplnění standardu originality coby podmínky pro přiznání autorskoprávní ochrany bylo základem řady sporů, k nimž se v rámci řešení předběžných otázek vyjadřoval SDEU a postupně tak dotvářel výklad tohoto významného pojmu. Přelomovými rozhodnutími byly Infopaq International v. Danske Dagblades Forening,³⁴ Bezpečnostní softwarová asociace v.

²⁹ Tamtéž, str. 17

³⁰ KOUKAL, P. *Autorské právo, public domain a lidská práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, 524 s., Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Edice Scientia, 647. ISBN 978-80-210-9280-8 (online). Str. 61

³¹ Tamtéž, str. 34-36

³² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

³³ MARGONI, T. *The Harmonisation of EU Copyright Law: The Originality Standard*. Rochester. NY. 2016. str. 8, 13

³⁴ Rozhodnutí SDEU C-5/08 z roku 2009, dále v textu jen jako „Infopaq“

Ministerstvo kultury,³⁵ Football Association Premier League v. QC Leisure and Karen Murphy v. Media Protection Services,³⁶ Eva-Maria Painer v. Standard VerlagsGmbH³⁷ a Football Dataco v. Yahoo!.³⁸ Soudní dvůr postupně vymezil tři kritéria standardu originality:

[1] Dílo je originální, je-li autorovým vlastním duševním výtvorem (Infopaq, bod 36);

[2] Autorův vlastní duševní výtvor může vzniknout jedině tehdy, pokud měl autor možnost činit svobodné kreativní volby (Dataco, bod 38; Infopaq bod 45; BSA v. Ministerstvo kultury, bod 50; Painer, body 89 a 92);

[3] Je-li podoba autorova projevu predeterminována, ať už technickými či funkčními pravidly či jinak, tedy je-li podoba projevu předem určena, nemůže být takový projev originální (FAPL, bod 98; BSA v. Ministerstvo kultury, bod 49; Dataco, bod 39).³⁹ Poslední uvedené kritérium SDEU dále potvrzuje – například nedávným rozhodnutím Brompton Bicycle,⁴⁰ kdy odmítl uznání splnění standardu originality tehdy, kdy jsou volby diktovány technickými hledisky, pravidly a omezeními.⁴¹

Vzhledem k povaze zkoumaného předmětu – herních fotografií – je vhodné se z výše zmíněných zaměřit především na rozhodnutí Painer, které bylo přelomové v otázce autorskoprávní ochrany fotografií a standardu originality u tohoto média.⁴² SDEU se zde se při řešení předběžné otázky rakouského soudu zabýval tím, zda lze přiznat autorskoprávní ochranu portrétovým fotografiím, jakou byla i sporná fotografie unesené dívky Na-

³⁵ Rozhodnutí SDEU C-393/09 z roku 2010, dále v textu jen jako „BSA v. Ministerstvo kultury“

³⁶ Rozhodnutí SDEU C-403/08 a C-429/08 z roku 2011, dále v textu jen jako „FAPL“

³⁷ Rozhodnutí SDEU C-145/10 z roku 2011, dále v textu jen jako „Painer“

³⁸ Rozhodnutí SDEU C-604/10 z roku 2012, dále v textu jen jako „Dataco“

³⁹ MARGONI, T. *The Harmonisation of EU Copyright Law: The Originality Standard*. Rochester, NY, 2016. str. 13, 14

⁴⁰ Rozhodnutí SDEU C-833/18 z roku 2020, dále v textu jen jako „Brompton“

⁴¹ ROSATI, E. *When is a derivative work original and thus protectable by copyright? Classicist's critical edition makes its way to Luxembourg in fresh Romanian CJEU referral*. In: *The IPKat* [online]. 17.1.2024 [cit. 21.10.2024]. Dostupné z: <https://ipkitten.blogspot.com/2024/01/when-is-derivative-work-original-and.html>

⁴² JANKOVIC, M. *How the Two Child Abuse Cases Helped to Shape the Test of Originality of Photographic Works*. Masaryk University Journal of Law and Technology. Brno, 2023. Str. 198

taschy K. pořízená fotografkou Evou Painer. Tato fotografie byla po dívčině osvobození šířena médii a pozměňována bez souhlasu autorky. Dle rakouského soudu je pro přiznání autorskoprávní ochrany a zároveň vyloučení volného užití fotografie bez označení autora rozhodující tvůrčí přínos. V případě portrétních fotografií běžně pořizovaných ve školkách a školách poukazoval rakouský soud na omezené možnosti fotografa se jakkoli tvůrčím způsobem projevit, a proto shledal autorskoprávní ochranu takových fotografií omezenou, nevylučující například právě volné užití.⁴³

SDEU nicméně dovedl, že i fotografie portrétního typu je třeba považovat za autorské dílo, pokud splňují podmínky čl. 6 směrnice 93/98/EHS,⁴⁴ tedy odráží osobnost autora, výkladem SDEU:

„Pokud mohl autor při realizaci díla vyjádřit své tvůrčí schopnosti prostřednictvím rozhodnutí učiněných na základě své tvůrčí svobody.“

To SDEU v daném případě považoval za splněné:

„V přípravné fázi může autor zvolit kompozici, postoj fotografované osoby či osvětlení. Při snímání fotografického portrétu může zvolit rámování, úhel snímku, nebo také vytvořenou atmosféru... Prostřednictvím těchto jednotlivých rozhodnutí tak může autor fotografického portrétu vytvořenému dílu vtisknout svůj „osobní dotek“. V důsledku toho nelze stran fotografického portrétu tvrdit, že by byl prostor autora pro využití jeho tvůrčích schopností nezbytně omezený, či že by vůbec neexistoval.“⁴⁵

V zásadě tak SDEU potvrdil, že i fotografie s menším autorským invenčním vkladem jsou autorskými díly, tím pádem i předmětem autorskoprávní ochrany.⁴⁶ Jestli výsledek lidské činnosti je či není originální, a tedy je či není dílem, netkví nutně v kreativitě samotného tvůrčího proce-

⁴³ Rozhodnutí SDEU C-145/10, body 27 až 43

⁴⁴ Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 19. 10. 1993, čl. 6: „Fotografie, které jsou původní v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvozem, jsou chráněny podle článku 1. Na rozhodování o jejich způsobilosti k ochraně se nepoužijí žádná další kritéria. Členské státy mohou stanovit i ochranu ostatních fotografií.“

⁴⁵ Rozhodnutí SDEU, sp. zn. C-145/10, body 91, 92, 93

⁴⁶ VALOUŠEK, M. Fotografie a právo. Autorské právo a ochrana osobnosti ve vztahu k fotografií. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 19–22

su, ale v tom, zda měl autor dostatek tvůrčího prostoru.⁴⁷ Měřítka tvůrčí svobody – tedy toho, nakolik může fotograf svými rozhodnutími ovlivnit výsledek své činnosti – může nyní posloužit pro zodpovězení hlavní otázky této práce: Je herní fotografie autorským dílem?

3. HERNÍ FOTOGRAFIE A NAPLNĚNÍ POJMOVÝCH ZNAKŮ AUTORSKÉHO DÍLA

Jak bylo řečeno výše, primárním kritériem naplnění standardu originality je míra tvůrčí svobody daná autorovi při tvorbě díla.⁴⁸ V rozhodnutí Painer SDEU uvedl jako příklady realizace tvůrčí svobody portrétního fotografa volbu kompozice, postoj fotografované osoby, osvětlení či úhlu snímku.⁴⁹ Tyto i další kroky vyžadující určité kreativní volby může v nejedné videohře činit i hráč, a to díky propracovaným fotomódům, které umožňují pro účely pořízení snímku pozastavit hru, schovat herní rozhraní, zvolit pozici kamery i zorný úhel.⁵⁰ Některé fotomódy umožňují navíc změnit postoj či výraz postavy nebo ji úplně skrýt, změnit denní dobu a intenzitu osvětlení nebo použít filtry.⁵¹ Pokud tedy hráč při pořizování snímku těmito a dalšími volbami dává výslednému obrázku svůj „osobní dotek“,⁵² při srovnání s klasickou fotografií lze o přiznání autorskoprávní ochrany uvažovat.

Stále lze namítat, že hráč disponuje jen těmi možnostmi, které mu dají vývojáři hry. Připomeňme si ale, že i možnosti fotografů bývají značně omezené. Mé tvůrčí rozhodnutí vyfotografovat orloj levitující metr a půl nad chodníkem narazí na prosté fyzikální zákony. Méně extrémní příklad

⁴⁷ HUGENHOLTZ, P. B.; QUINTAIS, J. P. *Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?* IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2021, roč. 52, č. 9, str. 1201.

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Rozhodnutí SDEU, sp. zn. C-145/10, body 91, 92, 93

⁵⁰ TRHOŇ, Ondřej. *Zmáčknot virtuální spoušť: Herní fotografie jako odraz celé kultury*. CVAK. CVAK. CVAK. In: ČT ART [online]. 9.10.2020 [cit. 19.10.2024]. dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/360/zmacknout-virtualni-spoust-herne-fotografie-jako-odraz-cele-kultury-cvak-cvak-cvak-T9ttJ>

⁵¹ *Horizon Forbidden West: Photo Mode – how to activate?* In: gamepressure [online]. 18.2.2022 [cit. 19.10.2024]. Dostupné z: <https://www.gamepressure.com/horizon-forbidden-west/photo-mode/z5f627>

⁵² Rozhodnutí SDEU, sp. zn. C-145/10, bod 92

skýtají školní fotografie, kde fotograf musí své pokyny uzpůsobit možnostem, schopnostem a koneckonců i ochotě fotografovaných dětí, nemluvě o požadavcích školy. Podobně, jako je hráč omezen prostředím hry, je běžný fotograf omezen limity objektivní reality. Jestliže navzdory těmto limitům, na které fotografova vůle nemá vliv, považujeme fotografii – za splnění dalších výše zmíněných podmínek – za autorské dílo, měli bychom stejně nahlížet i na fotografie herní, jestliže hráč při jejich pořizování má dostatek volnosti pro realizaci své tvůrčí svobody.

Jestliže je předpokladem pro vznik herní fotografie jako autorského díla možnost hráče ovlivnit podobu snímku, je třeba se ptát, zda hra, ve které hráč fotografie pořizuje, takovou možnost vůbec poskytuje. Videohry existují v rozličných podobách a míra tvůrčí svobody, která je dána hráči, se může zásadně lišit. Zatímco v některých hrách lze dost dobře uvažovat o vzniku autorského díla, jiné něco takového v podstatě vylučují, neboť limity dané pravidly a herní mechanikou jsou příliš svazující. Jak dovodil SDEU v rozhodnutích FAPL, BSA v. Ministerstvo kultury a Dataco, je-li podoba výtvaru predeterminována technickými či funkčními pravidly nebo specifickým účelem, které neponechávají prostor pro kreativní volby, nemůže být standard originality naplněn.⁵³ Při znalosti tohoto závěru je možné rozdělit videohry na takové, kde je vznik herní fotografie jako autorského díla bez dalšího spíše nepravděpodobný, a ty, kde může hráč při pořizování snímku činit kreativní volby a výsledné herní fotografie tak mohou dosahovat standardu originality.⁵⁴

Příkladem hry, která jako prostředí pro vznik autorské herní fotografie v podstatě nepřichází v úvahu, je *Little Misfortune (Killmonday Game)*, která spíše než hru připomíná film s interaktivními prvky. Hry tohoto typu obvykle kladou důraz na grafické provedení, atmosféru a příběh. Role hráče spočívá primárně v tom, že si volí vždy jednu z nabízených variant, jakým směrem se má příběh ubírat, a na základě jeho volby se poté pouze spustí

⁵³ MARGONI, T. *The Harmonisation of EU Copyright Law: The Originality Standard*. Rochester. NY. 2016. str. 13, 14

⁵⁴ Řádné rozdělení videoher do těchto kategorií si žádá podrobnou analýzu herních mechanik jednotlivých titulů, což není cílem této práce. Následující dělení pouze ilustruje závěry této práce v praxi a nezahrnuje všechny existující druhy her.

odpovídající sekvence „filmu“. Hráč zde může nanejvýš přimět postavu vykročit do pravé či levé strany scény a interagovat s určenými předměty ve hře.⁵⁵ Jinými slovy není mu dána žádná tvůrčí svoboda. Pořízení snímku v takové hře by se rovnalo snímku obrazovky při sledování filmu, o autorském díle naplňujícím standard originality nemůže být řeč.

Vývoj videoherní fotografie jako uměleckého žánru je spjatý s rozvojem herní grafiky, není proto divu, že zdaleka největší oblibě se fotomód těší u mnohdy téměř fotorealistických AAA⁵⁶ her,⁵⁷ jako jsou *God of War*, *Horizon Forbidden West* nebo série *Assassin's Creed*.⁵⁸ Co mají tyto hry kromě vysokého rozpočtu a povedené grafiky společného je výbava fotomódy – v uvedených příkladech navíc jedněmi z nejlépe hodnocených.⁵⁹ Ve hře opatřené fotomódem má hráč při pořizování snímků podstatně rozšířené možnosti. Po zastavení scény se může v rámci této scény pohybovat a nastavit svou virtuální kameru.⁶⁰ Jak bylo řečeno již dříve, fotomódy většinou umožňují celou řadu dalších úprav, jako skrytí postavy či volbu její polohy a výrazu tváře, denní doby, počasí a dalšího.⁶¹ Často se navíc jedná o hry s otevřenými světy, tzv. open world hry, kde se hráč může se svou herní po-

⁵⁵ Popis příběhových her vychází především ze zkušeností hráčů s titulem *Little Misfortune* – na platformě YouTube je celá řada videí, ze kterých je gameplay patrný. Hlavním zdrojem bylo video tvůrce Joncadia: *Little Misfortune Review – „Fancy!“ or „Yikes Forever?“* In: YouTube [online]. 17.7.2021 [cit. 19.10.2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yW7ANX8PM4A>

⁵⁶ AAA nebo také triple-A hry jsou produktem „středního či velkého distributora, pro jehož vývoj byl k dispozici bohatý rozpočet“. VÍTEK, J. Ubisoft si chystá dvě AAA hry, AAA už nestačí. In: *Svět Hardware* [online]. 9.9.2020 [cit. 20.10.2024]. Dostupné z: <https://www.svethardware.cz/ubisoft-si-chysta-dve-aaa-hry-aaa-uz-nestaci/53034>

⁵⁷ SHOBEIRI, A. WESTGEEST, H. *Virtual Photography – Artificial Intelligence, In-game, and Extended Reality*. 1. vydání. Bielefeld: Transcript Verlag, 2024. Str. 83

⁵⁸ *What is a AAA game: Inside top-tier game development*. In: Argentic [online]. 4.6.2024 [cit. 20.10.2024]. Dostupné z: <https://www.argentic.io/what-is-a-aaa-game-and-how-it-is-done>

⁵⁹ BONTHUYS, D. *Best Photo Modes: 25 Games That Let You Flex Your Photography Skills*. In: *Gamespot* [online]. 21.4.2022 [cit. 20.10.2024]. Dostupné z: <https://www.gamespot.com/gallery/best-photo-modes-25-games-that-let-you-flex-your-photography-skills/2900-4020/#1>

⁶⁰ SHOBEIRI, A. WESTGEEST, H. *Virtual Photography – Artificial Intelligence, In-game, and Extended Reality*. 1. vydání. Bielefeld: Transcript Verlag, 2024. Str. 96, 97

⁶¹ *Horizon Forbidden West: Photo Mode – how to activate?* In: *gamepressure* [online]. 18.2.2022 [cit. 20.10.2024]. dostupné z: <https://www.gamepressure.com/horizon-forbidden-west/photo-mode/z5f627>

stavou zcela volně pohybovat po herní mapě,⁶² díky čemuž má o poznání širší výběr fotografických motivů – za takové jsou označovány například *Fallout*, *Genshin Impact* nebo už zmíněný *Assassin's Creed*.⁶³ Hráč tak může dát výslednému snímku „osobní dotek“⁶⁴ a vytvořit originální herní fotografii. Vůbec největší míru volnosti má hráč ve hrách označovaných jako sandbox, kde se nejen může ve virtuálním prostředí volně pohybovat a v libovolném pořadí s herním světem interagovat, aniž by při tom byl vázán pevně stanoveným cílem či příběhem, ale sám se podílí na podobě herního prostředí vytvářením „digitálních artefaktů“ přímo ve hře.⁶⁵ Jako sandbox hra je typicky označován *Minecraft*,⁶⁶ který je často skloňován ve spojitosti s obdivuhodnými výtvy, které za sebou hráči ve hře zanechávají,⁶⁷ nebo třeba *The Sims*, které hráči umožňuje vytvářet postavy, budovat svět a vyprávět vlastní příběh.⁶⁸ Takové hry vzniku herní fotografie dosahující standardu originality přejí.

Zajímavým případem je svého času popularitou dominující herní žánr tzv. „skákaček“ nebo také „plošinovek“.⁶⁹ Jedná se o hry – tradičně využí-

⁶² Definice pojmu „open-world“ podle *Collins English Dictionary*: „a type of video game in which players can move freely through a virtual environment without fixed objectives“. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/open-world>

⁶³ LOVERIDGE, S. *Best open world games to play right now and completely forget real life exists*. In: *gamesradar+* [online]. 2.10.2024 [cit. 20.10.2024]. Dostupné z: <https://www.gamesradar.com/best-open-world-games/>

⁶⁴ Rozhodnutí SDEU, sp. zn. C-145/10 (Painer), body 91, 92

⁶⁵ ROUSE, M. Sandbox Game. In: *Techopedia* [online]. 25.7.2024 [cit. 20.10.2024]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/3952/sandbox-gaming>

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Příkladem za všechny může být vytvoření virtuální knihovny, která vznikla v rámci projektu bojujícím proti popírání svobody médií a zpřístupňuje informace hráčům v zemích, kde je jinak přístup ke svobodným zdrojům a necenzurovaným informacím omezen. NATIVIDAD, A. *Reporters Without Borders Built an Enormous Library in Minecraft for Suppressed Journalism*. In: *Muse by Clios* [online]. 10.3.2020 [cit. 20.10.2024]. Dostupné z: <https://musebyclios.com/gaming/reporters-without-borders-built-enormous-library-minecraft-suppressed-journalism/>

⁶⁸ RAAB, J. FITZPATRICK, A. PULLEN J. P. GROSSMAN, L. PECKHAM, M. VELLA, M. *The 50 Best Video Games of All Time*. In: *Time* [online]. 23.8.2016 [cit. 20.10.2024]. Dostupné z: <https://time.com/4458554/best-video-games-all-time/>

⁶⁹ BAUM, P. *Průvodce herními žánry – plošinovky a arkády*. In: *Doupě.cz* [online]. 12.4.2011 [20.10.2024]. Dostupné z: <https://doupe.zive.cz/pruvodce-hernimi-zanry--plosinovky-a-arkady>

vající dvojrozměrnou grafiku –, jejichž smyslem je hráčem ovládanou postavu navigovat herním prostředím, přeskakovat či šplhat mezi virtuálními platformami a vyhýbat se překážkám. Asi nejznámějšími tituly tohoto typu jsou hry ze série *Super Mario Bros.* nebo *Sonic the Hedgehog*.⁷⁰ Pokud hráč v klasické plošinovce přeskakuje se svou postavičkou z jedné plošiny na druhou tak, jak mu velí pravidla hry a jak mu herní mechanika dovoluje, podoba případně pořízeného snímku by byla předem dána bez prostoru pro autorské kreativní přičinění a o vzniku autorského díla by tak nemohla být řeč.⁷¹ Co když ale hráč dostane svou postavu do části herní plochy, přístup na kterouž herní vývojáři nezamýšleli? Některé plošinovky vedle základní skákačí mechaniky umožňují přesouvání předmětů po herní ploše – například hra *Ultimate Chicken Horse* je na tomto prvku částečně založena.⁷² Může interakce hráčem ovládané postavy s předměty ve hře představovat dostatečný kreativní vklad a dát výslednému snímku „osobní dotek“? Nehledě na to, že mezi plošinovky lze zařadit i hry v prostorovém provedení, jako je například *Celaria*,⁷³ kde se hráč se svou postavou pohybuje mezi plošinami relativně volně a může se na herní svět pomyslným objektivem dívat pod libovolným úhlem,⁷⁴ podobně jako například ve výše zmíněných hrách s otevřeným světem.

Široké spektrum plošinovek dobře ilustruje, že není dost dobře možné podle druhu hry, v níž je herní fotografie pořízena, kategoricky určit, jestli taková fotografie může nebo nemůže podléhat autorskoprávní ochraně. Úvahy doprovázející toto dělení nicméně poskytují určitý návod, jak postupovat při hodnocení autorskoprávní povahy herních fotografií. V nepo-

⁷⁰ 10 Types of Platforms in Video Games. In: iD Tech [online]. 22.10.2012 [cit. 20.10.2024]. Dostupné z: <https://www.idtech.com/blog/10-types-of-platforms-in-platform-video-games>

⁷¹ MARGONI, T. *The Harmonisation of EU Copyright Law: The Originality Standard*. Rochester, NY, 2016. str. 13, 14

⁷² Underdogs Gaming. *Underdogs Play Ultimate Chicken Horse!* In: YouTube [online]. 28.8.2023 [cit. 21.10.2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LqzMw-ZH9nNg>

⁷³ *Summer Sale Guide – Category: Precision Platformer Games*. In: *weloveeverygame* [online]. ND [cit. 21.10.2024]. Dostupné z: https://www.weloveeverygame.com/guides/2024_summer_sale_precision_platformer_8.html

⁷⁴ BiiWiX – Rediff Speedrun. *Celaria – Speedrun Any% in 6:46*. In: YouTube [online]. 25.5.2017 [cit. 21.10.2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ZXfStFZhHvs>

slední řadě je nezbytné připomenout, že tvůrčí svoboda může být projevena v kterékoli fázi realizace díla. I snímky pořízené ve hrách skýtajících omezený prostor pro tvůrčí svobodu (jako výše zmíněná *Little Misfortune*) může autor dále upravit, například použitím fotoshopu, a tím dílu vtisknout osobní dotek v postprodukcí.⁷⁵ Herní fotografie je proto nutné posuzovat případ od případu podle skutečné míry originality dosažené autorovými kreativními volbami,⁷⁶ a to v kterékoli fázi tvůrčího procesu.

4. HERNÍ FOTOGRAFIE JAKO ODVOZENÉ DÍLO

V předchozí části jsme aplikací unijního standardu originality⁷⁷ došli závěru, že herní fotografie mohou být autorským dílem a být tak chráněny autorským právem. Zde je ovšem na místě se ještě vrátit k podstatě herní fotografie jako snímku pořízeném ve videoherním prostředí, protože tento fakt má významné právní konsekvence.

Samotná videohra coby „hra, kterou můžeme hrát díky audiovizuálnímu aparátu a která může být založená na příběhu,“⁷⁸ je tvořena grafickými prvky, hudbou, příběhem a dialogy, počítačovým programem a dalšími prvky, na které se vztahuje autorskoprávní ochrana (splňují-li samy požadavek originality).⁷⁹ Panuje debata o tom, jaký je autorskoprávní charakter videoher, jestli jsou chráněny jako multimediální či audiovizuální díla nebo jestli jsou chráněny primárně jako počítačové programy, případně jestli jsou chráněny jednotlivé elementy tvořící hru zvlášť, nebo videohra jako celek.⁸⁰ Právě k poslednímu uvedenému přístupu se přiklonil SDEU ve věci

⁷⁵ Rozhodnutí SDEU, sp. zn. C-145/10 (Painer), body 91, 92

⁷⁶ MARGONI, T. *The digitalisation of cultural heritage: originality, derivative works and (non) original photographs*. Amsterdam. Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2014. Str. 44

⁷⁷ MARGONI, T. *The Harmonisation of EU Copyright Law: The Originality Standard*. Rochester. NY. 2016. Str. 13, 14

⁷⁸ ESPOSITO, N., *Short and Simple Definition of What a Videogame Is*, University of Technology of Compiègne, 2003.

⁷⁹ OGUGUO, P. C. *Innovation and Intellectual Property Use in the Global Video Game Industry*, WIPO Economic Research Working Paper. No. 85/2024. 2024. str. 16

⁸⁰ RAMOS, A., LÓPEZ, L., RODRÍGUEZ, A., MENG, T., ABRAMS, S. *The Legal Status of Video Games. Comparative Analysis in National Approaches*. WIPO. 2013. str. 10, 11

Nintendo, kdy videohru označil za „komplexní předmět, který zahrnuje nejen počítačový program, ale i grafické a zvukové prvky, které jsou sice kódovány v programovacím jazyce, ale mají vlastní tvůrčí hodnotu, kterou nelze zúžit na zmíněné kódování“.⁸¹ Dále SDEU uvedl, že „[v] rozsahu, v němž části videohry, v daném případě tyto grafické a zvukové prvky, přispívají k původnosti díla, jsou společně s dílem jako celkem chráněny autorským právem [...]“.⁸²

Celkem jednoznačně tedy můžeme uzavřít, že videoherní prostředí, v němž je snímek pořizován, a stejně tak veškeré objekty, které jsou na herní fotografii zachycovány, jsou chráněny autorskými právy svědčícími subjektu⁸³ odlišnému od hráče. Proto, jestliže splní herní fotografie podmínky autorskoprávní ochrany, musíme na ni nahlížet jako na dílo odvozené.⁸⁴

Jako díla odvozená (sekundární) označujeme taková, která vznikla na základě díla již existujícího (primárního).⁸⁵ Vznik díla na základě díla jiného předpokládá Bernská úmluva, která v čl. 2 odst. 2 stanoví, že:

„Jako původní⁸⁶ díla jsou chráněny bez újmy původcovského práva k původnímu dílu překlady, úpravy, hudební úpravy a jiné změněné reprodukce díla literárního nebo uměleckého, jakož i sbírky různých děl.“⁸⁷

⁸¹ Rozhodnutí SDEU C-355/12 ze dne 23. ledna 2014, dále v textu jen jako „Nintendo“, bod 23

⁸² Tamtéž.

⁸³ *To, komu svědčí autorská práva k videohře či jejím prvkům, se případ od případu liší a záleží na úpravě práv mezi všemi zúčastněnými subjekty. Jedná se o komplexní otázku, která není předmětem tohoto textu. Pro zjednodušení budou tyto subjekty dále v textu označovány jako „herní studia“.* Pozn. autorky.

⁸⁴ *Video Game Photography Copyright.* In: *Epic Fidelity* [online]. 10.1.2022 [cit. 22.10.2024]. Dostupné z: <https://epicfidelity.com/video-game-photography-copyright/>

⁸⁵ MARGONI, T. *The digitalisation of cultural heritage: originality, derivative works and (non) original photographs.* Amsterdam. Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2014. Str. 18

⁸⁶ *Česká jazyková verze Bernské úmluvy pracuje s pojmy „původní“ tam, kde anglická jazyková verze užívá pojem „original“ („originální“).* Pozn. autorky.

⁸⁷ Čl. 2 odst. 2 úmluvy č. 286/1936 Sb. bernská úmluva o ochraně děl literárních a uměleckých

Vzhledem k tomu, že odvozené dílo vzniká zpracováním již existujícího autorského díla, může už samotný vznik odvozeného díla představovat porušení autorských práv autora díla primárního.⁸⁸ Autorovi díla primárního svědčí mj. právo udělit souhlas se zpracováním vlastního díla. Nejedná-li se o některou z existujících výjimek umožňujících volné užití (np. citace, užití díla pro účely vyučování atd),⁸⁹ musí autor díla sekundárního tento souhlas získat.⁹⁰ Kdyby herní fotografie jako odvozené dílo naplňující veškeré pojmové znaky autorského díla vznikla bez tohoto souhlasu a mimo jakoukoli možnou výjimku, pak ponese autor herní fotografie odpovědnost z porušení autorských práv k dílu primárnímu, to nicméně nebrání vzniku odvozeného autorského díla jako takového.⁹¹

Hráč-fotograf, který nechce pořízením (originální) herní fotografie – tj. vytvořením odvozeného díla – neoprávněně zasahovat do autorských práv herního studia, musí od tohoto studia získat souhlas. Ideálním řešením je udělení licence k vytváření odvozených děl v rámci obchodních či uživatelských podmínek.⁹²

5. EULA A HERNÍ FOTOGRAFIE

Jak bylo řečeno v úvodu, herní fotografie je typem UGC. Ať už se jedná o videa, fanarty nebo mody, uživateli vytvářený obsah není nic nového, nicméně ve vztahu k autorskému právu se tyto tvůrčí aktivity herních nadšenců pohybují přinejmenším v šedé zóně. Snahy herních studií proti vytváření obsahu na základě jejich tvorby zasáhnout se mnohdy setkávají s odporem herní komunity, i proto některá herní studia vytváření tohoto obsahu jednoduše tolerují nebo dokonce podporují. A protože právní úprava, která by nabízela jednoznačné řešení této situace, chybí, herní stu-

⁸⁸ MARGONI, T. *The digitalisation of cultural heritage: originality, derivative works and (non) original photographs*. Amsterdam. Institute for Information Law, University of Amsterdam. 2014. Str. 18

⁸⁹ Čl. 10 a čl. 10bis Bernské úmluvy

⁹⁰ Tamtéž, str. 18, 19

⁹¹ Tamtéž, st. 18, 19

⁹² PICHTA, T. Jr. *The Virtual Photography Paradox: How Courts Could Analyze Copyright of Virtual Photography of User Generated Content Using Software, Real World, or Toy Copyright Analyses*. 12 SMU SCI. & TECH. L. REV. 275. 2009. Str. 276, 301, 302, 307

dia zohledňují tvorbu UGC v licenčních ujednáních s koncovým uživatelem (tzv. EULA).⁹³

EULA ujednání jsou stěžejním smluvním dokumentem uzavíraným (nejen) mezi herními studií a koncovými uživateli, přičemž zásady tvorby UGC mohou být jejich součástí, nebo k nim může být souhlas vyjádřen souběžně. Prostřednictvím těchto ujednání uděluje herní studio uživatelům (tj. hráčům) právo užívat herní obsah a zároveň stanovuje podmínky tohoto užití.⁹⁴

V rámci EULA si může herní studio stanovit podmínky nejen k UGC obecně, ale k jeho jednotlivým druhům, včetně herní fotografie. Herní studio může takto udělit souhlas s vytvářením UGC, tento souhlas podmínit, nebo činnost zcela zakázat. Podle analýzy Dr. Amy Thomas z roku 2023, kde srovnávala dokumenty EULA a zásady tvorby UGC 30 různých herních studií, byly herní fotografie zohledněny ve všech zkoumaných dokumentech, přičemž téměř polovina (14 subjektů) jejich pořizování ve svých hrách zcela zakazovala, v patnácti případech naopak dovolovala a v jednom případě byl uživatelům udělen podmíněný souhlas.⁹⁵ To dokládá zajímavou skutečnost, kterou je potřeba brát ve vztahu k herními fotografiím v úvahu, tedy že přístup herních studií k herním fotografiím je nejednotný.⁹⁶ Tato forma UGC je tvůrci her přijímána hůře než herní streamy, které se v posledních letech těší stabilně rostoucí popularitě.⁹⁷ Důvodem rozdílného přístupu herních studií k herním videím a streamům oproti herním fotografiím – které se mohou svou podstatou jevit velmi podobné, vzhledem k tomu, že v obou případech se jedná o zachycení herního ob-

⁹³ THOMAS, A. *Merit and monetisation: A study of video game user-generated content policies*. *Internet policy Review*. University of Glasgow, 2023. Str. 2, 4, 9

⁹⁴ Tamtéž, str. 9

⁹⁵ Tamtéž, str. 11

⁹⁶ Tamtéž, str. 11, 14

⁹⁷ *O rostoucí popularitě videoherního streamingu svědčí dostupné statistiky. Například podle aktuálního přehledu her odehraných a streamovaných přes platformu Twitch týdně se v roce 2018 pohybovalo toto číslo kolem 11 až 12 tisíc, zatímco v roce 2024 se více než zdvojnásobilo, kdy týdenní úhrny herních streamů se pohybují kolem 26 a 27 tisíc; Twitch Games Statistics. In: TwitchTracker [online]. ND [cit. 24.10.2024]. Dostupné z: <https://twitchtracker.com/statistics/games>*

sahu – je rozdílná potenciální hodnota pro marketing a merchandising. Statická herní fotografie může být snadno použita odděleně od samotné videohry a například natištěna na trička nebo jiné předměty – pokud by něco takového prováděli uživatelé, představovala by jejich aktivita potenciální přímou konkurenci herním studiím s jejich vlastním merchem.⁹⁸

Byť je takové odůvodnění pochopitelné, úplný zákaz herních fotografií se jeví poněkud přísně. Samotná studia tvrdí, že podporují kreativitu svých uživatelů při tvorbě UGC,⁹⁹ prospěch z jejich tvorby a následného sdílení mají navíc nejen samotní hráči a herní komunita, ale potenciálně i herní studia. Povolování vytváření UGC obecně přispívá k vytváření komunit kolem her, obohacuje herní zážitek a potenciálně prodlužuje životnost hry, pro herní studia navíc představuje jejich sdílení nákladově efektivní marketing.¹⁰⁰ Tento potenciál mj. i herních fotografií některá studia vidí a jdou svým uživatelům proto naproti – na oficiálních účtech na sociálních sítích pořádají soutěže a povedené snímky sdílí a například *Ubisoft* vytvořil online galerii, kde jsou k vidění snímky ze hry *Assassin's Creed: Origins* a *Assassin's Creed: Odyssey* přímo od hráčů.¹⁰¹ Pokud herní studia umožní pořizování herních fotografií ve svých hrách, mohou skrze dokumenty EULA a podmínky tvorby UGC stanovit podmínky užití těchto fotografií a přímo tak ovlivnit, jak s nimi bude dále nakládáno.¹⁰² Můžou tak i zabránit například užívání herních fotografií pro prodej neoficiálního merche – koneckonců

⁹⁸ THOMAS, A. *Merit and monetisation: A study of video game user-generated content policies. Internet policy Review*. University of Glasgow, 2023. Str. 11, 14

⁹⁹ Tamtéž, str. 2

¹⁰⁰ CARSON, O. *Understanding User-Generated Content in Gaming*. In: PubNub [online]. 12.3.2024 [cit. 24.10.2024]. Dostupné z: <https://www.pubnub.com/blog/understanding-user-generated-content-in-gaming/>

¹⁰¹ TRHOŇ, O. *Zmáčknot virtuální spoušť: Herní fotografie jako odraz celé kultury*. CVAK. CVAK. CVAK. In: ČT ART [online]. 9.10.2020 [cit. 24.10.2024]. Dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/360/zmacknout-virtualni-spoust-herni-fotografie-jako-odraz-cele-kultury-cvak-cvak-cvak-T9ttJ>

¹⁰² PICHTA, T. Jr. *The Virtual Photography Paradox: How Courts Could Analyze Copyright of Virtual Photography of User Generated Content Using Software, Real World, or Toy Copyright Analyses*. 12 SMU SCI. & TECH. L. REV. 275. 2009. Str. 276

komercializaci a využívání UGC v přímé konkurenci s vlastními aktivitami herní studia všeobecně zakazují tak jako tak.¹⁰³

6. ZÁVĚR

Předmětem tohoto článku bylo zamyšlení nad možnou autorskoprávní ochranou snímků pořízených ve videohrách hráči – tzv. herních fotografií –, tedy jestli tyto mohou být autorskými díly. V první řadě byla definována herní fotografie a představen fenomén pořizování snímků ve videohrách jako stále populárnější hobby herních nadšenců, vyskytující se především mezi hráči videoher s pokročilou grafikou, obzvláště těch opatřených fotomódy. Stručně byla představena i funkce fotomódu a její možnosti.

V druhé části bylo definováno autorské dílo, nejprve vzhledem k české úpravě v autorském zákoně, zvláštní důraz byl ale kladen na požadavek originality vzešlý z unijního práva. V souvislosti s originalitou byla připomenuta zlomová rozhodnutí SDEU, z nichž byly dovozeny tři podmínky originality, tedy že [1] dílo je originální, je-li autorovým vlastním duševním výtvorem, o nějž se může jednat jedině tehdy, [2] mohl-li činit svobodné kreativní volby, přičemž [3] podoba jeho projevu nesmí být predeterminována technickými či funkčními pravidly.

Vzhledem k zaměření článku byla zvláštní pozornost věnována rozhodnutí SDEU ve věci Painer, které bylo přelomovým v otázce autorskoprávní ochrany fotografií a standardu originality u tohoto média. SDEU dovedl, že na každou fotografii je třeba nahlížet jako na autorské dílo, pokud odráží osobnost autora, tedy „pokud mohl autor při realizaci díla vyjádřit své tvůrčí schopnosti prostřednictvím rozhodnutí učiněných na základě své tvůrčí svobody.“ SDEU zde uvedl příklady, jakými rozhodnutími svou tvůrčí svobodu autor projeví, a to volbou kompozice, postoje fotografované osoby či osvětlení a dále volbou rámování, úhlu snímku a atmosféry. Těmito a dalšími rozhodnutími autor dle SDEU dílu vtiskne svůj „osobní dotek“. V zásadě tak SDEU potvrdil, že i fotografie s menším autorským invenčním vkladem, jako jsou třeba portrétní fotografie, jsou au-

¹⁰³ THOMAS, A. *Merit and monetisation: A study of video game user-generated content policies. Internet policy Review*. University of Glasgow, 2023. Str. 12

torskými díly, tím pádem i předmětem autorskoprávní ochrany. Právě měřítko tvůrčí svobody bylo využito v další části článku k zodpovězení jeho stěžejní otázky.

Hlavní otázkou článku bylo, zda může být herní fotografie autorským dílem. Především bylo nutné se zamýšlet nad tím, zda hráč pořizující snímek ve videohře má možnost vyjádřit svou tvůrčí svobodu. S výše zmíněnými volbami, které podle SDEU činí portrétní fotograf, byly srovnány možnosti tzv. fotomódů, kterými jsou některé hry vybaveny. Dále byly popsány některé druhy videoher a tyto zhodnoceny vzhledem k tomu, kolik prostoru v nich hráči mají pro činění tvůrčích voleb. Podle tohoto měřítko byly některé hry zhodnoceny jako nevhodné pro vznik herní fotografie jako autorského díla – především hry označené za filmy s interaktivními prvky, jako například *Little Misfortune*. Naopak jiné hry, především tzv. open world nebo sandbox hry, poskytují hráči dostatek prostoru pro to, aby mohl činit tvůrčí volby, a proto lze o vzniku herní fotografie naplňující pojmové znaky autorského díla přinejmenším uvažovat. Pozornost byla věnována také hrám označovaným jako plošinovky nebo skákačky, které dobře ilustrují skutečnost, že nelze dost dobře videohry kategoricky roztrždit na ty, v nichž pořízené snímky jsou či naopak nejsou autorskými díly – vždy záleží na tom, zda hráč jakožto autor tvůrčí volby skutečně činil. Ve třetí části byl nicméně učiněn závěr, že herní fotografie může být autorským dílem a být tak chráněna autorskými právy.

Čtvrtá část textu se zaměřila na charakteristiky odvozeného díla; je-li totiž herní fotografie autorským dílem, pak vždy půjde o dílo odvozené (sekundární), kde dílem primárním je videohra, v níž byla herní fotografie pořízena. Bez ohledu na to, jaký je přesně autorskoprávní charakter videohry, není sporu o tom, že je její obsah chráněn autorskými právy. K užití videohry a vytvoření odvozeného autorského díla musí být proto dán souhlas – chybějící souhlas sice nebrání vzniku odvozeného díla, nicméně by tak došlo k porušení autorských práv herního studia. Tento fakt nesmí být opomíjen. Bez ohledu na to, jakým způsobem herní studia upravují pořizování herních fotografií (a vytváření UGC obecně) ve svých hrách, ne-

zabrání tak vzniku odvozených autorských děl. Aby však hráč věnující se herní fotografii neriskoval postih za takové porušení, musí získat souhlas.

V páté části bylo jako ideální řešení představeny smlouvy s koncovými uživateli (EULA) nebo zásady tvorby UGC. Podle dostupných studií herní studia v těchto dokumentech tvorbu UGC včetně herních fotografií zohledňují, zdaleka ne všechna studia ovšem pořizování herních fotografií povolují. Součástí čtvrté části jsou proto argumenty, proč by pro herní studia mohlo být výhodné tento přístup změnit, herní fotografie nezakazovat a namísto toho upravit, jakým způsobem může být s herními fotografiemi nakládáno. Jak bylo již řečeno, porušení smluvních podmínek nebrání vzniku autorského díla.

Vzhledem ke vzrůstající popularitě uměleckého žánru herní fotografie je vhodné, aby tomuto tématu byla dále věnována pozornost jak herními studií, tak i právní komunitou. Dokud není autorskoprávní charakter herních fotografií postaven na jisto, pohybují se herní fotografové na hraně mezi tím, co herní studia tolerují, a co naopak považují za nepřípustný zásah. Pokud by se ale svolení s vytvářením tohoto typu odvozených děl a řádná úprava podmínek nakládání s nimi staly standardem v herním průmyslu, herní studia by tak profitovala v oblasti marketingu, zároveň by ale přispěla k posilování herních komunit i rozvoji moderního uměleckého žánru, kterým herní fotografie bezesporu je.

7. SEZNAM ZDROJŮ

[1] Autorský zákon, zák. č. 121/2000 Sb.

[2] BAUM, P. *Průvodce herními žánry – plošinovky a arkády*. In: *Doupe.cz* [online], 12.4.2011. Dostupné z: <https://doupe.zive.cz/pruvodce-hernimi-zanry--plosinovky-a-arkady>

[3] Bernská úmluva o ochraně děl literárních a uměleckých č. 286/1936 Sb.

[4] BiiWiX – Rediff Speedrun. *Celaria – Speedrun Any% in 6:46*. In: *YouTube* [online], 25.5.2017. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ZXfStFZhHvs>

[5] BONTHUYS, D. *Best Photo Modes: 25 Games That Let You Flex Your Photography Skills*. In: *Gamespot* [online], 21.4.2022. Dostupné z:

<https://www.gamespot.com/gallery/best-photo-modes-25-games-that-let-you-flex-your-photography-skills/2900-4020/#1>

- [6] CARSON, O. *Understanding User-Generated Content in Gaming*. In: *PubNub* [online], 12.3.2024. Dostupné z: <https://www.pubnub.com/blog/understanding-user-generated-content-in-gaming/>
- [7] CLEMENT, J. *Number of video gamers worldwide 2019-2029*. In: *Statista* [online], 21.10.2024. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/748044/number-video-gamers-world/>
- [8] DASSA, N. *Dans l'imagerie de la photographie in-game*. In: *blind magazine* [online], 5.1.2022. Dostupné z: <https://www.blind-magazine.com/fr/stories/dans-limagerie-de-la-photographie-in-game/>
- [9] Důvodová zpráva k Autorskému zákonu
- [10] ESPOSITO, N., *Short and Simple Definition of What a Videogame Is*, University of Technology of Compiègne, 2003.
- [11] *Flickr*. In: *Wikipedia* [online]. 2.10.2024. [cit. 6.10.2024]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Flickr>
- [12] GenieLabs. *User-Generated Content (UGC): The Future of Gaming*. In: *Medium* [online], 20.5.2023. Dostupné z: <https://medium.com/@GenieLabs./user-generated-content-ugc-the-future-of-gaming-1dfc4c41d526>
- [13] *Global video game industry on a healthy growth trajectory to \$250 billion*. In: *Consultancy-me.com* [online], 5.10.2024. Dostupné z: <https://www.consultancy-me.com/news/9177/global-video-game-industry-on-a-healthy-growth-trajectory>
- [14] HOLCOVÁ, I. a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů). Komentář*. Wolters Kluwer. In: *Aspi* [online], 17. 4. 2019. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/45969/1/2/komentar-wkcr-c-121-2000-sb-autorsky-zakon-komentar>
- [15] *Horizon Forbidden West: Photo Mode – how to activate?* In: *gamepressure* [online], 18.2.2022. Dostupné z: <https://www.gamepressure.com/horizon-forbidden-west/photo-mode/z5f627>
- [16] HUGENHOLTZ, P. B.; QUINTAIS, João Pedro. *Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?* *IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2021, roč. 52, č. 9
- [17] JANKOVIC, M. *How the Two Child Abuse Cases Helped to Shape the Test of Originality of Photographic Works*. *Masaryk University Journal of Law and*

Technology. Brno, 2023.

[18] *Joncadia: Little Misfortune Review – „Fancy!“ or „Yikes Forever“?* In: YouTube [online], 17.7.2021. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yW7ANX8PM4A>

[19] KOUKAL, P. *Autorské právo, public domain a lidská práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2019

[20] LOVERIDGE, S. *Best open world games to play right now and completely forget real life exists*. In: *gamesradar+* [online], 2.10.2024. Dostupné z: <https://www.gamesradar.com/best-open-world-games/>

[21] MARGONI, T. *The digitalisation of cultural heritage: originality, derivative works and (non) original photographs*. Amsterdam. Institute for Information Law, University of Amsterdam. 2014.

[22] MARGONI, T. *The Harmonisation of EU Copyright Law: The Originality Standard*. Rochester. NY. 2016

[23] MEIKLEHAM, D. *The 25 best video game stories ever*. In: *gamesradar* [online], 20.3.2024. Dostupné z: <https://www.gamesradar.com/the-best-videogame-stories-ever/>

[24] NATIVIDAD, A. *Reporters Without Borders Built an Enormous Library in Minecraft for Suppressed Journalism*. In: *Muse by Clios* [online], 10.3.2020. Dostupné z: <https://musebyclios.com/gaming/reporters-without-borders-built-enormous-library-minecraft-suppressed-journalism/>

[25] O'BRIEN, L. *Ubisoft Announces Winners of its In Game Photography Contest*. In: Ubisoft [online], 17. 11. 2023. Dostupné z: <https://news.ubisoft.com/en-us/article/44aUdYWEHezNO97i8btJcN/ubisoft-announces-winners-of-its-ingame-photography-contest>

[26] OGUGUO, P. C. *Innovation and Intellectual Property Use in the Global Video Game Industry*, WIPO Economic Research Working Paper. No. 85/2024. 2024.

[27] PARKS, A. *The Complete History of Tennis for Two*. In: *History-Computer* [online], 28.7.2023. Dostupné z: <https://history-computer.com/tennis-for-two-complete-history/>

[28] Photo Mode review. *Photo Mode Review: Assassin's Creed Valhalla*. In: YouTube [online], 12.4.2022. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DqyChy3mLCs>

[29] PICHTA, T. Jr. *The Virtual Photography Paradox: How Courts Could Analyze Copyright of Virtual Photography of User Generated Content Using Software, Real World,*

- or Toy Copyright Analyses. 12 SMU SCI. & TECH. L. REV. 275. 2009.
- [30] RAAB, J. FITZPATRICK, A. PULLEN J. P. GROSSMAN, L. PECKHAM, M. VELLA, M. The 50 Best Video Games of All Time. In: Time [online]. 23.8.2016. Dostupné z: <https://time.com/4458554/best-video-games-all-time/>
- [31] RAJPUROHIT, P. 8-Bit to UHD: Evolution of Video Game Graphics. In: 300MIND [online], 29.1.2024. Dostupné z: <https://300mind.studio/blog/the-evolution-of-video-game-graphics/>
- [32] RAMOS, A., LÓPEZ, L., RODRÍGUEZ, A., MENG, T., ABRAMS, S. The Legal Status of Video Games. Comparative Analysis in National Approaches. WIPO. 2013.
- [33] ROSATI, E. *When is a derivative work original and thus protectable by copyright? Classicist's critical edition makes its way to Luxembourg in fresh Romanian CJEU referral*. In: The IPKat [online], 17.1.2024. Dostupné z: <https://ipkitten.blogspot.com/2024/01/when-is-derivative-work-original-and.html>
- [34] ROUSE, M. Sandbox Game. In: Techopedia [online], 25.7.2024. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/3952/sandbox-gaming>
- [35] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 739/2007
- [36] Rozhodnutí SDEU C-145/10 z roku 2011, v textu jako „Painer“
- [37] Rozhodnutí SDEU C-355/12 ze dne 23. ledna 2014, dále v textu jen jako „Nintendo“
- [38] Rozhodnutí SDEU C-393/09 z roku 2010, v textu jako „BSA v. Ministerstvo kultury“
- [39] Rozhodnutí SDEU C-403/08 a C-429/08 z roku 2011, v textu jako „FAPL“
- [40] Rozhodnutí SDEU C-5/08 z roku 2009, v textu jako „Infopaq“
- [41] Rozhodnutí SDEU C-604/10 z roku 2012, v textu jako „Dataco“
- [42] Rozhodnutí SDEU C-833/18 z roku 2020, v textu jako „Brompton“
- [43] SHOBEIRI, A. WESTGEEST, H. *Virtual Photography – Artificial Intelligence, In-game, and Extended Reality*. 1. vydání. Bielefeld: Transcript Verlag, 2024
- [44] SIGL, R. The Art of in-game Photography. In Video Game Tourism [online], 25.7.2012. Dostupné z: <https://videogametourism.at/content/art-game-photography>
- [45] Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 19. 10. 1993
- [46] STEPHANE. La photographie in-game : quand le jeu vidéo dépasse le monde du divertissement. In: Comment Photographier [online], 16.1.2023. Dostupné z: <https://www.comment-photographier.com/la-photographie-in-game-quand-le-jeu-video-depasse-le-monde-du-divertissement/>

- [46] SULKOVÁ, K. *God of War Ragnarök obdržel fotomód*. In: *Vortex* [online], 6.12.2022. Dostupné z: <https://www.vortex.cz/god-of-war-ragnarok-obdrzel-fotomod/>
- [47] *Summer Sale Guide – Category: Precision Platformer Games*. In: *weloveeverygame* [online], ND. Dostupné z: https://www.weloveeverygame.com/guides/2024_summer_sale_precision_platformer_8.html
- [48] THOMAS, A. *Merit and monetisation: A study of video game user-generated content policies*. *Internet policy Review*. University of Glasgow, 2023.
- [49] TRHOŇ, O. *Zmáčknot virtuální spoušť: Herní fotografie jako odraz celé kultury*. CVAK. CVAK. CVAK. In: *ČT ART* [online], 9.10.2020. dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/360/zmacknout-virtualni-spoust-herni-fotografie-jako-odraz-cele-kultury-cvak-cvak-cvak-T9ttJ>
<https://art.ceskatelevize.cz/360/zmacknout-virtualni-spoust-herni-fotografie-jako-odraz-cele-kultury-cvak-cvak-cvak-T9ttJ>
- [50] 10 Types of Platforms in Video Games. In: *iD Tech* [online], 22.10.2012. Dostupné z: <https://www.idtech.com/blog/10-types-of-platforms-in-platform-video-games>
- [51] Underdogs Gaming. *Underdogs Play Ultimate Chicken Horse!* In: *YouTube* [online], 28.8.2023. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LqzMwZH9nNg>
- [52] VALOUŠEK, M. *Fotografie a právo. Autorské právo a ochrana osobnosti ve vztahu k fotografii*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022
- [53] *Video Game Photography Copyright*. In: *Epic Fidelity* [online], 10.1.2022. Dostupné z: <https://epicfidelity.com/video-game-photography-copyright/>
- [54] VÍTEK, J. *Ubisoft si chystá dvě AAAA hry, AAA už nestačí*. In: *Svět Hardware* [online], 9.9.2020. Dostupné z: <https://www.svethardware.cz/ubisoft-si-chysta-dve-aaaa-hry-aaa-uz-nestaci/53034>
- [55] *What is a AAA game: Inside top-tier game development*. In: *Argentics* [online], 4.6.2024. Dostupné z: <https://www.argentics.io/what-is-a-aaa-game-and-how-it-is-done>

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

<https://doi.org/10.5817/RPT2024-2-3>

VÝZNAM OCHRANY VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ JAKO VEŘEJNÉHO ZÁJMU V PŘÍPADECH ZÁSAHU DO SVOBODY PROJEVU

ADÉLA DOČKALOVÁ¹

Soud: Evropský soud pro lidská práva
Věc: BIELAU v. AUSTRIA
Datum: 27. 8. 2024
Dostupnost: hudoc.echr.coe.int

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl poměrem hlasů šest ku jedné, že uložením disciplinární sankce praktickému lékaři, který na svých internetových stránkách šířil nepravdivé informace o očkování, nedošlo k porušení jeho práva na svobodu projevu dle článku 10 Úmluvy. Soud dospěl k závěru, že zásah byl v souladu se zákonem, sledoval legitimní cíl ochrany veřejného zdraví a byl nezbytný v demokratické společnosti. Pokutu ve výši 2 000 EUR považoval za přiměřenou a vnitrostátní orgány podle něj dostatečně vyvážily svobodu projevu stěžovatele s ochranou veřejného zájmu.

Stěžovatel, praktický lékař a autor internetové stránky zaměřené na "holistickou medicínu," se na svém webu prezentoval jako odborník v oblasti samoléčby, homeopatie, a také očkování a jeho údajně škodlivých účinků. Na této stránce publikoval článek, v němž zpochybňoval obecnou účinnost očkovacích látek.²

¹ Adéla Dočkalová je magisterskou studentkou na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, Kontaktní email: 535109@mail.muni.cz

² Body 5 a 6 anotovaného rozhodnutí.

V důsledku toho mu Disciplinární rada Rakouské lékařské komory uložila pokutu ve výši 2 000 EUR s podmíněným odkladem na jeden rok. Pokuta byla odůvodněna porušením Zákona o praktických lékařích a Nařízení o praktických lékařích a veřejnosti, zejména šířením neobjektivních a nepravdivých informací, poškozením pověsti lékařské profese a porušením profesních povinností.³

Stát uznal, že disciplinární sankce zasáhla do stěžovatelova práva na svobodu projevu. Argumentoval však, že daná právní úprava je přiměřená a slouží k ochraně veřejného zájmu a veřejného zdraví.⁴

Stěžovatel na poli článku 10 Úmluvy namítal, že uložení disciplinární sankce představuje porušení jeho práva na svobodu projevu.⁵

Pro určení, zda vzniklo porušení článku 10 Úmluvy je třeba zjistit, zda šlo o zásah do výkonu svobody projevu v podobě "formalit, podmínek, omezení nebo sankcí" (*Wille proti Lichtejnštejsku*, č. 28396/95, rozsudek ze dne 28. října 1999). Takový zásah je v rozporu s Úmluvou, pokud nesplňuje kritéria stanovená v druhém odstavci článku 10. Je tedy třeba určit, zda byl zásah zákonný, zda sledoval legitimní cíl a zda byl "nezbytný v demokratické společnosti" k dosažení onoho legitimního cíle (*Lindon, Otchakovsky-Laurens a July proti Francii*, č. 21279/02, rozsudek ze dne 22. října 2007). Soud zároveň zdůraznil, že norma je v kontextu Úmluvy považována za zákon pouze pokud je dostatečně určitá tak, aby občan dokázal rozumně předpokládat následky svých činů.⁶

Ustálenou judikaturu k zásadám týkajícím se nezbytnosti zásahu do výkonu svobody projevu poté Soud shrnul odkazem na rozhodnutí *Hertel proti Švýcarsku*, č. 25181/94, rozsudek ze dne 25. srpna 1998.⁷

Na úvod Soud uvedl, že mezi stranami není sporu o tom, zda došlo k zásahu do výkonu svobody projevu stěžovatele. Sporné však zůstává, zda byl

³ Bod 7 anotovaného rozhodnutí.

⁴ Body 27–29 anotovaného rozhodnutí.

⁵ Bod 26 anotovaného rozhodnutí.

⁶ Bod 30 anotovaného rozhodnutí.

⁷ Bod 31 anotovaného rozhodnutí.

tento zásah zákonný, zda sledoval legitimní cíl a zda byl v demokratické společnosti nezbytný.

Soud se nejprve zabýval požadavkem zákonnosti zásahu a dospěl k závěru, že tento požadavek byl naplněn. Vnitrostátní soudy při rozhodování vycházely z ustanovení zákona, která byla dostatečně přesná a v podobných případech vykládána konzistentně. Soud rovněž zdůraznil, že výklad vnitrostátního práva přísluší vnitrostátním orgánům (Cangi proti Turecku, č. 24973/15, rozsudek ze dne 29. ledna 2019).⁸

Ve věci legitimního cíle zásahu vnitrostátní soudy označily jako hlavní cíl ochranu veřejného zdraví a kladly důraz na význam objektivitu informací ve zdravotnických službách. Soud s tímto výkladem souhlasil a odkázal na svá předchozí rozhodnutí, kde ochranu veřejného zdraví uznal jako legitimní cíl (Hertel proti Švýcarsku cit. výše).⁹

Dále Soud zkoumal, zda byl zásah nezbytný ve smyslu článku 10 odst. 2 Úmluvy, a to s ohledem na povahu a dopad výroků publikovaných na internetové stránce stěžovatele. Stěžovatelovy výroky byly považovány za kategorické a vědecky nepodložené, neboť byly v přímém rozporu se zavedenými lékařskými poznatky. Soud vyzdvihl, že lékaři mají povinnost poskytovat objektivní a pravdivé informace, zvláště v otázkách významných pro veřejné zdraví.¹⁰

Pokud jde o uloženou sankci, Soud ji shledal přiměřenou. Disciplinární sankce ve výši 2 000 EUR byla nízká ve srovnání s maximální možnou výší pokuty a byla uložena s podmíněným odkladem, což její přísnost zmírnilo. Soud uzavřel, že tuto sankci nelze považovat za nepřiměřenou.¹¹

Na závěr Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy adekvátně vyvážily svobodu projevu stěžovatele s ochranou veřejného zájmu. Disciplinární sankce v podobě podmíněné pokuty za vědecky nepodložená tvrzení o očkování nepřekročila prostor pro uvážení, který je vnitrostátním soudům svěřen. Zásah tak vyhovuje požadavkům zákonnosti, legitimního cíle a ne-

⁸ Bod 38 anotovaného rozhodnutí.

⁹ Bod 39 anotovaného rozhodnutí.

¹⁰ Body 40-44 anotovaného rozhodnutí.

¹¹ Bod 45 anotovaného rozhodnutí.

zbytnosti v demokratické společnosti podle článku 10 odst. 2 Úmluvy. Soud zároveň připomněl, že pokud vnitrostátní orgány provedou vyvažování zásahu podle kritérií stanovených jeho judikaturou, je třeba velmi pádných důvodů k tomu, aby jejich závěry nahradil (Delfi AS proti Estonsku, č. 64569/09, rozsudek ze dne 16. června 2015).¹²

Na základě těchto úvah dospěl Soud k závěru, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.

Zajímavé je i oddělené stanovisko soudce Vehaboviće, který uvedl, že nesouhlasí s názorem většiny, že nedošlo k porušení článku 10. Věří, že článek stěžovatele, který vyzývá čtenáře k pochybování o zavedených lékařských názorech, nelze považovat za zcela iracionální. Navíc obsah webu byl dle jeho názoru jasně homeopatický a zaměřený na specifické publikum, které již inklinuje k alternativním metodám léčby. Dopad článku tedy dle soudce lze považovat za omezený, a omezení svobody projevu stěžovatele jako nepřiměřené. Na rozdíl od podobných případů, kde Soud shledal omezení jako neopodstatněná, měl tento případ minimální veřejný dopad a podmíněná sankce tedy představuje nadměrnou cenzuru, která neodpovídá požadavku „nezbytnosti v demokratické společnosti“.¹³

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

¹² Bod 46 anotovaného rozhodnutí.

¹³ Disentující anex „Dissenting opinion of Judge Vehabović“ anotovaného rozhodnutí

<https://doi.org/10.5817/RPT2024-2-4>

GOOGLE A ALPHABET V. KOMISE (GOOGLE SHOPPING) – ZNEUŽITÍ DOMINANTNÍHO POSTAVENÍ

MARTIN SZABÓ¹

Soud: Soudní dvůr Evropské unie

Věc: C-48/22 P

Datum: 10. 10. 2024

Dostupnost: curia.europa.eu

1. SKUTKOVÝ STAV

Společnost Google provozovala vlastní internetový srovnávač zboží, který v průběhu let aktualizovala.² Během období nárůstu uživatelské poptávky po srovnávacích upravil Google algoritmy vlastního vyhledávače tak, aby upozadil ostatní internetové srovnávače.³ Zároveň se nabídky zboží ze služby Google Shopping jako jediné zobrazovaly formou obrázků – na rozdíl od běžných textových odkazů, které vedly uživatele na stránky konkurenčních srovnávačů.

Po sedmiletém vyšetřování Evropská Komise nakonec v roce 2017 udělila společnosti Google pokutu ve výši bezmála 2,5 mld. eur. Tvrdila přitom že Google ve třinácti zemích EU systematicky zneužívá svého dominantního postavení na trhu internetových vyhledávačů. Ke zneužití dominantního postavení mělo docházet tím, že v době vzestupu internetových srovnávačů

¹ Martin Szabó je magisterským studentem na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, Kontaktní email: m.szabo@mail.muni.cz

² Bod 9 anotovaného rozhodnutí.

³ Bod 13 anotovaného rozhodnutí.

zboží tyto vyhledávače Google při uživatelském vyhledávání cíleně upozaďuje tak, aby uměle zvýšil dosah vlastního srovnávače zboží.⁴

2. PRŮBĚH ŘÍZENÍ

Společnost Google proti rozhodnutí Komise podala žalobu k Tribunálu, kterou se domáhala zrušení rozhodnutí a z něj vyplývající uložené pokuty. Žalobci argumentovali především tím, že jednání Google bylo ospravedlnitelné, neboť sankcionované kroky vedly ke zlepšení kvality služeb pro spotřebitele.⁵ Zároveň rozporovali, že by napadený model vyhledávání vedl k odklonu provozu ze stránek ostatních online vyhledávačů v rozsahu, v jakém to tvrdila Komise. Google také namítal, že svoji službu vyhledáváním vůbec nezvýhodňuje, a i v případě že by zvýhodňoval, nejedná se o zneužití dominantního postavení. Sama žalovaná však nerozporovala, že má na trhu specializovaného vyhledání a srovnávání výrobků dominantní postavení.⁶

Tribunál následně žalobu zamítl potvrzením analýzy Komise, která popísala protisoutěžní jednání Googlu. Odmítl argument žalobců, že kvůli kvalitativnímu zlepšení služby nelze považovat jejich jednání za protisoutěžní. Zároveň odmítl i tvrzení, že uložením povinnosti Googlu zpřístupnit své služby i pro ostatní srovnávače jednala Komise protiprávně, neboť nebyly splněny podmínky uvedené v rozhodnutí *Brunner*.⁷ Tribunál dal rovněž potvrdit skutkovou verzi Komise a potvrdil, že skutečně došlo ke znevýhodnění ostatních soutěžitelů. Ačkoli však odmítnul část argumentace, kde Google namítal absenci protisoutěžních účinků na trhu se srovnávací zboží, vyhověl Tribunál žalobcům v bodě, kde namítali absenci protisoutěžních účinků na vnitrostátních trzích s obecným vyhledáváním.⁸

Ačkoli tím pádem Tribunál zamítnul většinu argumentů žaloby, zrušil napadené rozhodnutí v rozsahu, ve kterém Komise konstatovala narušení hospodářské soutěže na trhu s obecným internetovým vyhledáváním.⁹

⁴ Bod 23 anotovaného rozhodnutí.

⁵ Bod 36 anotovaného rozhodnutí.

⁶ Bod 38 anotovaného rozhodnutí.

⁷ Rozsudek SDEU z 26. listopadu 1998 ve věci C-7/97 *Brunner*, ECLI:EU:C:1998:569.

⁸ Bod 41 anotovaného rozhodnutí.

⁹ Bod 44 anotovaného rozhodnutí.

Společnost Google následně podala proti rozhodnutí Tribunálu opravný prostředek.

3. DOSAVADNÍ JUDIKATURA

První z klíčových otázek, na které musel Soud v rozhodnutí najít odpověď byla nezbytnost přístupu k infrastruktuře. Konstatování, že dominantní podnik zneužil svého postavení z důvodu odmítnutí uzavřít smlouvu se soutěžitelem, má totiž za následek, že je takový podnik prakticky nucen smlouvu s druhým soutěžitelem uzavřít. Taková povinnost však obzvláště zasahuje do smluvní svobody a práva na vlastnictví dominantního podniku k infrastruktuře, kterou sám vytvořil.¹⁰

Pro to, aby musel dominantní soutěžitel ostatním udělit přístup k vlastní infrastruktuře musí být podle rozsudku *Bronner*¹¹ splněny tři podmínky: i. odmítnutí slabšího hráče znemožní mu se účastnit hospodářské soutěže; ii. odmítnutí není možné objektivně opodstatnit, iii. infrastruktura je nezbytná pro výkon činnosti, nelze ji nahradit.

Další významnou otázkou, kterou se Soud v rozhodnutí zabýval bylo jednání podniků v rámci hospodářské soutěže *na základě výkonnosti*. Demonstrativní výčet typů zneužití dominantního postavení v čl. 102 SFEU totiž judikatura Soudního dvora rozšířila i na situace, kdy dominantní podnik posiluje svoje postavení na trhu pomocí praktik, které znemožňují ostatním soutěžitelům přístup na trh, či odrazují stávající odběratele od spolupráce s obchodními partnery. Podle rozsudku *Deutsche Telekom AG* může Čl. 102 SFEU zakazovat například i agresivní cenovou soutěž.¹² Žádná z uvedených zakázaných praktik přitom nevede k soutěžení na základě výkonnosti, nýbrž na základě zneužití dominantního postavení. Tím se přirozená konkurence křiví a přestává stavět do popředí užitek spotřebitele.¹³

Velký senát se zabýval i rozložením důkazního břemene. Soud už dříve v rámci judikatorní ságy *Servier* potvrdil, že pro dovození příčinné souvis-

¹⁰ Bod 91 anotovaného rozhodnutí.

¹¹ Bod 41 rozsudku SDEU z 26. listopadu 1998 ve věci C-7/97 *Bronner*, ECLI:EU:C:1998:569.

¹² Bod 177 rozsudku SDEU z 14. října 2010 ve věci C-280/08 P *Deutsche Telekom AG*, ECLI:EU:C:2010:603.

¹³ *Ibid*, bod 180.

losti mezi jednáním podniku a jeho protisoutěžními dopady je nezbytné dovodit, jak by trh bez takového zakázaného jednání vypadal.¹⁴ Ačkoli je tento požadavek při dokazování nezbytnou podmínkou, představuje často pro soutěžní autority významnou zátěž.¹⁵

4. APLIKACE VÝCHODISEK JUDIKATURY NA SKUTKOVÝ STAV

Soudní dvůr zamítl argumenty žalobců a potvrdil rozsudek Tribunálu. Velký senát v rozhodnutí připomněl, že evropské právo nezakazuje samotnou existenci dominantního postavení, nýbrž protiprávní stav, ve kterém soutěžitel dominantního postavení nepřiměřeně zneužívá ve svůj prospěch.

4.1 OTÁZKA PŘÍSTUPU KE SLUŽBĚ A APLIKACE KRITÉRIÍ BRONNER

V odůvodnění se nejprve soud zabýval otázkou přístupu k infrastruktuře/službě. Žalobkyně totiž namítaly, že Tribunál odmítl uplatnit na projednávanou věc podmínky stanovené v rozsudku *Bronner*. Podle slov žalobců přitom Komise přikázala Googlu zpřístupnit „privilegované“ místo v rámečcích pro reklamu na vlastní srovnávač zboží také konkurenčním srovnávacím službám. Tribunál tento krok odůvodnil tím, že v daném případě – na rozdíl od rozhodnutí *Bronner* – nevyvstala situace, ve které by ostatní soutěžitelé žádali dominantního hráče o přístup k rozhodující infrastruktuře.¹⁶ Kritéria případu *Bronner* se totiž podle Tribunálu uplatní až tehdy, pokud vytýkané protisoutěžní jednání spočívá v odmítnutí žádosti o přístup k infrastruktuře. Google zde však o přístup nikdo nežádal a zakázané jednání spočívalo v diskriminační praxi vůči konkurenci navenek.¹⁷

Soudní dvůr ohledně aplikace kritérií *Bronner* potvrdil závěry prvostupňového rozhodnutí. Vysvětlil, že Komise žalobce nikdy explicitně nevyzvala k tomu, aby ostatním soutěžitelům umožnil využívat obrazové rámečky, ve kterých uživatelům přednostně nabízel vlastní službu. Rozsah diskriminačního jednání byl podle Komise totiž podstatně širší (např. upozaďování

¹⁴ Rozsudek SDEU z 27. června 2024 ve věci C-151/19 KRKA, ECLI:EU:C:2024:546.

¹⁵ Bod 132–134 anotovaného rozhodnutí.

¹⁶ Bod 81 anotovaného rozhodnutí.

¹⁷ Bod 96 anotovaného rozhodnutí.

konkurence ve vyhledávacích algoritmy). Zakázané jednání proto mohlo být zhojeno více různými způsoby a nebylo omezené na přístup ke službě.

4.2 ČL. 102 TFEU A JEDNÁNÍ PODNIKŮ PODLE VÝKONNOSTI

Soudní dvůr v rozhodnutí jednoznačně vyvrátil argument, že pod rozsah zakázaných praktik podle čl. 102 SFEU může spadat pouze „neobvyklé“ nebo „nevhodné“ chování. Žalobkyně totiž tvrdily, že Tribunál nesprávně posoudil právní stav, když povolil Komisi sankcionovat Google v podstatě za samotnou existenci jeho dominantního postavení za stavu, kdy jsou konkurenční podniky přirozeně slabší. Soud přitom v odůvodnění žalobkyně ujistil, že ani stav, kdy podnik v dominantním postavení zachází s vlastními službami příznivěji než se službami svých konkurentů, nelze mít automaticky za narušení stavu hospodářské soutěže na základě výkonosti.¹⁸ Aby mohl soud konstatovat takové narušení, nestačí podle něj v konkrétním případě uzavřít, že Google jen zvýhodňoval svoji vlastní službu.

Pro úvahu Tribunálu o porušení čl. 102 SFEU bylo podle soudu rozhodující, že jednání Googlu obsahovalo dvě složky; tedy vylepšení vlastních vyhledávacích výsledků a zároveň odsunutí výsledků konkurence na nižší příčky. S ohledem na všechny specifika daného trhu pak takové jednání bylo diskriminační a nespádalo mezi praktiky hospodářské soutěže na základě výkonosti.¹⁹ Z toho plyne i porušení čl. 120 SFEU. Ačkoli Google popsaný stav vysvětloval tím, že není schopen zobrazovat výsledky konkurence se stejnou mírou přesnosti jako svoje vlastní, odmítl soud tento argument s odůvodněním, že tím žalobkyně zpochybňují hodnocení analýzy Tribunálem v bodech, které však v první řadě ani nerozporovaly.²⁰

4.3 KAUZALITA A ROZLOŽENÍ DŮKAZNÍHO BŘEMENE

V závěru rozhodnutí se Soudní dvůr zabýval argumenty žalobkyň, které tvrdily, že potvrzením rozhodnutí Komise obrátil Tribunál nesprávně důkazní břemeno. Komise totiž údajně neprovedla srovnávací analýzu k prokázání

¹⁸ Bod 186 anotovaného rozhodnutí.

¹⁹ Bod 187 anotovaného rozhodnutí.

²⁰ Bod 188 anotovaného rozhodnutí.

příčinné souvislosti mezi dotčeným jednáním a jeho účinky, ačkoli takovou analýzu judikatura v obdobných případech vyžaduje.²¹ Žalobkyně tak argumentovaly, protože Komise původně dovodila příčinnou souvislost mezi protisoutěžním jednáním a vývojem na trhu pomocí širšího posouzení změn tržního chování účastníků, dodavatelů a spotřebitelů.²²

Soudní dvůr potvrdil, že „*příčinná souvislost je jedním ze základních prvků jednání porušujícího právo hospodářské soutěže, které v souladu s obecnými pravidly dokazování [...] prokazuje Komise.*“²³ Zatímco je na Komisi, aby předložila důkazy o příčinné souvislosti, musí při své obraně žalující podnik předložit důkazy, které se vztahují ke konkrétní obraně. Tribunál totiž v napadeném rozsudku rozhodl, že „*v rámci rozložení důkazního břemene může podnik předložit srovnávací analýzu, aby zpochybnil posouzení Komise týkající se potenciálních nebo skutečných účinků dotčeného jednání.*“²⁴

K tomu soudní dvůr konstatoval, že Tribunál svým odůvodněním neobrátil důkazní břemeno, ale pouze připustil, že Komise může při určování příčinné souvislosti vycházet se souboru více důkazních prostředků. Proto „*nemusí systematicky využívat [jen] jediný nástroj k prokázání existence takové příčinné souvislosti.*“²⁵ To by pak v důsledku znamenalo, že doplnění důkazů soutěžitele proti analýze Komise vede opět k vrácení důkazního břemene zpět ke Komisi.

²¹ Bod 223 anotovaného rozhodnutí.

²² Bod 225 anotovaného rozhodnutí: „*Bod 382 napadeného rozsudku, který navrhovatelky nezpochybňují, doplňuje v tomto ohledu úvahy Tribunálu a uvádí kritéria, kterými se má řídit přezkum příčinné souvislosti. V tomto bodě se uvádí, že za účelem prokázání skutečných nebo potenciálních účinků zkoumaných praktik se Komise může opírat o skutečnosti vycházející ze sledování skutečného vývoje relevantního trhu nebo trhů dotčených těmito praktikami. Je-li zjištěna vzájemná souvislost mezi uvedenými praktikami a změnou situace v oblasti hospodářské soutěže na těchto trzích, mohou další skutečnosti, které mohou zahrnovat zejména posouzení účastníků trhu, jejich dodavatelů, zákazníků, obchodních sdružení nebo spotřebitelů, prokázat příčinnou souvislost mezi dotčeným jednáním a vývojem trhu.*“

²³ Bod 224 anotovaného rozhodnutí.

²⁴ Bod 226 anotovaného rozhodnutí.

²⁵ Bod 228 anotovaného rozhodnutí.

5. SHRNUTÍ ROZHODNUTÍ

Z anotovaného rozhodnutí, kterým Soudní dvůr potvrdil rozsudek Tribunálu, vyplývá že evropské právo zakazuje pouze zneužití dominantního postavení, nikoli však jeho samotnou existenci. Soud zároveň konstatoval, že zvýhodnění vlastních služeb či produktů ze strany dominantního hráče automaticky neznamená zneužití dominantního postavení. V konkrétním případě však byly praktiky Googlu protisoutěžní, a to kvůli diskriminačnímu upořádání slabších hráčů současně se zvýhodněním vlastního produktu.

Rozsudek nijak nezpochybnil závěry z rozhodnutí *Brunner*, omezil jeho aplikaci na ty případy, kdy slabší hráči explicitně žádají dominantního soutěžitele o přístup k jeho službě. V konkrétním případě se tato kritéria nepožila, jelikož existovalo více možných řešení situace. Břemeno prokazování příčinné souvislosti mezi dotčeným jednáním a jeho následky zároveň podle Soudu nadále zůstává na Komisi, avšak v případech, kdy jej chce soutěžitel rozporovat, musí předložit vlastní protichůdnou analýzu.

6. KONTEXT PŘÍPADU – SÁGA GOOGLE VS KOMISE

Případ *Google shopping* je přitom jen jednou z několika bitev ve válce, kterou na poli soutěžního práva vede proti Googlu Evropská komise. Krom služby Google shopping totiž Komise vznesla vůči americké společnosti rovněž obvinění týkající se operačního systému Android a služby Google AdSense –dohromady se tak zatím jedná o tři velké případy, ve kterých byla Googlu udělena pokuta za protisoutěžní jednání. Politická vůle v EU rovněž od roku 2020 jednoznačně směřuje k silné regulaci technologických gigantů, takže s velkou pravděpodobností můžeme čekat další obvinění týkající se porušování Aktu o digitálních trzích (dále jen "DMA")²⁶ či Aktu o digitálních službách (dále jen "DSA").^{27,28}

²⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/1925 ze dne 14. září 2022 o spravedlivých trzích otevřených hospodářské soutěži v digitálním odvětví a o změně směrnice (EU) 2019/1937 a (EU) 2020/1828.

²⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2065 ze dne 19. října 2022 o jednotném trhu digitálních služeb a o změně směrnice 2000/31/ES (nařízení o digitálních službách)

Ačkoli by se mohlo zdát, že si v době politického krocení digitálních obrů Komise vždy prosadí svou, není rozhodně její úspěch u soudu automaticky zaručený. Jen týden po výhře Komise u SDEU ve věci *Google shopping* dal tentokrát Tribunál v jiné kauze za pravdu naopak společnosti Google.

6.1 GOOGLE ADSENSE

Jedním z nejdůležitějších příjmů je pro společnost Google již od roku 2003 reklamní platforma Google AdSense. Služba generuje zisk tím, že k obsahu internetových tvůrců (videa, blogy apod.) přidává reklamy cílené pro jejich publikum, za což tvůrcům také platí a sama si pak bere poplatek od inzerentů. Během let 2006–2016 však smluvní podmínky, které Google tvůrcům a vydavatelům posílal, obsahovaly několik doložek exkluzivity,²⁹ které zakazovaly smluvním stranám využívat jiné platformy než právě AdSense.³⁰

Na podnět konkurentů Google, kteří se doložkami exkluzivity cítili dotčeni, zahájila Komise vyšetřování, které nakonec skončilo pokutou 1,49 miliard EUR. Komise konstatovala zneužití dominantního postavení v každé ze tří problematických doložek odděleně. Zároveň dospěla k tomu, že všechny doložky dohromady pak představují porušení Čl. 102 SFEU.³¹

Ekonomické analýzy a návazné odůvodnění rozhodnutí však před soudem neobstály, a proto roce 2024 Tribunál rozhodnutí v celém rozsahu zrušil. Ačkoli soud s převážnou většinou zjištění souhlasil, konstatoval, že Komise při svém šetření nezohlednila omezené trvání problematických doložek a rozsah trhu, který k roku 2016 doložky pokrývaly.³² Smluvní

²⁸ ZIMMER, Daniel a GÖHSL, Jan-Frederick. Enforcement of the Digital Markets Act [online]. Verfassungsblog 2024. [cit. 29.10.2024]. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/enforcement-of-the-digital-markets-act/>

²⁹ Konkrétně se jednalo o doložky:

1. vyžadující, aby tvůrci a vydavatelé používali pouze službu AdSense (doložka exkluzivity)
2. přednostní umístění služby AdSense na webu (doložka o umístění)
3. požadavek, aby vydavatelé před provedením změn v zobrazování reklam, včetně konkurenčních reklam, požádali společnost Google o souhlas (doložka o předchozím povolení).

³⁰ Rozhodnutí Tribunálu SDEU (desátého rozšířeného senátu) ze dne 18. září 2024 ve věci T-334/19, *Google AdSense*, ECLI:EU:T:2024:634, viz bod 12 a násl.

³¹ Ibid, bod 23 a násl.

³² Ibid, bod 991 a násl.

doložky totiž tvůrce obsahu v praxi vždy vázaly jen na několik let, a to i tehdy, když se v průběhu několikrát prodlužovaly – jejich efekt byl proto omezený. Komise tím pádem nebyla schopná prokázat, že by doložky exkluzivity v roce 2016 bránily konkurenci ve vstupu na trh, ani že by v důsledku toho škodily spotřebitelům. V některých případech měli přitom tvůrci navíc také právo jednostranně odstoupit od smlouvy, což nijak neomezilo jejich možnost vybrat si konkurenčního dodavatele reklamy. Přestože rozhodnutí zrušil, dal soud Komisi z pravdu co do vymezení relevantních trhů a tvrzení, že má Google na těchto trzích dominantní postavení.

Z rozhodnutí Google AdSense plyne, že důkazní standard pro dovození protisoutěžního jednání BigTech firem zůstává i nadále vysoký³³ a Komise si nemůže dovolit dělat ve svých analýzách chyby. Stejně tak ani nelze potrestat platformu pouze za to, že má na trhu dominantní postavení nebo že motivuje zákazníky k preferenci svých služeb.

Je však nutno podotknout, že s příchodem DMA se tyto postuláty soutěžního práva částečně obracejí. Akt o digitálních trzích totiž v Čl. 5 odst. 3 platformám zakazuje, aby svým uživatelům bránily ve využívání zprostředkovatelských služeb třetích stran. Praktický zákaz doložek exkluzivity pak znamená, že v následujících letech nebude nutné, aby Komise prokazovala protisoutěžní efekt smluvních ujednání podobných těm v případě AdSense.³⁴

6.2 OPERAČNÍ SYSTÉM ANDROID

V případě *Google Android* v roce 2018 Komise konstatovala zneužití dominantního postavení společností Google kvůli napojení jejího App Store a dalších aplikací na operační systém Android, který v té době společnost také vyvíjela a distribuovala. Kromě samotného napojení obchodu na ope-

³³ Nejedná se přitom o první případ, kdy soud kvůli nedostatečnému šetření Komise zrušil pokutu velké technologické společnosti. Vysoký důkazní standard protisoutěžního jednání Komise nenaplnila například v případě společností Qualcomm Inc. (T-235/18) nebo Intel (C-240/22 P).

³⁴ ELMANS, Roos a BAKER, Mathilde. You win some, you lose some: Google AdSense decision annulled [online]. [cit. 29.10.2024]. Dostupné z: <https://www.stibbe.com/publications-and-insights/you-win-some-you-lose-some-google-adsense-decision-annulled>

rační systém se jednalo také o napojení systému Android na prohlížeč Chrome nebo motivování výrobců elektroniky k instalování aplikací Google do nových zařízení.³⁵

Po podání žaloby Tribunál dílčí část rozhodnutí Komise zrušil a zmenšil uloženou pokutu o 5 %. V rozsudku Tribunál vytýkal Komisi laxní postup během vyšetřování. Rovněž konstatoval, že v otázce finanční motivace výrobců elektroniky nenaplnila Komise již po několikáté důkazní standard. Zároveň však soud potvrdil, že společnosti Google a Apple navzájem neomezují svoje působíště na trhu operačních systémů a obchodů s aplikacemi, a proto obě mají zároveň dominantní postavení.³⁶

6.3 SHRNUÍ A DŮSLEDKY

Přestože je důkazní standard nadále vysoký, a právě kvůli nedostatečným zjištěním Komise zrušil soud ve stejný měsíc hned dvě její významná rozhodnutí, prostředí evropské regulace se dnes nevyhnutelně posouvá směrem ke krocení technologických gigantů.

Nová soutěžní regulace v podobě DMA reaguje na konkrétní případy Komise proti Googlu³⁷ a přímo tak kodifikuje zákaz doložek exkluzivity, předřazování vlastních služeb nebo třeba povinnost interoperability.³⁸ Tím, že explicitně zakazuje některé praktiky, jejichž škodlivost byla dříve rozporovaná, ulehčuje do budoucna Komisi práci v důkazní rovině. Jinými slovy; jelikož dřívější praktiky zákonodárce zakázal, není potřeba nadále prokazovat, zda mají či nemají protisoutěžní účinky.

Bylo by však mylné se domnívat, že chování dominantních hráčů mění EU pouze novou regulací a soudními rozhodnutími. Zásadní roli totiž hraje

³⁵ Rozhodnutí Tribunálu SDEU (šestého rozšířeného senátu) ze dne 14. září 2024 ve věci T-604/18, Google Android, ECLI:EU:T:2022:541, viz bod 6 a násl.

³⁶ PAEMEN, Dieter a kol. The Google Android European Court Judgment and its Wider Implications. Clifford Chance 2022. [cit. 29.10.2024]. Dostupné z: <https://www.cliffordchance.com/insights/resources/blogs/talking-tech/en/articles/2022/09/the-google-android-european-court-judgment-and-its-wider-implica.html>

³⁷ ZIMMER, Daniel a GÖHSL, Jan-Frederick. Enforcement of the Digital Markets Act [online]. Verfassungsblog 2024. [cit. 29.10.2024]. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/enforcement-of-the-digital-markets-act/>

³⁸ Čl. 5 odst. 3 DMA; Čl. 6 odst. 5 DMA; Čl. 6 odst. 7 DMA.

už samotné rozhodnutí Komise, vůči kterému se firmy vždy snaží přizpůsobit zpravidla poté, co je uložena pokuta.³⁹ Nehledě na to, jak dlouho soudní proces trvá a zda je jeho výsledkem zrušení původní sankce, snaží se hráči neponechávat nic náhodě a vždy se Komisi vyjít vstříc co nejdříve.

Sága Komise vs Google tak ukazuje, že jakkoli je Evropská unie složitým byrokratickým systémem, řídí se vládou práva a její orgány jsou striktně vázané procesními předpisy i v boji proti těm nejmnocnějším soupeřům. Zatímco případ *Google Shopping* otvírá dveře dalším úspěšným šetřením a astronomicky vysokým pokutám, *Google AdSense* na druhé straně potvrzuje existenci vysoké úrovně důkazního standardu. Regulace DMA pak jako *deus ex machina* přináší do prostředí desetiletých sporů zásadní pragmatické poselství, a sice; některé obchodní praktiky BigTech společností nebudeme v Evropě dál tolerovat bez ohledu na to, zda mají v praxi prokazatelný protisoutěžní efekt.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

³⁹ Samotným uložením povinnosti přitom teprve začíná dlouhý interní proces. Je přitom otázkou nakolik je následný soulad efektivní. Viz HOPPNER, Thomas. Google's (Non-) Compliance with the EU Shopping Decision [online]. 23.11.2020. [cit. 29.10.2024]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3700748

<https://doi.org/10.5817/RPT2024-2-5>

PŘEHLED AKTUÁLNÍ JUDIKATURY II/2024

*ANNA BLECHOVÁ, KRISTÝNA BÓNOVÁ, ONDŘEJ BÖHM, MARTIN
ERLEBACH, ŠIMON CHVOJKA, ANEŽKA KARPJÁKOVÁ, PAVEL
LOUTOCKÝ, KRISTÝNA MLČÁKOVÁ, ONDŘEJ WOZNICA, JAKUB
STOJAN, ŠIMON SVOBODA*

1. PRÁVO DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ A AUTORSKÉ PRÁVO

ZMĚNA HODNOT POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU V PAMĚTI RAM NENÍ ZÁSAHEM DO POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU

Soud: Soudní dvůr Evropské unie

Věc: C-159/23

Datum: 17. 10. 2024

Dostupnost: curia.europa.eu

Sony jako distributor herní konzole PlayStation Portable („PSP“) žaloval společnost Datel, která na trh distribuovala software a hardware určený k úpravě fungování PSP konzole.¹ Konkrétně se jednalo o počítačový program umožňující měnit nastavení videohry a rozšíření konzole o pohybový sensor.² Tento zásah má konkrétně podobu úpravy hodnot, které počítačový program nahraje do paměti RAM, a to bez jakéhokoli zásahu do zdrojového či strojového kódu.³ Sony společnost Datel zažalovala za zásah do svého počítačového programu a videoher.⁴

¹ Body 15 a 16 anotovaného rozhodnutí.

² Body 17 a 18 anotovaného rozhodnutí.

³ Bod 22 anotovaného rozhodnutí.

⁴ Bod 19 anotovaného rozhodnutí.

Jádrem sporu je otázka, zda úprava hodnot počítačového programu v paměti RAM je formou zásahu do práv autora počítačového programu.⁵ SDEU se proto zabýval otázkou, zda ochrana nabízená směrnicí 2009/24/EC („Softwarová směrnice“) chrání i data nahraná počítačovým programem do paměti počítače a zda změna těchto hodnot je zásahem do výhradních práv autora.

Soud ve svém rozhodnutí dovodil a opakovaně zdůraznil, že ochrana počítačového programu se ve smyslu čl. 1 odst. 1 Softwarové směrnice vztahuje pouze na literární vyjádření počítačového programu, tzn. zdrojový a strojový kód.⁶ Úprava hodnot nahraných v paměti RAM však tyto prvky jakkoliv nemění, a proto není zásahem do počítačového programu.⁷ Jiné prvky počítačového programu pak mohou být chráněny ve smyslu směrnice 2001/29/EC („InfoSoc směrnice“). Jelikož však předběžná otázka směřovala pouze na ochranu dle Softwarové směrnice, otázka ochrany dle InfoSoc směrnice není v rozhodnutí řešena.⁸

Rozhodnutí proto zdůrazňuje limity ochrany počítačového programu. Ačkoliv právo chrání literární vyjádření počítačového programu, jeho další interakce s jinými programy chráněny nejsou. Nelze však vyloučit, že za určitých okolností by takovou ochranu nemohla nabízet InfoSoc směrnice. Současně však rozhodnutí může nabízet příležitost pro tzv. Cheat software, který nebude postihnutelný jako zásah do autorských práv, pokud pouze upravuje hodnoty nahrané v paměti zařízení.⁹

Autor: OW

⁵ Body 24 a 25 anotovaného rozhodnutí.

⁶ Body 38 a 50 anotovaného rozhodnutí.

⁷ Body 50 a 51 anotovaného rozhodnutí.

⁸ Bod 29 anotovaného rozhodnutí.

⁹ Pro další diskuzi lze také doporučit, např. Widła, B. Interference with the computer program at runtime: C-159/23 Sony Computer Entertainment Europe [online]. *Kluwer Copyright Blog*. 10. 1. 2024 [cit 19. 11. 2024]. Dostupné z: <https://copyright-blog.kluweriplaw.com/2024/01/10/interference-with-the-computer-program-at-runtime-c-159-23-sony-computer-entertainment-europe/>

2. SOUKROMÍ A OSOBNÍ ÚDAJE

DOZOROVÝ ÚŘAD NEMÁ POVINNOST ULOŽIT POKUTU DLE GDPR

Soud: Soudní dvůr Evropské unie
Věc: C-768/21, TR v. Land Hessen
Datum: 26. 9. 2024
Dostupnost: curia.europa.eu

V daném případě došlo na straně jisté veřejnoprávní instituce, která provádí mimo jiné bankovní a úvěrové operace, k neoprávněnému přístupu ze strany její zaměstnankyně k osobním údajům jednoho z klientů instituce.¹⁰ Subjekt údajů nebyl o tomto porušení jeho práva na ochranu osobních údajů uvědomen a když se o něm dozvěděl, podal stížnost k příslušnému dozorovému úřadu.¹¹ Ten v rámci vyšetřování vyslechl zástupce dané instituce. Podle nich jejich pověřenec pro ochranu osobních údajů od upozornění upustil, neboť neseznal, že by narušení ochrany vystavovalo subjekt údajů vyšším rizikům pro jeho práva a svobody. V rámci tohoto interního šetření přitom instituce přijala nápravná opatření, včetně písemného záka- zu nahlížení a kopírování osobních údajů a udělení kárné sankce zmi- ňované zaměstnankyni.¹² Dozorový úřad na základě svých zjištění seznal, že instituce na porušení reagovala adekvátně a neuložil jí proto pokutu ni žádná nápravná opatření.¹³

Na to dotčený subjekt údajů, pan TR, reagoval žalobou, kterou se doža- doval, aby soud uložil úřadu povinnost pokutu či obdobné opatření uložit. Svou žalobu zakládal zejména na tom, že úřad dle jeho názoru nezohlednil všechny skutkové okolnosti. Úřad podle něj navíc nebyl v daném případě vázán zásadou vhodnosti a nemohl tak rozhodnout zda opatření uloží či

¹⁰ Bod 14 anotovaného rozhodnutí.

¹¹ Bod 15 anotovaného rozhodnutí.

¹² Bod 16 anotovaného rozhodnutí.

¹³ Bod 17 anotovaného rozhodnutí.

neuloží – měl povinnost opatření uložit a na jeho uvážení bylo pouze to, jaké přesné opatření zvolí.¹⁴

Soudní dvůr se tak zabýval vztahem čl. 57 odst. 1 písm. f) GDPR, tj. povinností úřadu projednat stížnosti subjektu údajů, a čl. 58 odst. 2 písm. a) až j) GDPR, tedy pravomocemi dozorového úřadu při jeho kontrolní činnosti v oblasti ochrany osobních údajů.¹⁵ Dle čl. 57 GDPR existuje totiž povinnost úřadu zabývat se stížnostmi, kterou obdrží. Není však na první pohled jasné, zdali se tato povinnost vztahuje i na následné vyřízení této stížnosti, tj. uložení nápravných opatření či pokut dle čl. 58 GDPR.

Soudní dvůr v daném případě hned zpočátku konstatuje, že výklad jednotlivých ustanovení GDPR je nutné podstupovat s ohledem na kontext, ve kterém se tato ustanovení nachází.¹⁶ Uznává, že k právu podat stížnost stanovené čl. 77 odst. 1 GDPR existuje protichůdná povinnost dozorového úřadu se touto stížností zabývat dle čl. 57 odst. písm. f) GDPR.¹⁷ Konstatuje však, že čl. 58 GDPR stanoví dozorovému úřadu významné vyšetřovací a nápravné pravomoci, přičemž nařízení nechává dozorovému úřadu na uvážení, jak zjištěné nedostatky napravit.¹⁸ To podle Soudního dvora dokládá též bod odůvodnění 129 nařízení, dle kterého je cílem tohoto ustanovení zajistit souladnost zpracování osobních údajů s tímto nařízením, a to prostřednictvím zásahu vnitrostátního orgánu.¹⁹ Pakliže tedy takový zásah není nutný, není nutné nápravná opatření ukládat. Tento argument Soudní dvůr dokládá též na příkladu čl. 83 a bodu odůvodnění 148 GDPR, které se podobným způsobem zabývají přímo ukládáním správních pokut za porušení nařízení.²⁰ V projednávané věci je přitom evidentní, že dozorový úřad se věcí zabýval a seznal, že opatření přijatá dobrovolně porušujícím subjektem byla dostačující a proto nápravná opatření neuložil.

¹⁴ Body 18 až 19 anotovaného rozhodnutí.

¹⁵ Bod 23 anotovaného rozhodnutí.

¹⁶ Bod 30 anotovaného rozhodnutí s odkazem na C-26/22 a C-64/22, SCHUFA Holding.

¹⁷ Bod 32 anotovaného rozhodnutí.

¹⁸ Body 33 až 35 anotovaného rozhodnutí.

¹⁹ Bod 45 anotovaného rozhodnutí.

²⁰ Bod 47 anotovaného rozhodnutí.

Soudní dvůr proto v rámci anotovaného rozhodnutí judikoval, že citované články GDPR nelze vnímat tak, že ukládají dozorovému úřadu povinnost uložit porušujícímu subjektu nápravné opatření či správní sankci dle tohoto nařízení, není-li takový zásah vhodný, nezbytný nebo přiměřený k nápravě zjištěného nedostatku a zajištění dodržování tohoto nařízení.²¹

Autor: JS

PODMÍNKY PŘÍSTUPU K TELEFONU PODEZŘELÉHO Z TRESTNÉHO ČINU

Soud: Soudní dvůr Evropské Unie
Věc: C-548/21
Datum: 4. 8. 2024
Dostupnost: curia.europa.eu

Innsbrucká policie zachytila poštovní zásilku s 85 gramy marihuany. Následně provedla domovní prohlídku u adresáta, kde zajistila jeho telefon. Jejich pokusy o odemčení telefonu, o kterých nebyl proveden jakýkoliv záznam, byly neúspěšné. Adresát následně podal žalobu napadající zákonnost zajištění jeho telefonu a projednávající soud podal tři předběžné otázky.²²

Soudní dvůr nejdříve vyjasnil, že na tuto situaci nedopadá směrnice o soukromí a elektronických komunikacích,²³ jelikož policie se snažila získat přístup k informacím v telefonu sama, a nikoliv prostřednictvím mobilního operátora. V takovém případě se aplikuje směrnice o zpracování osobních údajů za účelem vyšetřování trestných činů.²⁴ Soudní dvůr tedy otázky přeformuloval.²⁵

²¹ Bod 50 anotovaného rozhodnutí.

²² Body 20–25 anotovaného rozhodnutí.

²³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/58/ES ze dne 12. července 2002 o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací.

²⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/680 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů příslušnými orgány za účelem prevence, vyšetřování, odhalování či stíhání trestných činů nebo výkonu trestů, o volném pohybu těchto údajů a o zrušení rámcového rozhodnutí Rady 2008/977/SVV.

²⁵ Body 56–61 a 77 anotovaného rozhodnutí.

První a druhá otázka, zkoumané dohromady, se týkaly nutnosti předchozího přivolení k přístupu k telefonu ze strany soudu nebo nezávislého orgánu.²⁶ Soudní dvůr připomněl, že hodnocení proporcionality v těchto případech vychází z povahy a důvěrnosti zpřístupňovaných dat, důležitosti chráněného zájmu, existujícího propojení mezi majitelem telefonu a daným trestným činem a relevancí zpřístupňovaných dat.²⁷ Jelikož telefon obsahuje nejen metadata o komunikaci, ale taktéž fotky, historii procházení internetu a obsah komunikace, lze z těchto dat dovodit velmi přesné závěry o jedincově životě.²⁸ Nicméně omezit přístup k těmto datům pouze pro boj se závažnou kriminalitou by znemožnilo vyšetřování trestných činů.²⁹ Soudní dvůr zde také připomněl, že požadavek „na základě zákona“ vyžaduje, aby národní zákonodárce dostatečně jasně určil povahu nebo kategorie trestných činů, kde je takový přístup k telefonu možný.³⁰ U vztahu mezi majitelem telefonu a trestným činem Soudní dvůr uzavřel, že je důležitá existence rozumného podezření na základě objektivních a dostatečných důkazů.³¹ Aby toto bylo dodrženo, tak – s výjimkou urgentních situací – je nutné podrobit přístup k telefonu předchozímu přezkumu ze strany soudu nebo nezávislého orgánu.³²

Třetí otázka se týkala informační povinnosti vůči adresátovi o přístupových pokusech.³³ Zde Soudní dvůr uzavřel, že s ohledem na povinnost správců informovat subjekty o možnostech výkonu svých práv, musí orgány povolující přístup splnit informační povinnost hned, jakmile to nemůže ohrozit vyšetřování.³⁴

Autor: ŠCH

²⁶ Bod 81 anotovaného rozhodnutí.

²⁷ Bod 90 anotovaného rozhodnutí.

²⁸ Body 91–94 anotovaného rozhodnutí.

²⁹ Bod 97 anotovaného rozhodnutí.

³⁰ Bod 98–99 anotovaného rozhodnutí.

³¹ Body 100–101 anotovaného rozhodnutí.

³² Body 102–110 anotovaného rozhodnutí.

³³ Body 111 a 114 anotovaného rozhodnutí.

³⁴ Bod 120 anotovaného rozhodnutí.

VLASTNORUČNÍ PODPIS A POSTAVENÍ KVALIFIKOVANÉHO ELEKTRONICKÉHO PODPISU

Soud: Soudní dvůr Evropské unie

Věc: C-302/23

Datum: 17.10.2024

Dostupnost: curia.europa.eu

Návrh na vyznačení doložky vykonatelnosti u exekučního návrhu byl polskému soudu zaslán emailem s připojeným tzv. elektronicky důvěryhodným podpisem (jedná se o polský ekvivalent v ČR územně specifickému zaručenému podpisu založeném na kvalifikovaném certifikátu). Bylo ale namítáno, že tento podpis nesplňuje formální požadavky dle polského práva, které zdůrazňovalo požadavek na vlastnoruční podepsání a dále to, že nebylo využito informačního systému soudu (jelikož jím soud nedisponuje). Bylo tedy nutné (i z důvodu nemožnosti využití informačního systému) dané dokumenty poskytnout v papírové podobě vlastnoručně podepsané.

Předkládací soud zdůraznil, že v Polsku většina soudů nedisponuje informačním systémem, který by umožnil předkládání podání, přijímána jsou podání pouze vlastnoručně podepsána (na papíře).³⁵

Soud se v tomto kontextu dotazoval zejména na to, jestli právní úprava zakotvující různé úrovně podpisu v nařízení eIDAS stanovuje povinnost členským státům akceptovat elektronická podání *de facto* vždy a v případě požadavku na vlastnoruční podpis uznat elektronický ekvivalent, který je k tomu nařízením určen³⁶.

Soudní dvůr trefně konstatoval, že předkládací soud operuje s polsky specifickým elektronicky důvěrným podpisem, nařízení eIDAS však v čl. 25 stanovuje, že vlastnoruční podpis může nahradit v elektronické podobě jen kvalifikovaný elektronický podpis. Zdůraznil, že je na vnitrostátním právu, jaké požadavky zakotví a vymezí u národně specifických podpisů a poža-

³⁵ Bod odůvodnění 18.

³⁶ Tím je kvalifikovaný elektronický podpis, v čemž se ale předkládací polský soud dostatečně neorientoval.

davků na podání. Právě to je rozdíl od kvalifikovaného podpisu, který je uznatelný ve všech členských státech (a může rovněž nahradit vlastnoruční podpis).

Na základě předběžné otázky pak soud rozhodl o tom, že nařízení eIDAS (zejména čl. 2) nebrání v zákazu předkládání kýženého dokumentu k soudu elektronicky, ale ne proto, že by polská varianta nenaplnovala požadavky na vlastnoruční podpis, ale proto že legislativa nezavádí pro všechny soudy informační systémy k tomu určené. Zdůraznil vlastně, že „*v předmětné situaci, kdy je podání k soudu předloženo elektronickými prostředky, ačkoli tento soud nedisponuje vhodným informačním systémem, prostřednictvím kterého musí být podání učiněna, není tedy toto podání odmítnuto „pouze z toho důvodu“, že podpis uvedeného podání je v elektronické podobě nebo nesplňuje požadavky kvalifikovaného elektronického podpisu.*“³⁷ Nad zmíněné rozsudkem pak zdůrazňujeme, že požadavky na vlastnoruční podepsání jsou naplněny za využití kvalifikovaného elektronického podpisu, pokud není specificky na základě vnitrostátního práva upraveno jinak.

Autor: PL

OMLUVA JAKO JEDINÁ NÁHRADA NEHMOTNÉ ÚJMY ZA NEZÁKONNÉ ZPRACOVÁNÍM OSOBNÍCH ÚDAJŮ A OKOLNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ VÝŠI NÁHRADY

Soud: Soudní dvůr Evropské Unie
Věc: C-507/23
Datum: 4. 10. 2024
Dostupnost: curia.europa.eu

Středisko pro ochranu práv spotřebitelů (dále podle lotyšské zkratky „PTAC“) zveřejnilo v rámci kampaně video, ve kterém vystupovala postava napodobující žalobce v původním řízení. Ten byl v Lotyšsku známý jako novinář. Video zůstalo na internetu dostupné navzdory jeho nesouhlasu –

³⁷ Bod odůvodnění 38.

PTAC odmítlo jeho výslovné výzvy k zastavení tohoto šíření a odmítlo také nahradit újmu vzniklou poškozením jeho pověsti.

Žalobce se proto u lotyšských správních soudů domáhal určení nezákonnosti takového šíření jeho osobních údajů a náhrady utrpěné újmy ve formě omluvy a peněžitého odškodnění. Spor se dostal až před Nejvyšší soud Lotyšska.³⁸ Ten následně položil tři předběžné otázky Soudnímu dvoru:

1. Musí být čl. 82 odst. 1 GDPR vykládán v tom smyslu, že nezákonné zpracování osobních údajů může jakožto porušení tohoto nařízení představovat samo o sobě neoprávněný zásah do subjektivního práva osoby na ochranu osobních údajů a újmu způsobenou této osobě?
2. Musí být čl. 82 odst. 1 GDPR vykládán v tom smyslu, že umožňuje, aby v případě, že nelze obnovit stav před vznikem újmy, byla uložena povinnost vyjádřit omluvu jako jediná náhrada nehmotné újmy?
3. Musí být čl. 82 odst. 1 GDPR vykládán v tom smyslu, že umožňuje, aby okolnosti ukazující postoj a motivaci subjektu, který zpracovává osobní údaje, odůvodňovaly určení nižší náhrady zmíněné újmy?

Soudní dvůr k první otázce uvedl, že pouhé porušení GDPR nestačí k přiznání práva na náhradu újmy na tomto základě.³⁹ K tomu musí být kumulativně splněny celkem tři podmínky: 1. porušení ustanovení GDPR, 2. existence újmy a 3. příčinná souvislost mezi nimi. Vznik újmy v souvislosti s nezákonným zpracováním osobních údajů totiž není automatický.⁴⁰

Stran druhé otázky Soudní dvůr nejprve připomněl, že je na vnitrostátním právním řádu každého členského státu, aby upravil procesní podmínky soudních řízení k zajištění ochrany práv jednotlivců. Tyto podmínky však musí v situacích, kdy se uplatňuje unijní právo, ctít zásady rovnocennosti

³⁸ Spor v původním řízení a předběžné otázky jsou popsány v bodech 12–21 rozhodnutí.

³⁹ Bod 22 rozhodnutí.

⁴⁰ Ve smyslu čl. 82 odst. 1 GDPR. Srov. body 24–27 rozhodnutí.

a efektivity.⁴¹ Výlučně kompenzační funkce čl. 82 GDPR znamená, že náhrada újmy musí být zejména plná a účinná bez ohledu na její formu.⁴² Pokud je omluva jako jedna z forem náhrady této újmy v souladu s uvedenými zásadami, nic nebrání tomu, aby tvořila samostatnou nebo doplňkovou náhradu újmy,⁴³ zejména v případě, kdy nelze obnovit stav před vznikem této újmy.⁴⁴

V odpovědi na třetí otázku Soudní dvůr upozornil na rozdíly ve znění a účelech čl. 82 a oproti němu stojících čl. 83 a 84 GDPR. Čl. 82 totiž plní výlučně kompenzační funkci, na rozdíl od čl. 83 a 84, které mají v zásadě funkci sankční.⁴⁵ Náhrada dle čl. 82 musí být stanovena v takové výši, aby (toliko a zároveň plně) kompenzovala utrpěnou újmu subjektu údajů, bez ohledu na postoj a motivaci správce.⁴⁶

Ochrana před zpracováním osobních údajů soukromou společností jako pozitivní závazek státu podle čl. 8 Úmluvy

Autor: ŠS

ZNEUŽITÍ OSOBNÍCH ÚDAJŮ A NÁHRADA NEMAJETKOVÉ ÚJMY

Soud: Evropský soud pro lidská práva
Věc: Vlaisavljevikj v North Macedonia (stížnost č. 23215/21)
Datum: 25. 6. 2024
Dostupnost: hudoc.echr.coe.int

Pan Vlaisavljevikj, stěžovatel, který žije a má byt ve Skopji, byl od ledna 2013 až do roku 2023 soukromým dodavatelem tepla (společnost B) opakovaně vyzýván k zaplacení poplatků za stálé náklady spojené s těmito do-

⁴¹ Blíže k těmto zásadám srov. body 31-34 rozhodnutí.

⁴² Bod 34 rozhodnutí.

⁴³ Bod 36 rozhodnutí.

⁴⁴ Bod 37 rozhodnutí.

⁴⁵ Bod 40 rozhodnutí.

⁴⁶ Srov. body 41–45 rozhodnutí.

dávkami.⁴⁷ Stěžovatel ale do smluvního vztahu se společností B nikdy nevstoupil, a navíc ve svém bytě ani žádné potrubí na vedení tepla instalované neměl. Těmito poplatky se zabývaly civilní soudy, které mezi lety 2014 a 2022 vydaly ve vztahu ke stěžovatelově věci celou řadu rozhodnutí. Shledaly, že stěžovatel neměl tento poplatek platit, protože nikdy nebyl uživatelem tepelné sítě (nikdy z ní proto ani nemohl být odpojen) a mezi ním a dodavatelem tepla nevznikl žádný smluvní vztah.⁴⁸ V roce 2016 se obrátil na Ředitelství ochrany osobních údajů (Ředitelství) s tím, že společnost B porušila jeho právo na ochranu osobních údajů, když zpracovávala jeho osobní údaje, které jí navíc sám nikdy neposkytl, bez jeho souhlasu.⁴⁹ Po následném několikaletém sporu⁵⁰ se správními soudy rozhodl v říjnu 2020 Vyšší správní soud tak, že obě společnosti měly právní titul pro zpracování jeho osobních údajů (licence poskytovat dodávky tepla) a stěžovatelovu žalobu zamítl.

ESLP se zabýval otázkou, zda vnitrostátní orgány porušily pozitivní závazek státu ochránit stěžovatele před nezákonným zpracováním jeho osobních údajů vyplývajících z čl. 8 Úmluvy.

ESLP nejdřív připomněl, že právo na ochranu osobních údajů je garantováno čl. 8 Úmluvy, který obsahuje mj. právo na informační sebeurčení.⁵¹ Zároveň upozornil, že přestože některé osobní údaje stěžovatele byly současně dostupné také na veřejně přístupných webových stránkách, neznamená to nutně, že jsou tím automaticky zbaveny ochrany podle čl. 8 Úmluvy.⁵²

Že se jednalo o pozitivní a nikoli negativní závazek státu, dovodil ESLP z toho, že šlo o soukromou společnost (bez ohledu na to, že poskytovala veřejnou službu – dodávky tepla), nikoli státní orgán, a že osobní údaje zpra-

⁴⁷ Bod 6 rozhodnutí. Jednalo se o stálý poplatek, který nebyl závislý na skutečném množství dodaného tepla a který měli platit i ti, kteří byli ze sítě již odpojeni. Tento poplatek byl zaveden zákonem o dodávkách energie, uvedeném v bodu 5 rozhodnutí.

⁴⁸ Srov. body 7 a 16 rozhodnutí.

⁴⁹ Bod 7 rozhodnutí.

⁵⁰ Body 7–15 rozhodnutí.

⁵¹ Bod 37 rozhodnutí.

⁵² Bod 39 rozhodnutí. Srov. rovněž tam uvedenou judikaturu ESLP.

covávala v rozporu s tehdejšími právními předpisy.⁵³ Role státu tedy měla být ve vztahu k osobním údajům stěžovatele ochranná (garanční, pozitivní), nikoli zdržovací (negativní).⁵⁴

ESLP shledal, že se Vyšší správní soud vůbec nevypořádal se stěžovatelskými argumenty, kterými poukazoval na to, že nikdy nevstoupil do žádného smluvního vztahu ani s jednou ze společností dodávajících teplo.⁵⁵ Navíc, jak shledaly civilní soudy, mu nikdy nevznikl žádný závazek platit stále náklady, když nikdy nebyl k tepelné síti připojen.⁵⁶ Uzavřel proto, že vnitrostátní soudy neposkytly stěžovateli dostatečnou ochranu jeho práva na respektování soukromého života a tím došlo i k porušení čl. 8 Úmluvy.⁵⁷

Autor: ŠS

OTÁZKA „ZÁKONNÉ KVALITY“ U OMEZENÍ SVOBODY PROJEVU

Soud: Evropský soud pro lidská práva
Věc: RFE/RL INC. A OSTATNÍ v. ÁZERBÁJDŽÁN
Datum: 13. 9. 2024
Dostupnost: hudoc.echr.coe.int

V Ázerjbájdžánu došlo k plošnému zablokování čtyř online médií, která se zabývají především kritikou současné politické situace v Ázerjbájdžánu, upozorňují na některé kauzy či korupční chování některých politických představitelů. Zablokována byla tato média pro údajné zveřejňování nezákonného obsahu ve smyslu ázerjbájdžánské legislativy, zejm. obsahu, který je záměrně pomlouvačný, zavádějící a nepravdivý nebo který vyvolává nenávist vůči státním orgánům, volá po násilném převzetí moci či rozšiřuje obecnou paniku.⁵⁸ K zablokování došlo ze strany příslušné vnitrostátní au-

⁵³ Bod 40 rozhodnutí.

⁵⁴ K pozitivním závazkům státu podle čl. 8 Úmluvy srov. v odůvodnění (bod 41) uvedené rozhodnutí López Ribalda and Others v Spain (stížnost č. 1874/13 a 8567/13) ze dne 17. 10. 2019.

⁵⁵ Bod 43 rozhodnutí.

⁵⁶ Body 44 a 45 anotovaného rozhodnutí.

⁵⁷ Body 46 a 47 anotovaného rozhodnutí.

⁵⁸ Body 12, 26, 38, 46 a 84 anotovaného rozhodnutí.

tority, Ministerstva dopravy, spojů a špičkových technologií (dále jen „*MTCHT*“).

Ve všech případech bylo v rámci vnitrostátního řízení rozhodnuto v neprospěch stěžovatelů (provozovatelů předmětných médií), a to zejména na základě blanketního ustanovení článku 13-2.3.11 zákona č. 539-VQD, o informacích, informatizaci a ochraně informací, ve znění z 10. března 2017 (dále jen „*zákon na ochranu informací*“), které v spojení s článkem 13-2.1 ukládá provozovateli online média povinnost odstraňovat „*jiné informace zakázané zákony Ázerbájdžánské republiky*.“⁵⁹ Z výkladu odvolacího soudu v případě RFE/RL Inc. poté vyplývá, že takový obsah nemusí být v daném obsahu explicitní, ale stačí, když z něj vyplývá implicitně, „*mezi řádky*.“⁶⁰ V ostatních případech také provozovatelé namítali, že obsah, který kritizuje konkrétní politické činitele, nelze shledat za nezákonný, neboť tomuto označení nepředcházelo žádné řízení či stížnost pro pomluvu, které by iniciovali příslušní činitelé, přestože to vnitrostátní právo předpokládá. Dle výkladu vnitrostátních soudů však může MTCHT samo v konkrétních případech určovat nezákonný obsah, který je vymezen zákonem na ochranu informací.⁶¹

Na základě výše uvedených skutečností byly podány stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „*ESLP*“) mj. pro porušení článku 10 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále jen „*Úmluva*“) zajišťujícího svobodu projevu a právo přijímat a rozšiřovat informace.

ESLP v první řadě připomněl, že internet se díky své dostupnosti a schopnosti uchovávat a sdělovat obrovské množství informací stal jedním z hlavních prostředků, jimiž jednotlivci uplatňují své právo na svobodu projevu a informace. Článek 10 Úmluvy se proto vztahuje nejen na obsah informací, ale také na internetové prostředky jejich šíření, neboť jakékoli omezení, které je na ně uvaleno, nutně zasahuje do této svobody.⁶² Vzhledem k tomu tak i omezení přístupu, které lze obejít např. placenou VPN

⁵⁹ Bod 54 anotovaného rozhodnutí.

⁶⁰ Bod 21 anotovaného rozhodnutí.

⁶¹ Body 36 a 42 anotovaného rozhodnutí.

⁶² Bod 85 anotovaného rozhodnutí.

službou, lze vnímat jako blokování přístupu v plném rozsahu, které může zakládat porušení článku 10 Úmluvy, neboť se nejedná o technologii běžně využívanou průměrným uživatelem.⁶³

ESLP dále konstatoval, že výše popsané blokování přístupu bude představovat zásah do svobody zaručené článkem 10, pokud (i) není stanoveno zákonem, (ii) nesleduje jeden nebo více legitimních cílů uvedených v článku 10 odst. 2 a (iii) není nezbytné v demokratické společnosti k dosažení těchto cílů.⁶⁴ ESLP se nejprve zabýval zákonnou povahou omezení.

Pokud jde o „zákonnou kvalitu“ u omezení svobody projevu podle článku 10 Úmluvy, ESLP podotýká, že ustanovení omezující svobodu projevu musí být předvídatelné a, případně v kombinaci s dalšími normami vnitrostátního práva, musí poskytovat dostatečné záruky proti svévoli. Výklad vnitrostátního práva, podle kterého je MTCHT svěřena pravomoc z vlastního podnětu identifikovat jakýkoli nezákonný obsah, však podle ESLP znamená rozšíření pravomocí MTCHT nad rámec povolený jinými příslušnými právními předpisy, které byly uplatněny prostřednictvím již zmíněného blanketního ustanovení v čl. 13-2.3.11 zákona na ochranu informací. Takový výklad ESLP shledal neslučitelným s principy právního státu. Předmětné blanketní ustanovení není podle ESLP dostatečně předvídatelné, pokud jde o jeho účinky, aby umožnilo stěžovatelům regulovat jejich chování, a dostatečně jasně neuvádí rozsah a způsob výkonu diskreční pravomoci MTCHT, která je v podstatě vyjádřena jako neomezená pravomoc a není vymezena dostatečnými zárukami proti svévoli. Dotčené ustanovení proto nesplňuje požadavek „zákonné kvality“ podle Úmluvy.⁶⁵ Dostatečné záruky proti svévoli nelze podle ESLP spatřovat ani v dalších normách vnitrostátního práva.⁶⁶ ESLP rovněž dodává, že nepředvídatelně široký, svévolný a zjevně nepřiměřený výklad vnitrostátního práva spočívá

⁶³ Body 73 a 74 anotovaného rozhodnutí.

⁶⁴ Bod 87 anotovaného rozhodnutí.

⁶⁵ Bod 106 anotovaného rozhodnutí.

⁶⁶ Body 94 – 104 anotovaného rozhodnutí.

také v určení, že nezákonná informace může být vyjádřena nepřímo „mezi řádky“.⁶⁷

Vzhledem k absenci prvního kritéria legitimacy zásahu do svobody projevu, totiž, že zásah musí být proveden na základě zákona (resp. v zákonné kvalitě), tak ESLP konstatoval, že ve výše zmíněných případech došlo k porušení čl. 10 Úmluvy.⁶⁸ Zbylými kritérii se pro nesplnění prvního dále nezabýval.

Autor: OB

UCHOVÁVÁNÍ OSOBNÍCH ÚDAJŮ Z VEŘEJNÉHO REJSTŘÍKU PO DELŠÍ NEŽ ZÁKONNOU DOBU

Soud: Soudní dvůr Evropské unie

Věc: C-621/22

Datum: 4. 10. 2024

Dostupnost: curia.europa.eu

V původním sporu vystupuje KNLTB jakožto sportovní svaz sdružující tenisové sportovní kluby a nizozemský orgán ochrany osobních údajů (dále jen „AP“). Svaz KNLTB funguje tak, že jeho členky jsou automaticky všechny fyzické osoby, které jsou členy jednoho z tenisových sportovních klubů, jež je součástí KNLTB. Sportovní svaz KNLTB v roce 2018 předal osobní údaje svých členů zahrnující zejména jejich telefonní čísla, adresy, jména a data narození největšímu poskytovateli hazardních her v Nizozemsku a e-shopu specializovanému na prodej sportovního vybavení, za což obdržel od těchto sponzorů finanční odměnu. Na základě stížnosti některých členů poté dostal KNLTB pokutu od AP výši 525 000 eur. Proti tomuto rozhodnutí se KNLTB odvolal, jelikož osobní údaje předal na základě čl. 6 odst. 1 prvního pododstavce písm. f) GDPR, tedy oprávněného zájmu. AP má ovšem za to, že oprávněný zájem jsou pouze takové zájmy, které výslovně vyjmenovává zákon.⁶⁹

⁶⁷ Bod 96 anotovaného rozhodnutí.

⁶⁸ Bod 108 anotovaného rozhodnutí.

⁶⁹ Body 9 – 18 anotovaného rozhodnutí.

Z tohoto sporu tedy vzešly 3 předběžné otázky, které zní následovně:

1. Jak má předkládající soud vykládat pojem „oprávněný zájem“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 prvního pododstavce písm. f) GDPR?
2. Musí být tento pojem vykládán tak, jak ho vykládá žalovaný? Zahrnjuje výlučně zájmy zakotvené a definované zákonem?
3. Nebo může být každý zájem oprávněným zájmem, pokud není v rozporu se zákonem? Konkrétně: je možné čistě finanční zájem, který je předmětem této věci a který vedl k poskytnutí osobních údajů za úplatu a bez souhlasu subjektů údajů, kvalifikovat za určitých okolností jako oprávněný zájem? Pokud ano, jaké okolnosti určují, zda čistě finanční zájem je oprávněným zájmem?⁷⁰

Soudní dvůr ve svém rozhodnutí otázky poněkud přeformuloval a zjednodušil a vyjádřil se ke všem z nich pohromadě. Zejména odkázal na své předchozí rozhodnutí C 252/21 v tom smyslu, že oprávněný zájem jako právní základ pro zpracování osobních údajů by měl být vykládán úzce.⁷¹ Obecně ovšem dle soudu může jako oprávněný zájem sloužit široké spektrum zájmů, nejen takových, které vyjmenovává nebo definuje přímo zákon. Soudní dvůr například upozornil na to, že marketing jako oprávněný zájem je demonstrativně obsažen v bodě odůvodnění číslo 47 samotného GDPR.⁷²

Soudní dvůr také připomněl, že aby mohl být naplněn a využit oprávněný zájem jako právní základ zpracování použit, je třeba splnit tříkrokový test. Tento test se skládá z identifikace oprávněného zájmu (1. krok), prokázání nezbytnosti zpracování pro naplnění oprávněného zájmu (2. krok) a vyvažování zájmů a práv subjektu údajů s oprávněným zájmem (3. krok).⁷³ V této souvislosti pak Soudní dvůr poukázal na to, že při vyhodnocování tohoto testu bude třeba vzít v potaz, že zpřístupnění osobních údajů poskytovateli hazardních her bude mít na subjekty údajů negativní dopad.⁷⁴

⁷⁰ Bod 19 anotovaného rozhodnutí.

⁷¹ Bod 31 anotovaného rozhodnutí.

⁷² Bod 39 anotovaného rozhodnutí.

⁷³ Bod 37 anotovaného rozhodnutí.

⁷⁴ Bod 56 anotovaného rozhodnutí.

Soudní dvůr pak v této věci uzavírá, že v této věci mohly být naplněny podmínky oprávněného zájmu a doplňuje, že není třeba aby byl oprávněný zájem definován v zákoně, ovšem vždy musí být zákonný (tedy v souladu se zákonem).⁷⁵

Autor: ME

ZVEŘEJNĚNÍ INFORMACÍ O OBĚTI SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ VE VEŘEJNĚ DOSTUPNÉ DATABÁZI SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ

Soud: Evropský soud pro lidská práva
Věc: A.P v. Armenie
Datum: 18. 6. 2024
Dostupnost: hudoc.echr.coe.int

Nezletilá dívka A.P., trpící mentální poruchou, se stala obětí sexuálního zneužívání učitelem tělesné výchovy a veřejného činitele A.G.⁷⁶

Arménské soudy se případem zabývaly ve dvou rovinách. V trestním řízení byl A.G. odsouzen, přičemž rozhodnutí bylo neveřejné a ve veřejně přístupné databázi soudních rozhodnutí Datalex bylo uvedeno pouze číslo případu a jméno A.G.⁷⁷ Ve sporu o náhradu škody však byla rozhodnutí zveřejněna, včetně celého jména a adresy A.P., navzdory její žádosti o nezveřejnění⁷⁸, a nárok na náhradu škody A.P. přiznán nebyl.⁷⁹

ESLP posuzoval otázku odpovědnosti Arménie za (ne)dodržování pozitivního závazku zajistit ochranu dětí před špatným zacházením. Dále se zabýval otázkami, zda došlo k porušení práva na soukromý život v důsledku zveřejnění informací o A.P. a zda arménský právní systém poskytl v případě A.P. dostatečné prostředky nápravy. ESLP se tak zabýval porušením článků 3, 8 a 13⁸⁰ EÚLP.

⁷⁵ Bod 57 anotovaného rozhodnutí.

⁷⁶ Body 5 a násl. anotovaného rozhodnutí.

⁷⁷ Body 40-44 anotovaného rozhodnutí.

⁷⁸ Viz bod 45 in fine anotovaného rozhodnutí.

⁷⁹ Body 45-50 anotovaného rozhodnutí.

⁸⁰ Ve spojení s článkem 3.

ESLP shledal, že stát porušil článek 3 EÚLP.⁸¹ V Arménii nebyly zavedeny žádné mechanismy zajišťující prevenci, odhalování a oznámení špatného zacházení ve školách.⁸² Nikdo ze svědků (učitelů i žáků) události neušil, jak v dané situaci postupovat, škola dokonce ani neučinila žádné oznámení příslušným orgánům, ani neinformovala o incidentu rodiče A.P.⁸³

Rozhodnutí odvolacího soudu v případě nároku na náhradu škody obsahovalo řadu podrobností, které poskytovaly dostatečné informace ke zjištění alespoň základní podstaty případu⁸⁴, což pro A.P. bylo velmi traumatizující, jelikož žila v malé vesnici, kde převládaly tradiční postoje. ESLP opět dospěl k závěru, že došlo k porušení práva na soukromý život.⁸⁵ Soudy navíc zcela odmítly přezkoumat podstatu nároku A.P. a o žádosti nezveřejňovat informace o řízení, nebylo nikdy přijato žádné procesní rozhodnutí.⁸⁶

V dané době nebylo možné před arménskými soudy požadovat náhradu nemajetkové újmy utrpěné v důsledku špatného zacházení, soud tedy konstatoval porušení čl. 13.⁸⁷

ESLP tak rozhodl o porušení předmětných článků a přiznal A.P. náhradu škody dle čl. 41.⁸⁸

Autor: KM

⁸¹ Body 141-142 anotovaného rozhodnutí.

⁸² Viz bod 117 anotovaného rozhodnutí.

⁸³ Body 117-121 a 136 anotovaného rozhodnutí.

⁸⁴ Body 157-158 anotovaného rozhodnutí.

⁸⁵ Bod 159 anotovaného rozhodnutí.

⁸⁶ Body 150-151 a 160-163 anotovaného rozhodnutí. Vzhledem k absenci právního základu dotčeného zásahu, tak nelze uvažovat o souladu daného zásahu se zákonem a případném legitimním cíli.

⁸⁷ Body 95 a 167-176 anotovaného rozhodnutí. Soud tak potvrdil závěry uvedené v rozsudku Poghosyan and Baghdasaryan v. Armenia.

⁸⁸ Body 178-180 anotovaného rozhodnutí.

DOBA UCHOVÁVÁNÍ OTISKŮ PRSTŮ A DNA

Soud: Nejvyšší správní soud

Věc: 7 As 172/2022–49

Datum: 26. 1. 2023

Dostupnost: vyhledavac.nssoud.cz

Žalobce byl shledán vinným z porušení povinnosti při správě cizího majetku⁸⁹ a zneužití pravomoci úřední osoby⁹⁰.⁹¹ Při jeho výsledku PČR byly provedeny identifikační úkony⁹² a získané vzorky byly vloženy do databází PČR.⁹³

Žalobce podal žalobu k Městskému soudu v Praze, kdy se domáhal určení, že toto jednání PČR představuje nezákonný zásah. MS v Praze žalobě vyhověl a nařídil smazání osobních údajů žalobce.⁹⁴ Rozsudek napadl stěžovatel⁹⁵ kasační stížností u NSS.⁹⁶

NSS posuzoval důvodnost odebrání vzorků, potřebnost uchovávání profilu DNA získaného ze vzorku a (ne)dostatečnost vnitrostátního právního rámce pro tyto činnosti.⁹⁷ NSS tak ve svém rozhodnutí vyjádřil pochybnosti o souladu § 65 zákona o Policii České republiky s právem EU.⁹⁸

Pro posuzovaný případ se tak soud zabýval výkladem článků 4-6, 8, 10 a 16 Směrnice 2016/680 a ustanovení § 65 zákona o Policii České republiky.⁹⁹

⁸⁹ Viz § 220 trestního zákoníku.

⁹⁰ Viz § 329 trestního zákoníku.

⁹¹ Bod 3 anotovaného rozhodnutí.

⁹² Žalobci byly v rámci výsledku sejmuty otisky prstů, proveden bukalní stěr, pořízena fotografie žalobce.

⁹³ Bod 2 anotovaného rozhodnutí.

⁹⁴ Bod 5 anotovaného rozhodnutí.

⁹⁵ Policie České republiky, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality skupiny kriminální policie a vyšetřování v Expozituře Plzeň.

⁹⁶ Bod 9 anotovaného rozhodnutí.

⁹⁷ Bod 32 anotovaného rozhodnutí.

⁹⁸ Bod 29 anotovaného rozhodnutí.

⁹⁹ Viz body 12-22 anotovaného rozhodnutí.

NSS považuje za zásadní je zodpovězení otázky, v čem spočívá odlišnost Směrnice od nařízení GDPR.¹⁰⁰ Navíc v tomto případě jde o zpracování zvláštní kategorie osobních údajů¹⁰¹, kde je požadavek naprosté nezbytnosti zpracování a existence vhodných záruk práv a svobod subjektů údajů. NSS upozorňuje na nejasnost odlišení tohoto rámce od již tak speciálního režimu Směrnice.¹⁰² Na základě těchto společných východisek NSS vznesl tři předběžné otázky, které považuje za určující pro své rozhodnutí. NSS považuje za nutné objasnění konkrétního rozsahu požadavku přiměřenosti, zejména s ohledem na závažnost trestných činů.¹⁰³ Dále upozorňuje, že účelem vedení databází profilů DNA PČR je předcházení, vyhledávání a odhalování trestné činnosti, jde tedy o časově neomezenou skutečnost. Zmíněné je však v rozporu s požadavkem minimalizace zpracování osobních údajů v rovině temporální, a tím vyvstává nejasnost aplikace této zásady na daný případ.¹⁰⁴ Vzhledem k přesvědčení NSS, že ustanovení § 65 zákona o PČR není dostatečně určité a podrobné, aby naplnilo čl. 8 odst. 2 Směrnice, tak byla položena i poslední otázka týkající se kvality a úrovně práva stanovujícího minimální náležitosti zpracování a uchovávání citlivých osobních údajů.¹⁰⁵

NSS tak řízení o kasační stížnosti přerušil a položil předběžné otázku SDEU ve znění¹⁰⁶:

1. Vyžaduje zásada minimalizace zpracování osobních údajů diferenciaci s ohledem na závažnost trestného činu?
2. Jaký je dopad zásady minimalizace zpracování osobních údajů v časové rovině pro případ uchování údajů?
3. Jaký je minimální rozsah hmotněprávních a procesněprávních podmínek nakládání se zvláště citlivými osobními údaji (jako profil

¹⁰⁰ Bod 30 anotovaného rozhodnutí.

¹⁰¹ Dle čl. 10 Směrnice 2016/680.

¹⁰² Bod 31 anotovaného rozhodnutí.

¹⁰³ Body 33-39 anotovaného rozhodnutí.

¹⁰⁴ Body 40-47 anotovaného rozhodnutí.

¹⁰⁵ Body 48-55 anotovaného rozhodnutí.

¹⁰⁶ Viz výrok I a II a body 32 a 58-59 anotovaného rozhodnutí.

DNA)? Lze pod pojem „práva členského státu“¹⁰⁷ zahrnout také soudní judikaturu?

Autor: KM

3. SOCIÁLNÍ SÍTĚ, SVOBODA PROJEVU, ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY A OSTATNÍ

ANI O „CIZÍCH AGENTECH“ NENÍ MOŽNÉ ZVEŘEJŇOVAT OSOBNÍ ÚDAJE NA STRÁNKÁCH MINISTERSTVA

Soud: Evropský soud pro lidská práva
Věc: Kobaliya a ostatní v. Ruská federace
Datum: 22. 10. 2024
Dostupnost: hudoc.echr.coe.int

V roce 2012 byl v Rusku přijat tzv. zákon o cizích agentech, který měl za cíl identifikovat subjekty, kteří jsou financováni cizími státními mocnostmi. Původní skupinou na kterou zákon mířil byl, nicméně v roce 2020¹⁰⁸ došlo k výraznému zpřísnění této legislativy a zákonu tak podléhaly neziskové organizace¹⁰⁹, média¹¹⁰ i jednotlivci¹¹¹. Jedna z povinností zákona, který byla pomocí sankcí tvrdě vynucován, pak bylo označovat skutečnost, že subjekt je tzv. cizím agentem. Další povinností bylo pak pravidelně předkládat příjmové výkazy a výdejové výkazy. Na základě označení byla osobní data subjektu vystavena na webových stránkách tamního Ministerstva spravedlnosti. V případě kdy to subjekt neudělal, přicházely přísné nejen finanční postihy.¹¹² Například knihy a publikace „cizích agentů“ podléhaly stejným předpisům jako pornografický nebo násilný obsah a musely být prodávány v neprůhledných obalech s věkovým omezením „18+“.¹¹³ Zároveň pak ně-

¹⁰⁷ Viz čl. 8 odst. 2 Směrnice 2016/680.

¹⁰⁸ Bod 20 anotovaného rozhodnutí.

¹⁰⁹ Bod 3 – 7 anotovaného rozhodnutí.

¹¹⁰ Bod 8- 14 anotovaného rozhodnutí.

¹¹¹ Bod 21-22 anotovaného rozhodnutí.

¹¹² Bod 32 a 87-97 anotovaného rozhodnutí.

¹¹³ Bod 90 anotovaného rozhodnutí.

které subjekty čelily i nejpřísnější sankci a to rozpuštění. Takto sankcionovány byly organizace jako International Memorial, Memorial Human Rights Centre, Hnutí za lidská práva a Nadaci Liga voličů. Důvodem bylo „hrubé a opakované“ porušování požadavků na označování.¹¹⁴ 107 neziskových organizací, jednotlivců a zástupců médií v této návaznosti podalo v této věci žalobu k ESLP.

Meritem žaloby bylo, zda zákonné požadavky zavedené právní úpravou „cizího agenta“ a praxe jejího uplatňování představují omezení svobody projevu a sdružování, které jsou nepřijatelné podle článků 10 a 11 Úmluvy. Dále pak bylo rozsudkem zkoumáno, zda tato opatření porušila právo jednotlivých stěžovatelů na respektování soukromého života podle článku 8.

ESLP jednomyslně rozhodl, že v tomto případě došlo k porušení čl. 8, 10 a 11 Úmluvy.

Argumentace soudu, především v kontextu článku 8 Úmluvy pak byla spojená s tím, že zveřejňování osobních údajů na stránkách ministerstva, nemůže být v souladu s veřejným zájmem a tak je takový postup ministerstva v rozporu s Úmluvou.¹¹⁵ V souvislosti s porušením článku 10 a 11 pak soud zdůraznil především skutečnost, že samotné označení „cizí agent“ má stigmatizující a zavádějící charakter.¹¹⁶ Zároveň soud shledal, že omezení spojená s institutem „cizího agenta“ byla dalekosáhlá a jejich cílem bylo spíše trestat než řešit údajnou potřebu transparentnosti nebo obavy o národní bezpečnost.¹¹⁷

Ačkoli byl dle anotovaného rozhodnutí zákon o „cizích agentech“ shledán v rozporu s Chartou, nebrání to tomu aby jiné státy usilovali o obdobný zákon, či ho přímo měli. Příkladem může být Turecko¹¹⁸, který ob-

¹¹⁴ Bod 95 anotovaného rozhodnutí.

¹¹⁵ Bod 113 anotovaného rozhodnutí.

¹¹⁶ Body 40, 59, 60, 71, 75, 76 anotovaného rozhodnutí.

¹¹⁷ Body 40, 63, 72, 94 anotovaného rozhodnutí

¹¹⁸ *Turkey's parliament expected to vote on 'foreign agent' law this week* [online]. 2024 [cit. 03.12.2024]. Dostupné z: <https://cpj.org/2024/10/turkeys-parliament-expected-to-vote-on-foreign-agent-law-this-week/>

dobný zákon navrhovalo a nakonec, možná i v reakci na anotované rozhodnutí, návrh stáhlo¹¹⁹. Druhým příkladem je pak Gruzie¹²⁰, je je obdobný zákon plný a účinný.

Autor: AB

ŠÍŘENÍ NENÁVISTNÝCH PROJEVŮ NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH

Soud: Nejvyšší soud ČR

Věc: 4 Tdo 565/2023

Datum: 12. 7. 2023

Dostupnost: nsoud.cz

V daném trestním řízení byli dva obvinění uznáni soudem prvním instance vinným ze spáchání přečinu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob¹²¹ a podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod¹²² a odsouzen k 10 a 6 měsícům odnětí svobody.¹²³ Těchto trestných činů se dopustili tím, že na sociální síti provozované společností Meta Platforms živě vysílali video, ve kterém dehonestovali Ukrajince žijících na území ČR a vybízeli k nenávisti a násilí vůči nim. Ve videu uváděli taktéž nepravdivé informace týkající se finanční podpory ze strany státu.

Proti danému rozsudku oba obvinění podali odvolání. Soud druhé instance v případě jednoho obviněného odvolání zamítl a v druhém případě

¹¹⁹ Türkiye: Withdrawal of so-called 'agents of influence' law is important victory for civil society. In: *Amnesty International* [online]. 13. 11. 2024 [cit. 03.12.2024]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/11/turkiye-withdrawal-of-so-called-agents-of-influence-law-is-important-victory-for-civil-society/>

¹²⁰ Georgian parliamentary speaker signs „foreign agents” bill into law. *Reuters* [online]. 2024 [cit. 03.12.2024]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/georgian-parliamentary-speaker-signs-foreign-agents-bill-into-law-2024-06-03/>

¹²¹ Trestný čin podle § 355 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“).

¹²² Trestný čin podle § 356 odst. 1, odst. 3 písm. a) TZ.

¹²³ Rozsudek Okresního soudu v Kladně, sp. zn. 3 T 139/2022.

změnil trest na 10 měsíců odnětí svobody s podmíněným odkladem na 2 roky.¹²⁴ Následně obvinění podali dovolání k Nejvyššímu soudu, v němž se domáhali zproštění obžaloby. V dovolacím návrhu namítali, že jejich výroky šířené na sociálních sítích podléhají svobodě projevu v souladu s čl. 17 Listiny základních práv a svobod a čl. 10 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Nejvyšší soud však dovolání obviněných odmítl jako zjevně neopodstatněná. Soud potvrdil, že výroky obviněných nejsou chráněny svobodou projevu, protože podněcují k nenávisti a hanobí národ. Soudy nižších stupňů správně posoudily obsah a dosah projevů obviněných a dospěly k závěru, že jejich výroky naplňují znaky výše zmíněných přečinů. Dle Nejvyššího soudu totiž výroky obviněných lze hodnotit jako hrubě urážlivé a znevažující, což je v rozporu se zásadou rovnosti lidí a úcty k právům a svobodám člověka.¹²⁵

Obvinění také argumentovali tím, že jejich projevy byly pouze vyjádřením názoru a že nebyly způsobilé podněcovat k nenávisti. Nejvyšší soud však konstatoval, že projevy obviněných byly způsobilé vyvolat nenávist vůči Ukrajincům a že jejich jednání naplnilo skutkovou podstatu trestného činu podněcování k nenávisti. Dovolací soud blíže uvedl, že pokud se jedná o znak podněcování k nenávisti ve smyslu § 356 odst. 1 TZ, ten je zřetelně naplněn u všech výroků, jež se Ukrajince snaží ukázat na základě nepodložených spekulací ve špatném světle. Taktéž prvky veřejného hanobení národa ve smyslu § 355 odst. 1 písm. a) TZ lze ve videozáznamu shledat. Závěrem dovolací soud konstatoval, že trestní postih obviněných byl nezbytný a přiměřený sledovanému cíli ochrany práv a svobod jiných osob.¹²⁶

Autorka: Akar

GEOBLOCKING PŘI DISTRIBUCI POČÍTAČOVÝCH HER

Soud: Tribunál EU

Věc: T-172/21

Datum: 27. 9. 2023

¹²⁴ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 21. 12. 2022, sp. zn. 12 To 192/2022.

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2023, sp. zn. 4 Tdo 565/2023.

¹²⁶ Ibidem.

Dostupnost: curia.europa.eu

Původně Evropská komise obdržela informace o možném rozdílném přístupu při distribuci videoher v souvislosti s určitými regiony EU, kde byly příslušné hry nabízeny. Komise se zabývala otázkou zeměpisného blokování při distribuci některých počítačových videoher na základě zeměpisné polohy, a to prostřednictvím platformy Steam provozované společností Valve, která slouží jako virtuální platforma pro distribuci počítačových her. Komise dospěla k závěru, že společnost Valve a pět vydavatelů her (Bandai, Capcom, Focus Home, Koch Media a ZeniMax) porušilo právo EU v oblasti hospodářské soutěže.

Komise na základě podezření prošetřila a poté potvrdila, že společnost Valve a pět vydavatelů jednalo ve vzájemné shodě, když v některých regionech nabízeli vybrané hry za nižší cenu, než v regionech jiných (jednalo se zejména o Českou republiku, Maďarsko, Polsko a Slovensko). Jejich cílem bylo omezit přeshraniční prodej některých počítačových her v jiných státech (dané souviselo také s funkcí územní kontroly zavedené v pobaltských zemích či ve střední či východní Evropě).

Proti tomuto rozhodnutí Komise společnost Valve podala žalobu k Tribunálu a požadovala jeho zrušení.

Tribunál posuzoval primárně postup Komise a potvrdil, že ta dostatečně prokázala existenci dohody mezi zmíněnými společnostmi a jejich jednání ve shodě. Snahou bylo zamezit paralelní distribuci prostřednictvím zeměpisného blokování klíčů umožňujících aktivaci příslušných videoher. Cílem tak bylo zabránit, aby videohry, distribuované v určitých zemích za nízké ceny, nebyly nakupovány uživateli v jiných zemích, kde jsou ale ceny vyšší. Takový přístup nesledoval ochranu autorských práv vydavatelů (mj. protože ti právě k danému jednání ve shodě s Valve také přistoupili), ale vedl k vyloučení paralelní distribuce, a tak i ochraně vyšších marží pro společnost Valve zejména v západní Evropě. Tribunál zdůraznil, že dané chování nemůže vést neodůvodněně k cenovým rozdílům v rámci evropského trhu. Takto uměle stanovený cenový rozdíl je neslučitelný s dotvářením vnitřního trhu.

Tribunál stížnost odmítl a zdůraznil, že se jedná o škodlivé jednání v rámci hospodářské soutěže (což společnost Valve rozporovala a argumentovala mizivým dopadem) a chování vedoucí k zeměpisnému blokování (i když zde částečně paradoxně bohatších regionů Evropy).

Autor: PL

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

ESSAYS II/2024

CONTENTS

Jakub Stojan: The Right not to be Subject to Disinformation	114
Matyáš Vejvalka: Deceiving the Deceiver: on the Possible Regulation of Dark Patterns	127

THE RIGHT NOT TO BE SUBJECT TO DISINFORMATION¹

JAKUB STOJAN²

1. INTRODUCTION

Disinformation is often defined as any *“false information deliberately and often covertly spread (as by planting the rumours) in order to influence public opinion or obscure the truth.”*³ In today’s world, we may even say that the “often covertly” criterion may be excerpted from the definition, as a large amount of disinformation is spread directly and without any attempt to obscure the author.⁴

With the rise of social media, as well as other sophisticated means of communication allowing for seemingly anonymous and disembodied ways to promote subjective ideas and opinions, disinformation is on the rise.⁵ This became especially apparent during the COVID-19 pandemic when vast amounts of conspiracy theories regarding the COVID-19

¹ Esej byla zpracována v semestru podzim 2024 v rámci předmětu MVV1368K Privacy and Personal Data. / The essay was written in the autumn 2024 semester for the course MVV1368K Privacy and Personal Data.

² Jakub Stojan, is a student at the Faculty of Law, Masaryk University, Contact e-mail: jakubstojan@icloud.com

³ Disinformation. In: *Merriam-Webster*. [online]. 2009. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/disinformation>

⁴ See, in general, AÏMEUR, E. AMRI, S. BRASSARD, G. Fake news, disinformation and misinformation in social media: a review. In: *Social Network Analysis and Mining*. [online]. 2023, vol. 13, no. 1. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s13278-023-01028-5.pdf>

⁵ *Ibidem*, p. 2.

vaccine and other medical issues have risen, often without any shred of evidence or backing by existent medical research.⁶

This paper aims to analyse the history of misinformation in order to identify its roots and documented effects on society and assess the possibility of the existence of a right (of a fundamental nature, perhaps) of persons not to be misled or otherwise wronged by disinformation spread by others.

2. HISTORY OF DISINFORMATION

Although the term “disinformation” only became widespread in the last few decades, the use of false information to influence some or all of society is an ancient practice.⁷ As Nougayréde put it: “The use of propaganda is ancient, but never before has there been the technology to so effectively disseminate it.”⁸ Using false information to manipulate the facts became one of the most prominent tools in the arsenal of certain countries and even so-called superpowers during the 20th century – be it Russia and the covert operations of its KGB⁹ or the dissemination of false information regarding the Chernobyl disaster,¹⁰ or the US and its cover-up of the discovery of Ja-

⁶ GRIMES, David Robert. Medical Disinformation and the Unviable Nature of COVID-19 Conspiracy Theories. In: *PLOS ONE*. [online]. 2021, 16, no. 3. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0245900>

⁷ The use of propaganda and disinformation to undermine democratic processes was a well-established practice even in ancient Greece and Roman Empire. See, in general, CODEX Y. Unraveling the Veil of Deception: Unveiling Misinformation and Propaganda in Ancient Greece. In: *Yubetsu Codex History*. [online]. 2. 11. 2023. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://codex.yubetsu.com/article/33286fb9e3264d91b4bd9220c6fc9a3a>

⁸ NOUGAYRÉDE, N. In this age of propaganda, we must defend ourselves. Here's how. In: *The Guardian*. [online]. 2018. [cit. 29. 10. 2024]. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/jan/31/propaganda-defend-russia-technology>

⁹ ROMERSTEIN, H. Disinformation as a KGB Weapon in the Cold War. In: *Journal of Intelligence History*. [online]. 2001, no. 1, p. 54. [cit. 20. 10. 2024]. <https://doi.org/10.1080/16161262.2001.10555046>.

¹⁰ According to official archives, the Chernobyl nuclear disaster's death toll was 31 people. According to UN estimates, the actual death toll is closer to 50 people with thousands of others suffering from long-term and often terminal effects. See The true toll of the Chernobyl disaster. In: *BBC*. [online]. 2019. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.bbc.com/future/article/20190725-will-we-ever-know-chernobyls-true-death-toll>

panese Unit 731 human experiments.¹¹ Realizing that these cover-ups may, in a point of view, amount to atrocities themselves and that the information currently available is just the tip of the iceberg, one may remember George Orwell's famous quote:

*"Who controls the past controls the future. Who controls the present controls the past."*¹²

But considering that disinformation has been a part of our lives for millennia, we must explore the ways our predecessors have dealt with those spreading it. And since we will also be discussing the issue of human rights, we shall look no further than to 18th century France during the French revolution, which is often considered one of the first movements to reiterate the importance of human rights in today's society.¹³

During this time, a famous journalist, Jean-Paul Marat, had started using his wits and journalistic background to purposefully steer the public's opinion on the French revolutionary movement, influencing many young minds to join the cause.¹⁴ He was well-known for his so-called "rhetoric of denunciation", where he would imply conspiracy theories connected to a person or a group of people and promote the idea of their contra-revolutionary standing – often basing the rhetoric on false or greatly exaggerated facts.¹⁵ After the separation of the revolutionary front into the Girondin and the Jacobin parties, Marat himself had become considered a person with contra-revolutionary standing by some of the French public,

¹¹ NIE, Jing-Bao. The United States Cover-up of Japanese Wartime Medical Atrocities: Complicity Committed in the National Interest and Two Proposals for Contemporary Action. In: *The American Journal of Bioethics: AJOB*. [online]. 2006, 6, no. 3, p. 24. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1080/15265160600686356>.

¹² ORWELL, G. 1984. London: Penguin Classics, 2021.

¹³ See, in general, HUNT, L. *The French Revolution and Human Rights: A Brief Documentary History*. Boston: Bedford Books of St. Martin's Pr, 1996. See also MAJER, D. The French Revolution 1789 as Background for the Development of Human Rights. In: *Journal of European History of Law*. [online]. 2016, 7, no. 2, p. 2-27. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: https://heinonline.org/hol-cgi-bin/get_pdf.cgi?handle=hein.journals/jeuhis17§ion=39

¹⁴ JOHNSON, K. Revolutionary Events: Jean-Paul Marat and His Role. In: *Honors Theses*. [online]. April, p. 21. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: https://scholarworks.wmich.edu/honors_theses/2047

¹⁵ Ibid.

as he continued his denunciations and condemnations, now targeted against the members of the Girondin party.¹⁶ His publications and rhetoric, often based on unreliable or demonstrably false facts, and the fact that his actions had directly or indirectly resulted in multiple riots and massacres, ultimately led to the decision that he must be dealt with. This was, sadly, not done in a lawful way, as he was murdered on July 13, 1793, by a young Girondin supporter, Charlotte Corday.¹⁷ However, during her trial, the young woman stated that she had “*killed one man in order to save a thousand*” – a reason oddly similar to the balancing test used when weighing the possibility of diminishing one’s fundamental right in order to secure another in the world of law.

Although the end of Marat’s story was unlawful on its own, we may find comparable scenarios¹⁸ in today’s world, such as the banning of certain social media users due to the nature of their statements made on the internet. Former US president Donald J. Trump was banned from the social media platform Twitter in 2021,¹⁹ as Trump’s tweets resulted in violent riots and the storming of governmental buildings in the Capitol, with over 1.200 defendants being charged with various crimes.²⁰ Although the ban itself was caused by Trump’s incitement of violence in the Capitol, his social media presence was under review multiple times due to his political statements which were, in many cases, found to be based on disinformation²¹ - I thus believe that Trump’s previous dissemination of disinformation had at least

¹⁶ *Ibid.*, p. 35.

¹⁷ *Ibid.*, p. 36.

¹⁸ I do not intend to compare social media bans to the value of human life. I however believe that in the context of modern technologies, where social media platforms serve as one of the most important platforms in the dissemination of both information and disinformation, such a ban can be, to an extent, viewed as a “murder” of the person’s digital identity.

¹⁹ As covered by multiple media, see FUNG, B. Twitter bans President Trump permanently. In: *CNN Business*. [online]. 9. 1. 2021. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://edition.cnn.com/2021/01/08/tech/trump-twitter-ban/index.html>

²⁰ Three Years Since the Jan. 6 Attack on the Capitol. In: *US Department of Justice*. [online]. 5. 1. 2024. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.justice.gov/usao-dc/36-months-jan-6-attack-capitol-0#:~:text=Arrests%20made%3A%20More%20than%201%2C265,both%20District%20and%20Superior%20Court>

some impact on gathering the followers to then fulfil his incitement to attack the Capitol. Other users were, however, banned for spreading misinformation directly, such as Naomi Wolf and her anti-vaccine statements,²² or Jim Hoft and the spreading of fake news regarding the 2020 US presidential elections.²³

3. THE HUMAN RIGHTS ASPECTS

As I have demonstrated above, the spread of disinformation may result in violent and unlawful real-world impacts. Although one may argue that participation in a riot incited by a public figure is a matter of free will (free decision), this argument does not stand up to the well-documented and researched phenomena of mass psychosis.²⁴ Such a psychological state, which can be induced by previously portrayed disinformation, may be on par with the definition of legal insanity as understood in many states worldwide.²⁵ The purpose of this paper is not, however, to investigate the possible guilt of the people manipulated by the disinformation – but to assess whether their right not to be manipulated in the first place exists.

²¹ See for example Trump's views on climate change as described in Existence of Climate Change Questioned by President Trump. In: *Columbia Law School – Sabin Center for Climate Change Law*. [online]. 2019. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://climate.law.columbia.edu/content/existence-climate-change-questioned-president-trump-2>

²² Covid: Twitter suspends Naomi Wolf after tweeting anti-vaccine misinformation. In: *BBC*. [online]. 6. 6. 2021. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-57374241>

²³ DELLINGER, A. J. Twitter suspends 'Gateway Pundit' Jim Hoft. In: *Forbes*. [online]. 6. 2. 2021. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.forbes.com/sites/ajdellinger/2021/02/06/twitter-suspends-gateway-pundit-jim-hoft/>

²⁴ Mass psychosis is a social phenomenon where a group of people develop similar symptoms that do not have an identifiable physical cause and often result in negative socio-psychological implications such as diffusion of responsibility. This phenomena was even used, to an extent, as a defense strategy by some of the accused at the Nuremberg trials, as the nationwide authoritarian mindset in the Third Reich seemed to exonerate individuals from any personal guilt. For more information on mass psychosis (especially in totalitarian regimes) see Mass Psychosis & Totalitarian Takeover. In: *Transcendingsquare*. [online]. 3. 6. 2021. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://transcendingsquare.com/2021/06/03/mass-psychosis-totalitarian-takeover/>

²⁵ For more information on legal insanity, see Meynen, G. *Legal Insanity: Explorations in Psychiatry, Law, and Ethics* [online]. 2016. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-44721-6>

According to the Universal Declaration of Human Rights published by the United Nations, each human being has the right to freedom of thought²⁶ and freedom of expression²⁷ on one hand, while on the other having the right not to be subject to arbitrary interference with their privacy, family, home and correspondence.²⁸ Everyone is also entitled to a remedy when their fundamental rights are violated.²⁹ These rights and freedoms are, in some way, shape or form, reiterated in other documents, such as the European Charter of Human Rights or in national laws (mostly as a part of the constitution of the state).

Coming up with conspiracy theories, inferring misleading information and other forms through which disinformation may be generated in someone's mind, can be viewed as a manifestation of freedom of thought. In this stage, the information³⁰ is only available to the person who created it and thus does not interfere with any rights of other persons. Furthermore, freedom of thought is often viewed as one of the most important fundamental rights (not disregarding the right to life), as a person's thoughts are often what defines – or better, individualizes – them in a society.³¹ As such, this right receives absolute protection and may almost never be interfered with.

The problem comes in the second stage of the formation of disinformation – its sharing (“spreading”). From a legal perspective, conveying the generated information to other persons should be covered under the right to freedom of expression. However, the persons receiving the information also benefit from the aforementioned freedom of thought. What if they do not want to be misled by the disinformation? What if they wish

²⁶ Art. 18 Universal Declaration of Human Rights.

²⁷ Art. 19 Universal Declaration of Human Rights.

²⁸ Art. 12 Universal Declaration of Human Rights.

²⁹ Art. 8 Universal Declaration of Human Rights.

³⁰ As the information was not spread at this stage, it cannot be considered disinformation *stricto sensu*.

³¹ MCCARTHY-JONES, S. The Autonomous Mind: The Right to Freedom of Thought in the Twenty-First Century. In: *Frontiers in Artificial Intelligence* [online]. 2019. [cited 20. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.3389/frai.2019.00019>

not to come in contact with specific expressions which they find wrong? Does the conveying of disinformation give rise to a conflict of fundamental rights? And does the receiving party have any remedy from the other's interference with its freedom of thought? These are the questions not covered by the 1948 Declaration, which need to be answered as soon as possible due to the current stage of evolution of our society.

4. THE CONFLICT OF FUNDAMENTAL RIGHTS

According to the UN's High Commissioner for Human Rights, Art. 18 of the Declaration distinguishes between the freedom of thought and freedom to manifest the thought (especially in relation to religion).³² Freedom of thought on its own does not permit any limitations whatsoever, as it is the right of everyone to hold opinions without interference.³³ On the other hand, freedom of expression covers the right to seek, receive and impart information and ideas of all kinds regardless of frontiers.³⁴ It thus encompasses the communication of every form of idea and opinion capable of transmission to others.³⁵ It can, however, be limited in certain cases, such as when the expression is regarded as deeply offensive. In practice, limitations of freedom of expression are often put in place where other fundamental rights of others, such as the right to the protection of privacy, may be interfered with.

The conflict between freedom of thought and freedom of expression gives rise to multiple complex questions. I will attempt to answer one of them.

Is it possible for one's expression to interfere with another's thoughts? As I have demonstrated above, statements of certain people – especially

³² CCPR General Comment No. 22: Article 18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion). In: *UN Human Rights Committee (HRC)*. [online]. 30. 7. 1999, p. 1. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1993/en/13375>

³³ Ibid.

³⁴ General comment No. 34 – Article 19: Freedoms of opinion and expression. In: *International Covenant on Civil and Political Rights*. [online]. 12. 9. 2011. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>

³⁵ Ibid.

those recognized by the public in a position of power – may affect the public and formulate their views.³⁶ Although it is nigh impossible to force an idea into someone's head, it is possible to influence a large group of people, where the individuals susceptible to manipulation will accept disinformation as relevant information and convey it as such further.³⁷ In groups where the individuals are more interconnected or communicate often, this may give rise to peer pressure or other forms of societal pressure to accept the presented disinformation,³⁸ or otherwise be ostracized, often leaving them with only two options – accept the disinformation or leave the group. The inherent need of a person to be a part of society may then overcome the notion of what is “right”, resulting in the acceptance of false information only due to external influence.

One may point out that the reasons mentioned above are of a purely societal nature – and I would agree. It is important to realize, that the law is oft defined as a system of rules which a particular community recognizes as regulating their individual actions (...) ³⁹ – and thus the regulation of peer pressure and societal ostracization is exactly what the law is made

³⁶ “Celebrities” or public figures are able to both mobilize the population itself, and to affect the persons who further influence the public, such as journalists – MAJIC, S. O'NEILL, D. BERNHARD, M. Celebrity and Politics. In: *Perspectives on Politics*. [online]. 2020, 18, no. 1, p. 6. [cit. 20. 10. 2024]. <https://doi.org/10.1017/S1537592719004602> ; The aggregation of multiple individual views may then form a so-called public opinion, which has a well-documented effect on our society. For the various possible effects, see in general, LASSWELL, H. D. The Impact of Public Opinion Research On Our Society. In: *The Public Opinion Quarterly*. [online]. 1957, 21, no. 1, p. 36. [cit. 29. 10. 2024]. Available at: <https://www.jstor.org/stable/2746787?seq=1>

³⁷ Shin et al. found a close connection between the amount of public acceptance (likes, comments) of a social media disinformation and its credibility in the eyes of the public. See SHIN, I. WANG, L. LU, Y. T. Twitter and Endorsed (Fake) News: The Influence of Endorsement by Strong Ties, Celebrities, and a User Majority on Credibility of Fake News During the COVID-19 Pandemic. In: *International Journal of Communication*. [online]. 2022, p. 2589. [cit. 20. 10. 2024]. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/18187>

³⁸ ASCH, S. E. Studies of Independence and Conformity: I. A Minority of One against a Unanimous Majority. In: *Psychological Monographs: General and Applied*. [online]. 1956, 70, no. 9, p. 69. [cit. 29. 10. 2024]. <https://doi.org/10.1037/h0093718>.

³⁹ Human law. In: *Oxford English Dictionary*. [online]. 23. 7. 2023. [cit. 29. 10. 2024]. https://www.oed.com/dictionary/law_n1?tab=meaning_and_use#39477446

for. With this in mind, we shall analyse the currently effective understanding of the two rights colliding herein.

The expressing party is basing its statement on their freedom of expression. This fundamental right is recognized by the Declaration but may be limited under certain circumstances. The right itself does not provide for an obligation of the other party to listen or accept the conveyed message – this obligation is, however, often induced by societal influence.

The receiving party benefits from freedom of thought. This is an absolute fundamental right which cannot be limited in any way, shape or form. This party also benefits from freedom of expression so it has the right to seek, receive and impart information and ideas of all kinds regardless of frontiers. If we choose to accept this definition, we may ask ourselves whether the right to receive information can be also interpreted as a negative obligation – a right not to receive information from an unwanted source, such as the expressing party. As we have demonstrated above, some may have accepted such interpretation and, due to the lack of legal remedy necessary for the protection of their fundamental rights, proceeded to take action in the matter – be it the assassination of Marat, or the banning of certain users from Twitter.⁴⁰

If the information – or in the present case, disinformation – is conveyed and then, through societal pressure, forced onto the receiving party, we may identify that both of their aforementioned fundamental rights have been interfered with.

Firstly, the receiving party was not able to make a free choice regarding the source of the information or acceptance thereof.⁴¹ If we take the example of Marat – even people who did not read his articles or listen to his speeches were affected by his rhetorics, as it was conveyed further by his supporters. A person who found themselves surrounded by these supporters had to either accept the worldview, or they would face negative con-

⁴⁰ In Twitter's case, the bans were based on contractual clauses between the users and the platform. It is however unclear whether these clauses were proportional to the limitation of freedom of expression they provided for and thus cannot be viewed as „legal“ without further analysis.

sequences, such as losing their friends or even loved ones and thus being cast out of society.⁴²

Secondly, prolonged exposure to a certain ideological standpoint may directly influence a person's worldview, giving rise to changes in their opinions and outlook on society and life as a whole. Even if the receiving party does not accept the disinformation, the fact that it is being presented by different persons, on multiple occasions, through many different means and at irregular times, may result in the development of paranoia⁴³ or a feeling of resignation.⁴⁴ Since this consequence may be linked directly to the exposure to disinformation, it may be viewed as a direct effect thereof, thus constituting the expression's interference with the right of freedom of thought of the receiving party.

5. CONCLUSION

The purpose of this paper was to assess the possible existence of an unwritten fundamental right not to be subject to disinformation. From an analysed historical case, during which a disinformation disseminator had been murdered as a result of their actions, and considering recent disinformation-related scenarios, the author derived that there exists a societal need for the regulation of the expression and retrieval of information.

⁴¹ Especially due to the peer pressure as viewed by *Asch*. *Studies of Independence and Conformity: I. A Minority of One against a Unanimous Majority*, p. 69. The problem of a "forced" conformity has been well-documented especially in connection to disinformation shared on social media. See COLLIANDER, J. "This Is Fake News": Investigating the Role of Conformity to Other Users' Views When Commenting on and Spreading Disinformation in Social Media'. In: *Computers in Human Behavior*. [online]. 2019, 97, p. 208. [cited 29. 10. 2024]. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.03.032> ; See also WIJENAYAKE, S. et al. Effect of Conformity on Perceived Trustworthiness of News in Social Media. In: *IEEE Internet Computing*. [online]. 2021, 25, no. 1, p. 18. [cit. 29. 10. 2024]. <https://doi.org/10.1109/MIC.2020.3032410>

⁴² This would be even more problematic since Marat supported the Jacobins, who were known for their bending of the law and fondity of the guillotine, on which many unaccepting frenchmen have faced the consequences of not supporting the revolutionary cause described and promoted by, inter alia, Marat.

⁴³ In the sense of feeling the need to actively confirm the sources of received information.

⁴⁴ In the sense of realizing that there is just too much disinformation for the person to handle and thus resulting in them not participating in the public discourse on a certain topic.

This regulation may be derived from the freedom of thought and freedom of expression provided for by the UN Declaration of human rights, where the freedom of expression shall be interpreted in a negative manner – the right not to receive information from an unwanted source – in combination with the absolute right not to be subject to any external sensations that may force a person to change their thinking.

6. BIBLIOGRAPHY

- [1] AÏMEUR, E. AMRI, S. BRASSARD, G. Fake news, disinformation and misinformation in social media: a review. In: *Social Network Analysis and Mining*. [online]. 2023, vol. 13, no. 1. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s13278-023-01028-5.pdf>
- [2] CCPR General Comment No. 22: Article 18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion). In: *UN Human Rights Committee (HRC)*. [online]. 30. 7. 1999. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1993/en/13375>
- [3] CODEX, Y. Unraveling the Veil of Deception: Unveiling Misinformation and Propaganda in Ancient Greece. In: *Yubetsu Codex*. [online]. *Yubetsu Codex*. 2. 11. 2023 [accessed cited 20. 10. 2024]. <https://codex.yubetsu.com/article/33286fb9e3264d91b4bd9220c6fc9a3a>
- [4] Covid: Twitter suspends Naomi Wolf after tweeting anti-vaccine misinformation. In: *BBC*. [online]. 6. 6. 2021. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-57374241>
- [5] DELINGER, A. J. Twitter suspends 'Gateway Pundit' Jim Hoft. In: *Forbes*. [online]. 2021. [cit. 20. 10. 2024]. <https://www.forbes.com/sites/ajdellinger/2021/02/06/twitter-suspends-gateway-pundit-jim-hoft/>
- [6] Existence of Climate Change Questioned by President Trump. In: *Columbia Law School – Sabin Center for Climate Change Law*. [online]. 2019. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://climate.law.columbia.edu/content/existence-climate-change-questioned-president-trump-2>
- [7] FUNG, B. Twitter bans President Trump's account. In: *CNN Business*. [online]. 9. 1. 2021. [cit. 20. 10. 2024]. <https://edition.cnn.com/2021/01/08/tech/trump-twitter-ban/index.html>
- [8] General comment No. 34 – Article 19: Freedoms of opinion and expression. In: *International Covenant on Civil and Political Rights*. [online]. 12. 9. 2011. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>
- [9] GRIMES, D. R. Medical disinformation and the unviable nature of COVID-19 conspiracy theories. In: *PLOS ONE*. [online]. 2021, vol. 16, no. 3. [cit. 29. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0245900>, p. e0245900
- [10] HUNT, L. (ed.). *The French revolution and human rights: a brief documentary history*. Boston: Bedford Books of St. Martin's Pr, 1996.

- [11] JOHNSON, K. Revolutionary Events: Jean-Paul Marat and His Role. In: *Honors Theses*. [online]. 2012. [cit. 20. 10. 2024]. https://scholarworks.wmich.edu/honors_theses/2047
- [12] Mass Psychosis & Totalitarian Takeover. In: *Transcendingsquare*. [online]. 3. 6. 2021. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://transcendingsquare.com/2021/06/03/mass-psychosis-totalitarian-takeover/>
- [13] MCCARTHY-JONES, S. The Autonomous Mind: The Right to Freedom of Thought in the Twenty-First Century. In: *Frontiers in Artificial Intelligence*. [online]. 2019, vol. 2. [cit. 20. 10. 2024]. <https://www.frontiersin.org/journals/artificial-intelligence/articles/10.3389/frai.2019.00019/full>
- [14] MEYNEN, G. Legal Insanity: Explorations in Psychiatry, Law, and Ethics. ChamIn: *Springer International Publishing*. [online]., 2016. [cit. 20. 10. 2024]. <http://link.springer.com/10.1007/978-3-319-44721-6>
- [15] NIE, J.-B. The United States cover-up of Japanese wartime medical atrocities: complicity committed in the national interest and two proposals for contemporary action. In: *The American journal of bioethics: AJOB*. [online]. 2006, vol. 6, no. 3. [cit. 20. 10. 2024]. <https://doi.org/10.1080/15265160600686356>
- [16] NOUGAYRÉDE, N. In this age of propaganda, we must defend ourselves. Here's how. In: *The Guardian*. [online]. 2018. [cit. 29. 10. 2024]. <https://www.theguardian.com/commentis-free/2018/jan/31/propaganda-defend-russia-technology>
- [17] NUNEZ, F. Disinformation Legislation and Freedom of Expression. In: *UC Irvine Law Review*. [online]. 2019, vol. 10. [cit. 20. 10. 2024]. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ucirvle10&div=29&id=&page>
- [18] ORWELL, G. 1984. London: Penguin Classics, 2021.
- [19] ROMERSTEIN, H. Disinformation as a KGB Weapon in the Cold War. In: *Journal of Intelligence History*. [online]. 2001, no. 1. [cit. 20. 10. 2024]. <https://doi.org/10.1080/16161262.2001.10555046>
- [20] SHIN, I. WANG, L. LU, Y. T. Twitter and Endorsed (Fake) News: The Influence of Endorsement by Strong Ties, Celebrities, and a User Majority on Credibility of Fake News During the COVID-19 Pandemic. In: *International Journal of Communication*. [online]. 2022. [cit. 20. 10. 2024]. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/18187>
- [21] The true toll of the Chernobyl disaster. In: BBC. [online]. 2019. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.bbc.com/future/article/20190725-will-we-ever-know-chernobyls-true-death-toll>
- [22] Three Years Since the Jan. 6 Attack on the Capitol. In: *US Department of Justice*. [online]. 5. 1. 2024. [cit. 20. 10. 2024]. Available at: <https://www.justice.gov/usao-dc/36-months-jan-6-attack-capitol-0#:~:text=Arrests%20made%3A%20More%20than%201%2C265,both%20District%20and%20Superior%20Court>

[23] Three Years Since the Jan. 6 Attack on the Capitol. In: *United States Attorney's Office – District of Columbia*. [online]. 5. 1. 2024. [cit. 20. 10. 2024]. <https://www.justice.gov/usao-dc/36-months-jan-6-attack-capitol-0>

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

DECEIVING THE DECEIVER: ON THE POSSIBLE REGULATION OF DARK PATTERNS¹

MATYÁŠ VEJVALKA²

1. INTRODUCTION

The fact that consumers in the digital age face the danger of being manipulated almost constantly is irrefutable. While digital marketing presents clients with unparalleled autonomy, it also brings about the threat of misleading them through deceptive design and manipulation of decision-making.³ The so-called dark patterns, which will be the subject of this essay, are precisely one of these fraudulent tactics. Described as designs that strongly influence the choices of their target groups, dark patterns usually force or subtly convince consumers to give up more information about themselves than they would normally allow. Moreover, they may trick the users into consenting to various unwanted consequences, such as tracking or preventing them from opting out of an agreement.⁴

Given the fact that codifying privacy law is near impossible due to the flexible nature of one's right to be let alone, dark patterns, which are more than capable of violating this right, have not yet been complexly reg-

¹ Esej byla zpracována v semestru podzim 2024 v rámci předmětu MVV1368K Privacy and Personal Data. / The essay was written in the autumn 2024 semester for the course MVV1368K Privacy and Personal Data.

² Matyáš Vejvalka is a student at the Faculty of Law, Masaryk university, Contact e-mail: 520610@mail.muni.cz

³ DARMODY, Aron. ZWICK, Detlev. Manipulate to empower: Hyper-relevance and the contradictions of marketing in the age of surveillance capitalism. *Big Data & Society*. [online]. 2020, vol. 7 [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1177/2053951720904112>

⁴ MORISSON, Sara. Dark patterns, the tricks websites use to make you say yes, explained. In: *vox.com*. [online]. 1. 4. 2021. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <http://www.vox.com/code/22351108/dark-patterns-ui-web-design-privacy>

ulated. Notable examples of attempts at partial prohibition include the California Consumer Privacy Act⁵, The Digital Services Act⁶ or guidelines introduced by several respective nations or supranational institutions.⁷ However, these endeavours are often insufficient and do not grasp the entirety of the issue, leaving loopholes in the law for further misuse. Whether these efforts have any substantial impact is therefore up to debate.⁸

This essay aims to answer the question of whether there are generally effective ways to combat this unfair method of marketing via proper and up-to-date legislative regulation and, potentially, what other measures should be taken to remedy the situation. Seeking an answer to this question will require researching methods of regulation that are already employed and subsequently comparing them with newly proposed ones.

2. CHARACTERISTICS OF DARK PATTERNS

2.1 DEFINING DARK PATTERNS IN GENERAL

In order to fully understand the necessity to regulate dark patterns, this phenomenon has to be defined as clearly as possible. Mathur et al. distinguish several types of definitions, which all constitute their hard-to-grasp essence. Dark patterns, as mentioned above, present themselves as interfaces which coerce the consumer into a decision that would not have been necessarily made.⁹ Apart from that, the limitation of user autonomy, the designer's intent to mislead and the balancing of benefits and harms also add to the intricate nature of these deceptive designs. This, however, is

⁵ Ibidem.

⁶ Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act)

⁷ Guidelines 03/2022 on Deceptive design patterns in social media platform interfaces: how to recognise and avoid them. In: *edpb.europa.eu*. [online]. 24. 2. 2023. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-032022-deceptive-design-patterns-social-media_en

⁸ MAMIDWAR, Aryan. BHUTKAR, Ganesh. An Overview of Guidelines on Dark Patterns. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720, p. 1. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper10.pdf>

the closest we have been able to get to defining dark patterns so far and provides us with an answer as to why dark patterns are yet to be comprehensively regulated.¹⁰

To bring an empirical factor to the debate regarding dark patterns, we must focus on their real-life appearances. The deceptive tactics on which dark patterns rely can be divided into several subtypes – OECD lists hostile countdown timers, fake free trials, or intentionally confusing fine print among the most notorious examples of cheating consumers.¹¹ This list, however, is not exhaustive by any means. Digital marketers keep finding new crafty ways to gain an advantage over particularly vulnerable parties, as can be demonstrated with the case of unethical paywalls or unsolicited advertisements in pregnancy tracking apps.¹² Another instance of meddling in a consumer's choice can be seen with virtual assistants, such as Amazon Alexa or Google Assistant. Although these programs offer consumers a hands-free approach and positive demeanor, they excessively collect data through their vocal interfaces and tailor responses to bring the owner more “personalized content”.¹³ Instances of these dark patterns prove to be exceptionally difficult to discern and subsequently regulate since the assistant's prompts can fall both under the category of deceptive design and useful service.

⁹ MATHUR, Arunesh, KSHIRSAGAR, Mihir, MAYER, Jonathan What Makes a Dark Pattern... Dark?: Design Attributes, Normative Considerations, and Measurement Methods. In: *CHI '21: Proceedings of the 2021 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. [online]. 2021, vol. 1. p. 2-3. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1145/3411764.3445610>

¹⁰ Ibidem, p. 4

¹¹ LAGORCE, Natalia. Six ‘dark patterns’ used to manipulate you when shopping online. In: *Organisation for Economic Co-operation and Development*. [online]. 16. 9. 2024. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://www.oecd.org/en/blogs/2024/09/six-dark-patterns-used-to-manipulate-you-when-shopping-online.html>

¹² ALSEBAYEL, Ghada. TROIANO, Giovanni. HARTEVELD, Casper. “Not Nice!”: Towards Understanding Dark Patterns in Commercial Health Apps. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720, p. 4. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper2.pdf>

¹³ DE CONCA, Silvia. The present looks nothing like the Jetsons: Deceptive design in virtual assistants and the protection of the rights of users. *Computer Law & Security Review*. [online]. 2023, vol. 51, p. 1-2. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364923000766#sec0002>

2.2 DO ALL DARK PATTERNS TRULY POSE A THREAT?

As was already mentioned, the threshold between downright unfair practices and standard interface designs can be rather tough to identify. Many features similar to deceptive designs provide the consumer/user with a beneficial ability, after all. In the case of virtual assistants, profiling and data storage are what allow the program to answer questions accurately. Nevertheless, it is exactly through more engagement that virtual assistants gain the opportunity to sneak in conversational inputs such as “by the way” to ease the consumer into giving up more information or relenting to a request.¹⁴ For the sake of not clouding the objective judgment of dark patterns, the authors of the article pertaining to the dark patterns in pregnancy apps suggest a joint effort of legal, health and interface design professionals to evaluate the harmfulness of specific deceptive designs, which may accelerate and improve the discerning process overall.¹⁵ As a consequence, the necessity to not leave the consumer with insufficient information becomes quite apparent. Concerning the need to curb the usage of dark patterns in bad faith, we have to take into account the hard evidence confirming the widespread nature of this trend. In an extensive review conducted by the International Consumer Protection and Enforcement Network, more than three quarters of the scrutinized websites contained at least some marginal or potential form of dark patterns, most frequently relating to obscuring information vital to the customer’s purchase choices.¹⁶ Due to this, it is vital that we approach

¹⁴ DE CONCA, Silvia. The present looks nothing like the Jetsons: Deceptive design in virtual assistants and the protection of the rights of users. *Computer Law & Security Review*. [online]. 2023, vol. 51, p. 5-6. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364923000766#sec0002>

¹⁵ ELSEBAYEL, Ghada. TROIANO, Giovanni. HARTEVELD, Casper. “Not Nice!”: Towards Understanding Dark Patterns in Commercial Health Apps. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720, p. 5. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper2.pdf>

¹⁶ GREENLER SEXTON, Kathleen. FTC, ICPEN, GPEN Announce Results of Review of Use of Dark Patterns Affecting Subscription Services, Privacy. In: *Federal Trade Commission*. [online]. 11. 6. 2024. [cit. 14. 10. 2024]. Available at: <https://www.ftc.gov/news-events/news/press-releases/2024/07/ftc-icpen-gpen-announce-results-review-use-dark-patterns-affecting-subscription-services-privacy>

this topic with a sufficient amount of instances of dark pattern regulation in mind if we are to come up with one truly efficient and applicable to most cases.

3. METHODS OF REGULATING DARK PATTERNS

3.1 RECENT METHODS OF REGULATING DARK PATTERNS

Although many attempts with varying degrees of success have been made at codifying dark patterns legislation, we have yet to see a thorough and comprehensive unification. Considering the broad nature of dark patterns outlined in the previous chapter, it is no wonder that numerous laws prohibiting general unfair practices and unconsented acts are often applied to deceptive designs.¹⁷ In order to ameliorate and specify the method of regulation, dark patterns have been included both in notable EU legislation and somewhat novel guidelines. We will now examine both of these instances with a focus on efficiency.

The Digital Services Act (DSA), entering into effect in late 2022, mainly aims to regulate the prospect of reporting illegal activities via platforms themselves and to protect fundamental rights within the digital sphere. However, the core benefit of this legislation for the purposes of this essay lies in Article 25, whose provisions state that platforms are forbidden from interfering with user's choices through manipulative design.¹⁸ As we come to find out through Recital 67 of said legislation, this also encompasses dark patterns, effectively coining the term in a legal manner. In combination with Article 40, certified researchers could be granted access to the data of these online platforms with the idea of achieving utmost transparency.¹⁹ The process of this legislation's harmonization on a national level could prove to be a major setback though, as was to be expected.

¹⁷ BRIGNULL, Harry et al. Deceptive patterns – user interfaces designed to trick you. In: *deceptive.design.com*. [online]. 1. 5. 2024 [cit. 15. 10. 2024]. Available at: <https://www.deceptive.design/laws>

¹⁸ HINE, Emmie et al. Safety and Privacy in Immersive Extended Reality: An Analysis and Policy Recommendations. *Digital Society*. [online]. 2024, vol. 3. p. 25. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s44206-024-00114-1>

¹⁹ Ibidem.

What is more, the cited Article 25 comes with several issues of its own. Not only does it use the vague term “online platforms”, which may not encapsulate quickly advancing deceptive designs, such as those used in virtual assistants or virtual reality programs, but it also introduces the problematic second paragraph.²⁰ The legislator states there that complete disallowing of deceptive design does not come into play in cases which are covered by the Unfair Commercial Practices Directive and by the General Data Protection Regulation.²¹ Does this mean that the DSA serves as only a piece of surplus legislation? And if deceptive designs prohibited by the DSA meet requirements set by these other regulations, will they slip through the cracks and deem themselves legal? These are some of the issues that stem from the not so practical application of the DSA.

The guideline²² which more or less accompany the Digital Service Act have been drafted and published by the European Data Protection Board in 2022 and later revised in early 2023, urging platform providers to refrain from using deceptive designs on (not only) social media networks via specific guidance. They bring forth specific conditions for maintaining sufficient transparency and simultaneously come up with a list of possible enforcement mechanisms in the event of transgressions connected with dark patterns – these may range from administrative penalties or legal actions to outright injunctions.²³ Types of dark patterns themselves are also somewhat covered, although not nearly as completely as should be required (with reference to the types listed in chapter 2.1.). Moreover, what both

²⁰ ALSEBAYEL, Ghada. TROIANO, Giovanni. HARTEVELD, Casper. “Not Nice!”: Towards Understanding Dark Patterns in Commercial Health Apps. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720, p. 16. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper2.pdf>

²¹ Ibidem.

²² Guidelines 03/2022 on Deceptive design patterns in social media platform interfaces: how to recognise and avoid them. In: edpb.europa.eu. [online]. 24. 2. 2023. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-032022-deceptive-design-patterns-social-media_en

²³ MAMIDWAR, Aryan. BHUTKAR, Ganesh. An Overview of Guidelines on Dark Patterns. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720, p. 5. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper10.pdf>

the EU adopted digital services legislation and the corresponding guidelines lack is the aforementioned enforcement procedure itself. The author of this essay believes that European Union's inaction is ultimately one of the main culprits of the open nature of using dark patterns nowadays.

3.2 PROPOSED METHODS OF REGULATING DARK PATTERNS

With two quite recently developed pieces of legislation hindered by significant oversights and loopholes, many propositions on how to deal with dark patterns have been naturally brought up. A good deal of these predominantly engages with specific dark pattern occurrences, such as in the matter of cookie disclaimers, whose dark pattern potential could be a subject of their own essay. To avoid sanctions, providers of cookie disclaimers could have to prove an absence of a “nudging effect”, i.e. pressuring an internet user to accept cookies via complicating the rejecting process or via presenting the acceptance as an objectively better option.²⁴ This is but one of numerous newly introduced curbing methods and proves that taking on dark patterns will call for dozens, if not hundreds of hundreds of specific legal modifications, depending on the issues at hand.

The author of this essay believes that European Union's inaction is ultimately one of the main culprits of the open nature of using dark patterns nowadays. The studies conducted by Mamidwar et al. shed light on the painfully obvious differences between, for example, the transparency or periodic revision criteria included in European and Indian guidelines, respectively.²⁵ By not accounting for dissimilarities in these guidelines (not only those issued by the European Data Protection Board), legislators unavoidably create an environment in which platform providers may include dark patterns without even realizing it.²⁶ This is particularly true in the case of global platforms, which most certainly would require differ-

²⁴ BERENS, Benjamin Maximilian et al. Cookie disclaimers: Dark patterns and lack of transparency. *Computers & Security*. [online]. 2024, vol. 136. p. 8. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.cose.2023.103507>

²⁵ MAMIDWAR, Aryan. BHUTKAR, Ganesh. An Overview of Guidelines on Dark Patterns. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720. p. 4. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper10.pdf>

ent guideline applications across the globe, inevitably creating a double standard.

Last but not least, a sine qua non condition of a functional anti-dark pattern system is the already mentioned effective and consistent enforcement system.²⁷ Even though mandatory built-in reporting systems are assumed by the European DSA, there is scarce evidence of them in use at the time of writing this essay, as experts in the field keep highly recommending their proper implementation.²⁸

4. CONCLUSION

The goal of this essay was to survey and consequently compare modern legislation concerning dark patterns with an optimal state of regulation proposed by researchers and experts. By first clarifying the core features of dark patterns and exploring their near-unlimited subtypes, we were able to apply this knowledge to their various occurrences with a keen focus on tackling each dark pattern in a specific way. After that, multiple insufficient aspects of already employed legislation were pointed out, further highlighting the need to enlist new tactics touched upon in the last chapter.

With dark patterns seeping into our everyday lives more and more, it is vital that both the legislator and the academic community come to terms with the fact that supranational harmonization of legislation is the best current starting point for a successful anti-dark pattern campaign. Moreover, providing grounds for an effective enforcement system remains a key cornerstone yet unreachable, as mere guidelines most likely will not suffice in curbing dark patterns. Unless dark patterns are completely understood

²⁶ MAMIDWAR, Aryan. BHUTKAR, Ganesh. An Overview of Guidelines on Dark Patterns. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720. p. 9. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper10.pdf>

²⁷ MAMIDWAR, Aryan. BHUTKAR, Ganesh. An Overview of Guidelines on Dark Patterns. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720. p. 9. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper10.pdf>

²⁸ HINE, Emmie et al. Safety and Privacy in Immersive Extended Reality: An Analysis and Policy Recommendations. *Digital Society*. [online] 2024, vol. 3. p. 34. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s44206-024-00114-1>

and properly regulated, they will continue to limit the rights of consumers without even being discovered. Therefore, they definitely pose a significant threat to modern privacy as we know it today.

5. BIBLIOGRAPHY

- [1] ALSEBAYEL, Ghada. TROIANO, Giovanni. HARTEVELD, Casper. "Not Nice!": Towards Understanding Dark Patterns in Commercial Health Apps. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper2.pdf>
- [2] MAMIDWAR, Aryan. BHUTKAR, Ganesh. An Overview of Guidelines on Dark Patterns. In: Mildner, T. *Mobilizing Research and Regulatory Action on Dark Patterns and Deceptive Design Practices 2024*. [online]. 2024, vol. 3720. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://ceur-ws.org/Vol-3720/paper10.pdf>
- [3] BERENS, Benjamin Maximilian et al. Cookie disclaimers: Dark patterns and lack of transparency. *Computers & Security*. [online]. 2024, vol. 136. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.cose.2023.103507>
- [4] DARMODY, Aron, & ZWICK, Detlev. Manipulate to empower: Hyper-relevance and the contradictions of marketing in the age of surveillance capitalism. *Big Data & Society*. [online] 2020, vol. 7, p. 1-12. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1177/2053951720904112>
- [5] DE CONCA, Silvia. The present looks nothing like the Jetsons: Deceptive design in virtual assistants and the protection of the rights of users. *Computer Law & Security Review*. [online] 2023, vol. 51, p. 1-19. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364923000766#sec0002>
- [6] HINE, Emmie et al. Safety and Privacy in Immersive Extended Reality: An Analysis and Policy Recommendations. *Digital Society*. [online] 2024, vol. 3, p. 1-48. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s44206-024-00114-1>
- [7] MATHUR, Arunesh, KSHIRSAGAR, Mihir, MAYER, Jonathan What Makes a Dark Pattern... Dark?: Design Attributes, Normative Considerations, and Measurement Methods. In: *CHI '21: Proceedings of the 2021 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. [online]. 2021, vol. 1, p. 1-18. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://doi.org/10.1145/3411764.3445610>
- [8] BRIGNULL, Harry et al. Deceptive patterns – user interfaces designed to trick you. In: *deceptive.design.com*. [online]. 1. 5. 2024 [cit. 15. 10. 2024]. Available at: <https://www.deceptive.design/laws>
- [9] GREENLER SEXTON, Kathleen. FTC, ICPEN, GPEN Announce Results of Review of Use of Dark Patterns Affecting Subscription Services, Privacy. In: *Federal Trade Commission*. [online]. 11. 6. 2024. [cit. 14. 10. 2024]. Available at: <https://www.ftc.gov/news-events/news/press-releases/2024/07/ftc-icpen-gpen-announce-results-review-use-dark-patterns-affecting-subscription-services-privacy>

- [10] Guidelines 03/2022 on Deceptive design patterns in social media platform interfaces: how to recognise and avoid them. In: *edpb.europa.eu*. [online]. 24. 2. 2023. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-032022-deceptive-design-patterns-social-media_en
- [11] LAGORCE, Natalia. Six 'dark patterns' used to manipulate you when shopping online. In: *Organisation for Economic Co-operation and Development*. [online]. 16. 9. 2024. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <https://www.oecd.org/en/blogs/2024/09/six-dark-patterns-used-to-manipulate-you-when-shopping-online.html>
- [12] MORISSON, Sara. Dark patterns, the tricks websites use to make you say yes, explained. In: *vox.com*. [online]. 1. 4. 2021. [cit. 13. 10. 2024]. Available at: <http://www.vox.com/code/22351108/dark-patterns-ui-web-design-privacy>

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

RECENZE ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ II/2024

OBSAH SEKCE

Marek Bočánek: BÖHM, O: <i>Videohry v kontextu právní úpravy hazardních her</i>	138
Jan Exner: PECHOVÁ, T: <i>International transfers of personal data outside the European union</i>	142
Štěpánka Havlíková: CIMRA, B: <i>Právní otázky vytěžování textů a dat nástroji strojového učení v komerční sféře</i>	147
Jan Hospes: PRUCKOVÁ, M: <i>Czech Cyber Deterrence: Legal Perspective</i>	151
Anežka Janoušková: KOLAČKOVSKÁ, L: <i>Právní aspekty telemedicíny</i>	155
Jakub Karfilát: HOLLÝ, A: <i>Software jako zdravotnický prostředek</i>	159
Anežka Karpjáková: HAMPL, F: <i>Regulace umělé inteligence v procesu úvěrového skóringu spotřebitele</i>	165
Tina Mizerová: SVOBODA, Š: <i>Riziko diskriminace při využívání AI technologií</i>	169
Pavel Ondřejek: HUDÍK, L: <i>Využití umělé inteligence při poskytování právních služeb. Příležitost nebo hrozba pro advokacii?</i>	172
Damián Palašta: VALA, B: <i>Copyright protection of artificial intelligence outputs</i>	178
Soňa Pospíšilová: SAMKOVÁ, N: <i>Digitalizace v oblasti státní správy v ČR</i>	185
Anna Chamráthová Richterová: ADAM, V: <i>Právo na přístup na sociální sítě jak2 nový "veřejný prostor"</i>	190
Pavel Štěpáník: NEKOVÁŘ, O: <i>Právní východiska státní části eGovernment cloudu</i> . 193	
Pavla Tloušťová: MARHÁNKOVÁ, K: <i>Poskytování právních služeb online</i>	197
Ondřej Woznica: FRÝŽELKA, V. M: <i>Autorskoprávní režim obsahu vytvářeného uživatelem ve videohře</i>	202
Petra Žikovská: HEINZEL, M: <i>Autorskoprávní aspekty vývoje a využití umělé inteligence (AI)</i>	205

BÖHM, O: VIDEOHRY V KONTEXTU PRÁVNÍ ÚPRAVY HAZARDNÍCH HER

MAREK BOČÁNEK¹

BÖHM, O: Videohry v kontextu právní úpravy hazardních her. 2024, diplomová práce, Masarykovy univerzity, Právnická fakulta, 133 s.

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá právní kvalifikací fenoménu dnes běžně známého jako hazardní prvky videoher. Jedná se o hazardním hrám podobné mechaniky, které se vyznačují mnohými obdobnými negativními důsledky jako návykovostí či rizikem značné finanční ztráty, a které jsou dnes ve videoherním průmyslu velmi často využívány. Na rozdíl od hazardních her však hazardní prvky nepodléhají žádné ucelené právní regulaci. Tato práce poukazuje na jejich problematické aspekty jako přístupnost nezletilých k tomuto obsahu či využívání agresivních obchodních praktik herními vývojáři, které mají za cíl přimět hráče k využívání těchto hazardních prvků. V práci je fenomén hazardních prvků zkoumán jak z hlediska původu a pojmového vymezení hazardních prvků, tak z hlediska jejich podobností s hazardními hrami. Diskutována je také nezbytnost jejich ucelené právní regulace, účinnost sektorové samoregulace a rovněž úvahy de lege ferenda.

¹ Ing. JUDr. Marek Bočánek, Ph.D., LL.M., DBA je výkonným ředitelem společnosti Walletory a absolventem Právnické fakulty Masarykovy university. Kontakt: locke108@mail.muni.cz

KLÍČOVÁ SLOVA

Videohry; hazardní hry; hazardní prvky; loot-boxy; mikrotransakce; GaaS; Dark Patterns; ochrana spotřebitele; rodičovská odpovědnost; sektorová samoregulace

ABSTRACT

This thesis focuses on the legal qualification of the phenomenon nowadays commonly known as the gambling elements of video games. These are gambling-like mechanics, which are characterized by many similar negative consequences such as addictiveness or risk of significant financial loss, and which are widely used in the current video game industry. Unlike gambling, however, gambling elements are not subject to any comprehensive legal regulation. This thesis highlights their problematic aspects such as the accessibility of minors to this content or the use of aggressive commercial practices by game developers to induce players to use these gambling elements. The thesis examines the phenomenon of gambling elements both in terms of the origin and conceptual definition of gambling elements and in terms of their similarities to gambling. The necessity of their comprehensive legal framework, the effectiveness of industry self-regulation as well as legislation de lege ferenda are also discussed.

KEYWORDS

Video games; Gambling; Gambling Elements; Loot Boxes; Microtransactions; Consumer Protection; Parental Responsibility; Industry Self-regulation

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/th/fskrk/>

Autor otevírá aktuální téma kvalifikace her z hlediska hazardu, což zůstává nadále nedorozřešeným právním problémem, a to nejen v českém, ale i mezinárodním prostředí. Hazard je obvykle řešen pouze na úrovni obecně známého sázení nebo tradičních her či automatů, no s rychlým rozvojem online hraní a jejich lepší monetizací se zvyšují také příslušná rizika. Práci vnímám jako přínosnou jak z důvodu relativně slabého knižního pokrytí, kdy zdroje jsou k nalezení zejména elektronicky nebo v článcích, tak i z důvodu

otevření tématu závislosti a následných škod utrpěných širší veřejnosti v důsledku chybějící regulace oblasti hazardu ve videohrách.

Hodnotu práce značně zvyšují reálné příklady praxe, které práci činí vhodným dílem i pro osoby neznalé tohoto oboru. Ty jsou důležité hlavně po porozumění evoluce videoher, které z původního jednoduchého monetizačního modelu, jehož závislost neměla rozsáhlé negativní důsledky na hráče, přešly k modelům značně agresivním co se týče možného vzniku závislosti a propojené nutnosti placení hráči za různých podmínek bez zaručení výsledku. Z těchto důvodů považuji tuto právní oblast za obtížnější, ale o to cennější pro popsání.

Autor si stanovil cíl vymezení principu hazardních prvků s následnou aplikací právní i materiální definice hazardní hry spolu s druhým částečným cílem zhodnocení dopadu takových prvků, jsou-li kvalifikovány jako hazardní, na společnost jako takovou. Vzhledem k tomu, že autor systematicky přistoupil k definici takových prvků, aplikoval je na existující hry v oboru a vyvodil z nich i závěry ve vztahu k jednotlivým prvkům, považuji cíl práce tímto za adekvátně splněn.

V zájmu vytvoření celkového právního obrazu bych ještě čekal doplnění krátké kapitoly o principu veřejného zájmu v souvislosti s dopady úpravy, nicméně vzhledem k rozsahu této práce a kapitole č. 5, věnující se úvahám *de lege ferenda*, to nepovažuji za nijak zásadní nedostatek.

Teoretickou část zvládnul autor dle očekávání a nelze mu nic významného vytknout. Dokonce bych spíše vyzdvihl propojení teoretické části s praktickou, kde i pro neznalé problematiky dobře popisuje jednotlivé aspekty (např. analýza loot boxů, principů Pay Wall a Pay to Win) a demonstruje je na existujících hrách, což považuji právě za jeden z hlavních přínosů práce.

Poněvadž se jedná o novou oblast, exkurz do historie a evoluce videoher pomáhá pochopit postupný vývoj hazardních prvků paralelně s monetizačními modely a postupným zvyšováním závislosti. Autor správně přechází dedukcí k otázce vzniku společenské potřeby regulace těchto prvků, kdy původní modely neměly tak škodlivý potenciál, no moderní modely

videoher již potenciál závislosti a spojené materiální újmy radikálně zvyšují.

Z právního hlediska je důležitá zejména čtvrtá kapitola, kde autor specifikuje samotné hazardní prvky, nutné k řádné právní kvalifikaci a odlišení běžné (nebo nehazardní) hry od hazardní. Jmenuje tu zejména prvky cash-in, rizika hmotné ztráty a cash-out. Nezapomíná ani na prvek nejistoty (udělám-li věc A, mohu očekávat, že obdržím následně s jistotou B) a kolektivní charakter. V praxi takové aspekty prokazuje např. přes tzv. loot-boxy, z jejichž charakteru se prvek nejistoty značně zintenzivňuje.

Obsahově práci hodnotím za vhodně koncipovanou, kdy kapitoly dodržují relativně dobře logický sled a navazují na sebe až k závěru.

Závěrem je vhodné podotknout, že samotná práce není pouze kvalitně zpracována k příslušnému tématu, což je podmínkou dobrého hodnocení, ale otvírá další otázky (a to nanejvýš aktuální), které bude muset právní úprava řešit. Má jak vypovídající hodnotu, tak i diskusní.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

PECHOVÁ, T: INTERNATIONAL TRANSFERS OF PERSONAL DATA OUTSIDE THE EUROPEAN UNION

JAN EXNER²

PECHOVÁ, T: International transfers of personal data outside the European union, 2024, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 99 s.

ANOTACE

Tato práce rozebírá právní koncepty ochrany soukromí a osobních údajů, právní rámec EU, konkrétně relevantní primární právo a sekundární právo EU, jako jsou směrnice o ochraně osobních údajů a obecné nařízení o ochraně osobních údajů. Práce se dále zabývá konceptem mezinárodního předávání osobních údajů mimo Evropskou Unii a právním základem tohoto předávání, upraveným v obecném nařízení o ochraně údajů, jeho jednotlivými metodami a jejich srovnáním ve vztahu k jejich oblasti působnosti a konkrétnímu využívání. Za zásadní považovala autorka vymezení rozhodnutí o odpovídající ochraně, proces udělení takového rozhodnutí a jeho kritéria. Následně se práce zabývala představením vhodných záruk, jako alternativních metod mezinárodního předávání osobních údajů dle práva EU.

Těžištěm práce je představit režim třetí země na příkladu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, jakožto bývalého členského státu EU. Práce se v tomto směru zabývá vývojem britského práva na ochranu osobních údajů z hlediska mezinárodního předávání údajů po brexitu. Práce se věnovala jednáním mezi Spojeným královstvím a EU na téma jejich dohody o obchodu a spolupráci. Zvláštní pozornost byla věnována vymezení podmínek zachování

² JUDr. Jan Exner, Ph.D. je odborným asistentem katedry evropského práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Kontakt: exnerj@prf.cuni.cz

adekvátní ochrany osobních údajů, poté co se Spojené království odchýlilo od unijního právního rámce pro ochranu osobních údajů.

V závěru práce se autorka zabývá konkrétním rozhodnutím o odpovídající ochraně, uděleným Spojenému království Evropskou komisí a jeho pravděpodobnou budoucí stabilitou. Autorka se zaměřuje na otázku budoucích možných přístupů k otázce zajištění přiměřené úrovně ochrany osobních údajů, které by mohly mít v budoucnu zásadní vliv na režim obchodu a spolupráce mezi Evropskou Unií a Spojeným královstvím.

Autorka věří, že provedení takovéto analýzy a syntézy a následného zhodnocení umožnilo do hloubky rozebrat a objasnit podmínky a nezbytná opatření pro mezinárodní předávání osobních údajů mimo Evropskou Unii, zejména do Spojeného království. Autorka se dále domnívá, že proces vyjednávání režimu budoucího obchodu a spolupráce, popsany na případu Spojeného království, může sloužit jako referenční příklad do budoucna, pokud by se taková situace v EU opakovala.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ochrana údajů; právo EU; mezinárodní předávání údajů; ochrana osobních údajů ve Spojeném království; Brexit; odpovídající úroveň ochrany údajů; rozhodnutí o odpovídající ochraně

ABSTRACT

This thesis discusses the legal concepts of privacy and personal data protection, the EU legal framework, specifically the relevant primary law and secondary EU law such as the Data Protection Directive and the General Data Protection Regulation. The thesis further examines the concept of international transfers of personal data outside the European Union and the legal basis for such transfers, as regulated by the GDPR, its different methods and their comparison in relation to their scope and specific use. The author considered the definition of the adequacy decision, the process of granting such a decision and its criteria to be essential. Subsequently, the thesis dealt with the presentation of appropriate safeguards as alternative methods of international transfers of personal data under EU law.

The focus of the thesis is to introduce the third country regime using the example of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland as a former EU Member State. In this respect, the thesis examines the development of UK data protection law in terms of international data transfers after Brexit. The thesis has looked into the negotiations between the UK and the EU on their trade and cooperation agreement. Particular attention has been paid to defining the conditions for maintaining adequate data protection after the UK has departed from the EU legal framework for data protection.

Finally, the author concludes the thesis by examining the specific adequacy decision granted to the UK by the European Commission and its likely future stability. The author focuses on the question of possible future approaches to ensuring an adequate level of protection for personal data, which could have a major impact on the trade and cooperation regime between the European Union and the United Kingdom in the future.

The author believes that conducting such an analysis and synthesis and subsequent evaluation has enabled the conditions and necessary arrangements for international transfers of personal data outside the European Union, in particular to the United Kingdom, to be analysed and clarified in depth. Furthermore, the author believes that the process of negotiating a future trade and cooperation regime, as described in the case of the United Kingdom, can serve as a reference example for the future, should such a situation be repeated in the EU.

KEYWORDS

Data Protection; EU Law; International Data Transfers; Brexit; Personal Data Protection in the UK; Brexit; Data Protection Adequacy; Adequacy Decision

Plná verze práce je dostupná z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/188783>

Diplomová práce Terezy Pechové se zabývá aktuálním a komplexním tématem mezinárodního přenosu osobních údajů mimo Evropskou unii, zejména s důrazem na právní vztahy mezi EU a Spojeným královstvím po brexitu. Autorka se rozhodla zkoumat problematiku ochrany osobních údajů

v kontextu globalizace, kdy rychle rostoucí objem dat a rozdílné národní legislativy vytvářejí výzvy pro zachování ochrany soukromí v souladu s vysokými standardy EU. Autorka napsala práci v anglickém jazyce, což umožňuje oslovit širší odbornou veřejnost a reflektuje povahu globálního tématu.

Práce je systematicky rozdělena do tří hlavních kapitol, které čtenáře logicky provázejí klíčovými aspekty problematiky. První kapitola se věnuje vývoji práva na ochranu soukromí a osobních údajů v EU a zahrnuje důležité mezinárodní nástroje jako OECD Guidelines a Rámcovou úmluvu Rady Evropy. Tím autorka dává základy pro pochopení právní úpravy ochrany osobních údajů, jež se stala součástí základních práv EU. Druhá kapitola podrobně analyzuje mechanismy přenosu osobních údajů do třetích zemí podle GDPR, včetně rozhodnutí o odpovídající úrovni ochrany, standardních smluvních doložek, závazných podnikových pravidel a dalších vhodných opatření. Poslední kapitola se zaměřuje na specifika Spojeného království, které po brexitu přešlo z pozice členského státu do pozice třetí země, čímž se stalo modelovým případem pro analýzu dopadů změn právního rámce na přenosy dat.

Silným aspektem práce je její analytický rámec, zejména důkladné srovnání právní úpravy GDPR a pravidel ochrany osobních údajů ve Spojeném království. Autorka detailně popisuje rozdíly a potenciální rizika, která mohou vzniknout, pokud by se Spojené království významněji odchýlilo od standardů GDPR. Případová studie Spojeného království umožňuje komplexní pohled na to, jak se EU přizpůsobuje a vyrovnává s legislativními změnami, které jsou důsledkem politických rozhodnutí, jako je brexit. Autorka navíc kriticky zvažuje možnosti pro další vývoj v této oblasti, včetně potenciálního odklonu od evropských standardů ve Spojeném království, což by mohlo vést ke změně v přístupu EU k přenosům dat do této země.

Diplomová práce Terezy Pechové přináší originální přístup ke zkoumání problematiky mezinárodních přenosů osobních údajů, kdy nejen popisuje stávající legislativní rámec, ale zároveň analyzuje důsledky politických a právních změn na praxi ochrany dat. Případ Spojeného království je oje-

diněly, protože se jedná o bývalého člena EU, který do značné míry implementoval GDPR, avšak s brexitem začíná sledovat samostatnou legislativní cestu. Toto téma, doposud zkoumané spíše povrchně, se tak díky podrobnému rozboru autorky dostává do popředí teoretické i praktické debaty.

Diplomová práce Terezy Pechové je kvalitní a přínosný text pro oblast ochrany osobních údajů na mezinárodní úrovni. Autorka prokázala schopnost pracovat s náročnými teoretickými a legislativními podklady a využít je k formulaci přesvědčivých argumentů. Její kritické názory a odhodlání analyzovat problematiku do hloubky přidávají práci na hodnotě a činí ji vhodným základem pro další diskusi i praktickou aplikaci. Práce přináší relevantní a potřebné poznatky pro odbornou veřejnost.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

CIMRA, B: PRÁVNÍ OTÁZKY VYTĚŽOVÁNÍ TEXTŮ A DAT NÁSTROJI STROJOVÉHO UČENÍ V KOMERČNÍ SFÉŘE

ŠTĚPÁNKA HAVLÍKOVÁ³

CIMRA, B: Právní otázky vytěžování textů a dat nástroji strojového učení v komerční sféře. 2024, závěrečná práce programu LL.M. v právu informačních a komunikačních technologií, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 82 s.

ANOTACE

Práce zkoumá autorskoprávní aspekty vytěžování textů a dat v komerční sféře, s důrazem na výjimku pro vytěžování textů a dat zavedenou směrnicí Evropské unie č. 2019/790 a její transpozici do českého právního řádu. Struktura práce vychází z popisu technických zákonitostí vytěžování, dále charakterizuje povahu výjimek a omezení autorského práva a následně přechází k rozboru samotné výjimky pro vytěžování textů a dat, včetně její transpozice. Práce zároveň identifikuje některé problematické body právní úpravy a nastiňuje možná řešení. Závěr shrnuje klíčové body právní regulace a předesílá úvahy de lege ferenda.

KLÍČOVÁ SLOVA

Výjimka pro vytěžování textů a dat; vytěžování textů a dat; umělá inteligence; nástroje strojového učení; limity a omezení autorského práva; právo na rozmnožování díla

³ Mgr. Štěpánka Havlíková, LL.M. je advokátkou v advokátní kanceláři Dentons a zároveň doktorandkou Ústavu práva a technologií na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Kontakt: st.havlikova@gmail.com

ABSTRACT

The thesis explores copyright aspects of text and data mining in the commercial sector, with a focus on the exception for text and data mining introduced by the European union directive No. 2019/790, and its transposition into the Czech legal order. The structure of the thesis is based on describing the technical aspects of text and data mining, characterizing the nature of copyright limitations and exceptions, and subsequently delving into the analysis of the text and data mining exception itself, including its transposition. The thesis also identifies certain problematic points in legal regulations and outlines potential solutions. The conclusion summarizes key aspects of legal regulation and introduces considerations for future legal developments.

KEYWORDS

Text and Data Mining Exception; Text and Data Mining; Artificial Intelligence; Machine Learning Tools; Copyright Limits and Restrictions; Reproduction Right

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/auth/th/w61tl/>

Téma vyplývá z právní regulace implementované v ČR od ledna 2023 a tudíž je téma práce v českém právním prostředí velmi originální a v ČR prozatím komplexně nezpracované. Problematika je poměrně složitá a v praxi velmi relevantní, zejména s ohledem na rozvoj technologií umělé inteligence. V evropském právním prostředí od přijetí a účinnosti DSM směrnice existuje poměrně velké množství kvalitní literatury.

Práce si klade za cíl „analyzovat výjimku pro vytěžování textů a dat.“ Závěr práce má shrnovat klíčové body právní regulace a předepisat úvahy *de lege ferenda*. Práce skutečně analyzuje celou řadu relevantních aspektů výjimky pro vytěžování textů a dat a analyzuje implementaci výjimky v českém právním řádu, přičemž autor přináší celou řadu kvalitně zpracovaných a podložených argumentů. V tomto směru tedy práce svůj cíl splnila. K úvahám *de lege ferenda* se autor vyjadřuje jen velmi kuse.

Autor prokázal velmi kvalitní znalosti dané problematiky, jakož i hlubokou analýzu zdrojů na uvedené téma. Autora je třeba pochválit za řadu aspektů, které ve své práci analyzuje, jakož i argumentů, které pro své závěry předkládá. Jako zvlášť zdařilou hodnotím třetí kapitolu práce, a to zejména s ohledem na obsahovou kvalitu a naplnění cílů práce. Argumenty předkládané autorem ve třetí kapitole jsou rovněž důkladně podloženy existující literaturou.

Naopak spíše kriticky hodnotím první a druhou kapitolu, které mohou místy postrádat na relevanci vzhledem k celkovému cíli práce a svým obsahem mohou být přílišně obecné (například rozbor judikatury v podkapitole 2.2. či rozbor pojmů umělá inteligence a strojové učení v podkapitolách 1.1. a 1.2.). Naproti tomu větší míra detailu by mohla být věnována výhradě z výjimky podle článku 4 DSM směrnice (a tedy podkapitole 3.6.), která je odbornou veřejností jedním z nejvíce kritizovaných aspektů výjimky. Pozitivně hodnotím podkapitolu 3.5. věnovanou tématu oprávněného přístupu, které bývá v odborné literatuře opomíjeno. Argumentaci by bylo vhodné podpořit rovněž judikaturou (zejména tedy judikaturou Soudního dvora EU), a to například analogicky argumentací v rozhodnutí C-435/12 ze dne 10.4.2014 ve věci ACI Adam BV. Pozitivně hodnotím rovněž úvahy směrem ke způsobu užití chráněných děl (předestřené v kapitole 3.4. práce) a praktické dopady do fungování umělé inteligence jako tzv. *black box*.

Pozitivně hodnotím dále poukázání na rozdíly v technické snadnosti strojové čitelnosti uplatnění výhrady v metadatech a v podmínkách webových stránek, byť jsou tyto dva příklady jmenovány v recitálech DSM směrnice jako defacto rovnocenné, aniž by tento aspekt byl jakkoli vzat v potaz. Toto téma by si zasloužilo větší míru pozornosti. Na závěr poznamenávám, že zbývá celá řada aspektů výjimky pro vytěžování textů a dat, které v práci naopak vůbec analyzovány nejsou. S ohledem na rozsah a povahu práce však tento aspekt nevnímám jako zásadní.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

PRUCKOVÁ, M: CZECH CYBER DETERRENCE: LEGAL PERSPECTIVE

JAN HOSPES⁴

PRUCKOVÁ, M: Czech Cyber Deterrence: Legal Perspective. 2024, diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 127 s.

ANOTACE

Diplomová práce si klade za úkol prozkoumat právní aspekty konceptu tzv. kybernetického odstrašování a zjistit, jak se tento koncept projevuje ve vybraných právních předpisech České republiky. Autorka rozebere teorii odstrašování a pokusí se na základě teorii určit, zda a jak lze dosáhnout účinného odstrašování v kybernetickém prostoru. Následně poznatky aplikuje při rozboru zákona č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti a zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, jakož i při rozboru souvisejících národních strategií kybernetické bezpečnosti a kybernetické obrany. Cílem práce je odpovědět na otázku, zda česká legislativa přispívá ke kybernetickému odstrašování, nebo jinak řečeno, zda má předpoklady přispět k odrazení škodlivých aktérů v kyberprostoru.

KLÍČOVÁ SLOVA

Kybernetické odstrašování; Česká republika; Vojenské zpravodajství; Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost; účinek práva; národní bezpečnost; kybernetické hrozby; škodliví aktéři v kyberprostoru; teorie odstrašování

⁴ Mag. iur. Jan Hospes je výzkumníkem v Research Institute AG & Co KG - Digital Human Rights Center a zároveň kombinovaným doktorandem programu Law of Information and Communication Technologies na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Kontaktní email: jan.hospes@researchinstitute.at

ABSTRACT

The thesis aims to explore the possibilities of cyber deterrence from the legal perspective and apply the knowledge to the case study of the Czech Republic. The author will discuss the deterrence theory and how effective deterrence in cyberspace can be achieved (if ever). Concerning the Czech Republic, the analysis of cyber deterrence will focus on Act No. 181/2014 Coll., on Cyber Security and Act No. 289/2005 Coll., on Military Intelligence. Additionally, the respective national cyber security and defence strategies will be analysed. The thesis aims to answer whether the Czech national legislation contributes to the overall deterrence posture vis-à-vis various malicious actors.

KEYWORDS

Cyber Deterrence; Czech Republic; Military Intelligence; National Cyber and Information Security Agency; Legal Effects; National Security; Cyber Threats; Malicious Cyber Actors; Deterrence Theory

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/th/p8ibf/>

Autorka si zvolila téma kde zvláštní náročnost je strukturované zpracování a prolínání politického, historického a právního prostředí. Počet možných zdrojů pro rešerši tématu je rozsáhlý; obtížnost zde spočívá v obratném vyhledání, výběru a prezentaci skutečně relevantních zdrojů.

V úvodu práce autorka jasně definuje výzkumné otázky (s. 17), které jsou v celé práci velmi dobře zpracovány. V jednotlivých kapitolách a podkapitolách, kde to není zřejmé (zejména v kapitolách 3 a 4), je také vysvětleno, proč je povolání s daným pojmem nebo tematickým okruhem relevantní. V některých případech je integrace témat možná nepříliš přesvědčivě zdůvodněna a odkaz je nevýrazný. Například atribuce (kapitola 3.6) není v nižších kapitolách prakticky vůbec zmíněna.

Ve 2. kapitole autorka předkládá svou metodologii. Souhrnně si autorka klade otázku, jak může právo podporovat kybernetické odstrašování, jaké přístupy k němu zaujímá česká bezpečnostní politika a české právo. V kapi-

tole 3 autorka definuje několik pojmů, které považuje za důležité pro další průběh práce. Pojmy jsou popsány pečlivě a je potěšující, že autorka našla odvahu věnovat této kapitole prostor, který si zaslouží. V některých případech by mohly být důsledky definice pojmů a jejich význam pro další část práce jasněji objasněny. To je patrné zejména v kapitole 3.5. Zde je popsán vztah mezi národními státy a přidruženými skupinami, ale poté je konstatováno, že toto rozlišení je pro práci irelevantní.

V kapitole 4 se přechází od obecného odstrašování ke kybernetickému odstrašování. Je zde dobře popsána interakce mezi politikou a právem. V odpovědi na RQ1 autorka píše, že právo nemůže budovat kybernetické odstrašování. (s. 58 odst. 2) Zde má autorka pravděpodobně na mysli, že právo nemůže vybudovat kybernetický odstrašující prostředek samo. V této kapitole je obzvláště nápadné obratné prolínání různých úrovní. Autorka jasně ukazuje, jak historie kybernetické obrany formovala právní a politickou terminologii.

Kapitola 5 se zaměřuje na přítomnost prvků kybernetického odstrašování v předem vybraných národních strategiích a zákonech a poskytuje komplexní analýzu kybernetického odstrašování v České republice. Struktura i obsah jsou přesvědčivé. Tvoří jádro práce a obsahuje odpovědi na RQ 2 a RQ 3. RQ2 a RQ3 jsou zodpovězeny na stabilním základě. S odkazem na kapitolu 4.2 (typy odstrašování) zůstávají některé formy odstrašování nezmíněny (partnerství se soukromým sektorem), je však třeba poznamenat, že se přitom nejedná o klíčové formy odstrašování. Co se týče RQ3 nebo ještě více kapitoly 6, bylo by zajímavé zahrnout doporučení autorky na to, zda možnost oslovit odstrašující přístup přímo by měla být (např. v novém zákonu o kybernetické bezpečnosti) využita (s. 112 odst. 1).

Celkově je práce působivá zejména díky výborné struktuře a metodice. Výzkumné otázky byly zvoleny tak akorát, aby se dobře vypořádaly se zvoleným tématem. Navíc je snadno představitelné, a z hlediska právní vědy jistě žádoucí, aby RQ2 a RQ3 byly diskutovány v rámci dalšího výzkumu v evropském kontextu. V tomto kontextu by bylo žádoucí i silnější propojení obou výzkumných otázek, zejména s ohledem na to, jak přístupy na-

stolené v RQ3 zapadají do přístupů RQ2. Autorka prokázala pozoruhodnou odbornou schopnost téma vědecky zpracovat v širokém rozsahu.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

KOLAČKOVSKÁ, L: PRÁVNÍ ASPEKTY TELEMEDICÍNY

ANEŽKA JANOUŠKOVÁ

KOLAČKOVSKÁ, L: Právní aspekty telemedicíny. 2024, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 76 s.

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá problematikou právních aspektů telemedicíny neboli poskytování zdravotnických služeb s využitím informačních a komunikačních technologií na dálku. Telemedicína je nový, rychle se rozvíjející fenomén, jehož využití v praxi však již v současné době převyšuje úroveň jeho legislativního ukotvení. Práce si klade otázku, zdali právní úprava telemedicíny odpovídá ochraně subjektivních práv pacienta. Pokud ne, je cílem práce identifikovat změny legislativy, které jsou pro dosažení této úrovně vyžadovány.

Práce vymezuje pojem telemedicíny i její jednotlivé kategorie, jež ilustruje několika kazuistickými příklady z praxe. Dále právní úpravu telemedicíny zkoumá v kontextu smlouvy o péči o zdraví, kde podrobně analyzuje především navrhovanou novelizaci zákona o zdravotních službách, která, pokud dojde k jejímu přijetí, telemedicínu legislativně ukotví. Rozebírá rovněž klíčové otázky, které z legislativního ukotvení telemedicíny vyplývají, a to oprávněním k poskytování telemedicínských služeb a standard péče de lege artis. Dále zkoumá stěžejní aspekt právní úpravy telemedicíny, ochranu osobních údajů, které jsou při poskytování telemedicíny rutinně sdíleny. Práce neopomíjí ani zahraniční právní úpravu telemedicíny, ve které identifikuje možné zdroje inspirace pro český právní rámec. Vzhledem k dosavadnímu neukotvení telemedicíny v českém

JUDr. Anežka Janoušková , Ph.D. je odbornou pracovnící Katedry občanského práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Kontakt: janousa@prf.cuni.cz

právním řádu práce rovněž danou problematiku důkladně hodnotí *de lege ferenda*.

Cílem práce je zhodnotit právní úpravu telemedicíny, především v kontextu klíčových práv pacienta, jako je právo na autonomii rozhodování, právo na postup *de lege artis*, právo na respektování soukromí nebo právo na svobodnou volbu poskytovatele. Vychází přitom z recipročního charakteru telemedicíny a práva na ochranu zdraví. Pro jeho naplnění je rozvoj telemedicíny žádoucí, zároveň však musí rozvoj telemedicíny odpovídat ochraně subjektivních práv pacienta.

KLÍČOVÁ SLOVA

Telemedicína; právo na ochranu zdraví; ochrana soukromí a osobních údajů

ABSTRACT

This thesis deals with the legal aspects of telemedicine or the provision of health services at a distance using information and communication technologies. Telemedicine is a new, rapidly developing phenomenon, however, its use in practice already exceeds the level of its legislative anchoring. The paper asks whether the legal regulation of telemedicine is adequate to protect the patient's subjective rights and, if not, to identify which legislative changes are required to achieve this level.

The thesis defines the concept of telemedicine and its individual categories, which it illustrates with several case examples from practice. Furthermore, it examines the legal regulation of telemedicine in the context of the health care contract, where it analyses in detail the proposed amendment to the Health Services Act, which, if adopted, will anchor telemedicine in Czech legislation. It also analyses the key issues arising from the legislative anchoring of telemedicine, namely the authorisation to provide telemedicine services and the standard of care. It also examines a central aspect of the legal regulation of telemedicine, which is the protection of personal data routinely shared in the course of providing telemedicine services. The thesis also addresses selected foreign legal regulation of telemedicine, in which it identifies possible sources of inspiration for the Czech legal framework. Given the current lack of regulation of telemedicine

in the Czech legal system, the thesis also thoroughly evaluates the issue de lege ferenda.

The aim of this thesis is to evaluate the legal regulation of telemedicine, especially in the context of key patient rights such as the right to autonomy of decision-making, the right to de lege artis procedure, the right to respect for privacy or the right to free choice of provider. It is based on the reciprocal nature of telemedicine and the right to health protection. The development of telemedicine is desirable for its fulfilment, but at the same time the development of telemedicine must be consistent with the protection of the patient's subjective rights.

KEYWORDS

Telemedicine; Right to Health Protection; Privacy and Personal Data Protection

Plná verze práce je dostupná z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/189934>

Diplomantka se v práci zabývá navýsost aktuálním a dosud poměrně neprobádaným tématem právních aspektů telemedicíny. Výhody telemedicíny se mohly naplno projevit během nedávné pandemie onemocnění covid-19, o jejích rizicích a přínosech se však debatuje již déle. Navzdory tomu stále schází hmatatelný právní rámec, který by v ČR toto téma legislativně uchopil. O změnu nyní usiluje Ministerstvo zdravotnictví, které předložilo novelu zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.

Téma zvolené diplomantkou považují za náročné. Zdravotnické právo samo o sobě vyžaduje vynikající znalosti v oblasti obecného civilního práva, dále také zvláštních zákonů o zdravotnických službách, ale zejména předpokládá alespoň určitou orientaci v otázkách medicínských. Téma telemedicíny navíc toto penzum znalostí a informací doplňuje také o potřebu základní orientace v problematice moderních technologií.

Práci považují za kvalitně zpracovanou. Autorka v práci prokázala svoji orientaci v tématu i detailní přehled o aktuálním legislativním vývoji. Po stránce odborné musím vyzdvihnout schopnost diplomantky propojit látku hmotného občanského práva (smlouva o péči o zdraví) a práva

zdravotnického s praktickými aspekty poskytování zdravotních služeb nebo vlivem využívání moderních technologií na ochranu osobních údajů. Autorka v práci vyslovuje řadu svých myšlenek a hodnocení, které také podkládá relevantními argumenty (např. hodnocení vládního návrhu – sněmovního tisku 512 či úvahy o redefinici standardu péče *de lege artis*). Oceňuji práci s velkou řadou zdrojů, a to i zdrojů velmi aktuálních. Přínosné je konečně i srovnání se zahraničím, které není jen pouhým popisem, ale diplomantka si z něj bere ponaučení a vyslovuje možnosti inspirace při úvahách *de lege ferenda*.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

HOLLÝ, A: SOFTWARE JAKO ZDRAVOTNICKÝ PROSTŘEDEK

JAKUB KARFILÁT⁵

HOLLÝ, A: Software jako zdravotnický prostředek. 2024, diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 87 s.

ANOTACE

Cílem diplomové práce je zpracovat problematiku softwaru jako zdravotnického prostředku, a to v kontextu jeho využitelnosti při poskytování zdravotní péče. Pozornost je věnována zejména unijní právní úpravě, prostřednictvím které je přiblížen proces certifikace zdravotnických prostředků se zaměřením na specifika softwarových řešení. V tomto kontextu se dále práce zabývá právní odpovědností za újmu způsobenou pacientovi a nastiňuje v praxi diskutované souvislosti s využitím umělé inteligence ve zdravotnictví.

KLÍČOVÁ SLOVA

Zdravotnický prostředek; software; MDR; certifikace; umělá inteligence; odpovědnost

ABSTRACT

The thesis aims to elaborate on the issue of software as a medical device in the context of its usability in the provision of health care. Attention is paid to the EU legislation, through which the process of certification of medical devices is presented with a focus on the specifics of software solutions. In this

⁵ Mgr. Jakub Karfilát, LL.M. je odborným pracovníkem Centra excelence CREATIC na Lékařské fakultě, doktorandem na Ústavu práva a technologií na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a partnerem v KeyMove s.r.o., advokátní kancelář. Kontakt: 348483@mail.muni.cz

context, the thesis also deals with legal liability for harm caused to the patient and outlines the context of using artificial intelligence in healthcare, which is discussed in practice.

KEYWORDS

Medical Device; Software; MDR; Certification; Artificial Intelligence; Liability

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/th/t6lth/>

Téma zvolené diplomantem je velmi aktuální hned z několika důvodů, a to mimo jiné z důvodů následujících:

Prvním důvodem je technologický rozvoj na poli softwaru jako zdravotnického prostředku ("MDSW"), umocněný vstupem umělé inteligence ("AI") do tohoto odvětví, a s tím spojené regulační, a v případě AI také etické otázky. Na tyto otázky je v současné době nutné reagovat, a to jak z pohledu pacientů a jejich práv a ochrany při použití MDSW, tak z pohledu nemocnic v otázkách odpovědnosti za využívání MDSW, zejména těch založených na bázi AI, tak v neposlední řadě také z pohledu výrobců, kteří čelí otázkám spojeným s dopady regulace na možnost vývoje MDSW založených na bázi AI, rozsahu možností těchto zdravotnických prostředků se samostatně učit po jejich uvedení na trh a nasazení v terénu (případně zda mají fungovat výhradně v předem úzce vymezených mantinelech), a s tím spojené certifikace a dalších povinností.

Druhým důvodem je rozsah nové legislativy, která v této oblasti přichází zejména od Evropské Unie, která si jako jeden z hlavních cílů v rámci své strategie dala vytvoření odpovídajícího a fungujícího regulačního rámce v oblasti digitálu a technologií, včetně oblasti zdravotnictví, a také v oblasti sdílení dat, a to zejména patientských, přičemž tento regulační rámec má za cíl dostatečně a vhodně vyvážit na jedné straně ochranu základních hodnot EU (ochrana základních práv, bezpečnosti a zdraví pacientů atd.), na druhé straně má poskytnout dostatečný prostor a jistoty pro inovace a další rozvoj technologií. V případě zdravotnických prostředků je nutné se na jejich regulaci dívat komplexním způsobem, tj. brát do úvahy všechny

předpisy a regulace, které se na ně mají vztahovat. O to více je nutné pečlivě prostudovat jednotlivé dílčí sektorové regulace (do čehož spadá právě oblast regulace zdravotnických prostředků).

Diplomant svoji práci koncipoval zejména jako relativně komplexní popis zvolené problematiky, s důrazem na certifikaci MDSW a vymezení příslušných pojmů. Tato část je přínosná zejména v tom, že může sloužit jako srozumitelný základní průvodce jednotlivými etapami certifikace MDSW (aplikovatelných i na obecné MD) obohacený o zajímavé příklady z praxe.

V části týkající se certifikace v praxi zvolil diplomant spíše popisný přístup a velmi vhodně zařadil praktické ukázky aplikace shrnutých pravidel týkajících se klasifikace MDSW a následné „certifikace” na aplikaci Vitadio. Tato část tak vhodně navazuje na teoretické vymezení celého procesu vedoucího k získání označení CE a zároveň přístupnou formou přibližuje možná úskalí v průběhu jednotlivých fází certifikace.

Následně se diplomant věnoval zásadní otázce odpovědnosti za újmu způsobenou MDSW, včetně velmi aktuální otázky odpovědnosti v souvislosti s využíváním MDSW založených na bázi umělé inteligence. V řadě případů nastiňuje aktuální nejasnosti a problémy, se kterými se praxe v současné době potýká. Přestože ne vždy přináší jasné odpovědi, což s ohledem na rozsah práce není ani očekáváno, je práce kvalitním vstupním bodem pro rozsáhlejší diskusi na tato témata. Pozornost zaslouží i zakomponování zajímavých případů ze soudní praxe. Přísluší se vyzdvihnout, že v této části neopomněl ani připravovanou legislativu v této oblasti na poli EU a s tím související zamyšlení nad vhodností aktuální úpravy, vč. případného návrhu de lege ferenda.

Téma vhodně kombinuje předpisy EU (jelikož úprava regulace zdravotnických prostředků, a také právě přijímaná úprava regulace AI, je primárně na úrovni EU), tak předpisy českého práva, zejména občanského zákoníku v oblasti odpovědnosti za škodu. Stejně tak lze kladně ohodnotit práci diplomanta s kombinací českých a zahraničních zdrojů.

Diplomová práce splnila cíle, které si stanovila. Zejména část pokrývající certifikaci MDSW a s tím spojené otázky je kvalitní a svým rozsahem odpovídá rozsahu diplomové práce. Jelikož proces certifikace je velmi složitý,

bylo v rámci popisu potřebné značné zjednodušení, které diplomant zvládl velmi dobře, a poskytnuté zjednodušení odpovídá rozsahu diplomové práce.

V některých otázkách diplomant pouze otevřel nastíněná témata, ale nevěnoval se jim více do hloubky (např. téma certifikace MDSW založených na bázi AI, otázky black boxu v oblasti MDSW založených na bázi AI nebo podrobného rozebrání nového návrhu směrnice EU ze dne 28. 9. 2022 o přizpůsobení pravidel mimosmluvní občanskoprávní odpovědnosti umělé inteligence, která může přinést celou řadu otázek). S ohledem na rozsah diplomové práce je ovšem takové otevření daných otázek bez další pokračující analýzy pochopitelné, jelikož daná témata by byla schopná vydat na samostatnou diplomovou práci.

Co se týče MDSW založených na bázi AI, diplomant na toto téma ve své diplomové práci několikrát naráží. Dané téma ovšem není pojato komplexně. Je proto k zamyšlení, zda by nebylo vhodnější dané téma z diplomové práce zcela vyčlenit, jelikož diplomová práce v současné podobě řadu otázek spojených s MDSW založených na bázi AI otevírá, ale neanalyzuje je ve své komplexnosti. S ohledem na aktuálnost tématu AI ve světě zdravotnictví je však zařazení odkazů na AI v rozsahu, v jakém je diplomová práce obsahuje, pochopitelné a ospravedlnitelné.

V rámci diplomové práce diplomant prokázal velmi dobrou orientaci ve zpracovaném tématu. Jelikož téma zahrnovalo jak otázku certifikace MDSW, tak otázku odpovědnosti za újmu způsobenou MDSW, musel diplomant prokázat orientaci napříč unijní a vnitrostátní právní úpravou.

Práce neobsahuje teoretickou část odkazující na právní principy, kterými se popisovaná oblast řídí. S ohledem na technickou povahu popisovaných předpisů a celkovou technickou a praktickou povahu procesu certifikace a fungování MDSW je však tato absence pochopitelná a s ohledem na rozsah diplomové práce by případné části týkající se rozebírání teoretických principů mohly být považovány za nadbytečné s ohledem na celkovou délku diplomové práce.

Práce obsahuje následující nepřesné informace, případně neobsahuje informaci, která je z mého pohledu důležitá:

Dle diplomanta je prohlášení o shodě způsob, kterým probíhá certifikace zdravotnických prostředků rizikové třídy I. Diplomant výslovně uvádí, že tento proces je možný výhradně u zdravotnických prostředků rizikové třídy I (bod 2.3.1 diplomové práce). Dle čl. 19 MDR se však prohlášením o shodě rozumí dokument, který vydává každý výrobce zdravotnického prostředku, na jehož základě prohlašuje shodu zdravotnického prostředku s požadavky MDR. To, že se prohlášení o shodě vydává pro všechny zdravotnické prostředky, značí mj. to, že dle Přílohy IV bodu 5 MDR musí být součástí prohlášení o shodě informace o tom, do jaké rizikové třídy zdravotnický prostředek spadá. Naopak je pravda, co uvádí diplomant, že u zdravotnických prostředků rizikové třídy I není potřeba na rozdíl od zdravotnických prostředků vyšších rizikových tříd získat od oznámeného subjektu certifikaci shody dle čl. 56 MDR, ale k dokončení certifikace postačí vydání prohlášení o shodě výrobcem zdravotnického prostředku. Informace uvedená diplomantem v diplomové práci proto může být z určitého pohledu zavádějící, nicméně v kontextu celé práce jde jen o drobný nedostatek.

V rámci zmínky o databázi EUDAMED mohl diplomant pro jistotu zmínit, že v současné době není EUDAMED plně funkční, a co z toho plyne. Plná funkčnost EUDAMED je však předmětem neustálých odkladů a diskusí. Proto lze opomenutí této informace z pochopitelných důvodů prominout.

Následující body jsou s ohledem na omezené možnosti diplomanta v rámci rozsahu diplomové práce spíše doporučením k další rozpravě, nebo návrhy pro hlubší studium a zpracování kupříkladu prostřednictvím rigorózní práce:

Diplomant by se mohl v budoucnu dále zaměřit na to, jaký vliv mohou mít na MDSW a jeho funkčnost, případně nefunkčnost tréninková, validační a další data využitá v rámci vývoje MDSW, stejně jako data získávaná v rámci nasazení a fungování MDSW. Výše zmíněné je poplatné zejména u MDSW založených na bázi umělé inteligence, u kterých je vhodné detailněji zmínit i dopady AI Actu.

Diplomant ve své práci dále odkazuje na fenomén "black box". Zde by se diplomant mohl v budoucnu zaměřit na to, jak tento fenomén vzniká

a jakým způsobem je možné se s ním (alespoň částečně) vypořádat, případně jaké má dopady do certifikace.

Diplomant dále ve své práci uvádí, že přidávání nových funkcí a případně automatické učení představuje nutnost opětovné certifikace (recertifikace). Musí to být vždy pravda? V tomto kontextu by se diplomant mohl alespoň krátce zamyslet nad aktuálním zněním MDR v této věci a případnými dopady AI Actu (jedná se ovšem o poměrně složité a komplexní téma vhodné k samostatnému zpracování).

V rámci hodnocení přístupu MDR ke klasifikaci do rizikových tříd a následné certifikace MDSW, zejména v rámci MDSW založených na bázi AI, by bylo též vhodné se do budoucna zabývat možností využití tzv. přístupu "Total Product Lifecycle" (TPLC), který je v poslední době zmiňován některými autory.

Diplomovou práci je potřeba při zohlednění její formální stránky, obsahových kvalit, rozsahu i komplexnosti hodnotit jako velmi zdařilou. Téma, kterým se diplomant zabýval, je samo o sobě mimořádně obtížnou oblastí s významnými dopady do praxe ve zdravotnictví. Bylo by tedy krátkozraké konstatovat, že diplomová práce představuje vyčerpávající pojetí dané problematiky. Nicméně s ohledem na výše uvedené kladné hodnocení je práce doporučeníhodná jako vstupní seznámení se s úpravou certifikace MD, zvláštěností MDSW a potenciálních dopadů umělé inteligence na dané téma jak pro zájemce z řad laické veřejnosti, tak pro odborníky, kteří však do oblasti zdravotnických prostředků teprve pronikají. Po přečtení práce tak získají nejenom spoustu koncentrovaných zásadních informací, ale i nastínění dalších otázek, které mohou být z pohledu praxe a dalšího studia zásadní.

HAMPL, F: REGULACE UMĚLÉ INTELIGENCE V PROCESU ÚVĚROVÉHO SKÓRINGU SPOTŘEBITELE

ANEŽKA KARPJÁKOVÁ⁶

HAMPL, F: Regulace umělé inteligence v procesu úvěrového skóringu spotřebitele. 2024, závěrečná práce programu LL.M. v právu informačních a komunikačních technologií, Masarykovy univerzity, Právnická fakulta, 123 s.

ANOTACE

Využití metod umělé inteligence při hodnocení úvěruschopnosti klienta (spotřebitele) vzbuzuje řadu obav, které vycházejí z nedostatečné transparentnosti těchto metod, jejich potenciální předpojatosti vůči určitým skupinám klientů, nedostatečné ochrany osobních údajů a skutečnosti, že o člověku rozhoduje autonomní počítačový algoritmus. Tato závěrečná práce LL.M. se zaměřuje na aktuální problematiku regulace umělé inteligence v rámci úvěrového skóringu. Jejím hlavním cílem je zhodnotit dopady návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci (akt o umělé inteligenci), na stávající právní regulaci umělé inteligence v procesu úvěrového skóringu klienta a identifikovat hlavní compliance požadavky nové regulace na bankovní a nebankovní poskytovatele úvěrů. Zatímco pro bankovní poskytovatele úvěrů nepřináší akt o umělé inteligenci zásadní novinky oproti stávajícím požadavkům sektorové bankovní regulace, nebankovním poskytovatelům úvěrů přinese velkou škálu úplně nových povinností.

⁶ Mgr. Bc. Anežka Karpjáková je doktorandkou Ústavu práva a technologií na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Kontakt: 450718@mail.muni.cz

KLÍČOVÁ SLOVA

Skóringový model; strojové učení; obezřetnostní požadavky; interpretovatelnost; vysvětlitelnost; automatizované rozhodování; akt o umělé inteligenci; vysoce rizikový systém AI; GDPR; CCD II; compliance

ABSTRACT

The use of artificial intelligence methods to assess the creditworthiness of clients (consumers) raises several concerns. These issues involve the opacity of these methods, potential prejudice towards certain groups of clients, inadequate personal data protection, and the delegation of decision-making to autonomous algorithms. The LL.M. thesis focuses on the issue of artificial intelligence regulation in credit scoring. It aims to evaluate the effects of the Artificial Intelligence Act – a proposed regulation of the European Parliament and Council to establish harmonised rules on artificial intelligence – on the existing legal regulation governing the use of artificial intelligence in client credit scoring. Additionally, it aims to identify the new regulation's primary compliance requirements for both bank and non-bank credit providers. While the Artificial Intelligence Act does not introduce significant changes for bank credit providers compared to existing sectoral banking regulations, it imposes a wide array of new obligations on non-bank credit providers.

KEYWORDS

Scoring Model; Machine Learning; Prudential Requirements; Interpretability; Explainability; Automated Decision-Making; AI Act; High-risk AI System; GDPR; CCD II; Compliance

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/auth/th/t5i3k/>

Práce „Regulace umělé inteligence v procesu úvěrového skóringu spotřebitele“ se primárně zabývá hodnocení dopadů návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o umělé inteligenci (AIA) na regulaci úvěrového skó-

ringu spotřebitelů. Hlavním cílem této práce bylo identifikovat compliance požadavky, které nová regulace klade na bankovní a nebankovní poskytovatele úvěrů, a to v kontextu stávající právní úpravy.

Primárním výzkumnou otázkou dané práce je určení, jaké požadavky v kontextu stávající veřejnoprávní regulace přinese nadcházející regulace umělé inteligence při provádění úvěrového skóringu klienta založeného na metodách strojového učení bankovním a nebankovním poskytovatelům úvěrů. V rámci práce si autor stanovil tři dílčí cíle popsané na s. 19, jež na sebe logicky navazují. Práce všechny tyto cíle bezesporu splnila, avšak dané výstupy jsou spíše popisného a analytického charakteru. Vzhledem však ke skutečnosti, že se práce primárně věnuje připravované regulaci, je dle mého názoru obtížné závěry aplikace dané regulace v následné praxi predikovat a hodnotit její případné pozitivní nebo negativní důsledky. V rámci stanovených cílů považuji taktéž za vhodné autorovo rozhodnutí zaměřit se pouze na veřejnoprávní rovinu regulace, kdy se autor této oblasti věnuje poměrně velmi komplexně a detailně.

Práce byla rozdělena do několika částí, přičemž první kapitola se věnovala definici úvěrového skóringu a jeho významu v řízení úvěrového rizika. Úvěrový skóring je popsán jako matematicko-statistický přístup, který měří pravděpodobnost nesplacení úvěru a vyjadřuje ji v podobě numerického skóre. K jeho výpočtu se používají skóringové modely, které mohou být založeny na tradičních metodách, jako je lineární regrese, nebo na metodách strojového učení. Zatímco tradiční metody jsou snadno interpretovatelné, metody strojového učení přinášejí obavy z netransparentnosti a potenciální předpojatosti.

Druhá kapitola analyzuje stávající veřejnoprávní předpisy, které se vztahují na úvěrový skóring. Tato regulace se dělí do tří rovin: první se zaměřuje na bankovní regulaci skóringových modelů, druhá na ochranu osobních údajů podle GDPR a třetí na antidiskriminační právo. Každá z těchto rovin sleduje jiný cíl a adresuje různá rizika spojená s úvěrovým skóringem.

Třetí kapitola se zaměřuje na nadcházející regulaci umělé inteligence, konkrétně na AIA, která klasifikuje úvěrový skóring jako vysoce rizikový

systém. Tato regulace přináší přísné požadavky na technickou kvalitu, vysvětlitelnost modelů a monitoring. Dále se práce zabývá novou směrnicí o smlouvách o spotřebitelském úvěru (CCD II), která zakazuje využití citlivých osobních údajů pro hodnocení úvěruschopnosti.

U dané práce je v první řadě potřeba vyzdvihnout zájem autora věnovat se detailní právní analýze velmi aktuálního a relevantního tématu. Využívání technologických inovací založených na umělé inteligenci (AI) je zvyšujícím se trendem napříč širokým spektrem odvětví, bankovní a finanční sektor nevyjímaje. Přestože v současné době nalezneme řadu publikací věnující se problematice aplikace relevantní právní úpravy na proces úvěrového skóringu, daná problematika je ve vztahu k využití autonomních systémů stále velmi neprobádanou oblastí, a to jak v rámci tuzemských, tak zahraničních zdrojů.

Práce je celkově na velmi dobré úrovni. Autor prokázal rozsáhlou znalost dané problematiky nejen v rámci různých právních odvětví (zejména GDPR a regulace úvěrových institucí), ale taktéž v technické (např. kap. 1.3.2) a ekonomické rovině (viz. např. vysvětlení procesu úvěrového skóringu v kap. 1.1 a 1.2). Jednotlivé kapitoly práce na sebe logicky navazují, kdy autor závěry popsané v teoretické části práce vhodně aplikuje ve vztahu k současné i připravované právní úpravě.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

SVOBODA, Š: RIZIKO DISKRIMINACE PŘI VYUŽÍVÁNÍ AI TECHNOLOGIÍ

TINA MIZEROVÁ⁷

SVOBODA, Š: Riziko diskriminace při využívání AI technologií. 2024, diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 102 s.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá využitím umělé inteligence (AI) v procesech získávání a výběru pracovníků a s tím spojeným rizikem diskriminace uchazečů o zaměstnání. Práce popisuje možnosti automatizace těchto procesů a analyzuje právní úpravu diskriminace a ochrany osobních údajů. Na základě toho jsou identifikovány rizikové oblasti využití AI v procesech získávání i výběru a rozebrány možnosti obrany proti diskriminačním rozhodnutím AI. Cílem práce je zhodnotit, zda současná právní úprava je vhodnou a správnou regulací AI, která zabezpečí rovné zacházení a zákaz diskriminace uchazečů o zaměstnání.

KLÍČOVÁ SLOVA

Umělá inteligence; diskriminace; pracovní právo; získávání zaměstnanců; výběr uchazečů o zaměstnání; osobní údaje; GDPR; AIA

ABSTRACT

The thesis deals with the use of Artificial Intelligence (AI) in the process of recruitment and selection of employees and the associated risk of discrimination of job applicants. The thesis describes the possibilities of automating these processes and analyses the legal regulation of discrimination and data protecti-

⁷ Mgr. et Mgr. Tina Mizerová je doktorandkou Ústavu práva a technologií na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Kontakt: tina.mizerova@mail.muni.cz

on. Based on this, the risk areas of using AI in the recruitment and selection processes are identified and the possibilities of legal defence against discriminatory AI decisions are discussed. The aim of the paper is to assess whether the current legislation is an appropriate and correct regulation of AI to ensure equal treatment and nondiscrimination of job applicants.

KEYWORDS

Artificial Intelligence; Discrimination; Employment Law; Recruitment; Selection of Job Applicants; Personal Data; GDPR; AIA

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/th/xhzsd/>

Téma je aktuální a poměrně náročné. Týká se aktuální problematiky zavádění AI do některých procesů běžného života, zde konkrétně do procesu získávání a především výběru zaměstnanců a zaměstnankyň. Cílem autora bylo zhodnotit současnou právní úpravu, zejména zda je dostačující k tomu, aby byla schopná ochránit uchazeče a uchazečky o zaměstnání před možnou diskriminací v situacích, kdy je v rámci výběru uchazečů používána umělá inteligence. Konkrétněji se autor zaměřil na úpravu obsaženou v GDPR, připravovaném AI actu a na právní záruky z nich vycházející. Náročnost tématu spočívá v tom, že je pro zpracování tématu třeba propojit znalosti práva a technologií: diplomat tak musel, kromě orientace v relevantních předpisech, mít povědomí i o tom, jak AI funguje a jak ovlivní proces výběru zaměstnanců a zaměstnankyň.

Obsahově je práce na velmi vysoké úrovni, autor demonstruje, že se v představené problematice orientuje. Oceňuji využití práci s relevantními zdroji, pomocí kterých autor identifikoval oblasti, v nichž může při zapojení AI nástrojů docházet k diskriminaci. Autor také analyzuje silné, a především slabé stránky právní úpravy. Slabinou práce je (ne)souvislost a návaznost jednotlivých kapitol a témat. Autor nejprve v úvodu vymezuje cíl práce a jednotlivé výzkumné otázky, zároveň zde definuje umělou inteligenci. V první kapitole pak popisuje proces získávání a výběru pracovníků a využití nástrojů AI v jednotlivých procesech získávání a výběru pracovní-

ků a zmiňuje i relevantní ustanovení AI Aktu. Až v druhé kapitole pak obecně představuje problematiku diskriminace. Zvolená posloupnost je zmatečná, protože autor už v první kapitole několikrát zmiňuje, že je v konkrétním kroku relevantní právní úprava související s diskriminací nebo se zákazem diskriminace, ačkoliv se o diskriminaci hovoří až v následující kapitole. Srozumitelnosti práce i myšlenek autora by prospělo, kdyby práce šla od obecnějšího ke konkrétnímu a začínala druhou kapitolou, tedy obecnějším představením problematiky diskriminace a zejména diskriminace v souvislosti s využitím AI a po tomto představení by následovala stávající první kapitola, v níž by se autor mohl podrobněji zabývat rizikem diskriminace v jednotlivých krocích procesu získávání a výběru zaměstnanců, kterou by navíc bylo rovnou dobré propojit ji s čtvrtou kapitolou, kde autor podrobněji rozebírá jednotlivá rizika spojená s využitím AI v procesech získávání a výběru zaměstnanců. Stejně tak relevantní úprava v AI Aktu by si zasloužila samostatnou ucelenou kapitolu (podobně jako kapitola o GDPR) místo toho, aby byla rozházená mezi kapitoly 1, 4 a 5. Celkově práci kazí lehce chaotický dojem, kdy jsou relevantní myšlenky a závěry roztříštěny mezi několik kapitol a autor nepředkládá své myšlenky souvisle, ale skáče mezi jednotlivými tématy.

I přes tyto výhrady se jedná o nadstandardní a originální práci věnující se náročnému a aktuálnímu tématu, které v tuzemské literatuře zatím nebylo podrobněji popsáno. Autor předkládá jak komplexní popis zapojení AI do procesů pracovního práva, tak právní analýzu na vysoké odborné úrovni.

HUDÍK, L: VYUŽITÍ UMĚLÉ INTELIGENCE PŘI POSKYTOVÁNÍ PRÁVNÍCH SLUŽEB. PŘÍLEŽITOST NEBO HROZBA PRO ADVOKACII?

PAVEL ONDŘEJEK⁸

HUDÍK, L: Využití umělé inteligence při poskytování právních služeb. Příležitost nebo hrozba pro advokacii? 2024, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 110 s.

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá fenoménem umělé inteligence a jejím využitím při poskytování právních služeb, ale i vlivem na související právní profesí. Hlavním cílem diplomové práce bylo vyhodnotit současnou regulaci umělé inteligence jak na obecné, tak na profesní úrovni u nás i ve světě.

Umělá inteligence, nebo lépe řečeno systém umělé inteligence, je bezpochyby aktuální a hojně diskutované téma, který se rapidně dostal do podvědomí široké veřejnosti v posledních třech letech a má potenciál změnit aktuální většinu ekonomických odvětví tak, jak je v současné době známe. Jeho medializací a mnohdy záměrně útočnými nadpisy článků se ovšem, i v kruzích odborné veřejnosti, často vyskytují dotazy, jako například: „Nepřijdu kvůli AI o práci“? „Proč bych měl AI používat?“

Hlavní použitou metodikou této práce je tak empirický výzkum fenoménu systémů umělé inteligence, a následné aplikace získaných poznatků na již existující právní nástroje na bázi AI. Pokusím se tak zodpovědět otázku, zda je umělá inteligence hrozbou či spíše příležitostí pro budoucnost advokacie, a jak by k ní mělo být přistupováno.

⁸ doc. JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D. je docentem na Katedře teorie práva a právních učení na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Kontakt: ondrejek@prf.cuni.cz

Rovněž se práce zabývá i související problematikou, tedy jevy jako „forum shopping“, ochrana a zpracování osobních údajů optikou GDPR či profesní povinností mlčenlivosti, nebo vinklařením, tedy neoprávněným poskytováním právních služeb ze strany umělé inteligence.

Vzhledem k rozměrům tohoto fenoménu budu vycházet z pragmatických a gnozeologických poznatků napříč právními řády, které jsou mnohdy aktuální a použitelné i v rámci českého právního řádu. V závěru práce jsou formovány konkrétní kroky, jak s jednotlivými systémy AI při výkonu advokacie pracovat tak, aby byly dodrženy dotčené právní i stavovské předpisy, jako i unijní právo.

KLÍČOVÁ SLOVA

Umělá inteligence; využití; poskytování právních služeb

ABSTRACT

This thesis deals with the phenomenon of artificial intelligence and its use in the legal practice, as well as its impact on the related legal professions. The main objective of the thesis was to evaluate the current regulation of artificial intelligence at both the general and professional level in the Czech Republic and around the world.

Artificial Intelligence, or better said, the artificial intelligence system, is undoubtedly a topical and widely discussed topic that has rapidly come into the public consciousness in the last three years and has the potential to change the current majority of economic sectors as we currently know them. Its media coverage and often deliberately offensive article headlines, however, have often led to questions, such as: "Won't I lose my job because of AI?" or "Why should I use AI?", even in professional circles?

Thus, the main methodology used in this thesis is the empirical research into the AI systems phenomena, and the subsequent application of the findings to existing AI-based legal tools. I will thus attempt to answer the question of whether AI is a threat or rather an opportunity for the future of advocacy, and how it should be approached.

The thesis also deals with related issues, i.e. phenomena such as forum shopping, protection and processing of personal data through the lens of

the GDPR or professional confidentiality obligations, or winking, i.e. the unauthorised provision of legal services by AI.

Given the dimensions of this phenomenon, I will draw on pragmatic and gnoseological insights from across legal orders, which are often relevant and applicable also within the Czech legal order. The thesis concludes by shaping concrete steps on how to work with individual AI systems in the practice of advocacy in order to comply with the relevant legal and statutory provisions as well as EU law.

KEYWORDS

Artificial intelligence; Usage; Provision of legal services

Plná verze práce je dostupná z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/189069>

Je jen málo témat, které se v posledních několika málo letech přesunuly od úzce specializovaných diskusí, kterých se účastnili v zásadě jen odborníci na dané téma, do prakticky všech oborů lidské činnosti. Téma umělé inteligence k nim bezpochyby patří, a přirozeně se tak dotýká i práva. Minimálně od konce roku 2022 jsme svědky nebývalého zájmu o možnosti využití umělé inteligence, o jejímž potenciálu proměnit řadu oblastí společenského života se vedou vášnivé debaty. Hlavním rozdílem oproti předchozím technologickým revolucím je však to, že v současné zrychlující se společnosti tyto proměny nastávají daleko dříve, a není tak dostatek času je uchopit. Téma diplomové práce je bezpochyby aktuální, reflektuje aktuální vývoj a je zaměřeno i na predikce budoucího možného vývoje.

Diplomová práce má převážně praktické zaměření, nejedná se primárně o výzkum teoretického problému, jehož cílem by bylo posunout základní poznání o zkoumaném fenoménu, vytvořit novou teorii nebo stávající doktrínu zpochybnit. Diplomant se zaměřuje na praktickou otázku, co přináší a v budoucnosti možná přinese umělá inteligence (AI) při poskytování právních služeb advokáty. Úvod práce popisuje jak základní výzkumné otázky, tak i metodu práce, což je určitě pozitivní i u čistě doktrinárního

výzkumu. První dvě kapitoly práce se věnují problematice pojetí umělé inteligence v právu obecně a speciálně v soukromém právu ČR. Kapitola třetí popisuje regulaci AI v souvislosti s poskytováním právních služeb ve vybraných státech a v Evropské unii. Jádro práce tvoří čtvrtá kapitola, která se věnuje různým nástrojům AI využívaným v současnosti při poskytování právních služeb. Jde například o chatboty, analytické nástroje používané při práci s judikaturou nebo právními předpisy, prediktivní AI nástroje, anebo administrativní AI nástroje. Za zvlášť důležité považuji diplomantovo zkoumání negativních jevů v souvislosti s využíváním AI obsažené v páté kapitole, stejně jako stručné úvahy o možném budoucím vývoji v závěrečné kapitole diplomové práce.

Z metodologického hlediska bych měl připomínku k určité diplomantově skepsi vyjádřené v samotném závěru práce, kde uvádí: *„Co se týče výzkumu samotného, vzhledem ke skutečnosti, že jsem při zpracování této práce vycházel zejména z dat angloamerického typu právní kultury, kde je již umělá inteligence využívána podstatně delší dobu než v tuzemském prostředí, byl by zajištěn namísto další výzkum zaměřený na empirické poznatky a statistická data. S přihlédnutím k absenci dostatečného množství relevantních podkladů v našem prostředí by ovšem bylo patrně vhodné, aby tento výzkum provedl někdo, kdo již samostatně vykonává advokátní činnosti a mohl by tak v rámci tohoto výzkumu uplatnit vlastní empirické poznatky.“* (str. 90–91). Osobně se naopak domnívám, že provedení samostatného empirického výzkumu je primárně úkolem právní vědy, nikoliv advokátů samotných. Ti by mohli být objektem zkoumání (například prostřednictvím strukturovaných rozhovorů). Samozřejmě nelze mít nic proti tomu, pokud jsou využívána otevřená data z jiných výzkumů, připomínka směřuje proti diplomantovu tvrzení, že jiný postup nebyl vhodný nebo možný.

Další připomínka se týká šířky a hloubky provedené analýzy: ačkoliv téma diplomové práce je zvoleno vhodně, protože je dostatečně úzké, zpracování je na řadě míst poměrně deskriptivní, a to nejen v úvodních kapitolách (kde je deskripce zřejmě nutná), ale i v částech, kde jsou popisovány současné nástroje AI (kapitola čtvrtá), rizika AI (kapitola pátá) a úvahy s ohledem na možný vývoj (kapitola šestá). Ve všech těchto kapitolách jsou

sice přítomny vlastní hodnocení a komentáře diplomanta, ovšem děje se tak z mého pohledu spíše na okraj popisovaných problémů a koncepcí z pohledu jiných autorů. Kdyby se těžiště práce posunulo k zaujetí vlastního názoru, zřejmě by musela být omezena šířka diskutované problematiky, ale prospělo by to hloubce analýzy.

Jako každá diplomová práce, má i tato silnější a slabší stránky; z pozice oponenta především kladně hodnotím to, že diplomantovy názory jsou podány ve srozumitelné formě. Za výhodu považuji i praktickou použitelnost závěrů a poměrně kvalitní sumarizaci aktuálních diskusí na téma AI a poskytování právní pomoci, přičemž se nevychází jen z tuzemské odborné literatury. Za velmi zajímavý považuji přehled různých nástrojů AI, které lze při poskytování právních služeb již dnes využít, přičemž je jasné, že jejich okruh a funkce se v budoucnu budou zcela jistě rozvíjet.

Pokud jde o teoretické základy práce, zde práce rovněž ob stojí, nicméně systematickému zkoumání existující odborné literatury mohla být věnována větší pozornost. Například otázkám přiznání subjektivity AI se věnuje článek Karolíny Drachovské: Umělá inteligence jako nositelka základních práv? *Právník*, č. 4, 2021, str. 273–284, na který mohl autor diplomové práce kriticky reagovat.

Co se týká porovnání s úpravou vybraných států v kapitole 3.1., standardním požadavkem při provádění komparace by mělo být i zdůvodnění výběru konkrétních srovnávaných jurisdikcí. Diplomantova úvaha o tom, že regulace AI je v těchto státech tradiční, by měla být podpořena nějakým důkazem o tom, že v jiných státech tomu tak není.

Poměrně pozitivní dojem ze srozumitelně podané problematiky snižuje velké množství jazykových a gramatických chyb a překlepů. Jedná se sice o formální nikoliv věcné nedostatky, ale velké množství formálních nedostatků nesvědčí o pečlivosti diplomanta při závěrečné revizi práce. Neodpustím si v této souvislosti poznámku, že běžně dostupné textové editory obsahují funkce, které překlepy dokáží snadno identifikovat (o některých ostatně diplomant ve své práci sám pojednává).

Zajímavou metodou, kterou diplomant využil, je identifikace vlastních chyb a nedostatků samotnou AI (str. 61 a příloha č. 1). S touto metodou by

dipломant mohl dále pracovat tak, že by výsledek porovnal s relevantní odbornou literaturou anebo například porovnal odpovědi na tutéž otázku generované různými nástroji generativní AI.

I s vědomím výše uvedených kritických připomínek k diplomové práci bych rád zdůraznil celkově pozitivní dojem, který z práce mám. Závěry diplomové práce sice nejsou nijak přelomové, vyplývají však z analýzy a argumentů vysvětlovaných v jednotlivých kapitolách práce. Diplomant zejména uvádí, že *„vzhledem k pragmatickému a aktivnímu přístupu České advokátní komory se jeví, že česká advokacie je na příchod umělé inteligence poměrně připravena a neměla by na ni mít negativní důsledky. ... V praxi tak bude v režích jednotlivých advokátních kanceláří a praktikujících advokátů, do jaké míry se přizpůsobí příchodu AI a zda v rámci výkonu advokátní činnosti přijmou vhodná opatření a reorganizují svou práci tak, aby došlo k efektnímu zapojení AI“* (str. 90).

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

VALA, B: COPYRIGHT PROTECTION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE OUTPUTS

DAMIÁN PALAŠTA⁹

VALA, B: Copyright protection of artificial intelligence outputs. 2024, diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 139 s.

ANOTACE

Tato práce se zabývá problematikou ochrany výstupů umělé inteligence, jmenovitě autorským právem a právy souvisejícími s autorským právem. V obecné části je představena technická stránka umělé inteligence, hlavní důraz je položen na aspekty, které odlišují umělou inteligenci in jiných softwarů. Dále jsou položeny základy, v podobě teoretického základu kreativity. Dále obecná část obsahuje právní rámce, Evropské unie a České republiky, doplněné o Bernskou úmluvu. Právní rámec se zaměřuje, na postavení diskutovaných právních rámců, k výtvořům umělé inteligence. Následně v praktické části je už přistoupeno ke konkrétním subjektům, které mohou být kvalifikováni jako autoři výtvořů umělé inteligence. Na čtyři hlavní autorské subjekty, navazuje kapitola zabývající se stěžejními teoriemi autorského práva a jejich vliv na umělou inteligenci. Následně jsou nabídnuty alternativní způsoby ochrany výtvořů umělé inteligence. Práce čerpá hlavně ze zahraniční, ale i z české literatury, odborných monografií jakož i soudní judikatury s cílem v závěru najít optimální řešení pro problematiku ochrany výtvořů umělé inteligence na výstupu.

KLÍČOVÁ SLOVA

AI; technologie; kreativita; autorství; duševní vlastnictví; autorské právo

⁹ Mgr. Damián Palašta je doktorandem Ústavu práva a technologií na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Kontakt: 554257@mail.muni.cz

ABSTRACT

This work addresses the issue of protecting the outputs of artificial intelligence, specifically through copyright law and related rights. The general section introduces the technical aspects of artificial intelligence, with primary emphasis on features that distinguish artificial intelligence from other software. Additionally, foundational concepts of creativity are established in a theoretical framework. Furthermore, the general section encompasses legal frameworks of the European Union and the Czech Republic, supplemented by the Berne Convention. The legal framework focuses on the positioning of the discussed legal structures concerning artificial intelligence creations. Subsequently, in the practical section, attention is directed toward specific subjects that may qualify as authors of artificial intelligence creations. This section discusses four main authorial subjects, followed by a chapter examining pivotal copyright theories and their impact on artificial intelligence. Alternative methods of protecting artificial intelligence outputs are then proposed. The work draws extensively from both foreign and Czech literature, specialized monographs, and judicial case law, aiming to find an optimal solution for the protection of artificial intelligence creations.

KEYWORDS

AI; Technology; Creativity; Authorship; Intellectual Property; Copyright

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/th/o6yyj/>

Diplomant predložil prácu na tému „Autorsko právni ochrana výtvorů umělé inteligence“. Táto téma je mimoriadne aktuálna, keďže o nej prebiehajú živé diskusie a spory v rôznych jurisdikciách. Tému považujem za vynikajúco zvolenú, nakoľko reflektuje súčasný diskurz v odborných kruhoch zaoberajúcich sa autorskoprávnu ochranou a umelou inteligenciou. Zohľadňujúc absenciu konkrétnej právnej úpravy a novú povahu technológie, akou je generatívna umelá inteligencia, ide o náročnú prácu vyžadujúcu rozsiahlu analýzu a rešerš vhodnej literatúry. Diplomant vhodne pracuje s aktuálnou literatúrou, ktorá je pre túto oblasť relevantná. Zvlášť treba

oceniť, že práca je vypracovaná v anglickom jazyku, pričom diplomant na dobrej úrovni zvládol odbornú terminológiu. Text je relatívne dobre čitateľný, s výnimkou menších nedostatkov.

Zároveň je potrebné zdôrazniť, že problematika je zložitá nielen z právneho, ale aj z technického hľadiska. Pre adekvátne spracovanie témy bolo potrebné, aby mal autor solídny technický základ, ktorý mu umožnil správne narábať s konceptom autorskoprávnej ochrany v kontexte technológie umelej inteligencie. Táto skutočnosť si štandardne vyžaduje preštudovanie veľkého množstva najmä zahraničnej literatúry, ktorá tvorí podstatnú časť citovaných zdrojov, čo odráža aktuálny stav a diskusie v tejto oblasti, vzhľadom na obmedzenú dostupnosť relevantnej literatúry v českom jazyku.

Diplomant si stanovil, že jeho práca by sa mala venovať problematike ochrany výstupov umelej inteligencie, pričom hlavným zameraním by malo byť autorské právo a práva s ním súvisiace. V úvodnej časti práce sa mal diplomant zamerať na predstavenie technických základov fungovania umelej inteligencie. Následne sa mal venovať teleologickým základom autorského práva, pričom tieto základy by mal postaviť do kontextu výziev, ktoré priniesla technológia umelej inteligencie.

V ďalšej časti práce by sa mal diplomant sústrediť na kľúčové otázky týkajúce sa autorskoprávnej ochrany výstupov umelej inteligencie, vrátane analýzy pojmových znakov autorského diela, so zameraním na otázku originality, identifikácie osoby autora a vykonávateľa práv k takýmto výstupom. Nemal by opomenúť ani analýzu ľudského vstupu pri vytváraní týchto výstupov a jeho možného vplyvu na autorskoprávnú ochranu. Okrem toho mal diplomant uskutočniť diskusiu o možných alternatívnych prístupoch k právnej ochrane týchto výstupov. Primárne by sa práca mala zamerať na analýzu právnych rámcov Európskej únie a českého práva, avšak v prípade riešenia konkrétnych problémov by sa mal diplomant venovať aj komparatívnej analýze riešení v iných kontinentálnych jurisdikciách, ako aj vo vybraných common law jurisdikciách.

Z hľadiska naplnenia cieľov práce hodnotím prácu ako v zásade zodpovedajúcu stanoveným cieľom, s malým upozornením v prípade kompara-

tívnej časti, ktorá je skôr poznámkou na okraj než plnohodnotným porovnaním obdobných inštitútov. Vysoko však oceňujem prácu diplomanta v kapitolách 5, 6 a 7, kde jasne vymedzil možnosti autorstva v najširšom chápaní pri výtvoroch umelej inteligencie. Obzvlášť v kapitole 6 sa výborne zamerlal na teórie, ktoré možno sledovať za normatívnym textom autorského zákona, a veľmi vhodne ich aplikoval na predmetnú problematiku. Tento jeho kritický prístup vhodne dopĺňa kapitola 7, kde sa prejednávajú alternatívy k štandardnej autorskoprávnej ochrane diel vytvorených umelou inteligenciou. Autorovi odporúčam, aby sa tejto téme venoval aj naďalej, pokojne s väčším dôrazom na judikatúru, a aby rozvíjal predmetné časti práce v prípade ďalšieho potenciálneho štúdia.

Predkladaná práca z hľadiska teoretického aj obsahového jednoznačne svedčí o diplomantovej schopnosti pracovať s odbornými zdrojmi a predložiť pojednanie na zvolenú tému formou uceleného akademického textu. S ohľadom na kvalitatívny aj kvantitatívny rozsah práce sa domnievam, že práca jednoznačne presahuje požiadavky kladené na úroveň diplomovej práce. Vzhľadom na jej rozsah by pravdepodobne obstála aj ako rigorózna práca. V takomto prípade však odporúčam autorovi, aby sa v ďalšom výskume hlbšie venoval opisu a analýze právneho rámca s uvedením relevantnej judikatúry. Zároveň by mal ísť menej do technických detailov, ako bolo uvedené v kapitole 2, pretože v predmetnom prípade nie je jasné, aké je napojenie medzi kapitolami 2 a kapitolami 5, 6 a 7, najmä s ohľadom na metódy tréningu umelej inteligencie. Odporúčaním pre autora, ale aj slabinou druhej kapitoly, je predovšetkým to, aby jasne odôvodnil výber metódy skúmania modelov umelej inteligencie a nadväzujúce kauzálne prepojenie na autorskoprávne problémy týkajúce sa najmä ochrany diel vytvorených umelou inteligenciou. Hlavným dôvodom tejto potreby je jednak aktuálne vedená litigácia v tejto oblasti, a taktiež teoretické poňatie umelej inteligencie z pohľadu autorského práva. Väčšina autorov totiž pracuje s modelom tzv. tréningu a výstupu, prípadne aj vstupu dát (napr. Drexler a ďalší). Niektoré dokumenty publikované orgánmi EÚ sa taktiež prikláňajú k takémuto ponímaniu umelej inteligencie. Napriek tomu však nemožno poprieť, že v prípade rozhodovania na základe konkrétneho prístupu môže

mať tento prístup významný vplyv na výsledok v súvislosti s priznaním alebo nepriznaním právnej ochrany takémuto domnelému dielu. Bez jasného vysvetlenia je však takýto vzťah prinajlepšom iba korelačný.

Diplomant štruktúroval svoju diplomovú prácu nasledovne. Úvodom predstavil problematiku umelej inteligencie (AI) a jej vplyv na súčasný systém autorského práva. V druhej kapitole sa venoval technickým aspektom AI, kde detailne opísal proces jej tvorby, rôzne metódy vývoja generatívnej AI, jej učenie a architektúru modelov. Tretia kapitola sa zaoberá teoretickými konceptmi tvorivého procesu a kreativity. Štvrtá kapitola analyzuje právny rámec autorského práva, konkrétne v kontexte Bernského dohovoru, Európskej únie a Českej republiky. Piata kapitola skúma možné prístupy k priradeniu autorstva diel vytvorených AI, vrátane možnosti, že autorom je samotná AI, vývojár, koncový používateľ, alebo že diela spadajú do verejnej domény. Šiesta kapitola sa zaoberá teóriami, ktoré ovplyvňujú ochranu diel generovaných AI, vrátane ekonomickej teórie, teórie prirodzených práv, teórie práce a teórie osobnosti. Siedma kapitola skúma alternatívy k tradičnej ochrane autorských práv pre diela generované AI. Na záver diplomant sumarizuje svoje zistenia a hodnotí optimálne riešenie pre ochranu diel vytvorených AI.

Možno skonštatovať, že kapitoly päť až sedem predstavujú najlepšie prepracované a analyticky najhodnotnejšie časti predkladanej práce. V týchto kapitolách autor vykonal analýzu teoretických prístupov k autorstvu diel generovaných umelou inteligenciou, predstavil ich výhody a nevýhody, a zároveň dospel k záveru, že za najvhodnejšieho kandidáta na autora takýchto diel považuje konečného používateľa. Tento záver je podložený úvahou o praktickej výhode motivácie používateľov a zohľadnením kreatívneho vkladu používateľa prostredníctvom zadávania pokynov (promptov), ktoré priamo ovplyvňujú konečný výstup AI.

V piatej kapitole autor podrobne rozoberá alternatívne prístupy k autorstvu AI generovaných diel. Osobitne sa venuje analýze AI ako autora, diel v rámci verejnej domény, a autorstva vývojára alebo koncového používateľa. Na základe rozboru a komparácie argumentov vyplýva, že koncový používateľ je najlogickejšou voľbou, pretože práve on vykonáva priamu

činnost smerujúcu k vzniku diela. Táto časť práce je silnou stránkou diela, pretože autor dokázal spojiť teoretické východiská s praktickými úvahami a zdôvodniť svoje závery presvedčivým spôsobom.

Šiesta kapitola poskytuje pohľad na relevantné teórie v oblasti autorského práva (ekonomická teória, teória prirodzených práv, pracovná teória, a teória personifikácie) a ich aplikovateľnosť na AI. Autor správne upozorňuje na to, že tieto teórie sú primárne humanocentrické, a teda môžu len čiastočne slúžiť ako rámec pre ochranu diel generovaných AI (ako softvérom resp. nie človekom). Najviac podporných argumentov opätovne nachádza pre koncového používateľa, ktorý ako jediný zo zúčastnených subjektov spĺňa kritériá pre možnosť vykonávanie autorských práv (osobnostné, majetkové práva).

V siedmej kapitole autor skúma možnosti alternatívnych riešení pre ochranu AI generovaných diel. Autor v siedmej kapitole konštatuje, že prístup s priznaním autorstva konečnému používateľovi je najkonkurencieschopnejším prístupom voči iným pri uplatnení vyššie spomenutých teórii. Tento prístup má výhodu v podobe ekonomickej motivácie a v blízkosti používateľa k finálnemu výstupu, ktorý aktívne ovplyvňuje. Napriek tomu však tento prístup trpí tým, že minimálne úsilie potrebné na vytvorenie diela generovaného AI nedosahuje štandardy duševnej činnosti, kreativity či originality, ktoré tvoria hlavnú prekážku pri priznaní ochrany prostredníctvom tradičného chápania autorského práva. V siedmej kapitole navrhuje alternatívne formy ochrany, ktoré by lepšie reflektovali povahu AI generovaných diel, ako napríklad sui generis ochranu, zmluvné dojednania či susedné práva. Táto ochrana by mohla ponúknuť flexibilitu, ktorú tradičné autorské právo neumožňuje, a poskytla by konečnému používateľovi určitý stupeň právnej ochrany aj bez splnenia požiadavky na dušenú činnosť/originalitu.

Autor správne rozpoznáva, že aj keď sú tradičné formy ochrany autorského práva považované za ťažko aplikovateľné na AI, model atribúcie autorstva koncovému používateľovi predstavuje pragmatické riešenie. Pri posudzovaní originality a kreativity AI generovaných výtvorov autor správne zdôrazňuje nízku hranicu originality podľa európskej judikatúry,

čo minimálne otvára možnosť diskusie o autorské koncovým používateľom. Autor tiež navrhuje kratšiu dobu ochrany diel vytvorených AI, čím reflektuje rýchly vývoj AI technológií.

Na záver je potrebné uviesť, že uvedené výtky by mali byť chápané predovšetkým ako snaha o zdokonalenie už aj tak veľmi pozitívne vyčnievajúcej práce so zaujímavou témou a kvalitným spracovaním.

V závere možno povedať, že práca prináša systematický a dobre odôvodnený pohľad na problematiku autorstva AI generovaných diel. Prístup, ktorý zvyrazňuje úlohu koncového používateľa, je podložený analýzou a vhodnou argumentáciou s využitím rozhodovacej praxe orgánov aplikácie práva, pričom autor dokázal vhodne skombinovať teoretické východiská a praktické aspekty. Práca preto predstavuje dôležitý prínos do diskusie o autorskoprávnej ochrane v kontexte AI a môže byť podkladom pre ďalší výskum v tejto oblasti.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

SAMKOVÁ, N: DIGITALIZACE V OBLASTI STÁTNÍ SPRÁVY V ČR

SOŇA POSPÍŠILOVÁ¹⁰

SAMKOVÁ, N: Digitalizace v oblasti státní správy v ČR, Univerzita Palackého, Právnická fakulta, 67 s.

ANOTACE

Diplomová práce nese název „Digitalizace v oblasti státní správy v ČR“. Věnuje se změnám v oblasti digitalizace ve státní správě. Největší pozornost je v práci věnována zákonu č. 12/2020 Sb., o právu na digitální služby a o změně některých zákonů, jeho vlivu na adresáty a jeho celkovou podobu. Cílem práce je mapovat a kriticky analyzovat stávající podobu nových nástrojů eGovernmentu a dopad nové právní úpravy v oblasti digitalizace na státní správu stran komunikace fyzických a právnických osob vůči správním úřadům. První a druhá kapitola se zabývá pojmy veřejné správy, státní správy a jejich orgánů. Ve druhé kapitole je vymezen pojem eGovernmentu a jsou stručně vymezeny jeho vývojové fáze. Třetí kapitola se zabývá zákonem o právu na digitální služby a jeho dopadem na práva fyzických a právnických osob a jim odpovídající povinnosti orgánů veřejné moci. Čtvrtá kapitola se pak věnuje praktickému dopadu zákona a digitalizace na podobu výkonu státní správy a způsobu komunikace uživatelů digitálních služeb s orgány veřejné moci. Pátá kapitola se zaměřuje na kontext digitalizace státní správy v ČR ve vztahu k Evropské unii. V závěrečné kapitole je pak stručně věnován prostor základním pozitivním a negativním dopadům digitalizace na společnost.

¹⁰ JUDr. Soňa Pospíšilová, Ph.D. je odbornou asistentkou Katedry správního práva a finančního práva na Právnické fakultě Univerzity Palackého. Kontakt: sona.pospisilova@upol.cz

KLÍČOVÁ SLOVA

Digitalizace; veřejná správa; eGovernment; zákon o právu na digitální služby; Portál občana

ABSTRACT

The topic of thesis is „Digitalization in the field of Public Administration in the Czech Republic“. It is dedicated to changes in the field of digitalization in the state administration. The greatest attention is dedicated to Act No. 12/2020 Sb., on the right to digital services and on the amendment of some acts, its effect on addressees and its overall form. The aim of the work is to map and critically analyze the current form of the new eGovernment tools and the impact of the new legislation in the field of digitalization on the state administration concerning the communication of natural and legal persons to administrative authorities. The first and second chapters deal with the concepts of public administration, state administration and their bodies. In the second chapter, the concept of eGovernment is defined and its development phases are briefly defined. The third chapter deals with the law on the right to digital services and its impact on the rights of natural and legal persons and the corresponding obligations of public authorities. The fourth chapter is then devoted to the practical impact of the law and digitalization on the form of state administration and the way digital service users communicate with public authorities. The fifth chapter focuses on the context of digitalization of state administration in the Czech Republic in relation to the European Union. In the final chapter, space is briefly devoted to the basic positive and negative effects of digitalization on society.

KEYWORDS

Digitalization; Public Administration; eGovernment; Act on the Right to Digital Services; Citizen Portal

Plná verze práce je dostupná z: <https://theses.cz/id/zerha7/?info>

Úvod diplomantka věnuje představení tématu práce, přibližuje systematiku práce a její rozsah. Obecně vymezený cíl práce konkretizuje stanovením hypotézy a tří výzkumných otázek, na které hodlá v práci hledat odpovědi. Dále uvádí metody, které při zpracování práce zamýšlí použít, zdůrazňuje přitom metodu popisnou a analytickou, doplněnou dílčím použitím metody srovnávací a systémové.

V první a druhé kapitole se autorka věnuje vymezení základních pojmů práce, a to veřejná správa, státní správa, digitalizace a eGovernment. U pojmu eGovernment se autorka věnovala též přiblížení jeho cílů a popisu vývoje, resp. etapizace eGovernmentu v podmínkách České republiky, se zaměřením na charakteristiku Strategie Digitální Česko 2018+.

Třetí kapitolu autorka zaměřila na zákon č. 12/2020 Sb., o právu na digitální služby. Nejprve obecně přibližuje okolnosti přijetí zákona o právu na digitální služby, průběh legislativního procesu a jeho novelizace, poté se již věnuje podrobné analýze jednotlivých práv a povinností podle této tzv. digitální ústavy. Autorka zde provedla klasifikaci digitálních služeb do několika kategorií a předložila podrobnou analýzu konkrétních práv přiznaných uživatelům digitálních služeb a jim odpovídajících povinností orgánů veřejné moci.

Ve čtvrté kapitole diplomantka svou pozornost soustředí na praktický dopad zkoumané právní úpravy a digitalizace na podobu výkonu státní správy a způsob komunikace fyzických a právnických osob jako uživatelů digitálních služeb s orgány veřejné moci. Přibližuje zde oblasti digitalizace jednotlivých agend státní správy, proces vytváření technické a softwarové podpory pro rutinní činnost, oblasti činnosti orgánů veřejné moci vůči fyzickým a právnickým osobám a zamýšlí se i nad jejich dalším rozvojem.

Pátou kapitolu autorka věnuje objasnění digitalizace státní správy ČR v širším kontextu požadavků Evropské unie. Přibližuje plán digitalizace do roku 2030, sestavený Evropskou komisí a jeho oblasti, označovaný jako Digitální kompas 2030. Poté se věnuje indexu digitální ekonomiky a společnosti „DESI“, jehož prostřednictvím Evropská komise monitoruje

digitální pokrok členských států v oblasti ekonomiky a společnosti.¹¹ Autorka postupně analyzuje čtyři sledovaná kritéria digitalizace, a to digitální schopnosti, digitální infrastrukturu, digitalizaci podniků a digitální veřejné služby. Pro účely práce si pak autorka vybrala srovnání ČR v jednotlivých sledovaných kritériích s Dánskem jako „vzorovou“ zemí v oblasti digitalizace a Slovenskem jako státem nám historicky a kulturně blízkým. Stav digitalizace v uvedených státech autorka demonstruje na konkrétních případech a statistických údajích a nabízí vždy též srovnání se stavem digitalizace v Česku.

V šesté kapitole autorka předkládá stručné celkové zhodnocení vlastního výzkumu ve sledované oblasti a své zamyšlení nad výhodami i nevýhodami digitalizace pro českou společnost.

V závěru diplomantka připomíná cíl práce, konstatuje ověření v úvodu stanovené hypotézy a rekapituluje obsah své práce. V návaznosti na text práce reaguje na výzkumné otázky. Předmětnou právní úpravu hodnotí jako důležitý milník v oblasti eGovernmentu v Česku, který garantuje nová práva uživatelů digitálních služeb a obecné principy jejich uplatňování, jakož i odpovídající povinnosti orgánů veřejné moci. Dále se zabývá postavením ČR v oblasti digitalizace v evropském kontextu a vyjadřuje se k výhodám digitalizace jako alternativy stávajícího osobního a listinného vyřizování věcí příslušnými orgány veřejné správy, které oproti nevýhodám považuje za převládající.

Zvolené téma je zajímavé, s mnoha praktickými aspekty, aktuální, v případě jeho originálního zpracování může být s ohledem na omezený okruh zdrojů a teprve se utvářející judikaturu i přínosné. Pokud jde o teoreticko-metodologické zakotvení práce, autorka zdařile propojila teoretická východiska práce s poznatky o uplatnění zkoumané problematiky v praxi. Kromě autorkou identifikovaných metod práce při zpracování práce využila i metody analýzy a syntézy. Oceňuji v textu práce obsažené dílčí závěry, bohužel v závěru práce již autorkou opomenuté. Zdroje práce neuvádí autorka správně v úvodu, ale až v závěru práce.

¹¹ Jak uvádí autorka na str. 44 práce, ČR byla v r. 2023 dle dat indexu DESI z 27 členských států EU na 15. místě.

Diplomová práce je přehledně členěná, kapitoly na sebe logicky navazují. Kapitoly nicméně nejsou obsahově vyvážené. První a druhá kapitola, které jsou teoretickým úvodem do problematiky, jsou poměrně stručné, vhodnější by bylo jejich sloučení. Obdobně je obsahově stručná kapitola šestá, u ní si zase dovedu představit její včlenění do závěru práce.

Práci se zdroji hodnotím pozitivně, diplomantka v práci prokázala schopnost interpretace a analýzy zdrojů, částečně i kritické. Kromě odborné literatury využila i relevantní judikaturu a internetové zdroje, vedle primárních zdrojů využila i zdroje cizojazyčné.

Po obsahové stránce mohu konstatovat, že autorka prokázala schopnost uplatnění zásad vědecké práce. V úvodu stanovený cíl práce byl splněn. Stejně tak se autorka zdařile vypořádala s hypotézou, kterou se jí podařilo potvrdit a se všemi výzkumnými otázkami. Pozitivem práce je její vysoká informační hodnota, autorka přitom nezůstala u popisu, ale usilovala o zachycení správní praxe a aktuálního stavu stále se rozšiřujících digitálních služeb státu, vystihla výhody elektronických úkonů a přinesla též své celkové zamyšlení nad přínosem digitalizace pro společnost. Oceňuji i přiblížení budoucího vývoje digitalizace v ČR v celoevropském kontextu a srovnání s vybranými zeměmi, které autorce umožnilo demonstrovat, jak lze vnímat současný stav a pokrok v digitalizaci v naší zemi.

ADAM, V: PRÁVO NA PŘÍSTUP NA SOCIÁLNÍ SÍTĚ JAKO NOVÝ "VEŘEJNÝ PROSTOR"

ANNA CHAMRÁTHOVÁ RICHTEROVÁ¹²

ADAM, V: Právo na přístup na sociální sítě jako nový "veřejný prostor". 2024, diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 79 s.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá podstatou sociálních sítí a právem jednotlivce na přístup k těmto platformám. Sociální sítě jsou často označovány jako nový veřejný prostor, nepříliš rozdílný od kupříkladu náměstí. Cílem práce je posoudit, nakolik je toto označení vhodné a zda z tohoto vyplývá jednotlivci veřejné subjektivní právo na přístup k tomuto prostoru, a to i v kontextu zájmů jiných osob, zejména provozovatelů sociálních sítí, a také zájmů společnosti jako celku. Následně práce analyzuje současnou právní regulaci sociálních sítí a posuzuje možné legislativní přístupy *de lege ferenda*.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sociální sítě; veřejný prostor; lidská práva; veřejný zájem; regulace sociálních sítí

ABSTRACT

This thesis ponders the nature of social media and the right of the individual to access these platforms. Social media are often referred to as a new public place, not unlike a town square, for example. The goal of this thesis is to evaluate the accuracy of this label and whether it implies a public subjective right of

¹² JUDr. Anna Chamráthová Richterová, Ph.D. je odbornou asistentkou na Katedře správní vědy a správního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Kontakt: anna.chamrathova@mail.muni.cz

the individual to access this space, in context with interests of other parties, namely the providers of social media, as well as interests of society as a whole. Next the thesis analyses current legal regulation of social media and evaluates possible legislative approaches de lege ferenda.

KEYWORDS

Social Media; Public Space; Human Rights; Public Interest; Social Media Regulation

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/th/ch601/>

Autor si odvážně zvolil téma vysoce originální a ojedinělé, které dosud nikdy nebylo zpracováno. Jedná se zároveň o téma velmi aktuální a dopadající na nesmírné množství lidí, jelikož, jak sám autor poznamenává, sociální sítě užívá cca 5 miliard lidí v průměru více než dvě hodiny denně.

Objevují se tak stále nové otázky jejich regulace a způsobu užívání, které by měly být řešeny. Je bohužel třeba poznamenat, že správněprávní doktrína, do níž práce obsahově spadá, tyto otázky začasť pomíjí.

Práce se zpočátku zabývá tím, jak konkrétně veřejný prostor definovat, se zaměřením na to, zda lze sociální sítě vnímat jako druhy veřejných prostor uznávaných českým právním řádem, a to veřejné prostranství a veřejný statek. Následně autor analyzuje, zda skutečně existuje právo přístupu jednotlivce na sociální sítě v kontextu lidských práv, spolu s vážením zájmů protichůdných. V poslední části se práce zabývá právní regulací v této oblasti de lege lata i de lege ferenda.

Práce je po obsahové stránce naprosto vynikající, jako oponent jsem k ní neměla co dodat a jen tiše závidět vedoucímu, že měl příležitost vést tak kvalitní práci. Vysoce převyšuje běžnou úroveň závěrečných prací a směle se může rovnat i s odbornými články publikovanými v renomovaných časopisech. Lze doufat, že autor se o další publikaci své práce pokusí. Takto zpracovaná a na této úrovni ještě totiž problematika jeho práce publikována nebyla, přičemž, jak jsem již uvedla, jedná se o téma velmi zajímavé.

Autor se v problematice výborně orientuje, perfektně argumentuje a vybírá vhodné praktické příklady pro ilustraci svých názorů a argumentů. Oceňuji jeho úvahu, že právo na přístup k sociálním sítím má vliv na výkon základních lidských práv. Kladně také hodnotím, že v závěru každé kapitoly uvádí stručné shrnutí základních závěrů, ke kterým v kapitole dospěl.

To, co může na první pohled působit jako handicap práce – absolutní minimum využívaných a popravdě i využitelných českých právních odborných zdrojů, autor proměnil v její přednost, kdy pracuje s množstvím zdrojů praktických a zprávami o událostech, které podtrhují jeho argumenty. Práce tak není kompilátem již řečeného s více či méně zdařilým narovnáváním myšlenek autora, ale skutečně originárním textem k problematice.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

NEKOVÁŘ, O: PRÁVNÍ VÝCHODISKA STÁTNÍ ČÁSTI EGOVERNMENT CLOUDU

PAVEL ŠTĚPÁNÍK¹³

NEKOVÁŘ, O: Právní východiska státní části eGovernment cloudu. 2024, závěrečná práce programu LL.M. v právu informačních a komunikačních technologií, Masarykovy univerzita, Právnická fakulta, 87 s.

ANOTACE

Závěrečná práce se věnuje problematice využívání cloud computingu orgány veřejné správy České republiky se zaměřením na cloud computing zařazený do nejvyšší bezpečnostní úrovně – Státní část eGovernment cloud. Práce za tímto účelem zkoumá a komentuje původní záměry státu, které jsou obsaženy ve strategických a souvisejících dokumentech a následně je porovnává oproti platné legislativě cloud computingu. Dále práce zkoumá aktuální stav připravenosti státu na samotné poskytování cloud computingu zařazeného do této nejvyšší bezpečnostní úrovně.

KLÍČOVÁ SLOVA

eGovernment; cloud; cloud computing; komerční část eGC; státní část eGC; informační systémy veřejné správy

ABSTRACT

The thesis focuses on the use of cloud computing by public administration bodies in the Czech Republic, with a focus on cloud computing categorised at the highest security level - the state part of the eGovernment cloud. For this

¹³ Mgr. Pavel Štěpáník, LL.M. je náměstkem ředitele NÚKIB, vede sekci strategických agend a spolupráce. Kontakt: 210896@mail.muni.cz

purpose, the thesis examines and comments on the initial intentions of the state, as contained in strategic and related documents, and then compares them with the current legislation on cloud computing. Furthermore, the thesis examines the current state of readiness of the state for the actual provision of cloud computing at the highest security level.

KEYWORDS

eGovernment; Cloud; Cloud Computing; Commercial Part of eGC; State Part of eGC; Public Administration Information Systems

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/auth/th/qxnmh/>

Právní východiska Státní části eGovernment cloudu Ondřeje Nekováře byla obhájena jako závěrečná práce v programu LL.M. v právu informačních a komunikačních technologií Právnické fakulty Masarykovy univerzity.

Využívání cloud computingu orgány veřejné správy stojí za pozornost z řady důvodů. Konkurence zájmu státu na zajištění bezpečnosti dat spravovaných jeho orgány a na ekonomické realizaci zpracování těchto dat je jedním z nich. Tato konkurence je pak přirozeně nejvýraznější v případě zpracování kriticky důležitých dat, tedy v případě tzv. nejvyšší bezpečnostní úrovně. Právě pro tu je určena Státní část eGovernment cloudu (SeGC), a již zaměření práce na právní východiska tohoto systému je tak příslibem právnicky zajímavého čtení.

Státní část eGovernment cloudu dosud stále nebyla spuštěna, avšak ani opuštěna, a tak je téma práce velmi aktuální, navíc tímto typem práce (a přístupu) dosud velmi málo zkoumané. Závěrečná práce se v rámci právních východisek neomezuje jen na požadavky právních předpisů, nýbrž na celkovou právní logiku budování SeGC. Tento širší rámec byl zvolen nepochybně správně – umožňuje pokrýt širokou škálu právních otázek: od ústavněprávních dopadů SeGC na principy hospodářské soutěže v České republice (proporcionalita omezení hospodářské soutěže a potřeby zajištění národní bezpečnosti – bezpečnosti kriticky důležitých dat státu) až po jednotlivé požadavky na subjekt zajišťující SeGC. Jedná se o složitou

problematiku, a to i vzhledem k malému množství informačních zdrojů v této oblasti.

Autor si stanovil za cíl práce porovnat původní záměry státu na vybudování státní části eGovernment cloudu a platné znění právní úpravy. K tomu formuloval dvě výzkumné otázky: „1. Postupoval stát při přípravě státní části eGovernment cloud v souladu se stanoveným strategickým záměrem? 2. Jaké zákonné předpoklady pro poskytování státní části eGovernment cloudu byly doposud splněny?“ Stanovené cíle práce považuji za splněné – obsah práce plně odpovídá zadání práce a byly zodpovězeny i obě výzkumné otázky. Je dobře, že se autor chopil příležitosti a komparoval ucelené politické (policy) dokumenty (zejména Souhrnnou analytickou zprávu projektu eGovernment cloud) s jejich následujícím zpodobněním v legislativním textu, tedy v zásadě analyzoval střet někdejších záměrů (de lege ferenda) s právní, legislativní a nepochybně také opět politickou realitou.

Ani prostor pro hodnocení proporcionality zásahu do hospodářské soutěže za účelem zachování bezpečnostních zájmů státu nezůstal v práci nevyplněn (první věta na s. 45), byť bych preferoval podrobnější argumentaci tohoto ústředního právního východiska SeGC.

Pro interpretaci právních norem upravujících předmětnou oblast by měla být klíčová definice pojmu „cloud computing“. Na s. 23 se uvádí, že definice tohoto pojmu je uvedena v zákoně o informačních systémech veřejné správy, ale také v zákoně o kybernetické bezpečnosti. Zákon o kybernetické bezpečnosti však upravuje toliko definici digitální služby a pro účely této definice uvádí mimo jiné službu cloud computingu. Definice digitální služby ani popis cloud computingu v zákoně o kybernetické bezpečnosti, obojí transpoziční text směrnice NIS 1, však nebyly a ani nemohly být úplné, což je dokázáno mimo jiné pojetím digitálních služeb ve směrnici NIS 2.

Lze uzavřít, že autor bezpochyby prokázal znalosti a orientaci v dané problematice. V práci jsou uvedeny a analyzovány všechny relevantní právní předpisy i strategické dokumenty. Komparace záměrů obsažených ve strategických dokumentech a legislativního zpodobnění těchto záměrů byla zpracována tak, jak si účastník předsevzal. Navíc bylo pracováno také s ma-

teriály, které dosud nebyly finálně přijaty, což zdůrazňuje jednak účastníkovu znalost daného prostředí, jednak jeho intenzivní kontakt s praxí.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

MARHÁNKOVÁ, K: POSKYTOVÁNÍ PRÁVNÍCH SLUŽEB ONLINE

PAVLA TLOUŠŤOVÁ¹⁴

MARHÁNKOVÁ, K: Poskytování právních služeb online. 2024, diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni, Právnická fakulta, 83 s.

ANOTACE

Práce se zabývá problematikou poskytování právních služeb online. Tato forma poskytování právních služeb se rapidně celosvětově rozvíjí a tudíž se jedná o téma velmi aktuální. V práci je charakterizováno, co jsou disruptivní technologie, proč mají návaznost na poskytování právních služeb online a jak je konkrétně v právu využít. Dále jsou zde uvedeny konkrétní příklady disruptivních technologií a popsány, jak fungují v praxi. V práci je též charakterizováno poskytování právních služeb online v České republice. K tomuto účelu bylo Českou advokátní komorou vydáno stanovisko, které právě poskytování právních služeb online upravuje. Jsou zde nastíněny praktické problémy, které s sebou poskytování právních služeb online přináší. Uvedené praktické problémy jsou v práci zkoumány za pomoci dotazníkového šetření. Výzkum si kladl za cíl zmapovat praktické řešení vyvstávajících problémů v advokátní praxi. Vzhledem k tomu, že jednou z disruptivních technologií je AI v právu, bylo ve výzkumu též zjištěno v jaké míře advokátní kanceláře momentálně AI ve své praxi využívají. Práce si kladla za cíl porovnat právní úpravu dle CCBE a zemí common law. Některé specifické otázky jsou CCBE upraveny více než v České republice, nicméně z generálního hlediska taktéž zůstávají pouze u obecného doporučení. Země common law, konkrétně pak USA a Velká Británie, jsou v právní úpravě poskytování

¹⁴ JUDr. Pavla Tloušťová, Ph.D., MBA je odbornou pracovnící Katedry obchodního práva na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Kontakt: tloustov@kop.zcu.cz

právních služeb online napřed, protože jejich profesní komory stanoví konkrétní praktický postup, jak právní služby online poskytovat a nejedná se o pouhá obecná doporučení.

KLÍČOVÁ SLOVA

Právní služby online; disruptivní technologie; online platformy; online právní pomoc; advokátní kancelář; ochrana dat; identifikace; mlčenlivost

ABSTRACT

The thesis deals with a matter of providing legal services online. This form of providing legal services is rapidly developing worldwide and therefore it is a very current topic. The thesis characterizes disruptive technologies, why they are related to the provision of legal services online and how to use them specifically in law. It also provides specific examples of disruptive technologies and describes how they work in practice. The thesis also characterises the provision of online legal services in the Czech Republic. For this purpose, the Czech Bar Association has issued an opinion which regulates the provision of online legal services. It outlines the practical problems that the provision of online legal services entails. These practical problems are examined in the thesis by means of a questionnaire survey. The research aimed to map out practical solutions to emerging problems in legal practice. As one of the disruptive technologies is AI in law, the research also identified the extent to which law firms are currently using AI in their practice. The thesis aimed to compare the legislation under the CCBE and common law countries. Some specific issues are more regulated by the CCBE than in the Czech Republic, however, from a general point of view, they also remain only a general recommendation. The common law countries, namely the USA and the UK, are ahead in the regulation of the provision of legal services online because their professional chambers set out specific practical procedures for the provision of legal services online and these are not mere general recommendations.

KEYWORDS

Online Legal Services; Disruptive Technologies; Online Platforms; Online Legal Assistance; Law Firm; Data Protection; Identification; Confidentiality

Plná verze práce je dostupná z: <https://theses.cz/id/2uiqit/>

Diplomantka si vybrala za cíl věnovat se probíhající změně ve způsobu poskytování právních služeb advokáty svým klientům, a to formou online poradenství (vedle tradičního osobního způsobu poskytování právních služeb). Ve své práci se diplomantka v úvodní kapitole zaměřila na vysvětlení pojmu disruptivních technologií včetně umělé inteligence. Za stěžejní lze v DP považovat kapitoly 2. – 4. V kapitole druhé diplomantka analyzuje poskytování právních služeb online v České republice, v kapitole třetí právní úpravu poskytování právních služeb online dle Rady evropských advokátních komor (CCBE) a v kapitole čtvrté právní úpravu poskytování služeb online v zemích common law, a to v USA a Velké Británii. DP též v kapitole druhé obsahuje přínosnou výzkumnou část k otázkám spojeným s tématem DP mezi relevantním vzorkem českých advokátních kanceláří.

Diplomová práce je zpracována přehledně, pečlivě a s dobrým uchopením tématu, a to jak z pohledu teoretického, tak komparací české právní úpravy poskytování právních služeb online se zahraniční. Velkou vypovídací hodnotu má též výzkumná část obsažená v podkapitole 2.5. DP včetně názorného grafického zpracování jednotlivých zjištění ve výzkumu. Práce je logicky členěna na dílčí kapitoly a podkapitoly, jimž odpovídá i samotný text práce.

Diplomantka ve své práci mj. analyzuje otázku odpovědnosti za poskytované právní služby prostřednictvím online platformy a dochází k závěru, že ji má advokát (a nikoliv provozovatel internetové platformy) tak, jako je tomu u tradičního, osobního poskytování právních služeb. Odpovědnost advokáta setrvává i v případě, pokud je pro právní radu použita umělá inteligence, jak příléhavě diplomantka dovozuje z uvedeného rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 10 C 13/2023 ze dne 11.10.2023. V praxi jsou

tak na advokáta při poskytování právních služeb online za použití pokročilých technologií spravovaných třetími stranami kladený v podstatě vyšší nároky na odpovědnost za poskytované služby, než je tomu u tradičního způsobu výkonu advokacie. V rámci řešení výzkumných otázek diplomantka dochází k závěru, že nejčastěji jsou právní služby prostřednictvím online platformy poskytované v oblastech obchodního a občanského práva. V praxi jistě zůstanou oblasti, v nichž se tento způsob poskytování právních služeb neprosadí, např. při obhajobě v trestním řízení.

Neopominutelnou povinností advokáta při poskytování právních služeb prostřednictvím internetové platformy zůstává zajištění ochrany důvěrných informací obdržených od klienta a zachování mlčenlivosti o klientových záležitostech. Z výzkumu provedeného diplomantkou vyplynulo, že osobní údaje klienta jsou ze strany advokáta nejčastěji chráněny prostřednictvím externích IT firem se zavedenou pravidelnou změnou přístupových hesel.

Ve své práci prokázala diplomantka výbornou orientaci v právní úpravě i v práci s ní.

V relevantních partiích DP diplomantka odkazuje též na rozhodovací praxi.

Diplomantka dobře využívá příležitou domácí i zahraniční literaturu pro otázky analyzované v DP.

Z pohledu odborné kvality oceňují způsob uchopení tématu DP, pečlivou právní analýzu i pečlivé zpracování a vyhodnocení anketních otázek s vypovídací hodnotou v rámci provedeného výzkumu.

Téma DP je velmi aktuální, neboť v současné době dochází k rozvoji poskytování právních služeb advokáty online, tj. nikoliv pouze „tradičním způsobem“ na základě fyzického setkání advokáta s klientem. Rozvoj, kvalitu a dostupnost poskytování právních služeb online ovlivní též rozšíření další umělé inteligence. To vše bude mít v budoucnu velký vliv na nároky na výkon profese advokáta, ale též na jeho postavení ve společnosti. Práce je velmi přínosná nejen z důvodu aktuálnosti zvoleného tématu, ale též způsobem jejího zpracování, a to jak komparací několika právních úprav, tak výzkumnou částí.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

FRÝŽELKA, V. M: AUTORSKOPRÁVNÍ REŽIM OBSAHU VYTVÁŘENÉHO UŽIVATELEM VE VIDEOHŘE

ONDŘEJ WOZNICA¹⁵

FRÝŽELKA, V. M: *Autorskoprávní režim obsahu vytvářeného uživatelem ve videohře. 2024, diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 133 s.*

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá uživatelským obsahem ve videohrách. Pozornost věnuje jak obsahu samotnému, tak videohře jakožto komplexnímu předmětu chráněného autorským právem. Práce rovněž rozebírá obsah smluvních ujednání a jejich dopad na autorská práva. Pozornost je dále věnována postavení uživatele, který je autorem a zároveň spotřebitelem. Na základě toho práce představuje úvahy *de lege ferenda* adresující nerovné postavení dotčených stran a jejich legitimní zájmy. Tyto úvahy směřují k respektování práv autora videohry a autora uživatelského obsahu a podporují vznik hybridních ekonomik.

KLÍČOVÁ SLOVA

Obsah vytvořený uživatelem; uživatelské dílo; autorské právo; videohry; spotřebitelská ochrana autora; EULA

ABSTRACT

The thesis deals with user-generated content in video games. It focuses on the content itself and the video game as a complex subject protected by copyright. It

¹⁵ Mgr. Ondřej Woznica je odborným pracovníkem Ústavu práva a technologií na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Kontakt: 445915@mail.muni.cz

discusses contractual provisions and their impact on author's rights. Emphasis is also placed on the status of the user who is both the author and the consumer. Subsequently, the thesis presents de lege ferenda considerations addressing the inequality of the stakeholders and their legitimate interests. The aim is to respect the rights of the video game author and the rights of the user and to promote the emergence of hybrid economies.

KEYWORDS

User-generated Content; User's Work; Copyright; Video Games; Consumer Protection of the Author

Plná verze práce je dostupná z: <https://is.muni.cz/th/e7vop/>

Diplomová práce řeší téma obsahu vytvářeného v prostředí videoher a jeho právnímu statusu, a to z pohledu zákonného a smluvního uspořádání vztahů. Předností práce je fakt, že právní poznatky a pohled kombinuje s fungováním trhu a technologickými poznatky. Konfrontace právní regulace s regulací trhu a technologickou regulací pouze přidává práci na hodnotě.

Práce je zpracována velmi kvalitně. Práce vychází z rozsáhlého literárního zázemí, včetně toho zahraničního, relevantní judikatury a poznatků o reálném tržním a technologickém fungování. Práce navíc zohledňuje nejen právní problematiku, ale také tržní a technologický kontext.

Hlavním těžištěm práce je zejm. analýza zákonné a smluvní úpravy uživatelské tvorby. Práce nejdříve podrobně popisuje zákonnou regulaci uživatelské tvorby. Zejména nabízí odpověď na otázku, zda se jedná o obsah, který lze chránit autorským právem, kde se zaměřuje na otázku originality.

V části zaměřené na smluvní regulaci vztahů pak autor nabízí přehledným způsobem své poznatky k různým herním společnostem a jejich smluvním podmínkám. Práce zde empiricky zpracovává různé licenční a uživatelské podmínky. Snahu o empirický výzkum hodnotím velmi

kladně, neboť se jedná spíše o výjimku v kvalifikačních pracích v oborech právní vědy a také právní vědě jako takové.

Obecně se jedná o vysoce kvalitní diplomovou práci, která s přehledem přesahuje standard, na který jsme u diplomových prací zvyklí. Doporučil bych ji proto každému zájemci o téma videoher z pohledu českého a evropského právního řádu. Současně rád doporučím i článek z diplomové práce vycházející, publikovaný v tomto čísle Revue pro právo a technologie.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

HEINZEL, M: AUTORSKOPRÁVNÍ ASPEKTY VÝVOJE A VYUŽITÍ UMĚLÉ INTELIGENCE (AI)

PETRA ŽIKOVSKÁ¹⁶

HEINZEL, M: Autorskoprávní aspekty vývoje a využití umělé inteligence (AI). 2024, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 86 s.

ANOTACE

Diplomová práce se zaměřuje na autorskoprávní aspekty, jež jsou spojeny s vývojem a využíváním AI. Ve světle stále rostoucího významu AI ve společnosti diplomová práce popisuje, jak tato technologie ovlivňuje autorské právo. Práce se zaměřuje na obecný výklad pojmu AI, rozebírá pojem dílo ve smyslu autorského zákona a dále se věnuje oblasti automatizované analýzy textů a dat, která je nezbytná pro vývoj technologií AI. Navíc se diplomová práce zabývá tvorbou děl s pomocí AI. Hlavním cílem diplomové práce je podrobně analyzovat úpravu licencí k rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy textů nebo dat a popsat právní režim výstupů generovaných za použití AI. V tomto ohledu se diplomová práce rovněž věnuje podmínkám, za kterých mohou vzniknout autorská práva k výstupům generovaným s pomocí AI. V souhrnu by diplomová práce měla poskytnout ucelený přehled pro uživatele AI z řad veřejnosti a zlepšit jejich porozumění a orientaci ve vztahu AI a autorského práva.

Analýza licencí k rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy textů nebo dat ukázala, že právní úprava nevědomky brzdí inovace v oblasti AI na území EU tím, že omezuje přístup k datům a zvyšuje náklady na vývoj, což může

¹⁶JUDr. et MgA. Petra Žikovská, Ph.D. je vedoucí Centra práva duševního vlastnictví na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Kontakt: zikovska@prf.cuni.cz

vést k vytváření méně kvalitních nástrojů AI. Lze konstatovat, že právní úprava dává přednost ochraně autorských práv před technologickým pokrokem.

V oblasti tvorby s využitím AI zjištění ukázala, že klíčem ke vzniku díla chráněného autorským právem je dostatečný tvůrčí vklad uživatele AI, který uživatel projevuje skrze prompt. Tento způsob projevu umožňuje uživateli vyjádřit svou osobnost a umožňuje mu stát se autorem výstupu generovaného s pomocí AI. Praktický test na výstupech generovaných pomocí nástroje DALL·E 3 potvrdil, že tvůrčí rozhodnutí vyjádřená v promptu jsou pro vznik díla nezbytná.

KLÍČOVÁ SLOVA

AI; autorské dílo; automatizovaná analýza textů nebo dat

ABSTRACT

The thesis focuses on copyright aspects related to the development and use of AI. In light of the ever-increasing importance of AI in society, the thesis describes how this technology affects copyright law. The thesis focuses on a general interpretation of the term AI, discusses the concept of a work in the sense of copyright law, and further explores the field of automated text and data analysis, which is essential for the development of AI technologies. In addition, the thesis deals with the creation of works with the help of AI. The main objective of the thesis is to analyse in detail the regulation of the licences to reproduce a work for the purpose of automated text or data analysis and to describe the legal regime of the outputs generated using AI. In this respect, the thesis also discusses the conditions under which copyright may arise in AI-generated outputs. In summary, the thesis should provide a comprehensive overview for public users of AI and improve their understanding and orientation on the relationship between AI and copyright. The analysis of licenses to reproduce works for the purpose of automated text or data analysis has shown that legislation unwittingly hinders AI innovation within the EU by limiting access to data and increasing development costs, which may lead to the creation of lower quality AI tools. It can be concluded that legislation prioritises copyright protection over technological progress. In the area of AI-powered creation, findings have shown that the key to the creation of a copyrighted work is sufficient creative input from the AI

user, which the user expresses through the prompt. This mode of expression allows the user to express their personality and enables them to become the author of the AI-generated output. A practical test on the output generated by DALL·E 3 confirmed that the creative choices expressed in the prompt are necessary for the creation of the work.

KEYWORDS

AI; Artwork; Automated Text or Data Analysis

Plná verze práce je dostupná z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/189968>

Zvolené téma autorskoprávních aspektů spojených s vývojem a využitím umělé inteligence (AI) je velmi aktuální, a to i s ohledem na překotný technologický vývoj systémů generativní umělé inteligence, na kterou je právní systém připraven jen velmi omezeně. I proto považuji výběr tématu za zdařilý a vhodný pro zpracování formou diplomové práce.

Zvolené téma vyžaduje kromě obecných základních právně-teoretických znalostí též užší právní specializaci, znalost odborné literatury, zejména zahraniční, a dalších pramenů včetně související judikatury, ale i věcných souvislostí. Diplomant musí znát jak české, tak zahraniční zdroje a právní úpravu *de lege lata*. Použité metody jsou adekvátní zpracovávanému tématu, seznam pramenů je dostačující.

Diplomová práce se zaměřuje na autorskoprávní aspekty vývoje a využívání generativních systémů umělé inteligence s ohledem na stále masivnější celosvětový vývoj a potažmo využívání umělé inteligence, zejména modelů generativní umělé inteligence. Na základní výklady pojmů právních i technických v úvodních kapitolách v míře potřebné pro další výklad navazují stěžejní kapitoly. Za zásadní považuji podrobnou analýzu zákonných licencí k rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy textů nebo dat na komunitární, a zvláště na národní úrovni, a její kritické zhodnocení obsahující i vlastní názory diplomanta. V detailu se věnuje rozboru výjimky pro automatické vytěžování textů a dat, která zásadním způsobem ovlivňuje

možnosti učení generativních systémů umělé inteligence. Právě detailní právní rozbor této nové zákonné výjimky v širších souvislostech pak prokazuje autorovo pochopení problematiky a jeho schopnost formulace poučeného názoru, což v situaci, kdy prakticky neexistují soudní rozhodnutí v dané věci, není jednoduché.

Stejně tak považuji za důležitý i rozbor možností vzniku autorskoprávní ochrany vstupů (promptů) a výstupů generovaných modely umělé inteligence nebo s pomocí takových modelů umělé inteligence včetně závěrečného praktického testu. O některých závěrech autora lze diskutovat, avšak to nijak nebrání zřejmému závěru, že se autor v dané problematice velmi dobře orientuje a je schopen formulovat samostatný názor na problematiku. Předložená práce je zpracována v dostatečném rozsahu. Výklad je logický, systematický. Převažuje zpracování popisnou a analytickou metodou. Stylistická úroveň je vyhovující, rovněž tak práce s poznámkovým aparátem. V práci nenalézám zásadních pochybení. Předložená práce tak bez dalšího splňuje požadavky kladené na tento typ prací.

Závěrem lze shrnout, že se jedná o práci velmi kvalitní, která si klade nelehký úkol, a sice analýzu problému, který doposud postrádá stabilní ukotvení v právním řádu a především v rozhodovací praxi soudů, ať již národních či SDEU. Problematika generativních systémů umělé inteligence je zde pojata komplexně a zabývá se, jak právními problémy vznikajícími na „vstupu“, tedy při učení umělé inteligence, tak i na „výstupu“, kdy výstupem bývá často výtvar podobný, či zaměnitelný s výsledkem tvůrčí činnosti člověka. Autor analyzuje i projevy tvůrčí činnosti člověka, které se mohou otiskovat právě do promptů, tedy požadavků směřujících ke generativním systémům umělé inteligence. S touto možností počítá i velká část akademické obce, ale samozřejmě je vždy třeba posuzovat konkrétní případ a míru tvůrčího přínosu otisknutého v předemných promptech, což může být na úkor právní jistoty eventuálních uživatelů. Pisatel práce dochází k závěru, že pro vznik díla je zapotřebí lidské tvůrčí činnosti, a že umělci by neměli ustupovat umělé inteligenci, ale využívat ji jako svého nástroje, s čím nelze než souhlasit.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

GUERRA, G.: REDESIGNING PROTECTION FOR CONSUMER AUTONOMY. THE CASE-STUDY OF DARK PATTERNS IN EUROPEAN PRIVATE LAW

KRISTÝNA BÓNOVÁ¹

GUERRA, G.: Redesigning protection for consumer autonomy. The case-study of dark patterns in european private law. Milan: FrancoAngeli, 2023, 204 s. ISBN 9788835154839.

1. ÚVOD

Digitální rozhraní poskytuje obchodníkům celou řadu nových možností, jak ovlivňovat chování spotřebitelů, často i skrze využívání jejich osobních údajů. V posledních letech se jak na akademické, tak legislativní úrovni věnuje velká pozornost dark patterns – architekturám výběru, které mají při spotřebitelském rozhodování silný přesvědčovací, až manipulativní charakter. Kniha je završením autorčiny dlouhodobé specializace na ochranu dat a spotřebitelské právo. Tato dvě odvětví se prolínají v mnoha otázkách – soutěžní právo, e-commerce, informační povinnost, digitální služby, ochrana slabší strany, osobní údaje jako protiplnění. Pro téma knihy proto bylo nezbytné vybrat užší zaměření. Autorka se v posledních letech věnuje převážně ochraně dat ve zdravotnictví, nicméně pro tuto knihu si zvolila téma autonomie spotřebitele s důrazem právě na dark patterns. Ačkoli se nejedná o téma zcela nové, každým rokem nabývá na významu. Podnikatelé přicházejí se stále sofistikovanějšími prostředky, jež jsou schopny ovlivnit rozhodování spotřebitele. Proto je podnikatelé implementují v rám-

¹ Mgr. Kristýna Bónová je doktorandkou na Ústavu práva a technologií, Právnické fakulty Masarykovy univerzity, a právničkou na Pracovišti pověřence pro ochranu osobních údajů na Rektorátu Masarykovy univerzity. Kontaktní e-mail: kristyna.bonova@law.muni.cz.

ci své obchodní strategie a skrze zpracování rozsáhlého množství dat o spotřebitelském chování mohou využívat designy a vzorce, které jim zajistí vysokou míru spotřebitelské angažovanosti a v konečném důsledku vyšší zisky. Téma je tedy stále aktuální a má smysl se mu věnovat.

Kniha je rozdělena na tři hlavní části. V první z nich je hlavním tématem autonomie spotřebitele a aktuální právní nástroje sloužící k její ochraně. Druhá část se zabývá problematikou dark patterns a jejich druhy. Ve třetí části se pak autorka věnuje především designu, který vnímá jako stěžejní nástroj podporující autonomii spotřebitele. Ačkoli takto načrtnutá osnova vzbuzuje očekávání, autorka se ve své knize potýká s problémem, který je pro zvolenou oblast zájmu příhodný. O manipulativních technikách,² zpracování osobních údajů hraničících se zákonností³ a o selhávání dosavadních mechanismů na ochranu spotřebitele a osobních údajů⁴ již toho bylo napsáno spousta. Pro komplexní uchopení celého problému je proto nezbytné vypořádat se s množstvím zdrojů a provázaností jednotlivých dílčích témat. Autorce se daří pokrýt potřebná témata – od definice manipulace, přes personalizaci až po riziko diskriminace při využití algoritmů a mnohé další otázky. Z množství citovaných zdrojů je zřejmé, že si autorka vybudovala bohaté zázemí. Bohužel je prostor věnovaný dílčím tématům limitovaný a jejich zasazení do kontextu často není komplexně uchopeno, jak uvádím níže.

2. STARONOVÉ STRASTI „DIGITÁLNÍHO SPOTŘEBITELE“

Princip autonomie vůle a ochrana spotřebitele jsou jedněmi ze základních cílů smluvního práva.⁵ Již v úvodu autorka upozorňuje na to, že v případech online manipulace jsou spotřebitelé často zároveň subjekty údajů. To

² Srov. např. MANWARING, K. Will Emerging Technologies Outpace Consumer Protection Law? The Case of Digital Consumer Manipulation. *Competition and Consumer Law Journal*. 2018, roč. 26, č. 2, s. 141-181.

³ Srov. např. MÜLLER-TRIBBENSEE, T., MILLER, K., SKIERA, B. Paying for Privacy: Pay-or-Tracking Walls, s. 7. [online] 5. 3. 2024 [cit. 20. 3. 2024].

⁴ Srov. např. BEN-SHAHAR, O. Data Pollution. *Coase-Sandor Working Paper Series in Law and Economics*. 2019, roč. 11, s. 105-159.

⁵ GUERRA, G. *Redesigning protection for consumer autonomy. The case-study of dark patterns in european private law*. Milan: FrancoAngeli, 2023, s. 13.

je nepochybně pravda, neboť nejznámější digitální marketingové strategie jsou zaměřeny na sběr osobních údajů, které mají pro podnikatele nepominutelný význam. Může jít například o personalizaci obsahu (zobrazovaných příspěvků, reklamy, ceny) nebo zasílání upomínek na zboží ponechané v košíku. Dark patterns ovšem existuje celá řada a ne všechny jsou postaveny na zpracování osobních údajů. Jak sama autorka uvádí, dark patterns především těží z kognitivní slabosti spotřebitelů – jako příklad uvádí užívají reklamu, znesnadnění porovnávání cen prostřednictvím uspořádání vzhledu stránky, složité zrušení členství nebo naopak nucenou registraci.⁶ Ani jedna z těchto praktik přitom není založena na (zne)užití zpracovávaných osobních údajů. Analýza aplikace právního rámce GDPR,⁷ jež se prolíná celou knihou, tedy působí zavádějícím dojmem a v knize chybí vymezení limitů aplikace této úpravy na problematiku dark patterns.

Dark patterns využívané nejen na webových stránkách, ale i v rámci internetu věcí, mohou vést k narušení nekalé soutěže a ke hmotné, ale i nehmotné újmě, jako je narušení soukromí, vynucené plýtvání časem, závislost, kognitivní zátěž, ztráta kontroly nad informačním sebeurčením a emocionální nebo psychologický stres.⁸ Primární apel knihy však spočívá v nutnosti regulace dark patterns tak, aby byla zachována autonomie spotřebitele.

Autorka se v první části knihy věnuje autonomii spotřebitele z pohledu soukromého práva. Jako základní právní nástroj, který má umožnit spotřebiteli svobodně se rozhodovat v souladu s jeho zájmy, podle autorky slouží transparentnost, která je zajištěna skrze informační povinnost podnikatelů vůči spotřebitelům.⁹ Informační povinnost má za cíl vyvážit informační asymetrii, která přirozeně a nevyhnutelně mezi smluvními stranami v B2C

⁶ Tamtéž, s. 14.

⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32016R0679>.

⁸ GUERRA, G.: *Redesigning protection for consumer autonomy. The case-study of dark patterns in european private law*, s. 19.

⁹ Tamtéž, s. 33.

vztazích panuje. Nejen typ a množství poskytnutých informací, ale také způsob jejich prezentace vytváří prostředí, jež má silný dopad na svobodu rozhodování spotřebitele.¹⁰

Způsob, jakým podnikatel spotřebiteli poskytuje informace, reguluje Evropská unie mimo jiné prostřednictvím zákazu nekalých obchodních praktik, mezi něž patří i klamavé obchodní praktiky.¹¹ Autorka v tomto kontextu kromě související unijní legislativy poukazuje na kritérium informovaného spotřebitele. Na tento koncept by dle autorky mohly mít pozitivní vliv poznatky z jiných oborů, jako je například behaviorální ekonomie. Ta by mohla přispět oboru práva při vyhodnocování kognitivních zkreslení a vlivu digitálního prostředí na chování a vnímání spotřebitelů online (ať už na webové stránce, nebo při využívání chytrých zařízení). Propojení poznatků ekonomie s právní regulací je pro autorku stěžejní a vyzdvihuje jeho výhody napříč celou knihou. Informační povinnost autorka vnímá jako pouhý nástroj sloužící v aktuální podobě spíše společností nežli spotřebitelům – podnikatelé totiž skrze rozsah a formu poskytnutí informací mohou ovlivnit spotřebitele. Přitom se v určitých případech mohou stále pohybovat v mezích práva, neboť naplňují informační povinnost, kterou jim ukládá zákon, zatímco poskytnuté informace nenaplňují funkci vzdělávání spotřebitelů.¹²

Dále autorka knihy poukazuje na skutečnost, že každá marketingová praktika má za cíl do jisté míry spotřebitele přesvědčit a že je obtížné určit hranici mezi dovoleným přesvědčováním a zakázanou manipulací.¹³ To autorka podporuje několika existujícími definicemi různých škál manipulace a propojuje tento problém s významem pozornosti spotřebitele jako základního atributu digitální ekonomie (též označované proto jako ekonomie pozornosti).¹⁴ Jedná se tak o přínosné srovnání dosavadních přístupů, teorií

¹⁰ Tamtéž, s. 26.

¹¹ Tamtéž, s. 31.

¹² Tamtéž, s. 42 a 54.

¹³ Tamtéž, s. 43.

¹⁴ PARISI, E.C., PARISI, F. Rethinking Remedies for the Attention Economy. In: FAGAN, F., LANGENFELD, J. (eds.). *The Economics and Regulation of Digital Markets*. Emerald Publishing Limited, Leeds, 2023, s. 75-97.

a pojetí manipulace spotřebitele. Autorčin pohled nebo návrh kritérií, která by napomohla odlišení zákonných marketingových taktik od nezákonné manipulace, nicméně z textu nevyplývají a zůstávají nejasné.

První část knihy trpí faktem, že typologie dark patterns je v knize představena až později. Autorka již v první části propojuje dark patterns s informační povinností, ale nepřesně. Jinak totiž budou posouzeny dark patterns využívané ke zkreslení plnění informační povinnosti – například skrytí potenciálně důležité informace až do druhého nebo třetího kroku prokliknutí v cookie liště, a dark patterns grafického charakteru, které s informační povinností nijak nesouvisí – například barva tlačítek souhlasím/nesouhlasím nebo poměr plochy reklamy nebo cookie lišty ku zbývajícimu obsahu na webové stránce. Obdobný problém se pak promítá do aplikace GDPR, kterou autorka často v kontextu dark patterns zmiňuje, ale která nebude na místě u řady typů dark patterns, například právě zmíněných grafických.

Ve druhé části knihy autorka poskytuje dobrý a komplexní rozbor dark patterns a představuje jejich různé druhy. Shodou okolností přitom ve stejném roce vyšla souhrnná kniha od samotného autora pojmu dark patterns, Harryho Brignulla,¹⁵ která bohužel vzhledem k datu publikace nemohla být autorkou recenzované publikace zohledněna. Jeho kniha přitom poskytuje unikátně komplexní pohled na typologii manipulativních designů a obsahuje i rozbor druhů újmy, kterou mohou spotřebitelům způsobit. Zapracování této publikace do recenzované knihy by bylo nepominutelným přínosem, nicméně toto „ochuzení“ samozřejmě nelze autorce vyčítat.

Úvod druhé části se na prvních několika stránkách zdá o poznání důslednější než první část. Záhy se však i zde promítá nesystematičnost a povrchnost. Ačkoli lze ocenit aktuálnost a široký záběr citovaných zdrojů, rozsudek SDEU ve věci Meta v Bundeskartellamt¹⁶ je v kapitole o dark patterns

¹⁵ BRIGNULL, H. *Deceptive patterns: exposing the tricks tech companies use to control you*. Eastbourne: Testimonium, 2023, 263 s.

¹⁶ Rozsudek SDEU (velkého senátu) ze dne 4. 7. 2023 ve věci C-252/21. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=275125&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1>

zmíněn bez transparentního vysvětlení proč.¹⁷ Dále na tomto místě autorka otevírá důležitou otázku nemateriální újmy podle GDPR, nicméně bez hlubší analýzy dosavadních poznatků. Zároveň neideálně uchopuje otázku legitimního účelu a zákonnosti zpracování osobních údajů jako nástroje proti manipulaci spotřebitele, kde opět chybí transparentní vysvětlení aplikace GDPR.¹⁸

Autorka poněkud překvapivě dává prostor i americké perspektivě, přestože spotřebitelské právo v první části analyzuje pouze z pohledu unijního práva. Od evropského prostředí se autorka odchyluje ve dvou podkapitolách, které podivně prokládá podkapitolou věnující se rozhodnutím Soudního dvora Evropské unie. Pro tuto nesystematičnost autorka neuvádí zjevné důvody. Nevysvětlená zůstává i potřeba zahrnutí problematiky web scraping.

Přes uvedené výtky druhá část knihy poskytuje důslednou analýzu legislativy týkající se dark patterns, včetně poukázání na výhody i úskalí regulace poskytnuté směrnicí o nekalých obchodních praktikách¹⁹ a nařízením o digitálních službách.²⁰ Autorka rozlišuje působnost nařízení o digitálních službách omezující se pouze na tři typy dark patterns, upozorňuje na jeho nedostatečné vymezení kritérií pro posouzení nezákonnosti architektury výběru a poukazuje na odlišnou roli úmyslu podnikatele v obou zmíněných předpisech.²¹

Do kontextu dark patterns autorka zasazuje také kritérium zranitelného spotřebitele a podobně jako jiní upozorňuje na skutečnost, že v digitálním

¹⁷ GUERRA, G.: *Redesigning protection for consumer autonomy. The case-study of dark patterns in european private law*, s. 144.

¹⁸ Tamtéž, s. 87.

¹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu (směrnice o nekalých obchodních praktikách). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0029>

²⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2065 ze dne 19. října 2022 o jednotném trhu digitálních služeb a o změně směrnice 2000/31/ES (nařízení o digitálních službách). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R2065>

²¹ GUERRA, G.: *Redesigning protection for consumer autonomy. The case-study of dark patterns in european private law*, s. 128-130.

prostředí se kritérium zranitelnosti posouvá a netýká se už pouze vyhrazené skupiny (senioři, děti), ale všech, neboť všichni máme určité kognitivní schopnosti a meze, které v digitálním prostředí mohou být různými praktickými překonány.²² Zároveň dává do souvislosti princip transparentnosti a zákonnosti a upozorňuje na to, že poskytnutí zákonem požadovaných informací neomlouvá využívání dark patterns.²³

Ve svých závěrech autorka poukazuje na to, že by právo mělo zohlednit využívání kognitivních schopností a zkreslení v rámci definice nebo výčtu nezákonných obchodních praktik,²⁴ byť GDPR a směrnice o nekalých praktikách poskytují nástroje regulující dark patterns. Dovolenost obchodních praktik spotřebitelským právem navrhuje propojit se zákonností účelu zpracování osobních údajů.²⁵ Upozorňuje, že v rámci transparentnosti hraje roli kvalita poskytnutých informací, nikoli jejich kvantita, a z poskytnutých informací by měl spotřebitel být schopen dovodit ekonomické důsledky, které pro něj transakce bude mít.²⁶ Zranitelnost by dle autorky měla být posuzována také s ohledem na vliv reklamy na chování spotřebitele²⁷ a nerovnost mezi spotřebitelem a podnikatelem v digitálním prostředí (digitální asymetrie) by neměla zahrnovat pouze informační asymetrii.²⁸ Zneužívání digitální asymetrie by mohlo být vnímáno jako vykořisťovací strategie, která spadá pod klamavé obchodní praktiky, a tedy do působnosti směrnice o nekalých praktikách.²⁹ Takový přístup však podle autorky neodpovídá výkladu pojmu průměrného spotřebitele, který by měl být vnímán dynamičtěji s ohledem na kognitivní schopnosti, které mohou být zneužité u všech spotřebitelů, nikoli pouze u „průměrné“ skupiny.³⁰ Při výkladu tohoto kritéria autorka opět vyzdvihuje možnou oporu v behaviorální ekonomii.

²² Tamtéž, s. 136.

²³ Tamtéž, s. 137.

²⁴ Tamtéž, s. 154.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž, s. 157, 159.

²⁷ Tamtéž, s. 171.

²⁸ Tamtéž, s. 174.

²⁹ Tamtéž, s. 175.

³⁰ Tamtéž, s. 177.

Autorka navrhuje využití designu a znalostí o zranitelnostech spotřebitelů ve prospěch spotřebitele. Podle ní by podnikatelé mohli díky kvalitnímu poznání charakteristik spotřebitele uzpůsobit design nabídek tak, aby skrze design podpořili autonomii spotřebitele a přispěli transparentnosti a srozumitelnosti dokumentů.³¹ Tento přístup je sice teoreticky zajímavý, avšak v praxi je vzhledem k ekonomickým zájmům podnikatelů a jejich vlastní vůli v podstatě nerealizovatelný. V případě standardizace prostřednictvím právních norem by se jednalo o velmi komplexní a zajímavé řešení, které autorka nenavrhuje. O kousek dál nicméně poukazuje na to, že na význam designu již upozornil Evropský sbor pro ochranu osobních údajů v pokynech 3/2022, v nichž poskytuje praktická doporučení pro podnikatele tak, aby se vyhnuli využívání dark patterns. Pozitivní využití designu (včetně konceptu „competition by design“)³² autorka považuje za stěžejní řešení načrtnutých problémů.

3. ZÁVĚR

Jak bylo naznačeno v úvodu, zpracování zvoleného tématu po autorce vyžaduje náročný proces shromažďování obrovského množství zdrojů. Autorka tento proces reflektuje v celých prvních dvou třetinách knihy – na jednu stranu velmi podrobně, tedy v široké škále dílčích problémů, na druhou stranu však velmi povrchem. Vzhledem k záběru obsažených témat nezbyvá prostor vypořádat se s některými zajímavými otázkami pečlivěji. Pokud čtenář o tématu příliš neví, může mu kniha posloužit jako dobrý odrazový můstek; zároveň ale musí počítat s tím, že se o dílčích tématech nedozví mnoho a čeká ho další rozsáhlá rešerše. Pokud se čtenář knihy orientuje v ochraně spotřebitele a ochraně osobních údajů, kniha mu mnoho nového nepřinese. Je však velmi důsledným souborem toho, co již bylo napsáno. Zahrnuty jsou potřebné teorie, na jejichž základě lze stavět, a autorka poskytuje i slibovanou case law analýzu, do které částečně zahrnuje i problematiku informovaného a průměrného spotřebitele. Ocenit lze také autorčinu práci při shromáždění publikací a stanovisek, které

³¹ Tamtéž, s. 184-185.

³² Tamtéž, s. 146.

vhodně propojuje. Zároveň se důsledně věnuje i nejnovější legislativě, kterou navzájem pečlivě srovnává. Kniha tak poskytuje cenné hodnocení přetrvávajících slabin i silných momentů v ochraně autonomie spotřebitele v digitálním prostředí.

Na několika místech však překvapí dílčí témata, jako je Metaverse, web 3.0, vlastnictví osobních údajů nebo personalizované právo, jejichž zařazení působí náhodně – je nesystematické a chybí mu dostatečné transparentní vysvětlení a kontext. Čtenář se tak snadno ztratí v souvislostech, na které se autorka nejspíš snaží poukázat.

Kniha autorky přináší zajímavý pohled na klíčová témata a zabývá se širokou škálou aspektů daného problému. Přestože je výběr témat relevantní, kniha bohužel trpí nedostatečnou propojeností těchto myšlenek. Teorie, které autorka zmiňuje, zůstávají často izolované, aniž by byly vzájemně provázány do uceleného a přesvědčivého závěru. Řešení problémů, které autorka navrhuje, působí v kontextu jejího odborného zázemí překvapivě optimisticky (až idealizovaně) a nevychází z hloubkové analýzy. Celkově kniha nabízí solidní přehled, ale chybí jí důsledná syntéza myšlenek a přesvědčivé závěry vystavěné na zázemí, které autorka vybudovala.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

HOFMANN, H. C. H.; PLÜCKE, F. (EDS.):
GOVERNANCE OF AUTOMATED DECISION- MAKING
AND EU LAW

ANDREJ KRIŠTOFÍK¹

HOFMANN, Herwig, C. H., PLÜCKE, Felix. (eds.) Governance of Automated Decision-Making and EU Law. Oxford: Oxford University Press, 2024, 336 s., ISBN 9780198919544

Recenzovaná kniha od editorov (a zároveň prispievateľov) Hofmanna a Plücka predkladá prehľadovú štúdiu v značne komplikovanej otázke, ktorá je o to komplexnejšia o čo leží na analýze dvoch vzájomne prepletených fenoménov - automatizácie rozhodovacej činnosti pomocou rôznych (pokročilých) technologických nástrojov a spôsob akým je tento jav uchopený v práve európskej únie. Mimo obecné predstavenie problému automatizovaného rozhodovania a jeho technického vývoja² sa kniha ďalej venuje prakticky výhrande verejnoprávnemu rozhodovaniu a problémom, ktoré so sebou môže prinášať. Samotné predstavenie technologických aspektov problematizovaného fenoménu je tak skôr skratkovité a útržkovité, čo však knihe nie je na škodu, skôr naopak - kniha sa tak môže venovať primárne právnym a regulatórnym problémom a zároveň si tak zachováva určitú mieru technologickej neutrality.

Zároveň je možné tento prístup považovať za vhodne zvolený s ohľadom na to, že sa jedná o editovanú knihu, resp. o knihu ktorej každá kapitola

¹ Mgr. Andrej Krištofík je doktorandem na Ústavu práva a technológií, Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Kontaktní e-mail: kristofik@muni.cz

² HOFMANN, Herwig C.H. PFLÜCKE, Felix. (eds.). *Governance of Automated Decision-Making and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 3-4.

rozoberá inú, špecifickú podoblasť automatizovaného rozhodovania a jeho vzťahu k právu európskej únie. Určitú výnimku z tohto pravidla však, celkom pochopiteľne, tvorí spomínaná prvá kapitola práce, ktorá predstavuje obecnú (technickú) problematiku a históriu a niektoré definície. Autori si vo vzťahu k automatizovanému rozhodovaniu volia nekontroverznú definíciu automatizovaného rozhodovania od Rashidy Richardson,³ ktorá je nám však v európskom kontexte známa napríklad aj z odporúčaní európskej pracovnej skupiny pre ochranu fyzických osôb v súvislosti so spracovaním osobných údajov ustanovenej podľa článku 29 Smernice 95/46/ES.⁴ Kniha tak v zásade rozoberá také rozhodovacie procesy, ktoré vylučujú ľudský prvok a jedná sa tak o zvažovanie plnej automatizácie. Pri predstavovaní regulácie takýchto systémov sa kniha veľmi okrajovo dotýka aj kyberneticky-responzívnej regulácie nových technológií,⁵ ktorú však označuje len za možný a najmä vzdialený vývoj. Obecné je tak túto časť práce možné považovať za vhodný prehľad, ktorý sa mimo spomínané venuje aj iným, často rozoberaným otázkam vo vzťahu k automatizácii rozhodovacích činností ako je dátová interoperabilita a problém zberu, či uchovávanía dát⁶ alebo náznakom sa kapitola venuje aj problému algoritimizácie “soft” pravidiel.⁷

Okrem prehľadovej kapitoly, ktorá sa pochopiteľne širokému spektru aktuálnych otázok súvisiacich s automatizovaným rozhodovaním venuje skutočne len náznakovo,⁸ tiež táto kapitola udáva obecný tón pre celú knihu, resp následné kapitoly a zároveň aj jej akúsi nosnú myšlienku. Teda

³ RICHARDSON, Rashida. *Confronting Black Boxes: A Shadow Report of the New York City Automated Decision System Task Force*. AI Now Institute, 2019. Dostupné z: <<https://ainowinstitute.org/publication/confronting-black-boxes-a-shadow-report-of-the-new-york-city-automated>

⁴ Article 29 Data Protection Working Party. *Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679*. Brussels: European Commission, 2018. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/612053>

⁵ Srov. POLČÁK, Radim. *Internet a Proměny Práva*. Auditorium, 2012.

⁶ HOFMANN, Herwig C.H. PFLÜCKE, Felix. (eds.). *Governance of Automated Decision-Making and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 8 - 13.

⁷ K tomu viz viac narp. KRIŠTOFÍK, Andrej. Indeterminacy of Legal Language as a Guide Towards Ideally Algorithmisable Areas of Law. *Law, Humans and Technology*. 2024, roč. 6, č. 2, s. 1-15. ISSN 2652-4074. Dostupné z: <https://dx.doi.org/10.5204/1thj.3524>.

ju ukotvujú na určitej “pozitívnej” strane, a kniha sa takobecne prikláňa napríklad k dielam od Citron,⁹ ktoré na jednej strane priznávajú limitácie, či dokonca nebezpečenstvá prinášané automatizáciou,¹⁰ no obecné ich vnímajú ako prínos pre verejnú administráciu.

Následná kapitola knihy, ktorej autorom je druhý z editorov, na tú prvú nadväzuje skrz riešenie jedného z často rozoberaných problémov vo vzťahu práva a automatizovaného rozhodovania, resp. obecné pri využívaní autonómnych systémov - a tou je problém zodpovednosti za ich činnosť. Tomuto fenoménu sa kapitola venuje v kontexte “kybernetickej delegácie” čo je v podstate nedielnou súčasťou automatizácie, nakoľko pod týmto pojmom sleduje presun (delegáciu) činnosti z ľudského aktéra na kybernetický stroj.¹¹ Čo do odpovednosti za výkon takto delegovanej činnosti sa autor kapitoly venuje dvom aspektom. Celkom správne vyhodnocuje potrebu nejakým spôsobom monitorovať tieto systémy (teda vykonávať činnosť, ktorá by vôbec viedla k zisteniu, že by mal nastať odpovednostný režim). V tejto časti tak pojednáva kapitola o ďalšom častom probléme automatizovaných systémov - o probléme čiernej skrinky.¹² Za originálny prínos kapitoly v rámci tejto diskusie je tak možné považovať jej založenie na analýze potreby balancovania ochrany základných práv a pohnútok ku kybernetickej delegácii. Navzdory tomu je však výstup z týchto úvah, resp. v rámci celej kapitoly možné považovať skôr za “sklamanie” nakoľko sa autor uchyluje k preberaniu v súčasnosti

⁸ To by samozrejme v úvodnej kapitole bolo pochopiteľné, avšak vo väčšine prípadov sa jedná o poslednú zmienku daného problému a nie určité “predpojednanie” rozobrané v ďalších kapitolách a často nie sú tieto zmienky doplnené ani o vhodný zdroj v poznámke pod čiarou, ktorý by danú problematiku rozoberal ďalej.

⁹ CALO, Ryan a CITRON, Danielle Keats. The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy. *Emory Law Journal*, č. 797. Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol70/iss4/1>

¹⁰ FRIEDMAN, Barry a CITRON, Danielle Keats. Indiscriminate Data Surveillance. *Virginia Law Review*, roč. 24, č. 22. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4738981

¹¹ HOFMANN, Herwig C.H. PFLÜCKE, Felix. (eds.). *Governance of Automated Decision-Making and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 33 - 34.

¹² Ibid. s. 36 - 39.

populárneho¹³ opatrenia v podobe povinných iteratívnych kontrol po spustení systému. Takýto záver tak knihu celkovo stavia do viac deskriptívnej úlohy, nakoľko aj v tomto momente sa jej autori nevenujú alternatívnym, resp. iným možným riešeniam ktoré sa v tejto oblasti objavujú medzi akademikmi ako napríklad Brownsword,¹⁴ či Hildebrandt,¹⁵ ktorí argumentujú pre ochranu základných práv v takýchto systémoch “by design”. Za prínos k iteratívnej kontrole je možné považovať naviazanie na judikatúru SDEU vo vzťahu k využívaniu dát, ktorú autor vzťahuje aj na nastavenie pravidiel pre automatizované rozhodovanie.

Tretia kapitola knihy predstavuje akési uzatvorenie pomyslenej prvej časti knihy, ktoré sa obecnne venovalo problémom spojeným s automatizáciou rozhodovania, resp. určitému obecnému predstaveniu. Je to až v tejto kapitole kedy nám kniha predstavuje niektoré konkrétne príklady automatizovaného rozhodovania, ktoré sú používané v európskej praxi.¹⁶ U tejto kapitoly možno vyzdvihnúť že sa venuje skutočne širokému spektru príkladov a niektoré z nich, ako napríklad využívanie biometrickej kontroly na hraniciach¹⁷ sú rozoberané bližšie v “zvláštnej” časti knihy. Táto sekcia sa zároveň vracia k otázkam ohľadom iteratívnej kontroly predstavovanej v predchádzajúcej kapitole a rozširuje ju o povinnosť vykonať algoritmický impact assessment pred spustením predmetného rozhodovacieho algoritmu. Bohužiaľ však túto povinnosť nijako nestavia do vzťahu k ex post kontrole predchádzajúcej kapitoly, tak aby nám kniha prezentovala nejaký komplexný test, ktorý by mal byť v takýchto prípadoch vykonávaný počas celého životného cyklu technológie, pričom zároveň by sa nutne nemuselo jednať o originálny autorov výtvor ale mohol napríklad

¹³ Zrov. napríklad kanadské nariadenie o automatizovanom rozhodovaní vo verejnej správe na <https://www.tbs-sct.canada.ca/pol/doc-eng.aspx?id=32592>, prípadne článok 9 Aktu o umelej inteligencii.

¹⁴ BROWNSWORD, Richard. *Law 3.0*. Londýn: Routledge, 2020.

¹⁵ napr. v HILDEBRANDT, Mireille a TIELEMANS, Laura. Data protection by design and technology neutral law. *Computer Law & Security Review*, roč. 29, č. 5, ss. 509-521. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364913001313>

¹⁶ HOFMANN, Herwig C.H. PFLÜCKE, Felix. (eds.). *Governance of Automated Decision-Making and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 69 - 76.

¹⁷ Ibid. s. 73 -76.

konfrontovať európske požiadavky na takýto test s v podstate obdobným testom zavedeným Kanadským nariadením o automatizovanom rozhodovaní.¹⁸

I keď samotná kniha nie je formálne štrukturovaná do vymedzených tematických blokov, po tomto “obecnom” bloku je možné pozorovať nástup “zvláštného” bloku, ktorý je sám ďalej tematicky rozdelený na dve sekcie. Prvú sekciu, skladajúcu sa z 3 kapitôl je možné vnímať ako určitú štúdiu konkrétneho využitia automatizovaného rozhodovania a problémov, ktoré so sebou môže priniesť, resp. právnych reakcií na ne. A druhá sekcia je určitou konfrontáciou niektorých základných práv a problémov ktoré môže predstavovať automatizácia rozhodovacej činnosti.

Prvá sekcia konkrétnych využití sa trochu odkláňa od celkovej koncepcie zvyšku knihy a to jednako tým, že rozoberá z časti súkromnoprávne otázky fungovania online platforiem a tiež odklonom od užšieho zamerania na automatizáciu rozhodovania voči viac obecnému pojednaniu o platformovej regulácii prostredníctvom DSM. Otázkam súvisiacim s automatizovaným rozhodovaním sa venuje kapitola až na záver a aj to viac v kontexte automatizovaného filtrovania obsahu, ktoré nie je skôr možné považovať za rozhodovaciu činnosť ako takú, nakoľko po filtrácii dochádza ku ľudskej kontrole. Kapitola je tak skôr premarnenou šancou na pojednanie o práve na ľudskú intervenciu pri automatizovanom rozhodovaní,¹⁹ a ako samotný popis platformovej regulácie tematicky do zvyšku knihy skôr nezapadá.

Následne táto časť rozoberá využívanie automatizovaného rozhodovania v zdravotníctve a v oblasti spomínanej v kapitole tri, teda pri kontrole hraníc. V otázkach zdravotníctva sa snaží kapitola najmä priblížiť problematiku potreby cezhraničného zdieľania dát o nákazlivých chorobách ako jednému z dôležitých faktorov ich prevencie.²⁰ Po kritike neexistujúcich spoločných štandardov pre interoperabilitu dát

¹⁸ Dostupné z: <https://www.tbs-sct.canada.ca/pol/doc-eng.aspx?id=32592>

¹⁹ MALGIERI, Gianclaudio. Automated decision-making in the EU Member States: The right to explanation and other “suitable safeguards” in the national legislations. *Computer Law & Security Review*, roč. 35, č. 5. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364918303753>

v zdravotníctve však následne kapitola predstavuje existujúce systémy v rámci EÚ, ako napríklad EWRS ktorý má za úlohu monitorovať dáta o prenosných chorobách a v prípade hrozby pandémie vytvoriť v systéme upozornenie²¹, prípadne uvádza príklad systému EudraVigilance, ktoré zbiera dáta o bezpečnosti vakcín.²² Aj táto kapitola trpí podobným nedostatkom ako tá predchádzajúca, teda že nie je jasná jej súvislosť s automatizovaným rozhodovaním a jedná sa skôr o iné využitie dát a moderných technológií. Tento nedostatok však prekračuje záverečná kapitola tejto časti ktorá sa venuje chytrým hraniciam Európy.²³ Okrem referencie k samotnému balíčku opatrení známym ako chytrá hranica Európy tak autor opäť uvádza aj konkrétne príklady využitia strojového učenia, resp. automatizovaného rozhodovania, napr. pri posudzovaní rizikivosti žiadateľa o azyl.²⁴ Kapitola úvodom popisuje skutočne komplexné a prepojené fungovanie rôznych kontrol (napr. krádeží identity)²⁵ pri vstupe do spoločného Schenghenského priestoru, ktorá je paradoxne oproti predchádzajúcej kapitole o zdravotníckych dátach, postavená na extenzívnej vzájomnej výmene dát a ich interoperabilite. Autor tu vhodne poukazuje na citlivosť takéhoto automatizovaného procesovania s ohľadom na predmet rozhodnutia a zároveň poukazuje aj na problematickosť situácie z ľudskoprávneho pohľadu. V rámci toho potom upozorňuje najmä na otázky spojené s ochranou súkromia a osobných údajov ako aj na otázky spojené s princípom nediskriminatórneho prístupu k žiadateľom o azyl.²⁶ Kapitola prináša skutočne komplexný popis fungovania a prepojenia jednotlivých chytrých systémov kontrolujúcich

²⁰ HOFMANN, Herwig C.H. PFLÜCKE, Felix. (eds.). *Governance of Automated Decision-Making and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 132.

²¹ Ibid., s. 133 - 134.

²² Ibid., s. 138 - 139.

²³ European Commission, 'Glossary, Smart border package' <https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/smart-borders-package_en>

²⁴ HOFMANN, Herwig C.H. PFLÜCKE, Felix. (eds.). *Governance of Automated Decision-Making and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 150.

²⁵ Ibid., s. 149.

²⁶ Ibid., s. 164.

fyzické osoby na hraniciach avšak hlbšia reflexia spomínaných problémov v kapitole chýba. Pričom s ohľadom na právne pozadie tohto systému mohla byť kapitola doplnená o popis diskusie o tomto probléme a prístupe európskych zákonodarcov, či prípadne by sa núkal komparatívny exkurz mimo EÚ, kde je otázka využívania chytrých hraníc rovnako problematická a široko diskutovaná.²⁷

Svojím zameraním na problematizáciu ľudskoprávných aspektov využitia automatizácie pri kontrole hraníc tak táto kapitola predstavuje vhodné premostenie do poslednej podčasti tejto knihy, ktorú tematicky spája práve zameranie na otázky automatizovaného rozhodovania a jeho interakcie so základnými právami - jedná sa tak o určitý medzistupeň obecného teoretického úvodu a špeciálnej časti konkrétnych aplikácia, je tak možné namietť že posledné dve podčasti knihy mal byť v opačnom poradí. Dve kapitoly (7 a 9) tejto časti venujú podobnej a v súčasnosti široko diskutovanej problematike vysvetliteľnosti rozhodnutí automatizovaných systémov. Zahrnutie oboch kapitôl však nie je redundantné, nakoľko prvá z nich tento problém rieši vo vzťahu k právu na spravodlivý proces, teda ako odôvodnenie rozsudku²⁸ a následná deviata kapitola rieši obecnejšie transparentnosť takýchto systémov ako predpoklad legitímnosti ich fungovania.²⁹ Obzvlášť potom je na mieste oceniť fakt že autor poslednej kapitoly rozoberá aj technologické aspekty xAI, teda vysvetliteľnej umelej inteligencie,³⁰ ktoré často pri diskusii o probléme algoritmickej čiernej skrinky kriticky chýbajú.

²⁷ Tak ako tomu bolo už pri spomínanom nariadení o Automatizovanom rozhodovaní aj tu sa núka komparácia s Kanadou a ich hranicami. Viz napr. <https://arxiv.org/html/2409.01461v1>; <https://www.compas.ox.ac.uk/article/how-ai-is-being-used-in-canadas-immigration-decision-making> a https://cradpdf.drdc-rddc.gc.ca/PDFS/unc203/p801324_A1b.pdf

²⁸ HOFMANN, Herwig C.H. PFLÜCKE, Felix. (eds.). *Governance of Automated Decision-Making and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 188.

²⁹ Ibid., s. 240.

³⁰ ALI, Sajid. Explainable Artificial Intelligence (XAI): What we know and what is left to attain in Trustworthy Artificial Intelligence. *Information Fusion*, roč. 99. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1566253523001148>

Ďalšia kapitola v tejto podčasti sa prezentuje ako pojednanie o (politickej) slobode prejavu,³¹ jedná sa však viacej o otázky targetovanej (politickej) reklamy a platformovej regulácie, kapitola tak v určitom ohľade nadväzuje na kapitolu číslo 4. Svoj argument potreby vhodnej a transparentnej regulácie využívania targetovanej reklamy za pomoci pokročilých nástrojov založených na strojovom učení podporuje analýzou “odstrašujúceho” príkladu Cambridge Analytica a prezidentských volieb v Spojených štátoch Amerických. Aj navzdory svojmu názvu kapitole chýba hlbšie pojednanie práve o práve na slobodu prejavu vo vzťahu k politickej reklame a najmä novému problému možnosti využívania subliminálneho ovplyvňovania skrz nástroje strojového učenia, ktoré mimo iné napríklad adresuje aj Akt o umelej inteligencii. Celá podčasť je následne uzavretá kapitolou jedného z editorov knihy, ktorá sa opätovne vracia k otázke interoperability dát, ktorá bola na konkrétnych príkladoch riešená v kontexte zdravotníctva³² a v kontexte chytrých hraníc Európy.³³ Jedná sa tak o bližšie a konkrétne predstavenie EIF - európskeho rámca interoperability³⁴ a jej významu pre cezhraničnú výmenu dát, resp. jej vzájomnú interoperabilitu ako predpokladu efektívneho vytváranie automatizovaných systémov v rámci verejnej správy. Túto tézu je možné považovať za veľmi nekontroverznú, resp. veľmi zjavnú, preto je škoda že autor nepristúpil ku konfrontácii niektorých negatívnych aspektov, ako je problematika rozširovania možností nie len verejného monitorovania jednotlivcov.³⁵

Obecne je možné knihu považovať za veľmi vhodné predstavenie mnohých technologicky komplexných problematík a ich nie vždy

³¹ HOFMANN, Herwig C.H. PFLÜCKE, Felix. (eds.). *Governance of Automated Decision-Making and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 213.

³² Kapitola 5.

³³ Kapitola 6.

³⁴ *New European Interoperability Framework*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. Dostupné z: https://ec.europa.eu/isa2/sites/default/files/eif_brochure_final.pdf

³⁵ Čož je napríklad pozícia zastávaná Shoshanou Zuboff. Viz ZUBOFF, Shoshana. *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: PublicAffairs, 2019. 704 s.

jednoduchého zasadenia do stávajúcej judikatúry SDEU. Kniha však často v mnohých kapitolách značne odbieha od otázok automatizovaného rozhodovania k otázkam zdieľania dát, ktoré je síce pre tento problém podstatné avšak bez jeho ďalšieho naviazania na automatizované rozhodovanie tieto kapitoly pôsobia skôr samoučelne. Kniha je tak skôr priamočiarejším predstavením problematiky a často jej chýba nejaká hlbšia a akademickejšia konfrontácia s protichodnými názormi či inými komparatívnymi perspektívami, čo by knihe dodalo na význame, ktorý nebude prekonaný s ďalším technologickým a právnym vývojom.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

SLOOT, B. VAN DER: REGULATING THE SYNTHETIC SOCIETY. GENERATIVE AI, LEGAL QUESTIONS, AND SOCIETAL CHALLENGES¹

DAMIÁN PALAŠTA²

SLOOT, Bart van der. *Regulating the Synthetic Society: Generative AI, Legal Questions, and Societal Challenges*. 1. vydání. Oxford: Hart Publishing, 2024. 296 s. ISBN 978-1-5099-7494-8

1. ÚVOD

Autor recenzovanej práce sa špecializuje na ochranu súkromia, ochranu údajov a na etické a spoločenské dopady digitálnych technológií. Pôsobí na Tilburgskej univerzite v Holandsku, kde sa venuje výskumu v týchto oblastiach. Táto práca je mimoriadne relevantná, pretože sa hlboko zaoberá právnymi, etickými a spoločenskými výzvami, ktoré prinášajú moderné technológie ako umelá inteligencia (AI) a Big Data.

Už na úvod autor jasne stanovuje, že sa bude zameriavať na štyri kľúčové technológie: humanoidné roboty, deepfakes, rozšírenú realitu (AR) a virtuálnu realitu (VR), ktoré spoločne tvoria tzv. syntetické technológie. Kniha poskytuje komplexnú analýzu aktuálneho stavu európskej legislatívy a hodnotí, či existujúce normy v oblasti ochrany súkromia, ochrany údajov, duševného vlastníctva a spotrebiteľského práva dokážu efektívne regulovať tieto transformačné technológie.

¹ Text bol upravovaný pomocou ChatGPT 4 vo forme, aby bola zlepšená čitateľnosť a logická súvislosť napísaného textu. ChatGPT bol použitý najmä ako korektor gramatických a stylistických chýb pri písaní.

² Mgr. Damián Palašta je doktorandem Ústavu práva a technológií na Právnické fakulte Masarykovy univerzity. Kontaktní email: 554257@mail.muni.cz

Autor zároveň kladie zásadné otázky o budúcnosti regulácie v tzv. syntetickej spoločnosti a vyzýva zákonodarcu na zváženie nových regulačných prístupov, ktoré by dokázali reagovať na výzvy, ktoré AI prináša.

Publikácia je rozdelená do troch hlavných častí, a to úvodná časť (kapitola 1)³ poskytuje prehľad a rámec pre pochopenie syntetickej spoločnosti; nasledujúca časť (kapitoly 2 a 3)⁴ skúma technológie ako humanoidné roboty, deepfakes, rozšírenú a virtuálnu realitu, ich aplikácie a spoločenské dôsledky; a posledná časť (kapitoly 4 až 6)⁵ sa zaoberá právnou reguláciou, výzvami a možnými riešeniami pre budúcnosť v oblasti ochrany údajov a technologickej regulácie.

2. PREDMET ZÁUJMU A TECHNIKÁLIE

Kým prvá kapitola slúži ako úvod do témy, druhá kapitola metodicky rozoberá príklady použitia AI a dôsledky v sektoroch, ako sú zdravotníctvo, bezpečnosť, vzdelávanie a zábava, pričom sumarizuje zistenia z vedeckých štúdií.

Jednou z oblastí, na ktorú sa zameriava, je využitie humanoidných robotov v zdravotníctve. Napríklad pri teleoperáciách a starostlivosti o starších pacientov tieto roboty prinášajú vyššiu presnosť a efektívnosť, pričom zároveň pomáhajú pri fyzicky náročnejších úlohách.⁶ Štúdie ukazujú, že tieto aplikácie prinášajú zvýšenie efektivity, no zároveň vyvolávajú etické otázky, najmä pokiaľ ide o aplikácie napríklad v sex priemysle a v obrannom priemysle.⁷ Analýza deepfake technológií skúma ich potenciál na vytváranie realistického vzdelávacieho obsahu,⁸ ale zaoberá sa aj literatúrou, ktorá identifikuje deepfake ako nástroj politickej manipulácie a dezinformácií.⁹ Podobne sú aplikácie rozšírenej reality (AR) prehodno-

³ SLOOT, Bart van der. *Regulating the Synthetic Society: Generative AI, Legal Questions, and Societal Challenges*. 1. vydání. Oxford: Hart Publishing, 2024. s. 9.

⁴ Ibidem, s. 9.

⁵ Ibidem, s. 10.

⁶ Ibidem, s. 15-16.

⁷ Ibidem, s. 16-18.

⁸ Ibidem, s. 22.

⁹ Ibidem, s. 24.

cované z hľadiska ich vzdelávacej hodnoty, pričom štúdie upozorňujú na potenciálne riziká, ako je napríklad „cybersickness“.¹⁰ Záverom druhej kapitoly autor vizuálne príťažlivým spôsobom poskytuje jednoduché zhrnutie možných rizík a konceptov opísaných v rámci kapitoly pomocou grafov.¹¹ Tým sumarizuje informácie a uľahčuje ich pochopenie, čo zvyšuje hodnotu kapitoly najmä pre vizuálnych čitateľov. Osobitne vyzdvihujem systematickú analýzu možného využitia syntetických technológií na jednej strane a na druhej strane aj zhrnutie rizík. Osobne mi ako čitateľovi to pomohlo oveľa rýchlejšie pochopiť koncept druhej kapitoly a jeho dopady a riziká.

V kapitole 3 sa autor zaoberá základmi technológií, pričom sa zameriava najmä na ich klasifikáciu, praktické aplikácie a synergiu hardvéru a softvéru, ktorá umožňuje ich rozvoj. V publikácii sú predstavené definície humanoidných robotov, deepfake technológie, rozšírenej a virtuálnej reality, pričom každá je analyzovaná z hľadiska súčasného využitia, obmedzení a transformačného potenciálu spoločnosti.

Medzi podstatné poznatky patrí vymedzenie úloh AI a robotiky v prípade humanoidných robotov (HR), kde sa AI využíva spolu s robotikou a internetom vecí na zlepšenie *modelu zisti, naplánuj, vykonaj*.¹² Text práce tiež zdôrazňuje, že zatiaľ čo HR napodobňujú ľudské schopnosti, ich cieľom je dosiahnuť vyváženú výkonnosť, aby sa ich schopnosti neprejavovali ani ako nadľudské, ani ako podpriemerné v porovnaní s ľuďmi.¹³ Diskusia o deepfake (DF) technológii upozorňuje na etické výzvy, ktoré vyplývajú z jej schopnosti realisticky napodobňovať ľudské tváre a hlasy. Najmä v kontexte generatívnych antagonistických sietí (GAN) autor poukazuje na potenciál vytvárať hyperrealistické, no manipulované informácie, čo otvára otázky autenticity a dôvery spotrebiteľov.¹⁴ To podnecuje diskusie o opatreniach pre zabezpečenie integrity obsahu, jednak narážajúc na problémy už teraz

¹⁰ Ibidem, s. 27.

¹¹ Ibidem, s. 33-37.

¹² Ibidem, s. 44.

¹³ Ibidem, s. 43.

¹⁴ Ibidem, s. 45.

post-informačnej spoločnosti, ktoré sa môžu ešte prehĺbiť vplyvmi syntetických technológií. Nakoniec kapitola rozlišuje virtuálnu realitu (VR) od rozšírenej reality (AR) tým, že VR úplne nahrádza fyzickú realitu digitálnym prostredím.¹⁵ V závere kapitola zdôrazňuje dynamický presah a vyvíjajúce sa definície medzi týmito technológiami, čo ilustruje ich synergický potenciál meniť vnímanie a zážitky v riadených aj prirodzených prostrediach.¹⁶

3. ČO ROBIŤ, NEROBIŤ ALEBO *SOLLEN SEIN* – ČO S TYM?

V kapitole štyri, ktorá je súčasťou normatívnej strany práce pre právne aspekty, autor skúma spoločenské dopady technológií, pričom sa zameriava na to, ako sa môžu hodnoty – ako pravda, autonómia a sociálne štruktúry – pretransformovať v syntetickej realite. Kapitola skúma možné, hoci neisté, dlhodobé dôsledky a zdôrazňuje význam proaktívneho riešenia problémov.¹⁷ Hlavné oblasti zahŕňajú *eróziu pravdy a dôvery*, pretože obsah generovaný umelou inteligenciou rozmazáva hranice medzi realitou a fikciou, čím môže *prehlbovať spoločenskú fragmentáciu a skepsu voči inštitúciám, ako sú médiá*.¹⁸ Kapitola sa tiež zaoberá *rozpoznávaním a interakciou*, pričom tvrdí, že syntetické vzťahy, ako interakcie medzi ľuďmi a robotmi, môžu oslabiť autentické ľudské skúsenosti a redefinovať individualitu.¹⁹ Ďalej sa skúma vplyv na *autonómiu a rovnosť*, pričom sa objavujú obavy, že závislosť na technológiách by mohla podkopávať osobnú slobodu a prehlbovať sociálne nerovnosti.²⁰ Záverečné časti upozorňujú na etické otázky, pričom navrhujú potrebu regulačného dohľadu na zmiernenie rizík.²¹ Autor záverom tejto kapitoly zdôrazňuje potrebu opatrnosti, pretože *spoločenské základy ľudskej*

¹⁵ Ibidem, s. 53.

¹⁶ Ibidem, s. 56

¹⁷ Ibidem, s. 60.

¹⁸ Ibidem, s. 63.

¹⁹ Ibidem, s. 69.

²⁰ Ibidem, s. 75.

²¹ Ibidem, s. 85.

interakcie a demokratické hodnoty môžu byť technológiou zásadne ohrozené.²²

V piatej kapitole sa skúma, okrem iného, GDPR, aplikujúc vo vzťahu k aplikácii na vznikajúce syntetické technológie. Autor identifikuje, že široká definícia osobných údajov podľa GDPR zahŕňa obrovské množstvo údajov spracovávaných týmito technológiami, často rozmazávajúc tradičné rozdiely medzi osobnými a neosobnými údajmi.²³ Text tiež diskutuje inherentné ťažkosti v dodržiavaní princípov GDPR, ako sú presnosť a transparentnosť, vzhľadom na povahu syntetických technológií meniť alebo deformovať realitu a dáta.²⁴

Ďalej autor rozoberá výzvy týkajúce sa dôvodov pre spracovanie a obmedzenia účelu spracovania, pričom poznamenáva, že technológie často zhromažďujú údaje bez preddefinovaných účelov, čo môže porušovať normy obsiahnuté v GDPR.²⁵ Zdôrazňuje však, že mnohé aplikácie technológií sú v rozpore s GDPR, a že GDPR môže potrebovať zmenu, aby zostalo efektívne v syntetickej spoločnosti. Možnosti zahŕňajú rozšírenie konceptu osobných údajov a revíziu ustanovení o automatizovanom rozhodovaní.²⁶ Nadväzujúca časť pojednáva primárne aplikácii ľudských práv a skúma možnosť rozšírenia ľudských práv na nehumánne entity.²⁷ Autor tiež skúma otázky týkajúce sa duševného vlastníctva, najmä keď diela generované umelou inteligenciou vyvolávajú nejasnosti o vlastníctve a autorstve, čím komplikujú uplatňovanie a vymáhanie práv.²⁸

Časť kapitoly sa taktiež venuje regulačnému prostrediu týkajúce sa AI, technológie a dát, pričom zdôrazňuje nekonzistentnosti pri aplikácii existujúcich noriem na syntetické technológie.²⁹ Diskutuje sa o tom, ako EÚ regulácie stanovujú všeobecné princípy, ale často postrádajú špecifickosť,

²² Ibidem, s. 88.

²³ Ibidem, s. 93-96.

²⁴ Ibidem, s. 96-101.

²⁵ Ibidem, s. 102-105.

²⁶ Ibidem, s. 107-109.

²⁷ Ibidem, s. 110-113.

²⁸ Ibidem, s. 115-116.

²⁹ Ibidem, s. 140-154.

čo vedie k nejasnostiam pri implementácii, najmä pokiaľ ide o bezpečnosť produktov a interoperabilitu dát.³⁰ Ďalej sa skúma napätie medzi dátovými reguláciami—ako GDPR a Smernica o otvorených dátach—a skutočnými dátovými praktikami, zdôrazňujúc, že tradičné rozlíšenia medzi typmi dát (osobné, neosobné, citlivé) sú v AI-riadenom svete čoraz menej udržateľné.³¹ Pojednáva aj o možnostiach zodpovednosti a procesných aspektoch aplikácie právneho rámca na predmetné technológie.

Záverečná kapitola práce sumarizuje poznatky o dopadoch technológií a ich regulačných aspektoch. Zdôrazňujú sa riziká a prínosy, ktoré syntetické technológie predstavujú, najmä v oblasti ochrany súkromia, autonómie a etiky pri ich aplikácií.³² Analyzuje sa regulačné prostredie, vrátane GDPR a AI Aktu, a poukazuje sa na ich nedostatky v kontexte výziev, ktoré syntetické technológie prinášajú. Vzhľadom na to, že tieto technológie sú často spravované len niekoľkými veľkými korporáciami, kapitola obhajuje potrebu posilnenia regulačného dohľadu a navrhuje preventívne opatrenia.³³

4. INTERMEZZO MLADÉHO AKADEMIKA A ZÁVER

Vzhľadom na rozsah analýzy autora v oblasti regulácií EÚ, najmä na prepojenie GDPR, Data Actu a AI Aktu je publikácia skutočne prínosná. Jednak odhaľuje prepojenia medzi touto legislatívou a zároveň poukazuje na medzery a eróziu niektorých inštitútov (napr. typológia udajov) vzhľadom na meniacu sa dynamiku trhu a rozvoj technológií. Kombinuje viacero aspektov v takom formáte, že ani bežný akademik pôsobiaci v oblasti IT by pravdepodobne nespojil toľko regulačných otázok *pod jednu strechu*. O to dôležitejšia je táto publikácia, keďže pomenúva základné problémy vedecky a systematicky. Vzhľadom na dynamický vývoj niektorých technológií však nie je možné považovať jej závery za konečné a nemenné. Je tiež

³⁰ Ibidem, s. 147.

³¹ Ibidem, s. 155–159, 163–168.

³² Ibidem, s. 200.

³³ Ibidem, s. 219.

potrebné vziať do úvahy regulačné zámery EÚ, ktoré niektoré existujúce nedostatky v regulácii postupne riešia.

Medzičasom od vydania a prečítania knihy musím súhlasiť s autorovými obavami, ktoré sa potvrdili, najmä v otázke oneskorenej dostupnosti alebo úplnej nedostupnosti AI produktov na trhu EÚ. Autor správne identifikuje problém regulačnej záťaže, ktorú prináša legislatíva ako GDPR a pripravovaný AI Akt, avšak tvrdenie, že nedostupnosť technológií je spôsobená aj obmedzenou účinnosťou AI Aktu, je potrebné vnímať v širšom kontexte. Úlohu zohráva aj spracovanie osobných údajov, ktoré pri požiadavkách GDPR kladie veľké bremeno na vývojárov a spomaľuje uvádzanie produktov na trh. Navyše, legislatíva na ochranu duševného vlastníctva a obmedzené výnimky (niekedy aj nejasné) na textové a dátové dolovanie (TDM) ďalej komplikujú situáciu, keďže obmedzujú možnosti vývoja inovácií založených na umelej inteligencii. Rovnako požiadavky na kybernetickú bezpečnosť podľa Cyber Resilience Act, smernice NIS2, zodpovednosť za produkty podľa PLD a pripravovaný rámec AI Liability, ktorý zavádza princíp obráteného dôkazného bremena, prispievajú k zvýšeniu regulačného bremena pre podniky. Aj napriek deklarovanej snahe EÚ o odstránenie fragmentácie trhu tieto požiadavky v konečnom dôsledku znižujú atraktivitu európskeho trhu, najmä pre malé a stredné podniky alebo globálnych hráčov, ktorí čelia menej náročným podmienkam v iných regiónoch. Možno teda konštatovať, že implementácia syntetických technológií, ako ju predpokladá autor, nemusí byť rýchla, podobne ako v iných častiach sveta.

Kniha sa jasne zameriava na AI z komplexného hľadiska, čo je jej veľkou prednosťou, pretože sa neobmedzuje len na otázky jazykových modelov. Poskytuje dôležité poznatky, ktoré budú potrebné pri tvorbe alebo aplikácii budúcich regulácií. Celkovo ide o zaujímavé a komplexné čítanie, hoci náročné z hľadiska na zložitost' spracovaných tém.

<https://doi.org/10.5817/RPT2024-2-6>

UŽIVATELSKÝ OBSAH V KONTEXTU AUTORSKÉHO PRÁVA

VOJTĚCH MAXMILIÁN FRÝŽELKA¹

ABSTRAKT

Článek se zabývá uživatelským obsahem ve videohrách a jeho právní ochranou. Zkoumá, zda lze uživatelskou tvorbu považovat za autorské dílo. Pozornost je věnována primárně kritériím tvůrčí svobody a originality. Následně článek poukazuje na situaci autorství v kontextu spotřebitelské ochrany.

KLÍČOVÁ SLOVA

Uživatelský obsah; videohra; tvůrčí svoboda; odvozené dílo; smlouva s koncovým uživatelem

ABSTRACT

The article deals with user-generated content in video games and its legal protection. It examines whether user-generated content can be considered a work of authorship. The primary focus is on the criteria of creative freedom and originality. Subsequently, the article highlights the situation of authorship in the context of consumer protection.

KEYWORDS

User-generated Content; Video Game; Creative Freedom; Derivative Work; End-user Licence Agreement

¹ Mgr. Vojtěch Maxmilián Frýželka je absolvent Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Kontaktní e-mail: maxi.fryz@gmail.com

1. ÚVOD

Současné videohry často umožňují hráčům vytvářet vlastní obsah. Ten představuje nové výzvy v oblasti autorského práva, zejména v otázce, zda lze tento obsah považovat za autorské dílo.

Tento článek vychází z autorovy diplomové práce, zaměřuje se nejdříve na vztah obsahu k videohře, dále na otázku, zda lze obsah vůbec autorskoprávně chránit a následně představuje autorství hráče v kontextu spotřebitelské ochrany.

Použitá metoda zahrnuje analýzu právních předpisů, soudních rozhodnutí a odborné právní literatury. Článek si klade za cíl představit problematiku detailněji rozebranou v diplomové práci a představit uživatelský obsah v kontextu autorského a spotřebitelského práva.

2. UŽIVATELSKÝ OBSAH A VIDEOHRA

Studie Evropské komise definuje videohru jako „elektronickou nebo počítačem řízenou hru, která se hraje manipulací s obrazem na obrazovce nebo televizoru.“² V uniijním právu je počítačový program chráněn autorským právem jako literární dílo ve smyslu Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl (dále jen „Bernská úmluva“ či „BÚ“).³ Tato úprava však nechrání funkcionalitu či grafické vyjádření, ale pouze objektivní vyjádření v podobě kódu.⁴

K tomu se Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „SDEU“) vyjádřil v rozhodnutích *SAS Institute*⁵ a *BSA*,⁶ ve kterých konstatoval, že podle *softwarové směrnice* nelze chránit funkce, programovací jazyk či formátování datových

² Evropská komise. The Economy of Culture in Europe [online]. 2006, s. 270 [cit. 22.3.2024]. https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf

³ Čl. 1 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právních ochraně počítačových programů (dále jen „*softwarová směrnice*“).

⁴ TOMÍŠEK, Jan. Ochrana počítačových programů. In: Polčák R. a kol. Právo Informačních technologií. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 176.

⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. 5. 2012 ve věci C-406/10.

⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. 12. 2010 ve věci C-393/09.

souborů⁷ ani grafické rozhraní,⁸ avšak nevyloučil možnost ochrany podle *směrnice Infosoc*.⁹

Pro autorskoprávní ochranu videoher je klíčové rozhodnutí *Nintendo v. PC Box*.¹⁰ Jak zmiňuje generální advokátka *Sharpston*, tak *softwarová směrnice* se vztahuje výlučně na počítačové programy,¹¹ tedy pouze na kód, kterým jsou vyjádřeny. *Směrnice InfoSoc* naopak upravuje autorská práva k duševním výtvorům obecně.¹² *Softwarová směrnice* se aplikuje jako *lex specialis* ve vztahu k *směrnici InfoSoc*,¹³ aby tedy bylo dílo chráněno musí spadat do její působnosti v celém svém rozsahu.¹⁴ Proto je v případě komplexních duševních výtvorů sestávajících z neoddelitelných složek (počítačový program a jiné předměty ochrany) potřeba aplikovat pouze *směrnici InfoSoc*, která jiným předmětům ochrany přiznává ochranu ve větším rozsahu.¹⁵

V rozhodnutí *Nintendo v. PC Box* potvrdil SDEU názor, který videohry pojímá jako „komplexní předmět, který zahrnuje nejen počítačový program, ale i grafické a zvukové prvky, které jsou sice kódovány v programovacím jazyce, ale mají vlastní tvůrčí hodnotu, kterou nelze zúžit na zmíněné kódování. V rozsahu, v němž části videohry, v daném případě tyto grafické a zvukové prvky, přispívají k původnosti díla, jsou společně s dílem jako celkem chráněny autorským právem v rámci režimu zavedeného směrnicí 2001/29.“¹⁶

Ačkoli SDEU ani generální advokátka na rozhodnutí *BSA* nijak neodkazují, lze v nich spatřit vzájemnou souvislost a vnímat rozhodnutí *Nin-*

⁷ Rozhodnutí SAS Institute, bod 46.

⁸ Rozhodnutí BSA, bod 51.

⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. 5. 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

¹⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. 1. 2014 ve věci C-355/12.

¹¹ Stanovisko generální advokátky Sharpston ze dne 19. 9. 2013 ve věci C-355/12, bod 34.

¹² Ibid.

¹³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 7. 2012 ve věci C-128/11, bod 51.

¹⁴ Stanovisko generální advokátky Sharpston ve věci C-355/12, bod 34.

¹⁵ Ibid., bod 35.

¹⁶ Rozhodnutí Nintendo v. PC Box, bod 23.

tendo v. PC Box jako navazující na rozhodnutí BSA.¹⁷ V druhém zmíněném totiž SDEU odmítl, že by grafické uživatelské rozhraní bylo formou vyjádření počítačového programu, a proto se na něj nevztahuje tato ochrana. Nicméně pokud je vlastním duševním výtvorem autora, tak se na něj vztahuje autorskoprávní ochrana podle směrnice InfoSoc.¹⁸

Jak uvádí Woznica, tak v českém právu v případě autorskoprávní ochrany videoher dominuje přístup, který je chápe jako multimediální díla a tento „distribuční přístup“ chrání jednotlivé prvky videohry individuálně a respektuje tak jejich jedinečnou kombinaci, splňuje-li konkrétní prvek podmínky autorského práva.¹⁹

Tento článek se zaměřuje na interakci hráče s videohrou, kterou je nejen interakce s videohrou jako celkem, ale také s jejími jednotlivými prvky, potenciálními autorskými díly ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen „AZ“).

Ve videohrách se nezřídka setkáváme s tzv. transformativním užitím, čímž lze chápat to, že výsledek uživatelské tvorby staví na něčem již vytvořeném. Výsledkem je uživatelský obsah, který je novým dílem vytvořeným za použití jiného díla dřívějšího.²⁰ Vedle toho existuje užití netransformativní, které lze nalézt u editorů či u videoher, které fungují na obdobném základě jako např. grafické editory.

Uživatelskou tvorbu jakožto fenomén je třeba chápat v kontextu 21. století, na jehož počátku nové technologie, včetně videoher, umožnily uživatelům podílet se na tvorbě obsahu a vzájemné interakci.²¹ Uživatelům

¹⁷ Srov. WIDŁA, Bohdan. *More than a game: Did Nintendo v. PC Box give manufacturers more control over the use of hardware?* 2017, Computer Law & Security Review, vol. 33, no. 2, s. 244. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2016.11.013>.

¹⁸ Rozhodnutí BSA, bod 51.

¹⁹ WOZNICA, Ondřej. *Streaming Video Games: Copyright Aspects* [online]. Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2020, s. 29–32. <https://is.muni.cz/th/oi23a/>.

²⁰ MAZZIOTTI, Giuseppe. *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin, Heidelberg: Springer. 2008, s. 25.

²¹ NAAB, Teresa, SEHL, Annika. *Studies of user-generated content: A systematic review*. *Journalism*. vol. 18, no. 10., s. 1257.

tak začaly být nabízené prostředky umožňující tvorbu obsahu, namísto obsahu samotného.²²

Postupem času vznikaly komplexnější videohry, které umožnily pokročilejší transformativní užití a vytvořily tak prostřední, ve kterém každý může být tvůrce. Thomas uvádí, že „[d]nes nositelé práv běžně považují uživatele, který přistupuje k videohře, nikoli za pasivního spotřebitele, ale za někoho, kdo má potenciál stát se aktivním tvůrcem, který se zajímá o to, jaká práva jsou mu poskytnuta, aby mohl interaktivně tvořit s herním obsahem.“ (překlad autora)²³ Lze se domnívat, že videohry představují jeden ze snadno použitelných „softwarových“ nástrojů, které podpořily rozšiřování účasti na tvorbě digitálního obsahu.²⁴

3. UŽIVATELSKÝ OBSAH JAKO AUTORSKÉ DÍLO

Jak česká,²⁵ tak unijní právní úprava²⁶ klasifikuje autorské dílo jako dílo umělecké, nebo vědecké,²⁷ přičemž se jedná o výtvoř z literární, vědecké a umělecké činnosti.²⁸ Naplnění této podmínky lze prokázat tzv. doménovým testem, jenž ale nebyl zaveden v rozhodovací praxi SDEU.²⁹ Podstatně zásadnějšími faktory v posuzování uživatelského obsahu jakožto autorského díla je tvůrčí svoboda a originalita.³⁰

²² NAAB, SEHL. Studies of user-generated content: A systematic review, s. 1257.

²³ THOMAS, Amy. Merit and monetisation: A study of video game user-generated content policies [online]. Internet Policy Review. 2023, vol. 12. no. 1. <https://doi.org/10.14763/2023.1.1689>.

²⁴ OECD. Participative Web and User-Created Content: Web 2.0, Wikis and Social Networking. Paris: OECD Publishing. 2007, s. 15.

²⁵ § 2 odst. 1 AZ.

²⁶ Čl. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.

²⁷ Srov. TELEČ, Ivo., TŮMA, Pavel. § 2 [Autorské dílo]. In: TELEČ, Ivan, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 15.

²⁸ Čl. 2 BÚ.

²⁹ HUGENHOLTZ, P. Brent, QUINTAIS, João Pedro. Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output? ICC, vol. 52, no. 9, 2021, s. 1194. <https://doi.org/10.1007/s40319-021-01115-0>.

³⁰ Srov. CATTON, Anthony Michael. Mere play or authorial creation? Assessing Copyright and Ownership of in-Game Player Creation (Part 1), *Interactive Entertainment Law Review*, vol. 2 no. 2, 2019, s. 62.

3.1 TVŮRČÍ SVOBODA

Videohry obsahují na sebe navazující sekvence (obraz zobrazující se jako reakce na chování hráče), které hráče vedou a omezují jeho kreativní volby. Nicméně to *a priori* neznamená, že jsou kreativní volby zcela vyloučeny. Videohra zpravidla obsahuje různé grafické a jiné prvky. Možnost je měnit či s nimi hýbat závisí na kritériu tvůrčí svobody.

Zmíněné prvky jsou vstupem autora videohry. Manipulace s nimi, modifikace obsahu apod. pak představují vstupy hráče. Ten vytváří jedinečný „průchod“ videohrou, který se liší při každém hraní. Vstupy hráče mohou vyústit ve tvorbu uživatelského obsahu. Ale kdo je autorem tohoto obsahu?

SDEU používá kritérium tvůrčí svobody. V rozhodnutí *FAPL* konstatoval, že fotbalová utkání nelze považovat za dílo ve smyslu směrnice o autorském právu, jelikož neponechávají žádný prostor pro tvůrčí svobodu ve smyslu autorského práva.³¹

Při analogické aplikaci tohoto závěru na videohry je nutno konstatovat, že jestliže videohra neponechává žádný prostor pro tvůrčí svobodu, tak není možné, aby vytvořený uživatelský obsah (lze-li vůbec vytvořit) mohl být kvalifikován jako autorské dílo.

Je vůbec možné, aby videohra poskytovala prostor pro tvůrčí svobodu? V první řadě je třeba podotknout, že každý autor je při tvorbě omezen pravidly a dalšími faktory. V případě malíře to budou barvy, plátno či pravidla estetiky atd. Hudebník bude omezen hudebním nástrojem či pravidly hudební teorie. Přesto nebude pochyb, že i přesto je dán dostatečný prostor pro tvůrčí svobodu.

Rovněž fotograf je omezen jak focenou realitou, tak svým fotoaparátem. Fotografické dílo je přitom považováno za původní, jedná-li se o autorův vlastní duševní výtvar, který odráží jeho osobnost a je chráněn i v případě, že autor využívá technickou pomůcku, v tomto případě fotoaparát.³² Není

³¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 10. 2011 ve spojených věcech C-403/08 a C-429/08, bod 98.

³² Stanovisko generální advokátky Trstenjak ze dne 12. 4. 2011 ve věci C-145/10, bod 120–121.

důvod se domnívat, že technickou pomůckou nemůže být také počítačový program, např. grafický editor.

Tyto omezení zmiňuje *van Gompel*, který rozlišuje jejich intenzitu a zmiňuje například spisovatele, který tvoří text za použití jednotek jazyka, a výrobu průmyslového designu, který je limitován vyžadovanou funkcí.³³ Problém tedy nespočívá v existenci pravidel, nýbrž však v jejich přísnosti.

Není vyloučeno, že autorské dílo může vzniknout i ve videohrách, ve kterých tvůrčí svoboda není na první pohled zřejmá či očekávaná. Autor videohry sice nastavil pravidla virtuálního světa, která zásadně determinují možnost transformativního užití, ale to neznamená, že tyto pravidla jsou absolutní. Videohry mohou obsahovat chyby, tzv. „glitches“. Stejně jako prostředí videohry, tak i chyby jsou výsledkem tvůrčího procesu autora videohry, avšak stěží lze tvrdit, že by tyto chyby byly zamýšlené či plánované. Chyby mohou být velmi rozmanité, ale obecně postačí konstatovat, že mohou hráči umožnit dělat něco, co autor videohry nezamýšlel, např. umožní manipulaci s „nehybným“ předmětem, procházení texturami či prolomení některých omezení. To může podstatně změnit prostoru pro tvůrčí svobodu.

Chyby tedy mohou ovlivnit přísnost pravidel, přičemž způsob, jakým je hráč využije, je jeho vlastním otiskem. Existence a zejména využití těchto chyb je pak zcela nutnou součástí posouzení autorskoprávní ochrany výsledku tohoto jednání.

3.2 UŽIVATELSKÝ OBSAH JAKO ORIGINÁLNÍ VÝSLEDEK TVŮRČÍ ČINNOSTI

Zde se nabízí srovnat videohry s editory. Editor je počítačový program poskytující uživateli nástroje potřebné pro tvorbu určitých děl.³⁴ Grafické editory nabízí nástroje pro tvorbu vizuálních děl, textové k tvorbě děl textových atd.

³³ van GOMPEL, Stef van. Creativity, autonomy and personal touch. In: Eechoud, M. *The Work of Authorship*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2014, s. 120.

³⁴ Editor. In: Computer Hope. [online]. E-Definitions. Aktualizováno 31.7.2021. [cit. 25.3.2024]. <https://www.computerhope.com/jargon/e/editor.htm>.

Ani v případě editoru zřejmě nikdo nebude tvrdit, že v nich nelze tvořit autorské dílo. Editory i videohry jsou přitom počítačovými programy. Zpravidla oba nabízejí určité nástroje a prvky, které mohou tito uživatelé použít k tvorbě, otázkou však zůstává, je-li výsledek této tvorby dostatečně originální.

Zda se jedná o autorské dílo, je třeba posuzovat individuálně. Aby se uživatelský obsah mohl stát autorským dílem, musí být splněny zákonné podmínky. Je potřeba, aby ve videohře byl dán dostatečný prostor pro tvůrčí svobodu, která umožní hráči činit kreativní volby a být originální. Právě originalita je klíčovým kritériem, které se uplatňuje jak v národních úpravách, tak v unijním právu.

Ať už poskytuje videohra jakýkoli prostor pro tvůrčí svobodu, tak platí, že cokoli hráč vytvoří, vzniká v prostředí a za použití nástrojů, které vytvořil člověk. Tento koncept není nijak neobvyklý. Básník skládá básně za pomoci tužky a papíru, malíř maluje barvami na plátno, fotografka fotí kamerou. Ve všech zmíněných případech osoby používají člověkem vytvořené prostředí, resp. nástroje, k autorské tvorbě.

Na rozdíl od editorů se videohry vyznačují neopomenutelným vstupem programátora (autora videohry).³⁵ Nabízí se tedy úvaha, jestli je vytvořený uživatelský obsah dostatečně originální, aby ho bylo možné považovat za původní autorské dílo.

Chápání pojmu originalita se různí v unijním a národním právu, což způsobuje nekonzistentnost při aplikaci, a důsledkem toho mohou být například na národní úrovni uplatňována přísnější kritéria, než jaká zavádí unijní právo a SDEU.³⁶

V rozhodnutí *Painer* SDEU hovoří o „kreativních“ volbách, kterými autor vtiskne dílu „osobní dotek“.³⁷ Zmíněná formulace naznačuje, že uplatnění tvůrčí svobody netvůrčím způsobem nevede k vytvoření chráněného díla.³⁸

³⁵ BOYDEN, Bruce E., *Emergent Works*. Columbia Journal of Law & the Arts. 2016, s. 387.

³⁶ ZIBNER, Jan. Originalita v pojetí práva Evropské unie. *Revue pro právo a technologie*. 2017, roč. 8, s. 251–252.

³⁷ Rozhodnutí ze dne 1. 12. 2011 ve věci C-145/10, bod 92.

³⁸ HUGENHOLTZ, QUINTAIS. *Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?*, s. 1198.

Z toho důvodu by přítomnost prostoru pro tvůrčí svobodu měly soudy odlišovat od toho, jakým způsobem byla tvůrčí svoboda využita, a individuální posouzení využití prostoru by mělo být konečným testem pro určení originality.³⁹

Vzhledem k masové distribuci, a tedy velkému množství hráčů, se lze domnívat, že závěr o uplatnění tvůrčí svobody netvůrčím způsobem může být v případě videoher velmi významný. Bylo by odvážné očekávat, že by každý hráč použil videohru jako editor. Jak uvádí *Koukal*, tak v unijním právu banální výtvořky, které může vytvořit kdokoli, nelze autorskoprávně chránit.⁴⁰ Zjednodušeně lze říci, že autorské právo nebude chránit prostý výtvor, jehož míra tvůrčí duševní činnosti nedosahuje minimální hranice tvořivosti.

Nicméně judikatura SDEU staví úroveň vyžadované tvořivosti poměrně nízko.⁴¹ Dílo musí reflektovat alespoň minimální úroveň kreativního vstupu, tedy postačí, že autor mohl učinit svobodné a kreativní volby, které mohou spočívat například ve výběru, pořadí či kombinace slov⁴² a v případě fotografií⁴³ v nastavení pozadí, pozice, osvětlení a rámování, zvolení úhlu atd.⁴⁴

Činnosti jako kombinace prvků, zvolení jejich umístění v prostoru apod. mohou být ty, které budou v prostředí některých videoher značně dominantní. Například ve videohře *Planet Zoo* není možné, aby hráč vkládal či přímo tvořil vlastní předměty. Hráč by se sice mohl pokusit využít mody či jiné mechanismy, ale ty mohou být v souvislosti s podmínkami licence problematické. Nicméně, kde hráč může svou kreativitu projevit, je právě ve výběru, seřazení, kombinaci různých předmětů, jejich umístění v prostoru, případně osvětlení a výběru úhlu.

³⁹ van GOMPEL, *Creativity, autonomy and personal touch*, s. 121.

⁴⁰ KOUKAL, Pavel. Autorské právo, public domain a lidská práva. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 2019, s. 35, 80.

⁴¹ HUGENHOLTZ, QUINTAIS. *Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?*. s. 1198; Koukal, P. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, s. 79.

⁴² Rozhodnutí Soudního dvora ze dne 16. 7. 2009 ve věci C-5/08, bod 45.

⁴³ Rozhodnutí Painer, bod 91.

⁴⁴ van GOMPEL. *Creativity, autonomy and personal touch*, s. 100.

Je však třeba podotknout, že SDEU ve svých rozhodnutích identifikoval také omezení kreativity, a to konkrétně technické,⁴⁵ funkční⁴⁶ a informační⁴⁷ předurčení.⁴⁸ Konkrétně funkční omezení může hrát v případě videoher nemalou roli. V rozhodnutí ve věci *Brompton bicycle*⁴⁹ SDEU dovodil, že vzhled kola je tak určen technickou funkcí, že jej nelze chránit autorským právem.⁵⁰ U těchto předurčených prvků nemá autor tvůrčí volnost, tudíž se na ně autorskoprávní ochrana nevztahuje.⁵¹

V prostředí videoher se zmíněné projeví tak, že uživatelský obsah, jenž je ve videohře determinován svou technickou funkcí, nebude chráněn. V případě videohry *Crossout* si hráč z dílků staví vlastní bojové vozidlo. Pokud by všechny jednotlivé volby učiněné při tvorbě tohoto vozidla byly dány technickou funkcí jednotlivých dílků, nebude tento obsah chráněn autorským právem.

Požadavkem unijního práva je také „vyjádření“, které spočívá v tom, že využití tvůrčí svobody musí být určitým způsobem patrné, obdobně jako v českém právu, tak myšlenky, které nejsou zachyceny v nějaké formě, nelze považovat za díla.⁵² Jak také uvádí *van Gompel*: „autorské právo nechrání pouhá fakta nebo myšlenky. Jeho ochrana nepřesahuje individuální vyjádření, které autor dal svým myšlenkám.“⁵³

⁴⁵ Rozhodnutí BSA, bod 49, 50.

⁴⁶ Rozsudek ze dne 11. 6. 2020 ve věci C-833/18, bod 26.

⁴⁷ Rozsudek ze dne 29. 7. 2019 ve věci C-469/17, bod 24.

⁴⁸ HUGENHOLTZ, QUINTAIS. *Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?*, s. 1198.

⁴⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. 6. 2020 ve věci C-833/18.

⁵⁰ DERCLAY, Estelle. The CJEU decision in *Brompton Bicycle* – A welcome double rejection of the multiplicity of shapes and causality theories in copyright law [online]. *Kluwer Copyright Blog*. 25. 6. 2020. [cit. 26. 3. 2024]. <https://copyrightblog.kluweriplaw.com/2020/06/25/the-cjeu-decision-in-brompton-bicycle-a-welcome-double-rejection-of-the-multiplicity-of-shapes-and-causality-theories-in-copyright-law/>.

⁵¹ KOUKAL. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, s. 84.

⁵² HUGENHOLTZ, QUINTAIS. *Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?*, s. 1199.

⁵³ van GOMPEL, *Creativity, autonomy and personal touch*, s. 100.

Tento požadavek předpokládá kauzální vztah mezi tvůrčím jednáním autora a jeho vyjádřením.⁵⁴ Hugenholtz dodává, že postačí obecný autorský záměr, tedy že autor měl obecnou představu o díle před jeho vyjádřením.⁵⁵

Na rozdíl od objektivního vyjádření, je podmínka obecného autorského záměru problematičtější. Primární motivací hráčů je hrát videohru pro své potěšení. Tím se videohra liší například od editorů, jenž jsou primárně zamýšleny jako nástroje k tvorbě. Jinými slovy, na rozdíl od uživatelů editorů, hráč k videohře nepřichází primárně s cílem tvořit. Posuzování autorství uživatelského obsahu je tedy nanejvýš praktickou otázkou. Je totiž třeba v každém jednotlivém případě zkoumat tvůrčí proces hráče.

Požadavek originality je pak vyjádřen slovy „jedinečný“ v § 2 odst. 1 AZ a „původní“ v § 2 odst. 2 AZ. Jak ale uvádí Koukal, tak zmíněné pojmy se podstatným způsobem neliší a vyjadřují skutečnost, že autorské dílo musí být výsledkem autorovy tvorby, který bude dosahovat minimální míry tvůrčí duševní činnosti.⁵⁶

Má-li tedy hráč dostatečný prostor pro tvůrčí svobodu a provádí-li také tvůrčí kombinace, které reflektují jeho osobnost, je jeho uživatelský obsah dostatečně originální, aby splňoval toto zákonné kritérium a mohl být chráněn autorským právem.

3.3 VYJÁDŘENÍ A UMĚLECKÁ HODNOTA

Bernská úmluva umožňuje smluvním státům vyžadovat zachycení díla na hmotný záznam.⁵⁷ Česká právní úprava výslovně stanovuje, že dílo musí být vyjádřeno v objektivně vnímatelné podobě.⁵⁸ Tento pojmový znak představuje trvalé, ale i dočasné zhmotnění nehmotného předmětu.⁵⁹ Definice autorského díla vyžaduje, aby toto zhmotnění bylo objektivně vnímatelné

⁵⁴ HUGENHOLTZ, QUINTAIS. *Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?*, s. 1199.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ KOUKAL. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, s. 85.

⁵⁷ Čl. 2 odst. 2 BÚ.

⁵⁸ § 2 odst. 1 AZ.

⁵⁹ TELEČ, TŮMA. § 2 [Autorské dílo], s. 22.

lidskými smysly a aby autorské dílo mělo hmotný substrát.⁶⁰ Vnímatelná podoba je prostředkem umožňujícím vnímat autorské dílo dalšími osobami.⁶¹ Toto omezení věcné působnosti znamená, že právní úprava nechrání myšlenky, ledaže byly vyjádřeny v objektivně vnímatelné podobě.⁶²

Uživatelský obsah ve videohrách bývá vytvářen a následně sdílen za pomoci elektronických zařízení. Pokud má být toto sdílení realizovatelné, je třeba, aby byl obsah objektivně zachycen. Z tohoto důvodu je tento obligatorní znak české právní úpravy v praxi zpravidla naplněn, přičemž uživatelský obsah bude zpravidla vnímán v grafické, případně zvukové podobě, avšak nelze zapomínat, že vzhledem k tomu, že se jedná o virtuální předmět vznikající v prostředí počítačového programu, bude rovněž zachycen v podobě počítačového kódu.

Nezřídka je možné se setkat až s romantickou představou geniálního autora, jenž tvoří vrcholně umělecká autorská díla. Tuto představu jistě dokáže naplnit i uživatelský obsah, avšak ten pochází z kultury amatérských tvůrců, přičemž tvorba je možná díky levně dostupným nástrojům, které přinesl technologický pokrok a které tak umožňují tvůrčí činnost širokému spektru osob.

Znaky jako originalita, kreativní volby či tvůrčí úsilí totiž nelze chápat v tom smyslu, že by se autorské dílo muselo vyznačovat nějakým estetickým charakterem, a unijní autorské právo tak chrání i všední duševní výstupy.⁶³

Podle AZ není rozhodná literární, umělecká nebo vědecká hodnota díla, avšak předpokládá, že alespoň minimální hodnotu bude mít, naopak vlastnosti jako kulturní význam nebo popularita jsou pro ochranu díla zcela irelevantní.⁶⁴

⁶⁰ TELEČ, TŮMA. § 2 [Autorské dílo]. s. 22.

⁶¹ Ibid., s. 23.

⁶² POLČÁK, Radim. § 2 Autorské dílo. In: Polčák, R. a kol. *Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU*. Praha: Leges. 2020, s. 35.

⁶³ HUGENHOLTZ, QUINTAIS. Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?, s. 1197.

⁶⁴ TELEČ, TŮMA. § 2 [Autorské dílo], s. 24.

3.4 UŽIVATELSKÝ OBSAH JAKO ODVOZENÉ DÍLO

Při kvalifikaci uživatelského obsahu je třeba rozlišit následující dvě situace. V první má videohra charakter editoru a vyznačuje se relativně nižším vstupem na straně jejího autora. V druhé situaci videohra obsahuje výrazné vstupy jejího autora, které jsou autorskoprávně chráněnými prvky a ze kterých je uživatelský obsah tvořen.

V prvním případě nastává situace, ve které počítačový program je sice videohrou, ale prostředí je nastaveno na takové úrovni, že hráč má dostatečnou tvůrčí volnost, která mu dovolí zachytit v uživatelském obsahu jeho osobitý otisk.

Jako příklad lze uvést videohru *Pokémon Art Academy*. Ačkoli se jedná o videohru, tak její prostředí až nápadně připomíná grafický editor. Při zobrazení plátna je na horní části obrazovky zobrazena paleta barev, v otvíracím menu si pak hráč zvolí z několika typů štětců atd. Po volbě nástrojů si v tzv. volném režimu může na prázdné plátno malovat, co se mu líbí.

Je možné namítnout, že autor videohry i v tomto případě předdefinoval, co se hráči zobrazí v návaznosti na jeho hraní. Hráč nijak neopouští prostředí videohry a nenabourává její integritu. Avšak tvrdit, že je autor videohry původcem všeho, co hráč ve videohře učiní, by bylo velmi nešťastnou redukcí vstupů hráče. Je snad výrobce plátna a barev autorem Monetova „*Impression, soleil levant*“? Nelze totiž opomíjet vstup hráče, který autor videohry dodat nemůže. Pokud videohra poskytuje dostatečný prostor pro tvůrčí svobodu a umožňuje hráči tvůrčí volnost, tak by nemělo být pochyb o tom, že ve videohře lze vytvořit původní dílo.

Složitější je nicméně druhá situace, tedy ta, kdy autor videohry nedodal „pouze“ prostředí a nástroje, ale také další obsah, jenž je chráněn autorským právem. Jedná se právě o ty prvky, kterým SDEU v *rozhodnutí Nintendo v. PC Box* přiznal autorskoprávní ochranu a které jsou chráněny jako samostatná díla. Nicméně autor videohry může dát dobrovolně (ale i nedobrovolně) tento svůj obsah hráči k dispozici a umožnit mu, aby z nich tvořil komplexnější předměty. Situace mohou být různé, typickým příkladem mohou být budovy, sochy a podobné struktury vytvořené ve video-

hrách jako *Minecraft* či *Planet Zoo*, zvažovat lze ale také videoherní fotografie, vytvořené herní úrovně (*Super Mario Maker*), kombinace hudebních prvků atd.

Nastává tedy otázka, jak autorskoprávně kvalifikovat uživatelský obsah, který je vytvořen zcela či zčásti z autorských děl autora videohry. Hráčova tvůrčí volnost spočívá v tomto případě v kombinaci, skládání či modifikaci děl autora videohry, případně jejich kombinaci s netvůrčími prvky videohry nebo s hráčovými vlastními prvky.

Uživatelský obsah lze označit jako odvozené (derivativní) dílo vznikající transformativním užitím původního díla.⁶⁵ Česká úprava přiznává autorskoprávní ochranu dílu, které vznikne tvůrčím zpracováním jiného díla.⁶⁶ Odvozené dílo kromě toho, že v sobě zahrnuje již existující dílo, musí naplnit pojmové znaky autorského díla.⁶⁷ To znamená, že nestačí, že původní dílo naplnilo pojmové znaky, ale odvozené dílo je musí naplnit jako celek. Bernská úmluva přiznává autorskoprávní ochranu odvozenému dílu, které chrání jako dílo původní bez újmy autorského práva k původnímu dílu.⁶⁸

K tvorbě odvozeného díla je potřeba souhlas autora původního díla, poněvadž právo k transformativnímu užití vychází z osobnostních práv, zejména právo na nedotknutelnost díla a autorský dohled ve smyslu § 11 odst. 3 AZ.⁶⁹ Po získání souhlasu se zásahem do osobnostních práv v podobě zpracování původního díla pak ještě musí osoba získat souhlas odvozené dílo užít na základě licenčního závazku.⁷⁰

⁶⁵ MAZZIOTTI. *EU Digital Copyright Law and the End-User*, s. 7.; POLČÁK. § 2 Autorské dílo, s. 56.

⁶⁶ § 2 odst. 4 AZ.

⁶⁷ TELEC, TŮMA, § 2 [Autorské dílo], s. 49.

⁶⁸ Čl. 2 odst. 3 BÚ.

⁶⁹ KOUKAL, Pavel. § 12 Právo dílo užít. In: POLČÁK, Radim. a kol. *Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU*. Praha: Leges. 2020, s. 113–114; TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. § 12 [Práva dílo užít]. In: TELEC Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 166.

⁷⁰ KOUKAL. § 12 Právo dílo užít, s. 113–114; TELEC, TŮMA. § 2 [Autorské dílo], s. 53.

V souvislosti s uživatelským obsahem jsou v kontextu *směrnice InfoSoc* potenciálně dotčeny tři výlučná práva, tj. právo na rozmnožení,⁷¹ právo na sdělování veřejnosti⁷² a právo na zpracování,⁷³ které nebylo ve směrnici harmonizováno.⁷⁴ Jak uvádí *Telec*, tak „součástí autorského práva dle českého autorského zákona je pouze jediné výlučné majetkové právo dílo užít, kdy pouze obsah tohoto práva je vymezen prostřednictvím demonstrativního výčtu hospodářských nejvýznamnějších vyhrazených způsobů užití díla v § 12 odst. 4.“⁷⁵ Výlučné majetkové právo užít dílo se ale vztahuje jak na původní dílo, tak na dílo pozměněné, dílo tvůrčí činností zpracované do díla nového, dílo spojené s jiným dílem a souborné dílo, a toto výlučné právo vyplývá i z čl. 12 Bernské úmluvy.⁷⁶ Užití odvozeného díla představuje zároveň užití díla původního a s výjimkou případů zákonného užití, lze odvozené dílo užít jen se souhlasem autora.⁷⁷

Avšak souhlas autora původního díla není legálním pojmovým znakem odvozeného díla a fakticky jej lze vytvořit i bez svolení.⁷⁸ Souhlas je totiž podmínkou oprávněného zpracování, a v případě absence souhlasu tak dojde k zásahu do autorských práv autora původního díla, což však nemá vliv na autorskoprávní povahu odvozeného díla.⁷⁹ U videoher jako *Minicraft* by se pak hráč ocitl v prostředí, kde by se mohl snadno dopustit neoprávněného zpracování autorského díla autora videohry. Lze předpokládat, že z tohoto důvodu budou autoři videoher ve smluvních podmínkách tuto situaci raději řešit udělením souhlasu, přičemž si zároveň sjednají k uživatelskému dílu licenci.

⁷¹ Čl. 2 *směrnice InfoSoc*.

⁷² Čl. 3 *směrnice InfoSoc*.

⁷³ Čl. 12 BÚ.

⁷⁴ TRIAILLE, Jean-Paul. a kol. *Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society*. Evropská komise. 2013, s. 459–461.

⁷⁵ TELEC, TŮMA. § 12 [Práva dílo užít], s. 163.

⁷⁶ Ibid., s. 165–166.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ TELEC, TŮMA. § 2 [Autorské dílo], s. 53.

⁷⁹ Ibid.

Nelze vyloučit, že uživatelský obsah bude možné kvalifikovat jako dílo souborné.⁸⁰ Od odvozeného se liší tím, že původní dílo netransformuje, ale pouze replikuje ve formě rozmnoženiny.⁸¹ Souborné dílo vzniká uspořádatelskou tvůrčí činností, jejíž povahou je koordinace spočívající ve výběru a uspořádání jednotlivých děl nebo jiných prvků.⁸² I zařazení do díla souborného představuje výlučné právo a z hlediska výkonu se jedná o závislé právo, a proto je k zařazení potřeba souhlas.⁸³

Autorský zákon stanovuje výjimky a omezení, které umožňují dílo užit i bez souhlasu autora.⁸⁴ Ty jsou limitovány tzv. třístupňovým testem,⁸⁵ tj. že výjimky a omezení lze uplatnit pouze ve zvláštních případech, pokud užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a nejsou-li nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.⁸⁶ Ze zákonných výjimek a omezení lze v případě uživatelského obsahu vytvořeného ve videohře zvažovat následující.

Prvním je volné užití ve smyslu § 30 AZ, které umožňuje užívání díla bez souhlasu, pokud je užití pro osobní potřebu fyzické osoby a jehož účelem není dosažení přímého či nepřímého hospodářského a obchodního prospěchu. Zároveň se vztahuje pouze na zveřejněná díla,⁸⁷ tj. veřejně přednesena, provedena, předvedena, vystavena, vydána či jinak zpřístupněna veřejnosti.⁸⁸ Přesněji řečeno zákon volné užití vůbec za užití nepovažuje a vyjímá ho z dosahu autorského práva.⁸⁹ Podmínkou volného užití je, že dílo musí být užito pouze pro osobní potřebu, čímž se rozumí konzumace

⁸⁰ § 2 odst. 5 AZ.

⁸¹ POLČÁK. *§ 2 Autorské dílo*, s. 56.

⁸² TELEČ, TŮMA. *§ 2 [Autorské dílo]*, s. 58.

⁸³ Ibid., s. 60.

⁸⁴ MYŠKA, Matěj. § 29. In: POLČÁK, Radim. a kol. *Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU*. Praha: Leges. 2020, s. 264.

⁸⁵ § 29 odst. 1 AZ.

⁸⁶ Myška. § 29. s. 266–267.

⁸⁷ § 29 odst. 2 AZ.

⁸⁸ § 4 odst. 1 AZ.

⁸⁹ MYŠKA, Matěj. § 30 Volná užití. In: POLČÁK, Radim. a kol. *Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU*. Praha: Leges. 2020, s. 286.

díla, jenž by se mělo vztahovat k soukromí uživatele v souladu s čl. 5 odst. 2 směrnice InfoSoc.⁹⁰

Zmíněné ustanovení hráči umožňuje hrát videohru, aniž by se přitom musel obávat, že by v ní vytvořil odvozené dílo a tím porušil autorská práva autora videohry. Nicméně volné užití mu ale neumožňuje své dílo jakkoli zpřístupnit veřejnosti,⁹¹ ani z něj mít majetkový prospěch. Volné užití neumožňuje hráči svůj obsah např. sdílet na internetu v podobě souboru, ani v podobě videí a za zpřístupnění žádat jakékoli protiplnění.

Dále lze zvažovat citaci.⁹² Citační licence je v porovnání s volným užitím o něco benevolentnější, jelikož „[c]itované dílo (resp. výňatky z něj) lze nejen rozmnožovat, ale i např. rozšiřovat, či sdělovat veřejnosti (§ 12 až 33 AZ), jakož i např. přeložit, vždy ale pouze při splnění ostatních stanovených podmínek týkajících [se] rozsahu a účelu citace a též podmínek tříkrokového testu (§ 29).“⁹³

Nicméně je nutné poukázat na § 66 odst. 7 AZ, které odmítá použití ustanovení o citaci v případě počítačových programů. V tento moment je důležité rozlišit, co je počítačovým programem a co nikoli. Jak bylo již rozebráno výše, tak videohra není pouze počítačovým programem, ale komplexním předmětem, který v sobě zahrnuje jiné autorskoprávně chráněné prvky. Zákonná úprava, kromě zmíněných počítačových programů, nevyklučuje možnost citování děl audiovizuálních, hudebních či jiných.⁹⁴ Je tedy potřeba rozlišovat mezi citací chráněného prvku videohry a pokusu o citaci videohry, jakožto počítačového programu, který zákon neumožňuje.

Lze uvažovat, že by na uživatelský obsah bylo pohlíženo jako na citaci prvků videohry. Ustanovení § 31 odst. 1 písm. a) AZ „upravuje tzv. „malou

⁹⁰ MYŠKA. § 30 Volná užití. s. 286.

⁹¹ Ibid., s. 289.

⁹² § 31 AZ.

⁹³ MYŠKA, Matěj. § 31 Citace. In: POLČÁK, Radim. a kol. *Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU*. Praha: Leges. 2020, s. 302.

⁹⁴ MYŠKA. § 31 Citace, s. 304; TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. § 31 [Citace]. In: TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 405.

*citaci, která není účelově omezena.*⁹⁵ Podmínkami jsou, že je citované dílo zveřejněné,⁹⁶ je citováno pouze v odůvodněné míře, což je nutno posuzovat *ad hoc*⁹⁷ a při citování je uveden autor citovaného díla, resp. jeho výňatku.⁹⁸

Tzv. „*velká citace*“ ve smyslu § 31 odst. 1 písm. b) AZ umožňuje citovat větší celky, avšak pouze za účelem kritiky či recenze, která se vztahuje k citovanému dílu nebo při vědecké či odborné tvorbě.⁹⁹ Ačkoli není nemyslitelné, že by uživatelské dílo bylo možné považovat za kritiku či recenzi videohry, tak stále platí, že citovat nelze počítačový program, a tedy by se kritika či recenze měla týkat grafických či jiných prvků.

Výjimky a omezení autorského práva lze uplatnit za dodržení tzv. třístupňového testu. Jeho první podmínkou je omezení pouze na zvláštní případy stanovené zákonem, například zmíněné volné užití, které se však vztahuje pouze na osobní potřebu a citace, která sice umožňuje širší užití, ale klasifikace uživatelského obsahu jako citace může být velmi problematické vzhledem k podmínkám rozsahu, případně účelu citace.

Druhá podmínka spočívá ve vyloučení rozporu s běžným způsobem užití díla. Jedná se o ekonomické kritérium, jelikož „způsob užití“ díla značí „*jakékoli užití díla, kterým se vlastník autorských práv snaží vytěžovat nebo maximalizovat hodnotu tohoto práva.*“ (překlad autora).¹⁰⁰ Zákaz rozporu s běžným způsobem užití je pak třeba chápat v tom smyslu, že se týká všech způsobů užití, jimiž by nositel autorských práv pravděpodobně získal významný ekonomický nebo praktický význam, z čehož plyne, že výjimku nelze uplatnit v případě, kdy by užití původního díla mělo být v soutěžním vztahu na relevantním trhu.¹⁰¹

Tato podmínka je v případě uživatelského obsahu komplikovaná. Na jedné straně hráč komunikuje obsah videohry, na druhé straně tento komu-

⁹⁵ MYŠKA. § 31 Citace, s. 305.

⁹⁶ § 29 odst. 3 AZ.

⁹⁷ MYŠKA. § 31 Citace, s. 305.

⁹⁸ § 31 odst. 1 AZ.

⁹⁹ MYŠKA. § 31 Citace, s. 306.

¹⁰⁰ GERVAIS, Daniel J. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three-Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2005., vol. 9, is. 1, s. 16.

¹⁰¹ Ibid., s. 16–17.

nikovaný obsah může autorovi videohry přinést ekonomický prospěch. Avšak je třeba konstatovat, že ačkoli uživatelský obsah určitým způsobem sdílí obsah videohry, tak nerozmnožuje videohru jako celek a ostatní subjekty na trhu nemají faktickou možnost konzumovat uživatelský obsah namísto videohry. Aby jej totiž mohly konzumovat, potřebují k videohře licenci. Lze tedy naopak konstatovat, že uživatelský obsah má potenciál zlepšit schopnost komerčně užívat autorská práva k původnímu dílu. Nelze ale opomenout, že mohou existovat případy, kdy není potřeba mít k videohře licenci, aby osoba mohla konzumovat uživatelský obsah. To však za předpokladu, že za rovnocenné sdílení videoherního obsahu je považováno sdílení uživatelského obsahu v podobě snímků obrazovky, záznamů či jiným obdobným způsobem. Avšak pro účely druhého kroku třístupňového testu je třeba konstatovat, že i takové užití uživatelského obsahu není konkurenční vůči autorským právům k videohře, jelikož se lze stěží spokojit se závěrem, že sledování takových snímků obrazovky či záznamů je rovnocenné, tedy konkurenční, k hraní videohry.

Třetí krok spočívá v poměření oprávněných zájmů autora se zájmy společnosti a uživatele, přičemž je třeba posoudit také vhodnost a nezbytnost zásahu do autorských práv.¹⁰² Tento význam je nezanedbatelný, jelikož uživatelský obsah je projevem současné společnosti a internetové kultury. Je výsledkem participativního webu a nese v sobě značný ekonomický potenciál, který již různé společnosti využívají (*Facebook*, *YouTube*, *TikTok*), a to včetně těch videoherních jako společnosti *Gaijin* či *Frontier Developments plc*.

Neméně důležitý je pak význam, který má pro samotného uživatele. Uživatelský obsah je realizací svobody projevu a svobody umělecké tvorby¹⁰³ a přístup k němu je realizací obecné svobody jednání umožňující člověku konzumovat produkty této kultury. Jednotlivec se totiž může autonomně rozhodnout, kterým výtvorům a prvkům „otevře dveře“ a uživatelský obsah je nepochybně jedním z těchto výtvorů.¹⁰⁴

¹⁰² MYŠKA. § 29, s. 279.

¹⁰³ KOUKAL. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, s. 299.

¹⁰⁴ *Ibid.*, s. 297.

Výjimky či omezení pro uživatelský obsah představují omezení výlučných práv autora původního díla. Otázkou zůstává, zda nejsou výjimkami, resp. omezeními, nepřiměřeně dotčeny jeho oprávněné zájmy.¹⁰⁵ Co se týče ekonomických zájmů, tak uživatelský obsah má potenciál tyto zájmy podpořit. Opačná situace by nastala v případě, kdy by obsah byl v rozporu s veřejným pořádkem, dobrými mravy apod. Nutno podotknout, že autor původního díla má právo odporovat všem zásahům a změnám díla, které by byly na újmě jeho cti nebo dobré pověsti.¹⁰⁶

4. HRÁČ-AUTOR, HRÁČ-SPOTŘEBITEL

Hráč je uživatelem produktu či služby, kterou získává uzavřením smlouvy. Konkrétní smluvní typ zavedla tzv. „tříkrálová“ novela,¹⁰⁷ v podobě smlouvy o poskytování digitálního obsahu.¹⁰⁸ Tato novela transponuje směrnice Evropského parlamentu a Rady, přičemž je vhodné zmínit alespoň směrnici o některých aspektech smluv o poskytnutí digitálního obsahu.¹⁰⁹ Digitálním obsahem jsou také videohry.¹¹⁰ Jedná se o úplatnou smlouvu, přičemž odměnou mohou být i osobní údaje spotřebitele.¹¹¹

Novela přinesla pravidla, která řídí vztah mezi poskytovatelem a uživatelem digitálního obsahu. V případě uživatele-spotřebitele, pak zákon

¹⁰⁵ § 29 odst. 1 AZ.

¹⁰⁶ Čl. 6 bis BÚ.

¹⁰⁷ Zákon č. 374/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁸ § 2389a OZ.

¹⁰⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/770 ze dne 20. května 2019 o některých aspektech smluv o poskytování digitálního obsahu a digitálních služeb.

¹¹⁰ BARTOŇ Martin. Díl #1 Smlouva o digitálním obsahu – Co je to digitální obsah a týká se právě vás? [online]. *www.martins.law*. 14.12.2022 [cit. 27.3.2024]. <https://martins.law/e-commerce/dil-1-smlouva-o-digitalnim-obsahu-co-je-to-digitalni-obsah-a-tyka-se-prave-vas/>; KANDRÁČ Michal a kol. Počítačové hry a spotřebitelské právo – na co si dát pozor jako hráč či vývojář? [online]. *www.havelpartners.blog*. 16.10.2023 [cit. 27.3.2024]. <https://www.havelpartners.blog/pocitacove-hry-a-spotrebitelske-pravo-na-co-si-dat-pozor-jako-hrac-ci-vyvojaj>; LICHNOVSKÝ, Bohuslav. Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2389a [online]. Verlag Dashöfer. 15.2.2023 [cit. 27.3.2024]. https://www.fulsoft.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-2389a-uniqueid-mRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCofjP1Dmef2nU_rgqu2jw2ei4r4kkw/.

¹¹¹ LICHNOVSKÝ. Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2389a [online].

č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (dále jen „OZ“) obsahuje zvláštní ochranná ustanovení. Lze uvést zejména § 2389n OZ upravující *obsah odlišný od osobních údajů* v případě odstoupení od smlouvy uživatelem. Toto ustanovení až na taxativně vyjmenované výjimky zakazuje poskytovateli užívat *obsah odlišný od osobních údajů*, který vytvořil uživatel při užívání digitálního obsahu. Nicméně odstoupí-li uživatel od smlouvy, tak poskytovatel má právo zabránit mu užívat digitální obsah, čímž mu fakticky zabráni užívat i uživatelský obsah.

Uživatel je spotřebitelem podle § 419 OZ, ale zároveň může být autorem. Výkon jeho autorských práv je velmi determinován slabším postavením, a to již před vznikem autorství. Práva a povinnosti osob v B2C vztahu jsou totiž zpravidla upraveny v EULA, tj. v adhezních smlouvách.¹¹² Hráč se nejprve stává spotřebitelem, přičemž při uzavření EULA dojde k omezení jeho autorských práv *pro futuro*, a až poté se může stát autorem.

Ačkoli AZ nelze považovat za předpis určený k ochraně slabší strany, tak přesto reguluje některé situace, ve kterých jednotlivé osoby nemají rovné postavení. Jedná se o § 58 AZ (zaměstnanecké dílo) a § 60 AZ (školní dílo). Znění těchto ustanovení však nejsou formulována tak, že by vyjadřovaly kogentní zákazy a povinnosti silnější strany. § 58 odst. 1 AZ je dispozitivním ustanovením upravující práva zaměstnavatele. Ustanovení následně upravuje limity práv zaměstnavatele, některá práva zaměstnance a právní následky konkrétně vymezených jednání a právních skutečností. Zmíněná právní úprava primárně chrání netvůrčí investici zaměstnavatele,¹¹³ přičemž ochrana autora se projevuje zejména až v případě, kdy zaměstnavatel majetková práva vykonávat nemůže anebo může, ale bez závažného důvodu tak nečiní. Zejména v poslední zmíněné situaci toto kogentní ustanovení chrání zájem autora na dostatečné využívání autorského díla, přičemž dostatečný výkon majetkových práv musí odpovídat představám zaměstnavatele, autora, ale také autorského díla.¹¹⁴

¹¹² SEDLÁKOVÁ, Jana a kol. *Softwarové smlouvy. Jejich specifika a kontraktační proces*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 111.

¹¹³ Srov. MYŠKA, Matěj., ZIBNER, Jan. § 58 Zaměstnanecké dílo. In: POLČÁK, Radim. a kol. *Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU*. Praha: Leges. 2020, s. 451.

¹¹⁴ Ibid., s. 459–460.

Ustanovení § 60 AZ se povahou příliš neliší. Již první odstavec dokonce umožňuje škole, školskému či vzdělávacímu zařízení dosáhnout uzavření licenční smlouvy i přes nesouhlas autora, je-li projev vůle nahrazen u soudu. Následující odstavce pak chrání oprávněné zájmy zmíněných institucí. Ustanovení nesměřuje k ochraně slabší strany, ale k ochraně legitimních zájmů subjektu, který do tvorby autorského díla vložil investici.¹¹⁵ Na rozdíl od zaměstnaneckého díla, kde výkon majetkových práv náleží primárně zaměstnavateli, tak v tomto případě je nositel i vykonavatel autorských práv *ex lege* autor školního díla.¹¹⁶

Lze tedy dovodit, že AZ si je slabší strany vědom. Důraz ustanovení je však spíše kladen na ochranu netvůrčí investice. AZ konkrétně neupravuje situaci, kdy je licence uzavírána ve vztahu B2C, přičemž v rámci tohoto vztahu podnikatel uzavírá se spotřebitelem licenci k „uživatelskému dílu“.

Uživatelské dílo však nelze považovat za obdobu díla zaměstnaneckého či školního. Zatímco v případě zaměstnaneckého a školního díla je fundamentem „*vztah a plnění povinností a plnění povinností vyplývajících z daného vztahu*“,¹¹⁷ tak v případě „uživatelského díla“ je řeč o vztahu, jenž se také vyznačuje nerovností, avšak dílo nevzniká plněním povinností, ale specifickou „konzumací“.

4.1 LICENČNÍ OMEZENÍ AUTORSKÝCH PRÁV

Základním prostředkem, jak videohru distribuovat, je licenční smlouva s koncovým uživatelem, tzv. „EULA“,¹¹⁸ která stanoví práva a povinnosti mezi nositelem práv k videohře a uživatelem.¹¹⁹

Jednou z obsahových náležitostí je stanovení práva a způsobu užití.¹²⁰ EULA budou nezřídka upravovat pravidla pro uživatelský obsah, protože se

¹¹⁵ Srov. MYŠKA, ZIBNER. § 58 *Zaměstnanecké dílo*, s. 484.

¹¹⁶ MYŠKA, ZIBNER. § 58 *Zaměstnanecké dílo*.

¹¹⁷ *Ibid.*, s. 486.

¹¹⁸ JANSÁ, Lukáš, OTEVŘEL, Petr, ŠTEVKO, Martin. *Softwarové právo*. 3. vydání. Brno: Computer Press. 2018, s. 277.

¹¹⁹ THOMAS. *Merit and monetisation: A study of video game user-generated content policies*. [online].

¹²⁰ JANSÁ, OTEVŘEL, ŠTEVKO, *Softwarové právo*, s. 277.

jedná z pohledu podnikatele o zásadní skutečnost a podnikatel má značný zájem na tom, aby si ve smluvních podmínkách nastavil pravidla, kterými se uživatelský obsah bude řídit.¹²¹ Lze je očekávat v situacích, kdy nositel autorských práv k videohře si je vědom, že takový obsah bude ve videohře tvořen.

Smluvní podmínky budou určovat, do jaké míry je tvorba uživatelského díla povolena a jakým způsobem k němu bude hráč moci vykonávat práva. Podmínky mohou být nastaveny tak, aby případnou tvorbu, co možná nejvíce limitovaly, či zcela vyloučily, nebo aby výkon případných budoucích majetkových práv k uživatelskému dílu byl licencí převeden nositeli práv k videohře. Naopak může nositel práv k videohře uživatelskou tvorbu přímo podporovat a respektovat třeba alespoň tak, že si ve EULA nezahrne licenci k uživatelskému dílu.

Podnikatel, který s hráčem smlouvu uzavírá, musí mít na paměti, že nesmí zneužít svou kvalitu odborníka a hospodářské postavení.¹²² Toto pravidlo zakazuje vytvářet závislost slabší strany, využívat její závislosti a dosáhnout zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech.¹²³

Je přitom nutné mít na paměti, že se jedná o spotřebitelskou smlouvu, s čímž je spojená soukromoprávní ochrana spotřebitele v podobě ochrany při výkladu proti nepřiměřeným ujednáním či některým zákazům.¹²⁴

Vzhledem k tomu, že je obsah smlouvy zpravidla tvořen pouze jednou stranou a že hráč nemá skutečnou možnost obsah závazku ovlivnit znamená, že se jedná o smlouvu adhezní.¹²⁵ Tato skutečnost je navíc v případě užití formuláře či obdobného prostředku vyvratitelnou právní domněnkou.¹²⁶ V tomto případě je hráč chráněn mj. proti zvlášť nevýhodným podmínkám, jenž lze určit podle toho, zdali se odchylují od dispozitivního

¹²¹ Srov. THOMAS *Merit and monetisation: A study of video game user-generated content policies*. [online].

¹²² § 433 odst. 1 OZ.

¹²³ ZAPLETAL, Jiří. § 433 [Ochrana slabší strany]. In: PETROV, Jan. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace) [online]. Praha: C. H. Beck, 2023. In: Beck-online.

¹²⁴ § 1810 a násl. OZ.

¹²⁵ § 1798 odst. 1 OZ.

práva (v případě absence dispozitivního pravidla se posuzuje, jak by danou otázku upravil zákonodárce), nebo poměřením s ochranou spotřebitele či dalších měřítek, jako jsou obecné podmínky (např. UNCITRAL).¹²⁷

Pro úplnost lze uvést také ochranu veřejnoprávní v podobě § 7 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, jenž zakazuje podnikateli v adhez-ních smlouvách užívat zneužívající ujednání podle § 1814 odst. 1 OZ.

Vzhledem k důležitosti ochrany jak duševního vlastnictví, tak spotřebite-le lze na základě uvedeného začít zvažovat, zda je současné nastavení práva (národního, ale třeba i unijního) spravedlivé vůči autorské tvorbě a zdali by neměli být zavedena nová pravidla, která by reagovala na technologický vývoj, který se ve virtuálním prostředí za několik let výrazně posunul a pravděpodobně se bude posouvat mnohem dál.

5. ZÁVĚR

Na závěr lze shrnout, že ačkoli obecně platí, že videohra a její prvky jsou chráněny autorským právem, nevylučuje to autorskoprávní ochranu uživa-telského obsahu, který ve videohře vzniká. Uživatelský obsah bude zásadně ovlivněn samotnou videohrou, jelikož ta určuje pravidla a možnosti tvorby.

Klíčovými kritérii pro přiznání autorskoprávní ochrany jsou v případě videoher tvůrčí svoboda a originalita. Tvůrčí svoboda spočívá v přísnosti pravidel, které hráči omezují, až zcela vylučují možnost tvorby. Nicméně obecně lze konstatovat, že videohry poskytují prostor pro tvůrčí svobodu, která hráči umožní vytvořit originální dílo.

Originalita pak spočívá v tom, nakolik uživatel vtiskl do obsahu svůj osobní otisk. Vzhledem, k tomu, že videohry mohou nabízet značný prostor pro tvůrčí svobodu lze konstatovat, že hráč může dosáhnout toho, že jeho dílo bude originální. Je však v rámci kvalifikace nutné odlišit, zdali hráč vytvořil původní autorské dílo, nebo jestli využil autorskoprávně chráněné

¹²⁶ JANOUŠEK, Michal. § 1798 [Adhezní způsob kontraktace]. In: PETROV, Jan. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace) [online]. Praha: C. H. Beck, 2023. In: Beck-onli-ne.

¹²⁷ JANOUŠEK, Michal. § 1800 [Nečitelné, nesrozumitelné a nepřiměřené doložky]. In: PET-ROV, Jan. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace) [online]. Praha: C. H. Beck, 2023. In: Beck-online.

prvky videohry a vytvořil dílo odvozené. To má totiž zásadní dopad na výkon jeho autorských práv.

Hráč se rovněž ocitá ve specifickém postavení, protože bývá zpravidla omezen nositelem práv k videohře, který s ním jedná z pozice silnější strany. Hráč je totiž spotřebitelem a ačkoli mu právo poskytuje zvláštní ochranu, tak je třeba klást si otázku, zdali je tato ochrana dostatečná a skutečně efektivní v současném stavu techniky a společnosti.

6. POUŽITÉ ZDROJE

- [1] BARTOŇ Martin. Díl #1 Smlouva o digitálním obsahu – Co je to digitální obsah a týká se právě vás? [online]. [www.martins.law](https://martins.law/e-commerce/dil-1-smlouva-o-digitalnim-obsahu-co-je-to-digitalni-obsah-a-tyka-seprave-vas/). 14. 12. 2022 [cit. 27. 3. 2024]. <https://martins.law/e-commerce/dil-1-smlouva-o-digitalnim-obsahu-co-je-to-digitalni-obsah-a-tyka-seprave-vas/>.
- [2] BOYDEN, Bruce E., Emergent Works. *Columbia Journal of Law & the Arts*. vol. 39 no. 3, 2016, s. 377–394.
- [3] CATTON, Anthony Michael. Mere play or authorial creation? Assessing Copyright and Ownership of in-Game Player Creation (Part 1), *Interactive Entertainment Law Review*, vol. 2 no. 2, 2019, s. 57–66.
- [4] DERCLAY, Estelle. The CJEU decision in Brompton Bicycle – A welcome double rejection of the multiplicity of shapes and causality theories in copyright law [online]. *Kluwer Copyright Blog*. 25. 6. 2020. [cit. 26. 3. 2024]. <https://copyrightblog.kluweriplaw.com/2020/06/25/the-cjeu-decision-in-brompton-bicycle-a-welcome-double-rejection-of-the-multiplicity-of-shapes-and-causality-theories-in-copyright-law/>.
- [5] Editor. In: Computer Hope. E-Definitions. [online]. Aktualizováno 31.7.2021. [cit. 25.3.2024]. <https://www.computerhope.com/jargon/e/editor.htm>.
- [6] Evropská komise. The Economy of Culture in Europe [online]. 2006. https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf.
- [7] GERVAIS, D. Towards a New Core International Copyright Norm: The Reverse Three-Step Test. *Marquette Intellectual Property Law Review*. vol. 9, is. 1, 2005, s. 1–35.
- [8] HUGENHOLTZ, P. Brent, QUINTAIS, João Pedro. Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output? *ICC*, vol. 52, no. 9, 2021, s. 1194. <https://doi.org/10.1007/s40319-021-01115-0>.
- [9] JANOUSEK, Michal. § 1798 [Adhezní způsob kontraktace]. In: Petrov, J. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace) [online]. Praha: C. H. Beck, 2023. In: Beck-online.
- [10] JANOUSEK, Michal. § 1800 [Nečitelné, nesrozumitelné a nepřiměřené doložky]. In: Petrov, J. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace) [online]. Praha: C. H. Beck, 2023. In: Beck-online.
- [11] JANSÁ, Lukáš, OTEVŘEL, Petr, ŠTEVKO, Martin. *Softwarové právo*. 3. vydání. Brno: Computer Press. 2018.

- [12] KANDRÁČ, Michal a kol. Počítačové hry a spotřebitelské právo – na co si dát pozor jako hráč či vývojář? [online]. www.havelpartners.blog. 16.10.2023 [cit. 27. 3. 2024]. <https://www.havelpartners.blog/pocitacove-hry-aspotrebiteleske-pravo-na-co-si-dat-pozor-jako-hrac-ci-vyvojar>.
- [13] KOUKAL, Pavel. § 12 Právo dílo užít. In: POLČÁK, Radim. a kol. Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU. Praha: Leges. 2020, s. 109–117.
- [14] KOUKAL, Pavel. Autorské právo, public domain a lidská práva. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 2019.
- [15] LICHNOVSKÝ, Bohuslav. Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2389a [online]. Verlag Dashöfer. 15. 2. 2023 [cit. 27. 3. 2024]. https://www.fulsoft.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-2389a-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCoj-fP1Dmef2nU_rgqu2jw2ei4r4kkw/.
- [16] MAZZIOTTI, Giuseppe. EU Digital Copyright Law and the End-User. Berlin, Heidelberg: Springer. 2008.
- [17] MYŠKA, Matěj. § 29. In: POLČÁK, Radim. a kol. Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU. Praha: Leges. 2020, s. 264–284.
- [18] MYŠKA, Matěj. § 30 Volná užití. In: POLČÁK, Radim. a kol. Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU. Praha: Leges. 2020, s. 284–293.
- [19] MYŠKA, Matěj. § 31 Citace. In: POLČÁK, Radim. a kol. Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU. Praha: Leges. 2020, s. 300–310.
- [20] MYŠKA, Matěj, ZIBNER, Jan. § 58 Zaměstnanecké dílo. In: POLČÁK, Radim. a kol. Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU. Praha: Leges. 2020, s. 451–473.
- [21] Naab, T. K., Sehl, A. Studies of user-generated content: A systematic review. Journalism., vol. 18, no. 10, 2017, s. 1256–1273.
- [22] OECD. Participative Web and User-Created Content: Web 2.0, Wikis and Social Networking. Paris: OECD Publishing. 2007.
- [23] POLČÁK, Radim. § 2 Autorské dílo. In: POLČÁK, Radim. a kol. Autorský zákon: Praktický komentář s judikaturou SDEU. Praha: Leges. 2020, s. 33–61.
- [24] SEDLÁKOVÁ, Jana a kol. Softwarové smlouvy. Jejich specifika a kontrakční proces. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021.
- [25] TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. § 12 [Práva dílo užít]. In: TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. Autorský zákon. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 160–177.
- [26] TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. § 2 [Autorské dílo]. In: TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. Autorský zákon komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 7–71.
- [27] THOMAS, Anthony. Merit and monetisation: A study of video game user-generated content policies [online]. Internet Policy Review. 2023, vol. 12. no. 1. <https://doi.org/10.14763/2023.1.1689>.

- [28] TOMÍŠEK, Jan. Ochrana počítačových programů. In: Polčák R. a kol. Právo Informačních technologií. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 172–200.
- [29] TRIAILLE, Jean-Paul. a kol. Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society. Evropská komise. 2013.
- [30] van GOMPEL, Stef van Creativity, autonomy and personal touch. In: Eechoud, M. The Work of Authorship. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2014, s. 95–143.
- [31] WIDŁA, Bohdan. More than a game: Did Nintendo v. PC Box give manufacturers more control over the use of hardware? Computer Law & Security Review. 2017, s. 242–249. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2016.11.013>.
- [32] WOZNICA, Ondřej. Streaming Video Games: Copyright Aspects [online]. Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2020. <https://is.muni.cz/th/oi23a/>.
- [33] ZAPLETAL, Jiří. § 433 [Ochrana slabší strany]. In: Petrov, J. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace) [online]. Praha: C. H. Beck, 2023. In: Beck-online.
- [34] ZIBNER, Jan. Originalita v pojetí práva Evropské unie. Revue pro právo a technologie. 2017, roč. 8, s. 217–260.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

The Review of Law and Technology is a peer-reviewed scientific journal for technological areas of law and jurisprudence.

Since 1st January 2015 the journal is listed in the List of non-impact peer-reviewed journals published in the Czech Republic and since 24th June 2015 in ERIH PLUS database.

Contributions submitted for the Topic and Discussion sections are anonymously peer-reviewed by at least two independent reviewers and the final decision on publication is in the sole discretion of the editorial board. Review process takes approximately one month. The submissions are not subject to language proofreading.

Contributions shall be submitted through our web-based system available at <https://journals.muni.cz/revue>

RECOMMENDED EXTENT OF THE CONTRIBUTIONS:

Discussion:	15 – 30 standard pages
Annotation:	2 – 10 standard pages
Essays:	5 – 10 standard pages
Thesis review:	2 – 5 standard pages
Book review:	2 – 5 standard pages
Topic:	30 – 50 standard pages
(including spaces, footnotes and bibliography)	

CITATIONS FORMAT

Citations shall be in accordance with the ISO 690:2022 citation standard.

Referencing examples are available in interpretations of the aforementioned citation standard (e. g. at <https://www.citace.com/CSN-ISO-690>).

Individual sources are referenced in the text by upper index. The actual citation of the source is then contained in a footnote.

DEADLINES FOR CONTRIBUTIONS SUBMISSIONS

For the summer issue: 28th February

For the winter issue: 31st August

The Review of Law and Technology is a gold open access journal.

The journal and contributions are available on the journal website at www.journals.muni.cz/revue under the terms of public license Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (Available at: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

Contributions are included into respective electronic legal information systems operated by Wolters Kluwer ČR, a. s. (ASPI), Nakladatelství C. H. BECK, s. r. o. (beck-online.cz) and ATLAS consulting spol. s r. o. (CODEXIS).

Detailed information about the publication process, structure and format of the contributions, the review process and copyright are available in the “For authors” section at <https://journals.muni.cz/revue/about/submissions>. Further information is available upon request addressed to editorial staff (contact e-mail: revue@law.muni.cz).

REVIEW OF LAW AND TECHNOLOGY

VOLUME 15 | YEAR 2024 | NUMBER 30

DISCUSSION

Arkady Alexandrov: An Attempt at the Network Analysis of Primary Regulations	3
Diana Stará: Game Photography as a Work of Authorship	45

ANNOTATION

Adéla Dočkalová: The Importance of Protecting Public Health as a Public Interest in Cases of Interference with Freedom of Expression	71
Martin Szabó: Google and Alphabet v. Commission (Google Shopping) - Abuse of Dominant Market Position	75
A. Blechová, K. Bónová, O. Böhm, M. Erlebach, Š. Chvojka, A. Karpjáková, P. Loutocký, K. Mlčáková, O. Woznica, J. Stojan, Š. Svoboda: Overview of the Current Case Law II/2024	87

ESSAYS

J. Stojan, M. Vejvalka: Essays II/2024	113
---	-----

THESIS REVIEW

M. Bočánek, J. Exner, Š. Havlíková, J. Hospes, A. Janoušková, J. Karfilát, A. Karpjáková, T. Mízerová, P. Ondřejek, D. Palašta, S. Pospíšilová, A. Chamráthová Richterová, P. Štěpáník, P. Tloušťová, O. Woznica, P. Žikovská: Thesis Review II/2024	137
---	-----

BOOK REVIEW

Kristýna Bónová: GUERRA, G.: Redesigning protection for consumer autonomy. The case-study of dark patterns in european private law	211
Andrej Krištofík: HOFMANN, Herwig, C. H., PLÜCKE, Felix. (eds.) Governance of Automated Decision-Making and EU Law	221
Damián Palašta: SLOOT, Bart van der. Regulating the Synthetic Society: Generative AI, Legal Questions, and Societal Challenges	231

TOPIC

Vojtěch Maxmilián Frýželka: User content in the context of copyright law	239
---	-----

Review of Law and Technology

Peer-reviewed scientific journal for technological areas of law and jurisprudence, listed in the List of non-impact peer-reviewed journals published in the Czech Republic and ERIH PLUS database.

Only the contributions submitted for the Discussion and Topic sections are peer-reviewed.

Published bi-annually. This issue was published on 31st December 2024.

ISSN 1804-5383 (Print), ISSN 1805-2797 (Online), Ev. nr. MK ČR E 19707

Published by: Masaryk University, Žerotínovo nám. 9, 601 77 Brno, Czech Republic, ID-Nr. 00216224

Editor-in-chief and contact person: JUDr. Ing. František Kasl, Ph.D., Institute of Law and Technology,

Faculty of Law, Masaryk University, Veveří 70, 611 80 Brno, Czech Republic, tel: +420 549 49 5545, contact e-mail: frantisek.kasl@muni.cz | revue@law.muni.cz | <https://journals.muni.cz/revue>

Deputy editor-in-chief: Mgr. Martin Erlebach

Editorial Staff: JUDr. Mgr. Jakub Harašta, Ph.D., JUDr. MgA. Jakub Míšek, Ph.D.

Editor: Adéla Dočkalová, Jakub Stojan

Editorial Board: prof. JUDr. Radim Polčák, Ph.D. (honorary chairman), JUDr. Zuzana Adamová, Ph.D., prof. JUDr. Michael Bogdan, B.A., LL.M., jur. dr. (Lund), JUDr. Marie Brejchová, LL.M., JUDr. Jiří Čermák, prof. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D., doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D., JUDr. Bc. Zdeněk Kučera, Ph.D., Mgr. Ing. Zbyněk Loebl, LL.M., JUDr. Ján Matejka, Ph.D., prof. RNDr. Václav Matyáš, M.Sc., Ph.D., doc. JUDr. Matěj Myška, Ph.D., Mgr. Antonín Panák, LL.M., Mgr. Bc. Adam Ptašník, Ph.D., JUDr. Danuše Spáčilová, JUDr. Eduard Szattler, Ph.D., JUDr. Tomáš Ščerba, Ph.D.

Layout: Mgr. Martin Loučka, doc. JUDr. Matěj Myška, Ph.D.

The publication of this issue of the Review of Law and Technology was funded by the project „Právo a technologie XII“, MUNI/A/1529/2023.

Journal © Masaryk University, 2024

děkuje svým partnerům za podporu v roce 2024

Wolters Kluwer

ZÁKONY PRO
LIDI

ROWAN[®]
LEGAL

CODEXIS[®]

PRÁVNÍ PROSTOR

Diskuze

Arkady Alexandrov: **Pokus síťové analýzy primárních předpisů**

Diana Stará: **Herní fotografie jako autorské dílo**

Anotace

Adéla Dočkalová: **Význam ochrany veřejného zdraví jako veřejného zájmu v případech zásahu do svobody projevu**

Martin Szabó: **Google a Alphabet v. Komise (Google Shopping) – zneužití dominantního postavení**

A. Blechová, K. Bónová, O. Böhm, M. Erlebach, Š. Chvojka, A. Karpjáková, P. Loutocký, K. Mlčáková, O. Woznica, J. Stojan, Š. Svoboda: **Přehled aktuální judikatury II/2024**

Essays

J. Stojan, M. Vejvalka: **Essays II/2024**

Recenze závěrečných prací

M. Bočánek, J. Exner, Š. Havlíková, J. Hospes, A. Janoušková, J. Karfilát, A. Karpjáková, T. Mizerová, P. Ondřejek, D. Palašta, S. Pospíšilová, A. Chamráthová Richterová, P. Štěpáník, P. Tloušťová, O. Woznica, P. Žíková: **Recenze závěrečných prací II/2024**

Recenze

Kristýna Bónová: **GUERRA, G.: Redesigning protection for consumer autonomy. The case-study of dark patterns in european private law**

Andrej Krištofik: **HOFMANN, Herwig, C. H., PLÜCKE, Felix. (eds.) Governance of Automated Decision-Making and EU Law**

Damián Palašta: **SLOOT, Bart van der. Regulating the Synthetic Society: Generative AI, Legal Questions, and Societal Challenges**

Téma

Vojtěch Maxmilián Frýželka: **Uživatelský obsah v kontextu autorského práva**

MUNI
PRESS

